

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ГЕРАЩЕНКО ЯРИНА МИХАЙЛІВНА

УДК: 378.093.5:796.5]:338.48-2-053.6(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ

01 Освіта/Педагогіка

011 Освітні, педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Я.М. Геращенко

Науковий керівник:

Маковецька Наталія Валеріївна,

докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри туризму,
рекреації та готельно-ресторанної справи, факультету фізичного виховання,
здоров'я та туризму Запорізького національного університету

Запоріжжя – 2025

АНОТАЦІЯ

Геращенко Я.М. Підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2025.

У дисертації визначено, обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

У вступі визначено актуальність роботи, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, визначено особистий внесок здобувача, наведено дані щодо переліку наукових доробок, в яких було апробовано результати дослідження та зазначено кількість публікацій автора.

В першому розділі «Теоретичні засади підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму» опрацьовано наукові праці, педагогічні дослідження, навчально-методичну літературу щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі, що дозволило нам визначити та схарактеризувати науково-теоретичну базу термінологічних системних понять нашої наукової праці. Досліджено сучасний зарубіжний досвід у підготовці фахівців туристичної галузі, визначено ключові моменти стану досліджуваної проблеми у світовій та вітчизняній педагогічній теорії та практиці. За результатами глибокого теоретичного аналізу було сформовано та проведено пошуковий експеримент, який підтвердив актуальність досліджуваної тематики підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

В другому розділі «Організаційно-методичні аспекти підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму», з метою визначення закономірностей організації систематизованого освітнього

процесу презентовано розроблену нами структурну модель підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, яка складається з цільового, організаційного, технологічно-змістового та аналітико-результативного блоків, що структурують і конкретизують зміст фахової направленості, відображають науково-методичні заходи, визначають складові ефективної теоретичної і практичної підготовки студентів та рівні опановування ними спеціальними фаховими вміннями і навичками.

В розділі визначено, схарактеризовано та показано шляхи впровадження організаційно-педагогічних умов, сутність яких ми проаналізували і визначили в контексті особливостей управління процесом підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Реалізація першої організаційно-педагогічної умови з формування навчально-професійної мотивації у майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму забезпечується через вивчення провідних мотивів студентів, добором доцільної методологічної бази та проведенням професійно-орієнтованих заходів. Означено, що професійне самовизначення майбутніх фахівців щодо організації молодіжного туризму вміщує кілька напрямів, метою яких є: змістове інформаційне забезпечення фахової направленості; самооцінка професійної придатності через практичні випробування; формування знань, відповідних умінь і навичок у майбутніх фахівців, здобуття власного досвіду з організації молодіжного туризму.

Процес впровадження інтегрованого та метапредметного підходів до навчання з орієнтацією на цілі майбутньої професійної діяльності у сфері молодіжного туризму реалізувався у міждисциплінарній площині педагогічного процесу в контексті другої організаційно-педагогічної умови. Орієнтуючись на сучасні тенденції розвитку молодіжного сегменту ринку, на зміст освіти щодо підготовки фахівців з молодіжного туризму, на цілі щодо якісного кадрового забезпечення та завдання з формування мотивованих на розвиток у сфері туризму, конкурентоспроможних спеціалістів, нами були розроблені та інтегровані в дисципліни освітнього процесу студентів

спеціальності 242 «Туризм» у Запорізькому національному університеті метапредметні змістові модулі. Застосування інтегрованого та метапредметного підходів у підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі дозволило нам сформувати індивідуальний механізм професійно-орієнтованого навчання щодо організації молодіжного туризму. Проаналізовано управління освітнім процесом, яке здійснюється через навчально-методичне забезпечення: навчальні та робочі плани, силабуси, наскрізні програми практик, професійно-орієнтовані форми навчальної діяльності, методологічну базу, матеріально-технічне забезпечення.

Реалізація третьої організаційно-педагогічної умови проводилась шляхом урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності майбутніх фахівців, спрямованої на підготовку їх до організації молодіжного туризму. Формування у майбутніх фахівців туристичної сфери готовності до організації молодіжного туризму розглядалось нами як цілісна, багаторівнева структура, орієнтована на: створення практико-орієнтованого середовища, в якому студенти мали можливість виявити свої інтереси; розробку змісту та структури методичного забезпечення практико-орієнтованої діяльності; організацію прикладних фахових завдань, з конкретною дійовою направленістю; формування професійної компетенції майбутніх фахівців: особисті якості, здатність до розв'язань різної специфіки завдань, уміння аналізувати досягнуті результати, особиста мотиваційна стабільність.

Четверта організаційно-педагогічна умова підсилювала заохочення майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму до професійного самовдосконалення через особистісно-розвивальну дозвілєву діяльність. З метою забезпечення повноцінного практико-орієнтованого досвіду майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму нами було впроваджено зміст діяльності, засоби і форми заохочення студентів до особистісно-розвивальної дозвілєвої діяльності. Визначено, що формування фахового потенціалу студентів в системі навчально-виховної роботи закладів вищої освіти туристичного профілю проводиться не тільки за

регламентованим навчальним планом, а і через позааудиторну дозвілєву діяльність майбутніх фахівців. Створюючи систему дозвілєвої діяльності, ми орієнтувались на зміст підготовки майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму, форми організації і методи мотиваційного впливу. Критерієм сформованості професійних якостей студентів виступали: здатність фахівця з молодіжного туризму самостійно розробляти, просувати та реалізовувати на ринку туристичних послуг якісний продукт для молодіжної аудиторії.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов та структурної моделі підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму» обґрунтовано актуальність науково-дослідної роботи та експериментальне визначення ефективності запропонованих нами організаційно-педагогічних умов щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. Визначено рівні підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму та підтверджено висунуту нами гіпотезу щодо впливу організаційно-педагогічних умов в процесі освітньої діяльності на формування конкурентоспроможного фахівця. У процесі експериментальної перевірки нами проведено низку анкетувань для визначення рівнів сформованості у майбутніх фахівців готовності до професійної діяльності щодо організації молодіжного туризму. Ми вивчили зміни, що відбулись в експериментальній групі через проведені нами заходи професійної спрямованості, за визначеними компонентами: мотиваційним; процесуальним (операційно-діяльнісним) та оціночно-аналітичним. Виявили, зіставивши результати, що рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму наприкінці проведення педагогічного експерименту вищий, ніж в контрольній групі.

Наукова новизна полягає в тому, що:

- *вперше: досліджено* підготовку майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму в контексті педагогічної проблеми;

розроблено, обґрунтовано та експериментально перевірено комплекс таких організаційно-педагогічних умов, реалізація яких забезпечує підготовку фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму: формування навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців туристичної галузі в процесі професійного самовизначення щодо організації молодіжного туризму; реалізація інтегрованого та метапредметного підходів до навчання з орієнтацією на цілі майбутньої професійної діяльності у сфері молодіжного туризму; урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності майбутніх фахівців, спрямованої на підготовку їх до організації молодіжного туризму; заохочення майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму до професійного самовдосконалення через особистісно-розвивальну дозвілєву діяльність; *розроблено* структурну модель підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму (цільовий, організаційний, технолого-змістовий та аналітико-результативний блоки);

- *уточнено* зміст понятійно-термінологічного апарату базових понять дослідження: «майбутній фахівець», «туристична галузь» та «молодіжний туризм»;

- *вдосконалено* організаційно-методичні умови підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на основі: формування навчально-професійної мотивації у процесі професійного самовизначення майбутніх фахівців молодіжного туризму; впровадження у зміст навчально-методичного забезпечення спеціальних змістових модулів щодо підготовки майбутніх фахівців у галузі молодіжного туризму; удосконалення форм практико-орієнтованої діяльності; заохочення до особистісно-розвивальної дозвілєвої діяльності в контексті підготовки до організації молодіжного туризму;

- *подальшого розвитку* набули зміст, форми та методи підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Результати дисертаційного дослідження впроваджені в роботу кафедри туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи Запорізького

національного університету Міністерства освіти і науки України, через: введення модулів, метою яких є вивчення особливостей молодіжного туризму, до складу дисциплін професійної підготовки майбутніх фахівців туризму; створення мотиваційної карти професійного самовизначення, практико-орієнтованого середовища та системи дозвілєвої діяльності для майбутніх фахівців молодіжного туризму.

Результати проведеного комплексного та експериментально підтвердженого дослідження можуть бути використані в процесі підготовки фахівців у галузі молодіжного туризму в закладах вищої освіти.

Ключові слова: підготовка фахівців; підготовка фахівців з туризму; підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму; туризм; молодіжний туризм; туристична галузь; професійні компетентності; інноваційні методи; професійна сформованість; фізичне виховання.

SUMMARY

Herashchenko Ya.M. Preparation of future tourism professionals for the organization of youth tourism. Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 011 Educational, pedagogical sciences. Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, 2025.

The dissertation defines, substantiated and experimentally tested the organizational and pedagogical conditions of training of future tourism specialists for the organization of youth tourism.

The introduction defines the relevance of the work, formulates the purpose, objectives, object, subject of research, disclose the scientific novelty and practical significance of the results obtained, defines the personal contribution of the applicant, provides data on the list of scientific achievements, which tested the results of the research and the number of publications of the author.

The first section "Theoretical principles of training of future tourism specialists for the organization of youth tourism" processed scientific works, pedagogical research, educational and methodological literature on the training of future specialists of the tourism industry, which allowed us to identify and characterize the scientific and theoretical. Modern foreign experience in the training of specialists of the tourism industry is investigated, the key points of the state of the problem under study in world and domestic pedagogical theory and practice are identified. According to the results of deep theoretical analysis, a search experiment was formed and conducted, which confirmed the relevance of the subject of training of future tourism specialists for the organization of youth tourism.

In the second chapter "Organizational and methodological aspects of training of future tourism specialists for the organization of youth tourism", in order to determine the patterns of organization of the systematic educational process, a structural model of training of future tourism specialists for the organization of youth tourism, which consists of targeted, organizational and cities, was presented by us.

structure and specify the content of professional guidance, reflect scientific and methodological measures, determine the component of effective theoretical and practical preparation of students and the level of mastering them with special professional skills.

The section defines, describes and shows the ways of implementation of organizational and pedagogical conditions, the essence of which we have analyzed and identified in the context of the features of management of the process of training of future tourism specialists for the organization of youth tourism.

The implementation of the first organizational and pedagogical conditions for the formation of educational and professional motivation in future specialists in the organization of youth tourism is ensured through the study of leading motives of students, the selection of appropriate methodological base and conducting professional-oriented activities. It is noted that professional self-determination of future specialists in the organization of youth tourism contains several areas, the purpose of which is to: content information support of professional guidance; self-esteem of professional suitability through practical tests; Formation of knowledge, appropriate skills for future specialists, gaining their own experience in the organization of youth tourism.

The process of introducing integrated and meta-subject approaches to learning with the orientation on the goals of future professional activity in the field of youth tourism was implemented in the interdisciplinary plane of the pedagogical process. This was done in the context of the second organizational and pedagogical condition. Focusing on current trends in the development of the youth market segment, on the content of education for the training of youth tourism professionals, for the purpose of quality personnel support and the task of forming motivated for development in the field of tourism, competitive specialists. We have developed and integrated in the discipline of the educational process modules. The use of integrated and meta-subject approaches in the training of future tourism professionals allowed us to form an individual mechanism of professional-oriented learning in the organization of youth tourism. The management of the educational process, which is carried out

through educational and methodological support: curricula, syllabus, through practices, professional-oriented forms of educational activity, methodological base, logistics and technical support is analyzed.

The implementation of the third organizational and pedagogical condition was carried out by diversifying the forms of practical-oriented activity of future specialists, aimed at preparing them for the organization of youth tourism. Formation of future tourism specialists in the organization of youth tourism was considered by us as a holistic, multi-level structure, oriented on: creation of a practical-oriented environment in which students had the opportunity to identify their interests; development of content and structure of methodological support of practical-oriented activity; organization of applied professional tasks, with specific effectiveness; Formation of professional competence of future specialists: personal qualities, ability to solve different specifics of tasks, the ability to analyze the achieved results, personal motivational stability.

The fourth organizational and pedagogical condition enhanced the encouragement of future specialists in the organization of youth tourism to professional self-improvement through personality and developmental activities. In order to ensure the full practical-oriented experience of future tourism professionals in the organization of youth tourism, we have introduced into the content of the activity, means and forms of encouragement of students to personality and developmental leisure activities. It is determined that the formation of the professional potential of students in the system of educational work of higher education institutions of tourist profile is carried out not only on the regulated curriculum, but also through extracurricular leisure activities of future specialists. Creating a system of leisure activities, we focused on the content of the training of future specialists in the organization of youth tourism, forms of organization and methods of motivational influence. The criterion for the formation of students' professional qualities was: the ability of a specialist in youth tourism to independently develop, promote and sell a quality product for the youth audience in the tourist services market.

The third section "Experimental testing of the effectiveness of organizational and pedagogical conditions and structural model of training of future tourism specialists for the organization of youth tourism" substantiates the relevance of scientific research work and experimental determination of the efficiency of the organizational and pedagogical conditions for the preparation of future specialists of tourism. The levels of training of future tourism specialists for the organization of youth tourism were determined, and the hypothesis of the influence of organizational and pedagogical conditions in the process of educational activity on the formation of a competitive specialist was confirmed. In the process of experimental inspection, we conducted a number of questionnaires to determine the levels of formation of future specialists in professional activity in the organization of youth tourism. We have studied the changes that have taken place in the experimental group through our professional orientation measures, according to certain components: motivational; procedural (operational-activity) and evaluative-analytical. They discovered the results that the level of training of future tourism professionals for the organization of youth tourism at the end of the pedagogical experiment is higher than in the control group.

Scientific novelty is that:

- for the first time: the training of future tourism specialists for the organization of youth tourism in the context of pedagogical problem was investigated; The complex of such organizational and pedagogical conditions, the implementation of which provides training of specialists of the tourism industry for the organization of youth tourism: formation of educational and professional motivation of future specialists of the tourism industry in the process of professional self-determination in the organization of youth tourism; implementation of integrated and meta -subject approaches to learning with the orientation on the goals of future professional activity in the field of youth tourism; diversification of forms of practical-oriented activity of future specialists, aimed at preparing them for the organization of youth tourism; promotion of future specialists in the organization of youth tourism to professional self-improvement through personality and

developmental activities; a structural model of training of future tourism specialists for the organization of youth tourism (targeted, organizational, technological-content and analytical-results blocks) has been developed;

- the content of the conceptual apparatus of the basic concepts of research: "future specialist", "tourism industry" and "youth tourism";

- improved organizational and methodological conditions of training of future tourism specialists for the organization of youth tourism on the basis of: formation of educational and professional motivation in the process of professional self-determination of future specialists of youth tourism; introduction into the content of educational and methodological support of special content modules for the training of future specialists in the field of youth tourism; improvement of forms of practical-oriented activity; encouragement to personality and development activities in the context of preparation for the organization of youth tourism;

- the content, forms, and methods of training of future tourism specialists for the organization of youth tourism have become further developed. The results of the dissertation were introduced into the work of the Department of Tourism, Recreation, and Hotel and Restaurant Affairs of Zaporizhzhia National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, through: introduction of modules, the purpose of which is to study the features of youth tourism, in the disciplines of professional training of future tourism specialists; Creating a motivational map of professional self-determination, practical-oriented environment and leisure system for future youth tourism professionals.

The results of a comprehensive and experimentally confirmed study can be used in the process of training specialists in the field of youth tourism in higher education institutions.

Keywords: training of specialists; training of tourism specialists; preparation of future tourism professionals for the organization of youth tourism; tourism; youth tourism; tourism industry; professional competences; innovative methods; professional formation; Physical education.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Геращенко, Я. (2020а). Особливості підготовки майбутніх фахівців молодіжного туризму: дидактичний аспект проблеми. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 275-279. Фахове видання України. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/27.203438>

2. Геращенко, Я. (2020b). Молодіжний туризм: використання дозвілєвої діяльності для розвитку професійних компетенцій у практичній підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*, (1), 95-99. Фахове видання України. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-1-15>

3. Геращенко, Я. М. (2021а). Соціальна мережа Instagram як засіб просування молодіжного туристичного продукту: практичний досвід у підготовці фахівців туризму. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, (55), 76-87. Фахове видання України. DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2020.55.06>

4. Herashchenko, Ya. (2021b). Substantiation of the structural model of training of future specialists in the organization of youth tourism. *Knowledge, Education, Law, Management*. 1. 22-28. Іноземне видання. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.3.1.4>

5. Геращенко, Я. (2024а). Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму: поняття та загальна характеристика. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*, (3), 118-125. Фахове видання України. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-3-118-125>

6. Геращенко, Я. М. (2024b). Практичний досвід використання ігрових технологій у підготовці фахівців молодіжного туризму. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні*

науки, (118), 135-148. Фахове видання України. DOI: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.3\(118\).2024.10](https://doi.org/10.35433/pedagogy.3(118).2024.10)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Геращенко, Я. М., & Маковецька, Н. В. (2017). До проблеми організації молодіжного туризму в Україні. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*, (75 (2)), 27-30. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні дослідження та формулюванні висновків, підготовці матеріалів до публікації.* Фахове видання України. <https://surli.cc/rjwjti>

8. Геращенко, Я. М. (2018a). Набуття педагогічного досвіду під час організації та проведення вишкільно-оздоровчих таборів. *Інноваційна педагогіка*, (4 (1)), 103-106. Фахове видання України. <https://surl.li/dzozcl>

9. Геращенко, Я. М. (2018b). *Розвиток перспективних напрямків оздоровчого молодіжного туризму в Запорізькій області.* Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень. Київ: 47-50.

10. Геращенко, Я. (2019). Підготовка фахівців туризмознавства до організації молодіжного туризму: понятійно-термінологічний аспект. *Молодий вчений*, (9 (73)), 363-366. Фахове видання України до 2021 року. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-78>

11. Геращенко, Я. (2020c). *Використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій у підготовці фахівців молодіжного туризму.* Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії. Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 144-147. <https://surl.li/oukbfl>

12. Геращенко Я. М. (2024c). Опрацювання результатів впровадженого досвіду в процес підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. В кн.: *Формування сучасних концепцій управління туризмом та готельно-ресторанним бізнесом в умовах парадигми сталого розвитку.* За загальною редакцією Безкоровайна Л. В. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 298-317. <https://surl.li/sgcfgd>

13. Геращенко Я.М. (2024e). *Сучасний концепт підготовки фахівців молодіжного туризму в умовах воєнного стану. Формування сучасних концепцій управління туризмом та готельно-ресторанним бізнесом в умовах парадигми сталого розвитку*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 294-297. <https://surl.luh/gckgdh>

ЗМІСТ

ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ	26
1.1.Понятійно-термінологічне обґрунтування проблеми підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму	26
1.2. Особливість підготовки фахівців з туризму в європейському освітньому просторі	39
1.3. Сучасний стан підготовки фахівців туристичної галузі в Україні .	62
Висновки до першого розділу	81
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ	83
2.1. Структурна модель підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму	83
2.1.1. Формування навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців туристичної галузі в процесі професійного самовизначення щодо організації молодіжного туризму.....	115
2.1.2 Реалізація інтегрованого та метапредметного підходів до навчання з орієнтацією на цілі майбутньої професійної діяльності у сфері молодіжного туризму	138
2.1.3. Урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності майбутніх фахівців, спрямованої на підготовку їх до організації молодіжного туризму	160
2.1.4. Заохочення майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму до професійного самовдосконалення через особистісно-розвивальну дозвілєву діяльність	174
Висновки до другого розділу.....	187

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА СТРУКТУРНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ.....	190
3.1. Етапи впровадження педагогічного експерименту підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму	190
3.2. Аналіз результатів педагогічного експерименту підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму	204
Висновки до третього розділу	222
ВИСНОВКИ	225
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	229
ДОДАТКИ	255

ВСТУП

Актуальність теми. Україна стала повноправним членом світової спільноти через посилення підтримки країни на міжнародній арені західного світу. Світові глобалізаційні зміни та їх виклики зумовлюють українське суспільство, поряд з боротьбою за збереження державності, пристосовуватись до сучасних тенденцій у розвитку. Як відомо, через розвиток суспільства зростає нація та її вплив на глобалізаційні світові процеси. Наразі прийняти виклик виховання молодого покоління нашої держави належить освітянському середовищу, зокрема, і представництву вищої школи.

За даними звітнього періоду Всесвітньої туристичної організації, в 2024 році сектор туризму повністю відновився, а подекуди перевищив показники відвідувань, до та після пандемічної кризи і продовжить своє зростання в 2025 році. З огляду на процвітання туристичної галузі, ВТО запевняє, що сектор до 2030 року щорічно потребуватиме майже 900 тисяч кваліфікованих фахівців, а, отже, підготовка кадрів буде одним з пріоритетних напрямів у професійній освіті.

Тож, наше суспільство, перебуваючи в умовах воєнної агресії «рф» проти України вже десятиліття пристосовується до викликів, зокрема, й в питаннях професійної підготовки фахівців у галузі туризму. Так, незважаючи на перепони та безпекову ситуацію, українські ЗВО покращують освітні програми, які будуть актуальними в сучасності з можливістю інтеграції в європейський освітній простір.

Молоде покоління українців торує шлях соціального становлення прагматичним підходом до використання свого власного часу як найціннішого ресурсу. Галузь туризму в Україні має чи не найбільший сегмент ринку, залучаючи молодь до якісно проведеного часу в туристичній діяльності шляхом відновлення фізичного та психоемоційного здоров'я, розвитку духовного та патріотичного виховання, задоволення потреб у сфері розваг, пізнанням нових місць та територій тощо.

Ефективний розвиток туристичної індустрії неможливий без залучення до неї висококваліфікованих фахівців, які володіють необхідним багажем знань у цій сфері, на основі яких можна приймати справді професійні рішення. Отже, підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму є досить актуальною.

Нормативно-правовою базою, що регулює підготовку майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, є: Конституція України, Закони України про «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про науку та наукову діяльність», «Про туризм», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» тощо.

Фундаментальними дослідженнями питань професійної підготовки кадрів для сфери туризму висвітлювали у своїм доробках такі вчені: А. Конох, В. Любарець, В. Пазенок, В. Федорченко, Г. Сокол, Л. Безкорована, Л. Сакун, Н. Маковецька, О. Бейдик, О. Гайова, О. Любіцева, С. Фокін, Т. Зубехіна, Х. Плещан та інші. Питаннями підготовки фахівців туристичної галузі, дотичних до тематики дослідження видів туризму в сучасних реаліях, займаються науковці-практики: А. Сидорук, В. Тищенко, Г. Омеляненко, Д. Люта, Л. Польова, Н. Хмілярчук, О. Літвінова-Головань, С. Літовка-Деменіна, Ф. Товстоп'ятко та інші.

Окремі аспекти організації молодіжного туризму відображено у наукових роботах В. Зінченко, М. Кляп, М. Мельнійчука, Н. Вотеїчкіної, Н. Чорненької, О. Колотухи, О. Фіткайло, Ф. Шандор. Зокрема, у більшості доробок розглядається історія дитячо-юнацького туризму в Україні, а також окремі регіональні аспекти розвитку чи проблем молодіжного туризму.

Отже, недостатня кількість фундаментальних досліджень щодо підготовки фахівців до організації молодіжного туризму та розв'язання цієї проблеми стримує низка наявних *суперечностей*, які зумовили та підтвердили актуальність обраної тематики:

- між сучасними викликами і суспільними вимогами щодо підвищення якості освітнього процесу підготовки професійних кадрів туристичної сфери

та недостатністю науково-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців молодіжного туризму;

- між традиційними підходами до підготовки фахівців туристичної галузі та необхідністю інтеграції сучасних оновлень у процес підготовки фахівця молодіжного туризму;

- між потребою практичної реалізації навичок професійної готовності до організації молодіжного туризму та недостатньо розвинутою системою освітніх пропозицій щодо підготовки фахівців досліджуваного спеціалізованого напрямку туризму в закладах вищої освіти.

Вищезазначене дає можливість констатувати актуальність цієї проблеми, її недостатня вивченість, теоретична, методична та практична розробленість й потреба у розв'язанні наведених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційної розвідки, а саме: **«Підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень кафедри туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи Запорізького національного університету «Концептуальні засади професійної підготовки фахівців сфери туризму та готельно-ресторанної справи» - 2021-2026рр. (державний реєстраційний номер 0121U109663). Тема дисертації затверджена вченою радою Запорізького національного університету (протокол № 9 від 21.04.2016) та уточнено протоколом №8 від 20.02.2025 року.

Мета дослідження. Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови та структурну модель підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Відповідно до мети поставленні такі ***завдання***:

- проаналізувати стан досліджуваної проблеми підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, що представлений у сучасній педагогічній науці та уточнити сутність основних

понятійних конструктів дослідження схарактеризувати та окреслити понятійний апарат дослідження;

- з'ясувати особливості та досвід підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму в світовому та українському освітньому вимірі;

- визначити та теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму та розробити структурну модель такого процесу;

- експериментально перевірити дієвість організаційно-педагогічних умов і результативність структурної моделі підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка фахівців туристичної галузі.

Предмет дослідження: організаційно-педагогічні умови та структурна модель підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що ефективність підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму значно підвищиться при впровадженні в освітній процес таких організаційно-педагогічних умов, як: формування навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців туристичної галузі в процесі професійного самовизначення щодо організації молодіжного туризму; реалізація інтегрованого та метапредметного підходів до навчання з орієнтацією на цілі майбутньої професійної діяльності у сфері молодіжного туризму; урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності майбутніх фахівців, спрямованої на підготовку їх до організації молодіжного туризму; заохочення майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму до професійного самовдосконалення через особистісно-розвивальну дозвілєву діяльність.

Для досягнення поставленої мети, розв'язання завдань та перевірки гіпотези було обрано та застосовано комплекс **методів** дослідження, а саме:

теоретичні - аналіз, синтез, систематизація, порівняння, моделювання та узагальнення для опрацювання наукових джерел, визначення сутності та особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, побудови її структурної моделі; *емпіричні* - педагогічне спостереження, анкетування, опитування, педагогічний експеримент, вивчення результатів дослідження, які забезпечили визначення стану проблеми на практиці та вплив організаційно-педагогічних умов на рівень сформованості готовності фахівців туризму до організації молодіжного туризму; *математичні* - кількісна обробка результатів педагогічного експерименту з використанням критерію Фішера.

За допомогою цього комплексу методів було забезпечене всебічне й мультидисциплінарне дослідження, що сприяло глибокому аналізу та розумінню процесів підготовки фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Наукова новизна одержаних результатів:

- *вперше: досліджено* підготовку майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму в контексті педагогічної проблеми; *розроблено*, обґрунтовано та експериментально перевірено комплекс організаційно-педагогічних умов, реалізація яких забезпечує підготовку фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму: формування навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців туристичної галузі в процесі професійного самовизначення щодо організації молодіжного туризму; реалізація інтегрованого та метапредметного підходів до навчання з орієнтацією на цілі майбутньої професійної діяльності у сфері молодіжного туризму; урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності майбутніх фахівців, спрямованої на підготовку їх до організації молодіжного туризму; заохочення майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму до професійного самовдосконалення через особистісно-розвивальну дозвілєву діяльність; *розроблено* структурну модель підготовки майбутніх фахівців

туристичної галузі до організації молодіжного туризму (цільовий, організаційний, технолого-змістовий та аналітико-результативний блоки);

- *уточнено* зміст понятійно-термінологічного апарату базових понять дослідження: «майбутній фахівець», «туристична галузь» та «молодіжний туризм»;

- *вдосконалено* організаційно-методичні умови підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на основі: формування навчально-професійної мотивації у процесі професійного самовизначення майбутніх фахівців молодіжного туризму; впровадження у зміст навчально-методичного забезпечення спеціальних змістових модулів щодо підготовки майбутніх фахівців у галузі молодіжного туризму; удосконалення форм практико-орієнтованої діяльності; заохочення до особистісно-розвивальної дозвілєвої діяльності в контексті підготовки до організації молодіжного туризму;

- *подальшого розвитку* набули зміст, форми та методи підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Практичне значення одержаних результатів: полягає у використанні в процесі підготовки фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму «Мотиваційної карти професійної спрямованості», впровадженні таких змістових модулів, як-от: «Історіографія молодіжного туризму в Україні та світі», «Регіональний аспект розвитку перспективних напрямів рекреаційного молодіжного туризму», «Українська нормативно-правова основа організації молодіжного туризму», «Види молодіжного спортивно-оздоровчого туризму», «Організація дозвілля в туристсько-оздоровчому комплексі», «Проектування та просування екскурсії для молодих туристів», «Понятійно-термінологічні основи організації молодіжного активно-оздоровчого туризму», «Молодіжний туризм» до освітніх компонентів циклу професійної підготовки, а також оновленні змісту практико-орієнтованої компоненти та професійно-спрямованої діяльності у позанавчальний час.

Результати дослідження, їх теоретичне та практичне обґрунтування, авторські розробки можуть бути використані у подальшому вдосконаленні підготовки фахівців з організації молодіжного туризму в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Особистий внесок здобувача. Представлені в дисертації наукові результати одержані автором самостійно. В одноосібних опублікованих працях було: [Геращенко, Я. М. (2020a)] уточнено дидактичний аспект проблеми та особливості підготовки майбутніх фахівців молодіжного туризму; [Геращенко, Я. М. (2020b)] означено використання дозвілєвої діяльності для розвитку професійних компетенцій у практичній підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі; [Геращенко, Я. М. (2021a)] представлено результати практичного досвіду застосування соціальної мережі Instagram, як засобу просування молодіжного туристичного продукту; [Herashchenko, Ya. (2021b)] обґрунтовано структурну модель підготовки фахівців з молодіжного туризму; [Геращенко, Я. М. (2024a)] наведено загальну характеристику організаційно-педагогічних умов в контексті підготовки організаторів молодіжного туризму; [Геращенко, Я. М. (2024b)] означено практичний досвід використання ігрових технологій у підготовці фахівців молодіжного туризму; [Геращенко, Я. М. (2018a)] описано набуття педагогічного досвіду під час організації та проведення вишкільно-оздоровчих таборів. В науковій праці опублікованій у співавторстві, особистим внеском здобувача є виявлення проблеми, здійснення дослідження та формулювання висновків [Геращенко, Я. М., & Маковецька, Н. В. (2017)] огляду проблеми організації молодіжного туризму в Україні.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження оприлюднено у доповідях на науково-практичних конференціях різного рівня, а саме: Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» м. Київ, Україна (13-14 липня 2018 року); Міжнародна науково-практична конференція «Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні

теорії» м. Одеса, Україна (16-17 жовтня 2020 року); IV Міжнародна науково-практична конференція «Формування сучасних концепцій управління туризмом та готельно-ресторанним бізнесом в умовах парадигми сталого розвитку» м. Запоріжжя, Україна (5 грудня 2024 року); Всеукраїнська науково-практична конференція студентів та молодих учених «Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді» (30 жовтня 2025 року) та висвітлено результати у фахових наукових виданнях.

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження відображено у 13 наукових працях: 1 стаття у колективній монографії, 8 – статті у фахових наукових виданнях (1 – зарубіжне видання), 4 – у матеріалах конференцій різних рівнів.

Структура дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (288 найменування, з них 62 іноземною мовою) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 305 сторінок, із них основного тексту – 213 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Понятійно-термінологічне обґрунтування проблеми підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму

Підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму є актуальним педагогічним завданням. Аналіз термінологічних системних понять є фундаментом нашого дослідження.

Базові дефініції нашого дослідження, такі як: «майбутній фахівець», «туристична галузь» та «молодіжний туризм» потребують наукового осмислення та розуміння.

Розглянемо поняття «туристична галузь», специфіку і практичне наповнення даного визначення.

Закон України визначає цільове призначення подорожі – туризм, як тимчасовий виїзд людини з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних або професійно-ділових цілях без здійснення оплачуваної діяльності [170].

Сутність поняття «туризм» розкривають ряд науковців, а саме В. Бабарицька та О. Малиновська характеризують туризм, як систему та форму використання вільного часу за допомогою сфери послуг у подорожах, що поєднує відпочинок зі зміцненням здоров'я людини, підвищенням її загальної культури і освіти і справляє на неї виховний вплив, як ефективний засіб пізнання, підвищення культурного рівня особистості [3, с. 12]. Про туризм, як різновид рекреації та один із видів активного відпочинку, зазначають М. Мальська та В. Худо [125].

Західний науковий світ визначає туризм: актом і процесом витрати часу віддалі від дому у гонитві за відпочинком, релаксом і розвагами, з

використанням комерційних видів послуг [280]; бізнесом, який надає послуги транспортного сполучення, розміщення або розваги для людей, які знаходяться у відпустці [170]; сукупністю видів діяльності у галузі, що надають послуги під час подорожі, включаючи транспорт, проживання, харчування, роздрібні магазини, розважальний бізнес для приватних осіб або груп, які подорожують далеко від дому [261].

Л. Дядечко пояснює, що туризм охоплює систему трьох взаємопов'язаних елементів: географічний компонент (регіон появи туристів, транзитний регіон і туристична дестинація), турист і туристична індустрія [58].

Розглянемо сутність дефініцій «туристична галузь» та «туристична індустрія» в контексті змісту національної економіки, як господарського комплексу та визначемо тотожність або відмінність цих понять.

Г. Старостенко, С. Онишко, Т. Поснова визначають господарський комплекс національної економіки, як складну багатогалузеву систему, що об'єднує різні галузі - однорідні господарські одиниці з особливими умовами функціонування, які випускають однорідну продукцію чи використовують однорідні ресурси, мають однаковий функціональний зміст виконуваних операцій. Науковці зазначають, що в структурі національної економіки існує дві великі групи галузей-сфер, а саме галузі, що виробляють товари та галузі, що надають послуги. Згідно із системою національних рахунків, рекомендованою ООН у 1993 р. сфера послуг у її широкому розумінні належить до сектору нефінансових корпорацій і входить до третинного сектору економіки [185].

На думку М. Мальської, Н. Антонюк, Н. Ганич, з переходом міжнародного туризму на етап індустріалізації, комерційна спрямованість діяльності туристичних підприємств дає підстави вважати туризм галуззю бізнесу. Досліджуючі аспекти, пов'язані із залученням та обслуговуванням туристів (від планування і підготовки маршрутів до будівництва спеціалізованих комплексів, від роботи з клієнтами до розвитку

інфраструктури окремих регіонів) науковці віднесли туризм до сучасної індустрії відпочинку, лікування, розваг, бізнесу. Підтвердженням своїх досліджень визначення сутності дифініції «туристична індустрія»: це система виробничих, транспортних, торговельних, сервісних підприємств і засобів розміщення, призначена для задоволення попиту на туристичні товари і послуги, підготовку кадрів; це процес виробництва, реалізації і споживання туристичного продукту на основі використання природних багатств, матеріальних і духовних цінностей суспільства [126].

Закон України на державному рівні визначає засоби розміщення туристичної індустрії, як сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, motelі, пансіонати, підприємства харчування, транспорту, заклади культури, спорту тощо), які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів [170].

Згідно з загальним класифікатором «Галузі народного господарства України» туристські готелі, туристичні бази, motelі, кемпінги, екскурсійні бюро і бюро подорожей, заклади по організації міжнародного туризму є складовими туризму.

Слід сказати, що в науковому світі вживається більш вагома, з точки зору структури, дифініція - «туристична індустрія».

Сучасний тлумачний словник української мови визначає індустрію туризму галуззю народного господарства, пов'язаною з обслуговуванням населення [55].

Н. Чорненька характеризує індустрію туризму міжгалузевим господарським комплексом, який спеціалізується на створенні туристичного продукту, здатного задовольняти потреби населення у проведенні дозвілля, у подорожах, відпочинку та оздоровленні шляхом виробництва та реалізації товарів і послуг туристичного призначення [219].

Туристична індустрія, дають визначення М. Мальська та В. Худо, це система виробничих, транспортних, торговельних, сервісних підприємств, засобів розміщення, призначена для задоволення попиту на туристичні товари

і послуги, підготовку кадрів та процес виробництва, реалізації і споживання туристичного продукту на основі використання природних багатств, матеріальних і духовних цінностей суспільства [125, с. 18].

Міжгалузевим комплексом підприємницьких структур з виробництва та реалізації туристичного продукту для внутрішнього та міжнародного туризму, називає туристичну індустрію Л. Дядечко [58, с. 16].

О. Любіцева характеризує індустрію туризму, як індустріальну систему по впровадженню техніки і технологій в процес виробництва, постійне оновлення виробничих потужностей, комплексну механізацію виробничих процесів, їх уніфікацію та стандартизацію з метою підвищення ефективності праці шляхом збільшення масштабів та скорочення строків виробництва. Науковець стверджує, що специфіка туристичної послуги передбачає технологічну єдність процесу обслуговування і відповідну їй єдність вимог до підготовки кадрів. Саме вони забезпечують, через значний обсяг ручної праці, якість обслуговування. Задоволення постійно зростаючих потреб зумовлює впровадження уніфікованих технологій і стандартів, які дозволяють забезпечити масове обслуговування на індивідуальній основі, відповідно сучасним загальним тенденціям світового ринку послуг [114].

Аналізуючи вище зазначене можемо стверджувати, що туристична галузь – це галузь сфери послуг третинного сектора національної економіки, комерційно спрямована на надання населенню туристичних послуг. Система обслуговування має в своєму розпорядженні об'єкти нерухомості, транспортні, торгівельні, сервісні та виробничі підприємства, що складають базу туристичної індустрії.

Спираючись на економічну теорію вважаємо, що вживання дефініції «туристична галузь» окреслює приналежність її до однорідної господарської одиниці національної економіки. А дефініція «туристична індустрія» розглядається як функціональна, діяльнісна система сфери туристичних послуг і вживається в контексті цілісної, налагодженої структури.

Таким чином, з огляду на аналіз законодавчої бази та фундаментальні дослідження науковців Г.Старостенко, С. Онишко, Т. Поснова Н. Чорненька, М. Мальська, Н. Антонюк, Н. Ганич, В. Худо, Л. Дядечко та О. Любіцева вважаємо за доцільне викорисовувати обидві дефініції, за окресленими вище висновками.

Професійна підготовка фахівців туристичної галузі є нагальним питанням під час процесу розвитку туристичних пропозицій на ринку праці України. Розглянемо ключове поняття нашого дослідження – «майбутні фахівці».

Туристична галузь, як і будь-яка інша галузь потребує якісного кадрового забезпечення. Належно підготовлені фахівці кваліфіковано виконують обсяг покладених на них завдань, мають високу компетенцію у сфері послуг, конкурентоспроможні на ринку праці, здатні передавати власний досвід новій генерації спеціалістів у галузі. Отже, «фахівцем» можна назвати людину, що володіє спеціальними знаннями й навичками у своїй галузі та є майстром своєї справи.

Україна обрала європейський шлях соціально-освітніх перетворень. Результатом цього рішення в українській освіті відбувається модернізація теоретико-методичних засад, оновлення змісту базової освітньої програми, вдосконалення змісту, форм і методів підготовки фахівців різних галузей наук.

Закон України «Про освіту» наголошує на тому, що освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [167].

Формуванням «обличчя» людини [36] займаються різні інституції: родина, соціальне оточення, дошкільні, загальноосвітні та вищі начальні заклади, кожен з яких тим чи іншим педагогічним чином вкладає знання, уміння, навички в підростаючу особистість та навчає її культурно використовувати свій досвід.

Процес підготовки майбутніх фахівців окреслює Закон України «Про вищу освіту»: вища освіта є сукупністю систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетенцій, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) [162].

На думку П. Олійник та Є. Рут майбутній фахівець повинен бути мотивованою особистістю як на власну туристську діяльність, так і на подальший розвиток туризму. Ця мотивація повинна розповсюджуватись на різні види суспільнокорисної діяльності, які спрямовані на задоволення інтересів різного віку туристів [137, 171].

Майбутній фахівець з туризму, наголошує Л. Дудорова, крім системної спеціалізованої туристичної підготовки, повинен опанувати багато практичних умінь і навичок, що дозволяють виконувати вимоги Єдиної спортивної класифікації по туризму [57].

Такі професійно-особистісні досягнення значно підвищують компетентність майбутнього фахівця і слугують запорукою успішного його функціонування у всіх складових туристичної справи.

З огляду на вищезазначені поняття, вважаємо за доцільне розглянути наступне ключове поняття нашого дослідження - «молодіжний туризм».

Найактивнішим, динамічним та надійним споживачем туристичного сегменту є молодь, яка прагне отримати практичний досвід, дослідити власні фізіологічні можливості, збагатити свої знання культурною спадщиною свого та інших народів.

Закон України визначає «молодь» громадянами України віком від 14 до 35 років, яким гарантується рівне з іншими громадянами право на освіту, культурний розвиток, дозвілля і відпочинок. В законодавчому акті прописані положення про встановлення для молодіжних та дитячих туристичних груп пільги у користуванні транспортними, готельними, культурними та іншими послугами, порядок надання яких та джерела фінансування встановлюються

Кабінетом Міністрів України, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування [169].

Споживачами «молодіжного туризму» визначається категорія осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування) та об'єкти, що використовуються або відвідуються [170].

Всесвітня Організація Об'єднаних Націй визначає вік мандрівників від 15 до 29 років (UNWTO, 2022) [277].

Аналіз наукової думки західних дослідників свідчить про неузгодженість щодо визначення чіткої категоризації того, що становить молодіжний мандрівник. Однак дослідники почали використовувати під сегменти молодіжного туризму, для створення більш чіткого розуміння цього поняття. Підсегменти молодіжного туризму можна визначити за допомогою різних категорій, таких як вік [265], професія [232], спосіб подорожі [271] або який вид активності є кращим під час подорожі [245].

Румунська дослідниця К. Moisa зазначає, що молодіжний туризм може мати багато типів, однак найчастіше використовуються: освітній туризм, волонтерство, робота та подорожі, культурний обмін, спорт та пригодницький і відпочиновий туризм [259].

Вітчизняні науковці М. Кляп та Ф. Шандор наголошують, що молодіжний туризм є різновидом туризму, спрямованим на задоволення рекреаційних потреб молоді до 35 років. Йому, вважають науковці, віддають перевагу ті, хто любить дешеві подорожі з використанням менш комфортабельних засобів розміщення і перевезення, екскурсійні програми яких включають активне спілкування з місцевим населенням, розважальне дозвілля (відвідування дискотек, нічних клубів і барів). М. Кляп та Ф. Шандор стверджують, що «молодіжний туризм» це насамперед - тематичні поїздки, пов'язані з політико-пропагандистськими заходами; туристсько-екскурсійні поїзди; річкові та морські круїзи; туристсько-патріотичні клуби; маршрути вихідного дня; оглядові й тематичні екскурсії; подорожі та екскурсії в межах

навчально-виховного і виробничого процесу; туристсько-оздоровчі програми під час літніх канікул та ін. [220].

Отже, з огляду на законодавчі акти такі, як Закон України «Про туризм», «Про охорону дитинства», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», з чітким визначенням вікового розрізу та загальноприйнятими визначеннями туризму, вважаємо за необхідне виділити такі типи молодіжного туризму:

- дитячий (шкільний) туризм;
- студентський туризм;
- сімейний туризм (молоді родини до 35 років);
- екологічний (зелений) туризм;
- самодіяльний туризм;
- соціальний туризм (реабілітація молодих учасників бойових дій);
- оздоровчий туризм;
- рекреаційний туризм (SPA-, фітнес туризм);
- спортивний туризм;
- освітній (просвітницький) туризм;
- волонтуризм та молодіжні обміни.

Це не вичерпний список видів туризму, які можна запропонувати. Кожен вид туризму необхідно розглядати з точки зору молодої людини: її уподобань, інтересів, потреб.

Розглянемо деякі із визначених нами типів молодіжного туризму. Особливої організації та проведення потребує «дитячий туризм». Законом України дитина визначається як особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше [168].

За визначенням науковців М. Кляп та Ф. Шандор дитячий туризм, як вид, спрямований на задоволення дозвілля для дітей: пізнавальні екскурсії, дитячі табори та ін.; веселі канікули, розширення світогляду, нові друзі і безліч вражень для дітей різного віку. Фахівці стверджують, що програм дитячого

туризму під час шкільних канікул та літнього відпочинку існує достатньо багато, наприклад, активний відпочинок, екологічні табори, кінні тури, трекінг та походи, водний туризм і рафтинг, робінзонади та освітні центри. Дитячий туризм починається з невеликих поїздок - дошкільних та шкільних екскурсійних турів. Найпоширенішим видом дитячого туризму у світі є дитячі табори [220].

Енциклопедичний словник-довідник з туризму роз'яснює походження терміну «студентський туризм» і окреслює вікові границі споживачів. Різновидом молодіжного туризму є студентський туризм, основними споживачами цього виду туризму є студенти або учні віком від 16 до 21 року [181].

Сімейний молодіжний туризм – це дозвіллева діяльність молодої родини за межами їх постійного місця проживання віком до 35 років, як з дітьми так і без них.

Екологічний (молодіжний) туризм – це туризм у місця з відносно незайманою природою, до цінних у природному відношенні об'єктів з метою отримання задоволення від перебування на природі, розширення знань про неї та оздоровлення [21].

В межах нашого дослідження необхідно визначити також поняття «самодіяльний туризм», як неорганізований різновид туризму, яким користується значна кількість молодих подорожуючих.

Ю. Грицак характеризує самодіяльний туризм, як подорожі з використанням активних способів пересування, організовані туристами самостійно [41].

М. Мальська та В. Худо окреслюють самодіяльний туризм, як подорожі груп або окремих туристів, що здійснюються не за планом, передбаченим туристичними організаціями і підприємствами. Туристи самі вибирають і розробляють маршрути своїх подорожей [125].

М. Кляп та Ф. Шандор також визначають самодіяльний туризм (клубно-секційний туризм) формою неорганізованого туризму, де туристичні послуги

забезпечуються на основі самодіяльності туристів і наголошують, що самодіяльність є прояв особистого почину в будь-якій справі; високою формою соціальної активності та її варто розуміти як внутрішнє детерміноване самовираження особистості або групи. Науковці додають, що самодіяльні туристичні походи і подорожі організовують і проводять ради з питань туризму, спортивні товариства, туристичні і спортивні клуби, туристичні секції підприємств, установ, навчальних закладів, оздоровчі туристсько-спортивні табори, дитячі екскурсійно-туристські станції, школи, окремі групи туристів тощо [220].

Держава, як соціальна інституція, уповноважена надавати соціальну допомогу своїм громадянам. Соціальні, профспілкові фонди, бюджетні та позабюджетні, некомерційні організації, великі підприємства виділяють кошти на різні соціальні потреби. Деяка кількість цих коштів компенсує туристичний відпочинок громадян. Активний відпочинок, на який туристу повністю або частково компенсуються витрати із соціальних фондів держави або інших організацій прийнято називати соціальним туризмом [170].

Соціальний туризм - це подорожі, що субсидуються із джерел позабюджетного фінансування та за рахунок коштів, що виділяються з державного бюджету на соціальні потреби; громадський рух учасників соціального туризму; професійна діяльність з формування, просування та реалізації соціального туристського продукту [220].

Формування мотивації до здорового способу життя, відновлення фізичної сили, психоемоційного стану і, головне, збереження власного здоров'я покладено на оздоровчий туризм.

С. Єфімов провів ґрунтовний аналіз поняття «оздоровчий туризм» і визначив, що основною метою його є активний відпочинок, відновлення фізичного, емоційного і трудового потенціалу за умови відсутності в структурі турпродукту лікувальних (медичних) послуг [61].

М. Кляп та Ф. Шандор характеризують оздоровчий туризм, як туристські подорожі, поїздки і походи в якій-небудь місцевості зі

сприятливими для здоров'я природно-кліматичними умовами і перебування там з метою відпочинку. Зазвичай в межах оздоровчого туризму проводяться не категорійні походи, прогулянки, купання, катання на водних або гірських лижах, екскурсії, розважальні заходи і та ін. [220].

Лікувально-оздоровчий туризм, як визначає С. Єфімов – поєднана форма туризму, у структуру турпродукту якого входять як елементи лікувального (медичного) туризму, так і елементи оздоровчого туризму [61].

Рекреація (з латинської - відновлення), за визначенням Л. Божко та М. Покоłodної, вважається вектор діяльності або організація умов для відпочинку людини, зміна звичного заняття, що дозволяє відновлювати його нормальне фізичне і духовне становище [11].

Термін «рекреаційний туризм» науковці сприймають по – різному. М. Покоłodна, яка вважає, що використання терміну «рекреаційний туризм» у традиційному сенсі термінів «рекреація» і «туризм» є тавтологією [158]. Із цією точкою зору солідаризується й С. Єфімов [61].

Ми, зі свого боку, вважаємо залишити тлумачення терміна «рекреаційний туризм» колу вітчизняних і зарубіжних дослідників і будемо використовувати термінологію, спираючись на наукові посібники останніх років.

Отже, рекреаційний туризм, за визначенням С. Кузика - це подорож задля відпочинку, оздоровлення або лікування, яку здійснюють за безпосереднього використання природних властивостей клімату, мінеральних вод, грязі, привабливих ландшафтних та інших ресурсів [94].

М. Кляп та Ф. Шандор називають рекреаційний туризм різновидом масового туризму з метою оздоровлення, лікування і відпочинку, відновлення і розвитку фізичних, психологічних і емоціональних сил [220].

Специфічним видом туристсько-рекреаційної діяльності вважається спортивно-оздоровчий туризм [30], головна форма якого – похід (подорож) або туристський табір. Ці види діяльності спрямовані на відновлення фізичних, психічних, духовних сил людини, удосконалення туристських

знань, умінь та навичок, активного відпочинку, рекреації, для підготовки туристів до спортивних походів та змагань [202; 203; 204; 31].

Найдоступнішою і наймасовішою формою рекреації П. Масляк називає спортивно-оздоровчий туризм і зазначає, що цей вид туризму здійснюється шляхом подолання якоїсь відстані, території, маршруту активним способом, покладаючись на власні вольові і фізичні зусилля. Науковець переконаний, що саме активна форма пересування на чистій або умовно чистій в екологічному плані території з гарними краєвидами дає великий оздоровчий ефект. Рухаючись у доступному ритмі, через деякий час людина починає відчувати ейфорію, яку можна назвати «м'язовим щастям». Крім того, якщо такий рух супроводжується єднанням з природою, відбувається на фоні чудових ландшафтів, оздоровчий ефект значно посилюється. Людина відпочиває не лише тілом, а й душею [127].

Освітній туризм, на думку Л. Ткачук, поєднує відпочинок та навчання. Турист відвідує заняття, здійснює екскурсії з метою розширення світогляду, задоволення цікавості і досягнення інших пізнавальних цілей. Поїздки сприяють формуванню соціальної мобільності, професійної універсальності, стимулюють інтелектуальний розвиток [190].

В останні роки молодь активно подорожує завдяки волонтерському туризму. Цей вид туризму є виключно добровільним, безкорисливим, неприбутковим, суспільно корисним. Волонтерська діяльність окреслюється Законом України, як допомога, як роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами.

Молодь активно бере участь у заходах національного та міжнародного значення: в організації масових спортивних, культурних видовищних і громадських заходах; в заходах, пов'язаних з охорони навколишнього природного середовища, дослідженням аспектів суспільства [282; 274]; збереженням культурної спадщини; активно бере участь в соціальних проектах (волонтерська допомога ЗСУ, іншим військовим формуванням України, ВПО та ін.) [163].

Вид туристичної діяльності – молодіжні обміни відбуваються, переважно, за освітніми програмами між країнами. Відомо, що цей обмін відбувається між студентами, художниками, спортсменами та іншими молодими представниками двома або більше країнами [238], які намагаються сприяти міжкультурному порозумінню та вивчати культуру один одного.

Під час програми по обміну молоді люди мають можливість жити разом із сім'єю з приймаючої країни на короткий термін або більш тривалий період часу. Це може варіюватися від одного тижня до одного року, часу, коли турист повинен зіткнутися з проблемами місцевих жителів і знайти рішення для них. Основна мета програми культурного обміну полягає в тому, щоб студенти могли поділитися з іншими досвідом, враженнями, знаннями та навчитися нового від інших [239].

Отже, з огляду на аналіз публікацій зарубіжних та українських дослідників, поняття «*молодіжний туризм*» - є багатofункціональним визначенням туристичної діяльності молодих людей віком від 14ти до 35ти років з метою знайомства з культурами відвідуваних країн, навчанню новому, волонтерською діяльністю та оздоровленням фізичного і психологічного стану.

Таким чином, потенційним рушієм економічної складової туристичної галузі є молодь. Цей сегмент на ринку туристичних послуг потребує кваліфікованого кадрового забезпечення, фахової компетенції. Майбутній фахівець з організації молодіжного туризму - це вмотивована особистість, яка здобуває освіту в галузі туристичної діяльності і формує свою професійно-туристичну компетенцію з чітким ухилом на організацію молодіжного туризму.

1.2. Особливість підготовки фахівців з туризму в європейському освітньому просторі

Туристичний бізнес Європи забезпечує роботою понад 12 мільйонів людей. Але, фактично, сектор туристичної індустрії підтримує 25 мільйонів робочих місць, як прямо, так і опосередковано. Протягом наступних років ця кількість за прогнозами експертів збільшиться, адже світ подолав пандемію коронавірусу й туризм з кожним роком повертається до своїх минулих статистик. Тож туризм має найбільший потенціал для створення нових робочих місць.

Проаналізувавши Всесвітню мережу нам вдалось знайти станом на 2023 рік 825 коледжів та університетів, які спеціалізуються у сфері обслуговування, з них 367 – з напрямом «туризм»: Австралія та Нова Зеландія (53), Азія (35), Африка (1), Європа (119), Північна Америка (159), Канада (30) та 354 – з напрямом «менеджмент в сфері розваг»: Австралія та Нова Зеландія (21), Азія (7), Європа (85), Північна Америка (241), Канада (23) .

Дослідженням підготовки фахівців туристичної галузі за кордоном займалась Г. Черній, яка стверджує, що в середині минулого століття європейські університети були нездатні відповідати вимогам туристичного бізнесу. Лише на початку 1980-х років європейські навчальні заклади почали пропонувати програми по отриманню диплому бакалавра у сфері туристичної діяльності. Зрозуміло, що академічна туристична освіта не розвивається однаково в різних європейських країнах. Безумовно, культурне різноманіття на європейському континенті призвело до різноманіття програм в питаннях тривалості курсу, навчальних програм, а також адміністративної організації навчання [212].

Європейські держави займають провідну позицію у розвитку туризму та мають добре сформовану систему підготовки фахівців у галузі, яка відома у всьому світі. Найвідоміші європейські школи підготовки фахівців туристичної

галузі знаходяться у Швейцарії, Франції, Нідерландах, Німеччині та Великобританії.

Зарубіжний досвід Швейцарії вивчали українські науковці В. Федорченко, Н. Фоменко, М. Скрипнік, Г. Цехмістрова. Вони наголошують на виключно приватній формі власності навчальних закладів з готельного та туристичного менеджменту. Дозвіл уряду на відкриття школи не потрібен, не потрібна спеціальна акредитація: власник визначає програму, рівень і якість викладання. На практиці ж, підсумовують фахівці, просто необхідно мати визнання і надійну репутацію [195].

Наукові дослідження Г. Черній підтверджують, що Швейцарія перша у світі створила модель освіти зі спеціальністю «готельний бізнес», і її школи готельного та туристичного бізнесу вважаються зразковою мірою. З появою перших готелів почали відкриватися школи, які готували персонал для роботи в них. Перша школа готельного господарства, «Ecole Hoteliere de Lausanne», відкрилася у Швейцарії в 1899 році. Слідом за нею, на початку XX століття, почали з'являтися інші. Як зазначає науковець, програми цих шкіл вже не обмежувалися лише предметами з управління готелем, в курс була запроваджена спеціалізація «Подорожі та туризм». У сучасних школах підготовки менеджерів готельного та туристичного бізнесу студенти вивчають маркетингові, інформаційні, фінансові, облікові системи. Кожен майбутній фахівець повинен володіти обов'язково англійською мовою та іноземною - французькою або німецькою, набути лідерських здібностей і навчитися працювати в команді. Практично всі програми вищої освіти охоплюють одразу три сфери - туристичний, ресторанний і готельний менеджмент [212].

Систему підготовки менеджерів туризму у Франції вивчали В. Федорченко, О. Паламарчук та інші. Першою школою туризму, що була створена в 1936 році стала – «Паризька школа готельного господарства та туризму». Цей навчальний заклад, за характеристикою В. Федорченка, приймає студентів більш ніж з 70 країн світу. Завдяки наявності підприємств - партнерів студенти мають можливість проходити стажування та набувати

професійного досвіду. Провідну роль у реалізації французької методики навчання, стажування та кар'єрного росту, за думкою В. Федорченко, відіграє найбільша транснаціональна туристсько-готельна корпорація ACCOR, яка має у розпорядженні компанії власний університет. Перший в Європі корпоративний заклад, пов'язаний з індустрією туризму був відкритий у 1985 році. На базі цього університету наукові співробітники пропонують студентам широкий вибір програм професійної підготовки для власних корпоративних організацій з гостинності та туризму [195].

Досліджував підготовку фахівців у сфері туризму О. Паламарчук, який наголошує, що тільки Університет Анже, починаючи з 1986 року, акредитований надавати ступінь магістра у сфері туризму у Франції. Цей поважний заклад розвиває у майбутніх фахівців з туризму теоретичні знання (до необхідного набору), практичні знання в області методології та організації (для застосування у робочих ситуаціях), комунікативні, соціальні та культурні знання (для пристосування на підприємстві), стратегічні знання (для вміння приймати та вирішувати проблеми у контексті даного підприємства). Розвиток навчальних програм формується в залежності від специфічних вимог професійної діяльності [150].

Навчальні заняття відбуваються за такими принципами, як: жорсткий та вибірковий прийом студентів; професійно спрямоване модульне та семестрове викладання; багатопредметний колектив університетських викладачів, консультантів та керівників підприємств; практика двох іноземних мов та систематична участь студентів у TOEIC; освіта яка має дослідницьку структуру під маркою CNRS, що розвиває вивчення – консалтинг, фундаментальні та прикладні дослідження; реалізація студентами інноваційного проекту; регулярне та систематичне оцінювання; функціонування ради з удосконалення; вагома присутність іноземних студентів у випусках та багато викладачів, що викладають англійською, як джерело культурного обміну; активна педагогіка спрямована на очікування підприємств; досвід подовженої освіти та оцінювання набутих професійних

знань; чергування Університет-Підприємство протягом 3 років навчання; швидка та ефективна інтеграція до професійного середовища: більш ніж 60% студентів мають місце роботи к кінцю останньої практики [150].

Магістратура, наголошує О. Паламарчук, передбачає стажування на підприємстві 12 місяців за три роки, дозволяє приступити до дослідницької діяльності і пропонує два напрями, відповідно до професійного проекту студента, а саме: «Управління готельним та ресторанним бізнесом» та «Управління діловим туризмом, конгресами та подіями». Магістратура університету Анже, зазначає науковець, є партнером найбільших факультетів туризму та готельному господарству у всьому світі. Вона сприяє пересуванню студентів за програмами Еразм – Сократ і Темпус в різні країни задля набуття професійного досвіду [150].

Отже, система підготовки менеджерів туризму у Франції профорієнтаційно добре організована, професійно спрямована, практично наближена до реалій і сучасних вимог туристичного контенту.

Підготовку висококваліфікованих працівників сфери гостинності та туризму, без яких не обходиться ні один дипломатичний прийом, міжнародний конгрес, управління провідними готельними та туристичними закладами світу, за словами Б. Брунця, проводять у Нідерландах [14].

Нідерландська система освіти в сфері туризму базується, як зазначає у своєму дослідженні Б. Брунець, на філософії «поклоніння клієнтові», котрий у всіх випадках «завжди правий» та бажанні задовольнити найостанніші його примхи. Тому, наголошує науковець, майбутній студент має усвідомити складності навчання та наявності необхідної витримки у майбутній професії [14].

Розглянемо методику навчання та підготовки кадрів сфери гостинності та туризму у Нідерландах на прикладі відомого Університету професійної освіти «Зюйд» (University of Professional Education «Zuyd»), в структуру якого входить відома Маастрихтська школа готельного менеджменту (Maastricht Hotel Management School).

Основні відмінності від інших європейських методик по підготовці фахівців відображені не лише у підходах щодо навчання, а й початковому відборі абітурієнтів. Так, крім відмінного атестату про середню освіту майбутньому студенту необхідно бути власником міжнародного сертифікату із знання англійської мови на рівні IELTS 6.0 або TOEFL 550.

Для визначення мотиваційної складової щодо навчання в даному закладі абітурієнту необхідно пройти письмовий тест, співбесіду, в процесі якої комісія встановлює характер, особисті дані, можливості, якості та здібності особи.

Система підготовки майбутніх фахівців з туризму та готельної справи включає чотирирічне навчання з тривалим стажуванням, як у власній країні, так і за кордоном. Якщо абітурієнт зарахований, за ним закріплюється куратор, котрий є наставником у навчанні та особистісних проблемах. Для якісного контролю за освітніми програмами в Школі діє два деканати, у функції одного входять дотримання внутрішнього розпорядку та регулювання освітнього процесу. Інший несе відповідальність за міжнародні зв'язки, влаштування студентів на практику, дотримання міжнародних правил, страхування, регулювання непорозумінь та форс-мажорних обставин у процесі проходження практики (наприклад: у випадку хвороби, нещасного випадку і т.п.) [14].

В продовж першого року навчання студенти знайомляться з поняттям туризм, його специфікою, сферами діяльності готельної та ресторанної справи, методиками управління кадрами, фінансового менеджменту, маркетингу, статистики, міжнародних відносин, визначаються з країною та готелем, де проходитиме стажування. З метою розширення фахових знань студенти мають змогу прослухати курси спеціальних дисциплін: «туризм та круїзний менеджмент» (Tourism & Cruise Management), «управління міжнародними відносинами» (International Relations Management), «управління нерухомістю» (Real Estate Management), «ризик менеджмент» (Risk management), «креативність бізнесу» (New Business Creation), «веб технології» (Web and

Beyond) та інше. Попри це кожен студент обирає додаткові два курси мов, у переважній більшості французької та німецької. Слід сказати, що після першого семестру студент має право перевестись на інший факультет, у зв'язку із розбіжностями бажаної у майбутньому професії [14; 147].

На другому році навчання студенти пишуть особисту роботу щодо методики проходження стажування за кордоном, удосконалюючи теоретичні знання з управління кадрами, міжнародних відносин, готельної справи та сфери гостинності, а потім проходять стажування у провідних туристичних та готельних закладах світу у відділеннях «Rooms of Food & Beverege», протягом 5 місяців. Кожного студента, під час довготривалої супроводжує відповідний фахівець, який контролює і навчає свого стажиста [14; 147].

На третьому курсі студенти визначаються із майбутньою спеціалізацією: «Менеджмент готельної справи», «Підприємництво у сфері туризму», «Харчовий сервіс» та «Напрями сфери гостинності». І мають право обрати згідно міжнародної програми обміну досвідом «Life Long Learning Programme» провідний іноземний навчальний заклад з підготовки фахівців сфери туризму та гостинності. Навчання триває впродовж одного семестру, на основі якого присвоюються бали в межах Європейської кредитної трансферної системи. Така програма діє в межах Еразмуспрограми (Erasmusprogram) та стимулюється Європейською комісією [14; 147].

Четвертий курс навчання полягає як у засвоєнні теоретичного матеріалу, так і у практичній діяльності: повторного стажування в іноземному готелі, термін якого складає 5 місяців. Студентам надається можливість навчитись управляти готелем або туристичним підприємством та самостійно приймати рішення щодо їх діяльності. Крім того, студенти узагальнюють свій теоретичний і практичний досвід у написанні бакалаврської роботи.

Підвищувати свій кваліфікаційний рівень до звання «магістр» студенти мають змогу завдяки програмі співробітництва Маастрихтської школи готельного бізнесу (навчання триває пів року) та ESADE-Escola Universitaria de Turismo St. Ignasi in Barcelona у співпраці з Oxford Brookes University in

Engeland (навчання триває пів року) за спеціальністю «Магістр інноваційних напрямів сфери гостинності» («Master Innovative Hospitality Management»). При закінченні навчання студенти отримують два дипломи магістра: один міжнародний (internationaal Master of Science (Msc) diploma) і другий Нідерландський професійний магістерський диплом (Nederlands Professional (hbo) master diploma) [147].

Ступінь бакалавра та магістра можна отримати у «Stenden University», який має відділення туристичного і готельного менеджменту. Це відділення є одним з найбільших і найкращих в Європі. Університет готує фахівців в готельному і туристичному менеджменті, менеджменті дозвілля, міжнародній готельній справі, готельному та сервісному менеджменті, дозвіллі та туризмі, додатково можна отримати спеціалізацію менеджерів в бізнесі, медіа та розвагах. На рівні магістратури в Стенденському університеті можна отримати подвійну ступінь - голландського і британського зразка. Вуз приділяє велику увагу інтеграції студентів в професійну індустрію, всі навчальні програми тут припускають проходження серйозної робочої практики [142].

Отже, система вищої освіти в Нідерландах щодо підготовки фахівців з туристичного та готельного господарства базується на ретельному відборі майбутніх студентів, включаючи мотиваційну складову, відмінне знання англійської та інших мов, теоретичне та на високому рівні довготривале практичне стажування за кордоном, в межах програм обміну студентами. Всі ці складові дозволяють студентам по закінченні навчання отримати достойну високооплачувану роботу, розпочати власний туристичний, готельний, або ресторанний бізнес.

Підготовкою професійних туристичних та готельних менеджерів у Великобританії займаються навчально-педагогічні комплекси середньої спеціальної та вищої спеціальної освіти: університети, інститути та коледжі.

За рейтингом кращих вищих навчальних закладів Сполученого Королівства (2013 р.), які готують туристські кадри вважаються Лафборо (Loughborough), Гілфорд (Surrey), Кентербері (Kent), Борнмут [240].

Так, за думкою В. Федорченка, центри регіональної (наприклад, Корнуолл коледж) або загальнонаціональної (наприклад, Борнмут університет) систем професійної туристської освіти, прагнуть забезпечити безперервний процес її функціонування. Ця безперервність реалізується в послідовності рівнів курсів, предметів, ступенів і форм навчання, розмаїтості профілів і дисциплін, зв'язку навчання з інтерактивним, дистанційним, виробничо-туристським і готельним комплексами [195].

У сфері туризму, наголошує В. Федорченко, Корнуолл коледж пропонує 30 очних і понад 40 заочних курсів п'яти рівнів навчання за різними напрямками. Наприклад, у сфері подорожей і туризму коледж має шість програм: АВТА: сертифікат турагенства; обслуговування подорожей – національна професійна кваліфікація другого (NVQ2) і третього (NVQ3) щабля та ін. Навчальні плани сертифікованих програм розраховані на заняття різної кількості часу в тиждень (від 2 до 12 години), протягом 15, 18, 30, 36 тижнів і охоплює тих, хто вже працює в сфері туристичних підприємств, але не має академічної освіти і, кому необхідно поповнити свої знання про тур індустрію, організацію транспортних перевезень, світову географію подорожей тощо. Після складання екзамену фахівці мають можливість навчатися далі до просунутого або першого рівня кваліфікаційного щабля. Коледж пропонує одержати вищу освіту і зробити кар'єру за навчальною програмою «Національний диплом ВТЕС у сфері подорожей і туризму» за умови отриманих чотирьох сертифікатів про шкільну освіту не нижче рівня С та сертифікат з англійської мови. Цей курс передбачає дворічне навчання і охоплює такі дисципліни, як географія подорожей, довідки подорожей, обслуговування подорожей, право, фінанси, мови, бізнес – навички тощо. В навчальному плані передбачено щорічне чотиритижневе стажування в індустрії туризму і подорожей, а також тиждень практики тур агентами самого коледжу. Оцінювання здійснюється на практичних заняттях, за виконання проектів, домашніх завдань, презентацій, обговорення типових ситуацій. Після успішного проходження програми студенти мають право продовжувати

вищу освіту задля одержання національного диплому про вищу освіту чи ступінь, або працевлаштуватись [195].

Підготовку фахівців з туризму у ЗВО Великобританії досліджувала і Л. Сакун. Вона зазначає, що у дидактиці вищої школи цієї країни не існує чіткої межі між методами викладання і організаційними формами навчання. В навчальних планах можна побачити традиційні форми організації: лекції, семінари, дискусії, самостійна робота, практичні заняття тощо [172].

В процесі підготовки менеджерів туризму, наголошує І. Сидор, використовують також сучасні методи інтерактивного навчання: інтерактивна лекція, кейсметод, проект, тренінг, метод рольової участі і ділової гри тощо, які сприяють формуванню фахівця, який може мобільно реагувати на всі зміни в суспільстві і приймати адекватні рішення, адже це є однією з його професійних вимог [176, с. 154].

Порівнюючи форми навчання різних дисциплін туристичного профілю Л. Сакун приходить до висновку, що вони різняться: наприклад, існує відмінність у викладанні однієї і тієї ж дисципліни в різних навчальних закладах, змінилися підходи і до відвідування лекцій, яке не є обов'язковим у багатьох ВНЗ [172].

В основу концепції безперервної освіти Великобританії покладені ідеї гуманізму, де людина розглядається епіцентром всій життєдіяльності на планеті і їй необхідно створювати умови для повноцінного розвитку і діяльності протягом всього життя, починаючи від вибору напрямків професійної діяльності до після професійного супроводження [172].

Однією з найбільш вдалих реформ вищої освіти Великобританії вважається створення індивідуальних навчальних програм за певною спеціалізацією. Студенти мають можливість виконувати різноманітні інтелектуальні операції, використовувати свої знання під час розв'язання навчальних завдань. Кожна навчальна програма, зазначає Л. Сакун, містить послідовні блоки: інформаційний, тестово-інформаційний (перевірка засвоєного), корекційно-інформаційний (додаткове навчання), проблемний

(рішення завдань на основі отриманих знань); блок перевірки і корекції. Наприклад, студенти можуть вивчати 29 курсів на вибір протягом 18 місяців за програмами МІГМ в Ессексі. Ця модульна система дозволяє студентам скласти свою власну програму навчання, вибираючи ті курси, які краще доповнюють їх попередню освіту і відповідають їх професійним цілям [172].

Також, на думку науковця, все більшого поширення набуває принцип побудови навчальних програм з проблем, до яких відносяться міждисциплінарні програми і інтегровані курси. Ці програми навчають студентів широті поглядів, здатності вирішувати загальні проблеми, які виникають на стику різних галузей, нестандартно мислити, вміти оцінити ефективність того чи іншого нововведення, організувати його практичну реалізацію, передбачати соціальні і економічні наслідки та ін.

Отже, головними чинниками успішної підготовки фахівців різних галузей, зокрема туристичної у закладах середньої та вищої спеціальної освіти Великобританії є курс на безперервне навчання, можливість отримувати освіту за індивідуальним планом, вільний вибір основних дисциплін та предмета дослідження, багатoproфільність підготовки студентів за допомогою міждисциплінарних програм, модульно-блокова система навчання.

Система вищої освіти Ірландії за своєю структурою близька бінарній системі Великобританії, яка включає до свого складу університети, інститути, на базі яких діють технологічні коледжі, регіональні технічні коледжі, педагогічні коледжі, також коледжі, що дають професійну освіту певного визначеного профілю [67].

Аналізуючи підготовку фахівців з готельного менеджменту і туризму в Ірландії В. Федорченко зазначає, що найбільшою популярністю серед студентів користуються «Dublin Institute of Technology», офіційно заснованому в 1992 році [195].

На його прикладі розглянемо багаторівневу систему вищої освіти в Ірландії. Дублінський технологічний інститут взяв за основу швейцарсько-

американську модель навчальної програми: швейцарська якість надання послуг та американська динаміка управління. Цей навчальний заклад об'єднує шість коледжів та шість факультетів, серед яких є факультет туризму і харчових технологій (Cathal Brugha стріт). Кожен факультет представлений відповідними школами з різноманітним набором освітніх програм. Студенти мають можливість навчатись на денній, вечірній формі, а також отримувати післядипломну освіту.

Партнерська діяльність професорсько-викладацького складу ВНЗ Дубліна та Флориди дозволяє студентам опановувати широкий спектр програмних дисциплін і отримувати відповідну ступінь: бакалавр, магістр або доктор. Окрім цього, широко використовуються також програми подальшого і дистанційного навчання.

Навчання у вищі та коледжі має семестрову систему. Використовується також Європейська Система Переводних кредитів (ECTS) - модулів. Головна перевага у навчанні надається індивідуальним заняттям студента з викладачем (tutorials), який є його науковим керівником або куратором.

Серед програм, які вивчаються на третьому рівні в Ірландії, можна зазначити такі:

1. Однорічний сертифікат (One-Year Certificate). Навчання – 1 рік.
2. Національний сертифікат (National Certificate). Навчання – 2 роки .
3. Національний диплом (National Diploma). Навчання – 3 роки або 1 рік після одержання National Certificate.
4. Ступінь бакалавра (Bachelors Degree). Навчання – 3-4 роки.
5. Диплом спеціаліста (Graduate Diploma). Навчання – 1 рік.
6. Ступінь магістра (Masters Degree). Навчання – 1-2 роки.
7. Ступінь доктора (Doctorate - PhD). Навчання – мінімум 3 роки [67].

Слід сказати, що ступінь магістра можна отримати тільки шляхом проходження програм магістратури, які включають навчальні програми і дослідження.

Сфокусована на практиці освіта ЗВО, в складі якого є профільні заклади - коледжі, виконує замовлення щодо підготовки професійних кадрів для конкретних потреб на ринок праці. Дублінський технологічний інститут, інші університети організовують власні «Кампус-компанії», які висувають на ринок власний вузівський продукт: результати досліджень, навчальні матеріали і додаткові освітні послуги.

Доповнення до класичного навчання в вузі або для оновлення своїх знань ЗВО пропонують різноманітні програми післядипломної освіти. Під час короткострокових курсів (від кількох тижнів до трьох місяців) студенти бакалаври, магістри чи вже працюючі фахівці поглиблено вивчають профільні предмети і по закінченню складають іспит.

Отже, система освіти в Ірландії на прикладі Дублінського технологічного інституту пропонує сучасні кар'єрно-орієнтовані навчальні програми, які спираються на стандарти традиційної європейської освіти і актуальні потреби власного ринку праці.

Своєрідно виглядає підготовка фахівців з туризму та готельної справи в Німеччині, зазначає В. Федорченко. Ці спеціалізації дуже актуальні і користуються популярністю серед молоді. Майже 250 закладів освіти, а саме вищі навчальні заклади, академії та професійні школи, пропонують навчання за туристичними спеціальностями. Всі вони мають як державну так і приватну форму власності. Вимоги до абітурієнтів, як наголошує науковець, в різних школах різні. Так, приватні Берлінська академія і Професійна школа в Гарміш-Паптенкірхен не вимагають від абітурієнтів вже закінченої професійної освіти і досвіду роботи (від 1 до 7 років, з характеристикою з місця роботи) з обраної спеціалізації, як всі інші навчальні заклади. Головною умовою для вступу до навчального закладу є знання німецької мови, з відповідною сертифікацією рівня B2 [195].

Слід сказати, що сектор економіки – туризм та готельна справа у Німеччині орієнтовані на клієнта туристичної індустрії та динамічний і якісний розвиток практичних і управлінських навичок майбутніх фахівців.

Необхідно відмітити, що туристична освіта в Німеччині багаторівнева, безперервна, має чітку ієрархію переходу від одного навчального закладу до іншого, розрахована на поповнення знань через програми підвищення професійної кваліфікації. Організація професійної підготовки спеціалістів заснована на сумісній діяльності освітніх закладів та навчальних підприємств. Таке поєднання визнається на міжнародному рівні як передумова досягнення Німеччиною економічної продуктивності і називається - дуальна освіта. У рамках дуальної системи учні проходять виробниче (практичне) навчання безпосередньо на виробництві 3-4 дні на тиждень, а теоретичне навчання – 1-2 дні у професійному навчальному закладі [12].

Освітні заклади середнього рівня готують фахівців за головними спеціальностями сфери туризму і орієнтовані на практичне навчання студентів. З кожним студентом навчальне підприємство підписує договір про надання конкретної професійної освіти, приймає екзамени, надає відповідну акредитацію спеціалісту.

Різні типи навчальних закладів зумовлюють різні підходи до академічного та практико-орієнтованого навчання. Так, про одну з програм професійної підготовки, яка дозволяє сформувати компетентних практиків з чіткою практичною орієнтацією розповідає Г. Уварова і наголошує, що вона спрямована на трирічну базу навичок, які надаються молодим спеціалістам, дворічну практику на підприємстві з метою ознайомлення з іншими методами роботи і, після цього, продовження навчання в школі готельного чи туристичного бізнесу для удосконалення професійних умінь та опанування такими дисциплінами як бухгалтерський облік, контроль, робота з кадрами [192].

Отримати найбільш високий рівень професійних якостей та управлінських умінь студенти мають можливість в вищих навчальних закладах Німеччини. В навчальних планах визначаються не лише перелік предметів і тривалість навчання, а й надаються «професіограми» (опис

професії за певною схемою), типових програм щодо підготовки за різними спеціальностями і вимог щодо складання іспитів [12].

Навчальні плани побудовані за кредитно-модульним принципом, із затвердженою нормативною базою, варіативно направлені.

Професорсько-викладацький склад надає великого значення тісній інтеграції теорії та практики. У вишах широко використовуються форми діяльнісно-орієнтованого навчання - тематичні дослідження, розробки проектів, навчальні екскурсії до відомих компаній, практика на підприємствах, зокрема за кордоном, автономне навчання, самостійна навчальна діяльність та ін.. Формування професійної компетенції відбувається під час проведення навчальних тренінгів, ділових/рольових ігор, кейс – метода, моделювання ситуацій, метод взаємного навчання, презентації та ін.. В навчальний перелік входять додаткові (за бажанням) кваліфікації, іноземні мови, сучасні методики, факультативи тощо. Всі предмети можуть викладатися в різних фахових комбінаціях (наприклад, сталий туризм, гостинність та події, спанс-центр та велнес-менеджмент).

Крім того, студенти мають можливість отримати подвійну ступінь бакалавра після навчання в закордонному університеті – партнері (IUBH) [148].

Отже, основним джерелом формування молодшої генерації кваліфікованих робітників в німецькій освіті є узгоджена позиція і співпраця між представниками професійної освіти і роботодавців, модернізації навчальних професій та діяльнісно-орієнтована підготовка викладацьких кадрів для системи дуальної освіти.

Розглянемо систему туристичної освіти у Сполучених Штатах Америки. Ця країна завжди приваблює багато туристів, які орієнтовані отримувати якісні послуги в туристичній сфері. Слід сказати, що на законодавчому рівні Америка забезпечила цілісність і системність функціонування всіх складових професійного розвитку: питання, пов'язані з фаховим розвитком туристичної сфери регулюються в правових рамках законів про туризм, про працю та

зайнятість, про людські ресурси, про професійне навчання та розвиток, про освіту дорослих. Пріоритетним напрямком розвитку туристичної галузі в країні вважаються освіта та її похідні наслідки – формування системи розвитку робочої сили, що є «дружньою до працівника» [4].

Система туристичної освіти в США пройшла довгий шлях становлення та розбудови: від перших приватних коледжів, університетів, інститутів (наприклад, «University of Rochester» (Технологічний інститут Рочестера, заснований в 1829 році), «New York University» (Нью-Йоркський університет, заснований в 1831 році)) до «загальнонаціонального хрестового походу на нові стандарти у галузі освіти в умовах освіченої економіки XXI століття» [172].

Результатом пошуку оптимальної моделі підготовки студентів до майбутньої діяльності (Роберт Макінтош, 1983 рік) стало створення в 1991 році Національного комітету з освітніх стандартів і тестування. Нормативне підкріплення щодо стратегії освіти, економічної безпеки, пріоритетних напрямків, а також стандартизація кінцевих і поточних цілей дали можливість впроваджувати процедури атестації та акредитації навчальних закладів, їх матеріально – технічну, навчально – методичну та науково – дослідну роботу [172].

В. Федорченко зазначає, що формування професійної туристської освіти в США відбувається за допомогою різних програм навчання: безпосередньо в туристичних підприємствах, курсової мережі (денної та вечірньої форми), у системі дво- і чотирирічного навчання за програмами коледжів і університетів, стаціонарно і без відриву від роботи [195].

Обов'язковою формою засвоєння знань є практична діяльність, яка проходить відповідно до спеціалізації. Час проведення, зазначає Л.В. Чорна - впродовж року, влітку або у вигляді погодинної роботи в туристичній компанії, з обов'язковим оформлення звіту про набутий досвід [218].

Широко використовуються програми дистанційного заочного навчання. Основними сферами його застосування, за словами Л. Сакун, є додаткова освіта, підвищення кваліфікації та перепідготовка, післядипломна середня і

вища освіта. Результати навчання оцінюються регулярними перевітками – іспитами, тестовими завданнями у відсотковій пропорції. Після закінчення певного рівня освіти проводяться випускні іспити [172; 195].

Аналізуючи офіційні сайти провідних навчальних закладів, як «The George Washington University» (Університет Джорджа Вашингтона), «New York University» (Нью-Йоркський університет), «Brigham Young University» (Університет Бригама Янга), «Johnson & Wales University» (Університет Джонсона та Уельсу), «University of Rochester» (Технологічний інститут Рочестера), «Husson University» (Університет Хассон) можемо зробити висновок, що кожен з них має свій рівень і умови професійної туристичної підготовки і готує фахівців на ступінь бакалавра, магістра та доктора наук.

Всі навчальні заклади бізнес і кар'єрно-орієнтовані, забезпечують проходження практики за кордоном, анонсують допомогу у працевлаштуванні. Крім традиційних дисциплін, процес навчання включає обов'язкове вивчення одного або декількох іноземних мов, а також професійної етики.

Так, наприклад, Університет Хассон пропонує отримати ступінь бакалавра в туристичному менеджменті та готельній справі і подвійну ступінь в фінансах і готельному управлінні.

Отримати ступінь магістра туристичного адміністрування зі спеціалізацією в туризмі, спортивному менеджменті, готельному управлінні або доктора бізнес-адміністрування зі спеціалізацією в туристичному менеджменті можна, наприклад, в Університет Джорджа Вашингтона, як в кампусі так і в форматі онлайн.

Технологічний інститут Рочестера пропонує студентам здобувати освіту в гнучкому графіку, навчаючись за програмою магістратури очною, заочною та онлайн-формі, а також вечорами або у вихідні дні.

Приступити до виконання своїх професійних обов'язків фахівець може після проходження тестування на підприємстві для оцінки його підготовленості.

Отже, американське суспільство вимагає від професійної туристичної спільноти високих мотиваційних, фахових, особистісних компетенцій (стандартів). Держава, в сфері професійної туристичної освіти, створила всі умови для підготовки кадрів для цього сегмента ринку. Система навчання є гнучкою, орієнтованою на студента, практико-діяльнісною, з налагодженою системою оцінювання і тестування.

Національна освітня система Туреччини ґрунтується на принципах загальної, рівноправної освіти, спрямованої на потреби окремої особистості та суспільства; на доступності, неперервності, можливості сумісного навчання; звільнення освіти від релігійного впливу (секуляризації). Створення демократичної законодавчої бази щодо освіти та навчання відбувалось у відповідності до революційних реформ Ататюрка.

Як зазначає М. Чикалова, будь-який напрямок соціально-економічної діяльності певної країни може ефективно розвиватися й вдосконалюватися лише за умови створення нормативно-правових механізмів та їх реалізації в реальній економічній ситуації. Туреччина, стверджує науковець, ще в 1953 році прийняла Закон про підтримку Індустрії Туризму, який став великим прогресом для розвитку цієї країни, законодавчим механізмом у системі правових відносин стосовно ліцензування та сертифікації туристичної діяльності [216].

Динамічний розвиток туристичної галузі в Туреччині в 1982 році зумовив осучаснення Закону про заохочення туризму, а також розробку і впровадження програм, зокрема і освітніх, щодо підготовки фахівців для цієї галузі.

Сьогодення освітньої системи Туреччини складається з планів розвитку на кожні 5 років, які визначають потреби в професійних кадрах, фінансуванні освітніх процесів, створенні державних програм, які впроваджуються згідно політики та стратегії національної освіти, Конституції Турецької Республіки.

Так, перспективи розвитку в туристичній галузі затверджені Міністерством культури і туризму Туреччини, документом «Стратегія розвитку туризму Туреччини до 2023 року» [275].

Турецька система освіти суттєво не відрізняється від системи освіти будь-якої країни Європейського союзу, має мережу державних та приватних навчальних закладів і складається з підсистем довузівської загальної і професійної національної освіти до мережі вищих навчальних закладів - університетів та інститутів. Вища освіта у Туреччині платна, термін навчання 4 - 6 років. Кожен університет складається з факультетів, інститутів, вищих шкіл і дослідницьких центрів. Процедура вступу до вищих навчальних закладів проходить через вступний іспит. За його результатами, з урахуванням власного вибору, майбутніх студентів направляють до різних вишів країни [272].

Тісна співпраця Туреччини з країнами – лідерами у сфері туристичних послуг і належної професійної підготовки кадрів цієї галузі обумовлює необхідність поглибленого вивчення іноземних мов. Опановувати мови інших народів починають в загальній середній школі, продовжують в ліцеях, професійних школах, вищих навчальних закладах (наприклад, в Анатолійському загальноосвітньому ліцеї викладання здійснюється на німецькій, англійській або французькій мові) [100].

Підготовкою кадрів для туристичної сфери, як зазначає М. Чикалова, займаються школи туристичного спрямування: на базі 9 класів студенти отримують освіту 3 роки, на базі повної середньої освіти – 2 роки навчання. Така підготовка дозволяє набути вузькопрофільну спеціалізацію в окремих секторах туристичної індустрії і отримати диплом «спеціаліста Турецької Республіки». Отримати ступінь бакалавра і вести подальшу професійну діяльність на керівних посадах в туристичній індустрії можливо в професійних школах – структурних одиницях університетів. Навчання тут займає 4 роки і відкриває студентам можливість отримання ступеня магістра, як в турецьких так і зарубіжних університетах – партнерах: США, Швейцарії, Іспанії, Великої Британії, Німеччини, Швеції, Японії, Нідерландів, Франції. Після наукових досліджень та написання дисертації студенти здобувають вчений ступінь доктора (PhD) [217].

Слід сказати, що освітні структурні одиниці - інститути займаються тільки дослідженнями і працюють зі студентами, які вже закінчили навчання в університеті. Вони, як правило, організовують і координують дослідницьку роботу і спеціальні курси.

Освітні стандарти, на яких ґрунтується туристична освіта в Туреччині, наголошує М. Чикалова, представлені екзаменаційною, модульною, професійною моделями, остання з яких найбільш ефективна. Вона враховує потреби туристичного ринку праці і сприяє отримання випускниками цілісної і якісної підготовки за відповідною спеціальністю. Навчальні плани, наголошує науковець, включають фаховий, загальноосвітній і економічний блоки. Фахові дисципліни викладаються з першого семестру, нарощуючи об'єм професійних знань студентів на наступних курсах. Одержуючи знання по всіх вище вказаних блоках майбутні фахівці мають можливість застосовувати свої знання в будь – якому секторі туристичної індустрії, чи в інших секторах економіки країни [217].

Законодавча база республіки Туреччина дозволяє університетам створювати позабюджетні джерела доходу, одним з яких є власні підприємства туристичного профілю. На цих підприємствах студенти проходять стажування в межах своєї країни під професійним консультативно – методичним супроводом фахівців – практиків та викладачів ВНЗ.

Однією зі складових підготовки професіоналів у сфері міжнародного туризму є організація практики за кордоном, де майбутні фахівці вивчають культурно – історичну спадщину, традиції країни – партнера, удосконалюють іноземну мову, набувають професійного досвіду.

Спрямовувати процес навчання на майбутню професійну діяльність допомагають вдало підібрані, інноваційно-доцільні підходи щодо викладання фахових дисциплін. Міжнародні освітні стандарти в поєднанні з національними вимогами професійної підготовки дозволяють використовувати найсучасніші навчальні програми з набором форм, методів, прийомів навчання студентів: кредитно-модульна система освіти;

комп'ютеризація, використання електронних підручників; застосування кейс – методу, ділової гри, комунікативні тренінги, презентації індивідуальних творчих проектів; виробнича практика; академічний обмін професорсько-викладацького та студентського складу, залучення іноземних професіоналів до навчально-виробничого процесу; дуальність дипломів (турецького та університету – партнера); застосування дистанційних форм навчання [217; 215].

Туреччина вимагає від випускників професійної туристичної школи різних рівнів навчання демонстрації високого професіоналізму згідно міжнародних стандартів. Так, підтримуючи концепцію «навчання впродовж життя», на базі університетів функціонують центри підвищення кваліфікації, перепідготовки та корпоративного навчання. Такі освітні послуги дають можливість зручно і швидко оновити свої знання сучасними технологіями, отримати додатковий досвід від суміжних професій або іншої спеціальності.

Слухачі проходять курси програм перепідготовки (наприклад, 6 – 12 місяців) і отримують сертифікат міжнародного зразка про спеціалізацію. Обов'язковою педагогічною умовою є індивідуальний підхід до кожного слухача, який проявляється в організації методів навчання: on-line-консультації, надання аудіо- та відео лекційного матеріалу, дистанційного навчання, семінарів, проведення занять на виробництві [214].

Отже, основою успішної підготовки фахівців для сфери туризму в Туреччині є: використання прогресивного освітнього міжнародного досвіду; поєднання теоретичних знань та практичних умінь і навичок, як під час навчання в закладах освіти так і під час підвищення кваліфікації спеціалістом чи перепідготовки; неперервна професійна освіта, яка є системною, доступною, гнучкою, наочною, практично орієнтованою, пристосованою до потреб туристичного ринку праці.

Таблиця 1.2.1

Порівняльна таблиця підготовки фахівців туристичної галузі в країнах зарубіжжя

Критерії	Країни							
	Швейцарія	Франція	Нідерланди	Ірландія	Німеччина	Велика Британія	США	Туреччина
Форма власності	Виключно приватна	Приватна та державна	Державна та приватна	Державна та приватна	Державна і приватна	Державна та приватна	Приватна та державна	Державна та приватна
Система освітніх послуг	Власник визначає програму, рівень і якість викладання	Навчання проходить за американськими програмами, термін навчання 3 роки, вибірковий прийом студентів, навчальні програми формуються в залежності від специфічних вимог професійної діяльності	Ретельний відбір майбутніх студентів, відмінне знання англійської та інших мов	Британська бінарна система, швейцарсько-американська модель навчальної програми, модульна система (ECTS)	Багаторівнева, безперервна система освіти, кредитно-модульна система, головною умовою для вступу до навчального закладу є знання німецької мови, з відповідною сертифікацією рівня B2	Індивідуальні навчальні програми за певною спеціалізацією, вільний вибір дисциплін та предмета дослідження, викладання однієї і тієї ж дисципліни в різних навчальних закладах, відвідування лекцій не є обов'язковим	Абітурієнти проходять тестові програми, дистанційна освіта	Обов'язкове впровадження навчально-психологічних тренінгів у навчання
Організація виробничої практики, міжнародне співробітництво/дуальна освіта		Програма Еразм-Сократ і Темпус, обов'язкова практика та стажування у кращих готелях світу	Довготривале закордонне стажування, отримання дипломів голандсько-британського зразка, обов'язкове		Студенти мають можливість отримати подвійну ступінь бакалавра після навчання в			Принципи опікунства на підприємстві

			практичне стажування (не менше 10ти місяців)		закордонном у університеті – партнері (IUBH). У рамках дуальної системи учні проходять виробниче (практичне) навчання безпосередньо на виробництві 3-4 дні на тиждень, а теоретичне навчання – 1-2 дні у професійном у навчальному закладі			
Професійна перепідготовка та підвищення кваліфікації			По закінченні навчання студенти отримують два дипломи магістра: один міжнародний і другий Нідерландський професійний	Короткострокові курси, різноманітні програми післядипломної освіти		Курс безперервної освіти	Денні та вечірні курси на рівні коледжів	Освітня політика неперервного навчання

			магістерський диплом					
--	--	--	-------------------------	--	--	--	--	--

Отже, порівнявши та проаналізувавши європейську та американську школи (таблиця 1.2.1) можемо зробити висновок, що академічна туристична освіта розвивається в певних межах міжнародних стандартів, має схожості та деякі відмінності. Схожість прослідковується в загальних соціально-економічних та культурних - освітніх підходах, а саме: державно-правова підтримка туристичної галузі, яка стимулює розвиток туризму через відчутні капіталовкладення; нормативне забезпечення співробітництва з інвесторами та роботодавцями; функціональне упорядкування системи освітніх послуг; організація виробничої практики в закладах туризму; налагодження міжнародного співробітництва між навчальними закладами; заохочення розвитку дуальної освіти; створення на базі вищих навчальних закладів спеціальних центрів професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації; на збереження національного культурного фонду, яке є носієм туристичного попиту та ін. Відмінність складають: термін отримання освітньо-кваліфікаційного ступеня, різноманіття навчальних програм з різною тривалістю курсів навчання та адміністративної складової в організації освіти.

1.3. Сучасний стан підготовки фахівців туристичної галузі в Україні

Задоволення потреб туристичного сектору економіки нашої країни фахівцями різних спеціальностей та кваліфікацій – головне завдання для державницьких та наукових інституцій.

Сучасна українська туристична галузь вимагає працівників, які не просто мають спеціальну освіту, а компетентних фахівців, здатних приймати професійні рішення, розв'язувати типові і нетипові проблеми, тим самим забезпечуючи високу якість обслуговування та задоволення потреб споживачів туристичних послуг. Зважаючи на відповідність цим запитам, кадровий склад у галузі туризму має бути забезпечений якісним навчанням в освітніх закладах.

Системний погляд на стан проблеми та перспективи підготовки кадрів для туристичної галузі викладено у наукових працях А. Коноха [90], В. Пазенка [149], В. Федорченка [193], Г. Сокол [183], Л. Сакун [172], О. Бейдика [8], О. Гайової [201], О. Любіцевої [114], С. Фокіна [202], Х. Плецан [154] та інших дослідників, які приділяють значну увагу характеру, функціям, змісту професійної туристичної освіти в Україні.

Дослідженням процесу ефективної підготовки фахівців туристичної галузі, з урахуванням особливостей функціонування окремих видів туризму в сучасних реаліях, займаються науковці-практики А. Сидорук [178], В. Любіцева [114], Д. Люта [115], Л. Безкоровайна [7], Л. Польова [160], Н. Маковецька [120], Н. Хмілярчук [206], О. Літвінова-Головань [103], С. Літовка-Деменіна [104], Т. Зубехіна [69] та інші.

Про освітню стратегію щодо якісної підготовки фахівців з туризму наголошують В. Пазенок та В. Федорченко і зазначають, що наявність професійних кадрів – запорука успішного функціонування і вдосконалення всіх компонентів туристичної справи. Досвід зарубіжних країн свідчить про належний рівень підготовки фахівців з туризму, проте в Україні цей освітній напрям розвинутий ще не достатньо [149; 193].

Про значущі аспекти підготовки фахівців для сфери туризму наголошує Л. Сакун і визначає їх направленість. Так, фундаментальне навчання (знання) відповідає за отримання знань згідно з навчальним планом спеціальності; технічне навчання (знання як робити) відточує майстерність і розробляє навички, необхідні для цієї спеціалізації; особисті здібності (знати як бути і як себе поводити) відображають особисті якості фахівця [172].

О. Гришук та В. Ципко також підкреслюють важливість загальної та спеціальної професійної підготовки, яка спирається на фундаментальні засади освітнього процесу, доповнює їх конкретними спеціалізованими знаннями, формуючи світогляд і професійні компетентності фахівців туристичної галузі [43].

Пошуку нової парадигми в сфері туризму в Україні присвячене дослідження Х. Плечан. Науковиця вважає, що процес формування конкурентоздатності фахівця проходить в три етапи через основні моделі: модель підготовки фахівця-туризмознавця, модель випускника фахівця сфери туризму та структурно-функціональну модель ефективної кадрової політики сфери туризму. Підґрунтям формування фахівця-туризмознавця можуть бути: особистісні, психологічні, фізіологічні якості, творчі, креативні здібності; чіткі стратегічні рамки для системи вимірювання результатів діяльності фахівця; компетентнісний потенціал спеціаліста (професійна освіта, досвід, кваліфікація, професійні компетенції); здійснення стратегічного планування щодо своїх цілей, завдань та конкретних кроків. Кадрова політика в туристичному середовищі, на переконання Х. Плечан, має бути спрямована на прогнозування і планування потреби в кадрах, створення кадрового резерву; підбір і розстановку (відповідно рівня компетенції) кадрів; вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації туристичних брокерів [154].

Слід сказати, що потреба удосконалення системи професійної освіти в туристичній галузі викликана глибинними соціальними процесами в Україні.

Про внутрішні проблеми розвитку туристичної галузі наголошує В. Федорченко. Так, на його переконання, туристична галузь реформується хаотично, що завдає їй значної шкоди. Там, де немає стабільності, державного впливу, передбачуваності, наукової прогнозованості, призупиняється розвиток. На думку науковця, відсутність «професійно діючого господаря» в центральному органі виконавчої влади у сфері туризму спотворює стан підготовки спеціалістів з туризмознавства і є неадекватним вимогам галузі [194].

Виправляти проблеми в галузевій туристичній структурі, за висновками Т. Сокол, необхідно з ґрунтового дослідження сучасного ринку праці в Україні, виявленні потреб у спеціалістах певної кваліфікації, визначення їх професійних компетенцій. Розробку концептуальних засад професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців сфери туризму, на переконання науковиці, слід починати зі зміни парадигми цієї підготовки, а саме, переорієнтації з когнітивно-конативної (стереотипно-поведінкової) основи на компетентнісну, з урахуванням відповідності психофізіологічних особливостей спеціаліста щодо обраної професії [183].

Тому, актуальним і доцільним постають дослідження структури готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців, аналізу їх професійних функцій, визначення кола компетенцій, а також умінь і навичок, необхідних для успішного здійснення майбутньої професійної діяльності в галузі туризму [83].

Поступова інтеграція України до світового туристичного простору обумовлює дотримання нею єдиних професійних кваліфікацій, технологічних і гуманітарних норм, знання мови, історії, культури, правової системи країн – партнерів. Це забезпечується, за висновками С. Фокіна та О. Гайової, корпоративністю професійної туристської освіти в процесі навчання: утворенні майбутніх корпоративних зв'язків, а саме, технологічних стандартів готельних та туристських ланцюгів; франшизних відносин; норм ліцензування та сертифікації тощо [201].

Проте, одних організаційно-управлінських рішень для підготовки майбутніх фахівців в галузі туризму недостатньо. На переконання Н. Маковецької, виховання і підготовка професіоналів, становлення фахових якостей спеціаліста, організатора і функціонера можливе через подолання суперечностей між недостатнім теоретичним та методичним забезпеченням і сучасними вимогами щодо змісту та якості підготовки до професійної діяльності з урахуванням особливостей туризму, його фахової направленості [120].

Про особливості професійної підготовки студентів у галузі туризму та фізичної культури і спорту щодо фахової направленості наголошує А. Конох. Науковець зазначає, що програми навчання студентів за фахом «спортивно-туристська діяльність» недостатньо глибокі, наприклад, щодо специфіки підготовки для індустрії спортивно-оздоровчого туризму. Вони орієнтовані на традиційну «знанняву» концепцію замість спрямування на особистісно-професійну забезпеченість, компетентність майбутніх спеціалістів. Для професійного зростання викладачів і, як наслідок - студентів, необхідно наукове переосмислення принципів, функцій, форм і методів щодо підготовки майбутніх фахівців із оздоровчо-спортивного виду туризму та його впровадження в ЗВО України [90].

Професійна профільна підготовка фахівців, наприклад - рекреаційного туризму, за переконанням науковців Л. та В. Войтовичів й М. Мацкевича, потребує додержання низки вимог щодо: оптимального підбору навчального матеріалу; створення навчально-розвивального середовища; використання інноваційних педагогічних технологій; організацію практичних занять із використанням раціонально-доцільних принципів, методів, форм роботи та технологій; інтеграції змісту навчальної дисципліни «рекреаційний туризм» в загальновиховну та, в подальшому, професійну діяльність [279].

Про недостатню розробленість і висвітлення теоретичних та методичних засад ефективної професійної підготовки в педагогіці вищої школи наголошує також Л. Безкоровайна. Науковиця вважає, що саме визначення та

обґрунтування організаційно-методичних умов забезпечить підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства, а розробка педагогічних технологій обумовить реалізацію професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму [7].

Незважаючи на вищезазначені проблеми, науковці О. Грищук та В. Ципко наголошують, що туристична освіта модернізується і розвивається відповідно до загальнодержавних тенденцій розвитку вищої освіти та особливостей професійно-галузевого призначення майбутніх фахівців. Набір студентів на спеціальності 242 «Туризм» здійснюється у відповідності до регіональних потреб, а також вимог ринкової економіки. За останні роки визначені, науково обґрунтовані змістовні характеристики туристичної освіти згідно зі світовими стандартами. Сформована система ступеневої освіти, удосконалені навчальні плани та програми. Існує домовленість між профільними навчальними закладами і галузевими підприємствами на проходження студентами практики [43].

Ми підтримуємо думку науковців щодо стану розвитку вищої туристичної освіти в Україні та зазначаємо, що на основі стандартизованих вимог до кваліфікаційних рівнів створені умови для підготовки фахівців з туризму, а саме: ліцензування на підготовку студентів за рівнями «бакалавр», «магістр» з налагодженою формою навчання (очна (денна) та заочна (дистанційна)); визначений стандартизований перелік трудових операцій, рівень знань, умінь та навичок, у межах певної діяльності; налагоджена система оснащення освітнього процесу і контролю якості знань; окреслені кваліфікаційні вимоги до професорсько-викладацького складу тощо.

Проте, аналіз стану туристичної галузі в Україні у питаннях фахового кадрового наповнення показав, що існують певні проблеми підготовки професійних кадрів з спеціалізованих видів туризму, зокрема – молодіжного, і вони, на нашу думку, лежать у площині інформаційній, освітній та професійній.

Так, інформаційний простір з туристичного контенту заповнений рекламними блоками орієнтованими на туристичного споживача, розповідає глядачам про яскраві туристичні подорожі. Серед глядачів є і потенційні майбутні фахівці, які сприймають туристичну галузь як можливість отримувати бонусні пропозиції від праці, в якості мандрівок світом. Відсутність промоційної рекламної кампанії за участі виробничих підприємств з профорієнтаційною діяльністю щодо майбутньої професії в туристичній сфері, поверхнєве висвітлення різноманітності кар'єри у сфері багатогалузевого туристичного комплексу зумовлює тенденцію до переоцінки майбутніми фахівцями своїх можливостей і уподобань. Невдало обрана професія, згодом, може стати наслідком слабкої трудової мотивації і, в подальшому, відтоком кадрів з туристичної галузі.

Тому, враховуючи особливості діяльності у сфері туризму [193], освітній простір туристичного напрямку потребує переосмислення стратегії щодо формування фахівця-туризмознавця через удосконалення якості професійної підготовки майбутніх спеціалістів.

Так, у дослідженнях Л. Кнодель зазначається про цілісний характер професійної підготовки кадрів у сфері туризму в країнах-членах ВТО, що охоплює три підсистеми: допрофесійну підготовку, різнорівнєве навчання у ЗВО та післядипломну освіту. Головними пріоритетами для молоді на початку розбудови власної кар'єри постають питання професійного самовизначення, допрофесійне навчання та проходження процедури професійного відбору [84].

Професійне зростання майбутнього фахівця з туризму складається з теоретичної та практичної підготовки, яка міститься у спеціальних фахових дисциплінах.

Варто зазначити, що з прийняттям міжнародних норм підготовки майбутніх фахівців в ЗВО туристичного профілю, освітня система в Україні помітно змінюється, орієнтуючись на іноваційні підходи у навчанні. Вдосконалений процес передачі і засвоєння знань, умінь та навичок, створена

зрозуміла система оцінювання результатів навчання, налагоджені форми навчально-практичної та практико-виробничої діяльності.

Проте, результати аналізу фундаментальних теоретико-методологічних праць в сфері досліджень з молодіжного туризму [154; 279] показали недостатній рівень наукового обґрунтування підходів, структурування змісту, насиченням програмно-методичного забезпечення зазначеного виду туризму.

Ми солідарні з науковцями А. Грищук та В. Ципко, які наголошують на актуальності осмислення професійних концепцій підготовки спеціалістів туристичної галузі. Такий аналіз дає можливість формуванню змісту спеціальності, спеціалізації на вже існуючій базі концептуальних підходів щодо професійної діяльності, яка задовольнить потреби туристичного ринку у професіоналах [43].

Відповідно до зазначеного вище, вважаємо, що багатoproфільний характер туристської діяльності потребує адекватної спеціалізованої підготовки майбутніх фахівців, яка стане ресурсом для якісного кадрового забезпечення всіх напрямів, видів і форм туризму.

Аналіз навчально-практичних форм організації освітнього процесу студентів туристичних кафедр показав актуальність, економічну доцільність, індивідуальну потребу, яка мотивує і визначає професійний потенціал важливої форми - «навчання і праця», де студенти мають можливість одночасно навчатися в ЗВО і працювати в закладах туристичного профілю. Така форма навчання і практичної діяльності схвалюється викладачами, за умови успіхів в обраній спеціальності.

Невід'ємною складовою успішності фахівця є практичний досвід, тому туристична галузь вимагає від молодії генерації фахівців компетентності, професіоналізму, досконалих умінь та навичок, що забезпечує їхню конкурентоспроможність у стратегічно важливому секторі економіки нашої держави.

Практика доводить, що отримати необхідну компетенцію можливо лише спостерігаючи за діями досвідчених фахівців, співпрацюючи з ними,

аналізуючи свої власні практичні дії, спільно обговорюючи помилки, проблемні ситуації тощо [80, с.175].

Професійна компетентність в галузі туризму передбачає не тільки фундаментальні теоретичні знання, а і практичні уміння та навички. В українських ЗВО послідовне навчання студентів практичних умінь та навичок здебільшого відбувається за такою схемою: ознайомча практика, під час якої студенти відвідують туристичні та готельно-ресторанні заклади (перший курс); краєзнавча практика, під час якої студенти вивчають організацію туризму в основних туристичних регіонах України (другий курс); професійна практика безпосередньо в туристичних закладах (третій курс) [17].

Вивчаючи наукові дослідження щодо сучасного стану підготовки майбутніх фіхівців (С. Літовка-Деменіна), стану організації навчальної практики (Н. Хмілярчук), особливостей практичної підготовки студентів (Л. Польова), та спираючись на власний досвід вважаємо, що в межах країни існує проблема якісного проходження студентами виробничої практики на туристичних підприємствах. Тісній співпраці між роботодавцями і профільними навчальними закладами не вистачає: чіткого визначення механізмів відповідальності; взаємовигоди, фінансової або імідж винагороди учасникам процесу; регуляції діяльнісних завдань для майбутніх фахівців. [104; 160; 206].

Багатогалузевий господарський туристичний комплекс потребує висококласних фахових спеціалістів з конкретним набором знань, умінь та навичок, які б могли генерувати свіжі ідеї і пропозиції, інтегруючи їх в сучасні українські реалії.

Проте, на ринку праці з туристичного напрямку спостерігається значна нестача кваліфікованих кадрів, а особливо вузьких спеціалістів, як, наприклад, менеджер з організації молодіжного туризму, який би компетентно просував на туристичний ринок цікаві пропозиції для перспективного молодіжного сегменту.

Аналізуючи освітньо-професійні програми та навчальні плани, варто зазначити, що в Україні налічується 120-ть закладів вищої освіти, в яких здійснюється підготовка за спеціальністю 242 «Туризм» на бакалаврському та магістерському рівнях.

Таблиця 1.3.1

Заклади вищої освіти України в яких присутня дисципліна «молодіжний туризм»

№п.п.	Назва дисципліни, ОКР	Заклад вищої освіти
1	«молодіжний туризм» (магістр, вибіркова)	Запорізький національний університет
2	«організація дитячого та молодіжного туризму» (бакалавр)	Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій
3	«спеціалізований вид туризму «молодіжний» (бакалавр)	Ізмаїльський державний гуманітарний університет
4	«молодіжний туризм» (бакалавр)	Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького
5	«організація дитячо-юнацького туризму» (бакалавр)	Хмельницький національний університет
6	«організація молодіжного туризму» (бакалавр)	Мукачівський державний університет
7	«спеціалізований туризм (дитячий, шкільний, молодіжний)» (бакалавр)	Полтавський університет економіки і торгівлі
8	«молодіжний та навчальний туризм» (бакалавр)	Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
9	«молодіжний туризм» (бакалавр)	Херсонський державний університет
10	«організація дитячого та молодіжного туризму» (магістр)	Національний університет водного господарства та природокористування
11	«дитячо-юнацький туризм» (бакалавр)	Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
12	«молодіжний і навчальний туризм» (бакалавр)	Львівський національний університет імені І. Франка
13	«організація дитячого і молодіжного туризму» (бакалавр)	Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка
14	«методика організації дитячого та юнацького туризму» (бакалавр)	Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Отже, навчальні плани ЗВО включають велику кількість дисциплін туристичного (професійного) профілю. Натомість, як наведено вище (таблиця 1.3.1), перспективний, соціально значущий, актуально необхідний напрям, як наприклад, молодіжний туризм, розпорошений по різних дисциплінах

(таблиця 1.3.2), або, в кращому випадку, віднесений до вибіркового компоненту освітньо-професійної програми і включений у навчальні плани переважної меншості проаналізованих нами українських університетів (таблиця 1.3.1).

Нижче представлено таблицю 1.3.2, що демонструє у різних закладах вищої освіти розпорошеність питань, пов'язаних з молодіжним туризмом, серед обов'язкових та вибірових компонент освітніх програм. Варто зазначити, що, більшість дисциплін, у яких розглядаються питання молодіжного туризму, є схожими у всіх закладах.

Таблиця 1.3.2

Заклади вищої освіти в яких тема щодо молодіжного туризму вивчається в дисциплінах обов'язкового та вибіркового освітніх компонентів

№ п.п	Дисципліни з вивченням підтеми щодо молодіжного туризму	Заклад вищої освіти
1	«Спеціалізований туризм», «активний туризм», «міжнародний туристичний бізнес», «організація анімаційної діяльності», «екологічний туризм»	Національний університет біоресурсів та природокористування України
2	«Історія туризму», «організація активного туризму», «анімація в туризмі», «спеціалізований туризм»	Академія праці, соціальних відносин і туризму
3	«Організація анімаційної діяльності», «історія туризму», «міжнародний туристичний бізнес»	Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
4	«Організація анімаційної діяльності», «спортивно-оздоровчий туризм», «міжнародний туризм і міжнародні туристичні організації», «історія туризму», «спортивний туризм», «спеціалізований туризм»	Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
5	«Екстремальні види туризму», «спелеотуризм», «спортивно-туристичне орієнтування», «активний туризм», «гірський та пішохідний туризм», «спортивний туризм», «організація анімаційної діяльності», «екотуризм»	Львівський національний університет імені Івана Франка
6	«Історія туризму», «міжнародний туризм», «спеціалізовані види туризму»	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
7	«Історія розвитку світового туризму», «організація спеціалізованих видів туризму», «міжнародний туризм», «основи екотуризму»	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

8	«Організація дозвілля», «міжнародний туризм», «спеціалізований туризм»	Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
9	«Історія розвитку туризму у світі та в Україні», «оздоровчо-спортивний туризм»	Державний університет «Житомирська політехніка»
10	«Історія туризму», «сучасні різновиди туризму»	Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
11	«Історія туризму», «спортивний туризм», «організація анімаційної діяльності», «громадські туристичні організації», «міжнародний туризм»	Національний авіаційний університет
12	«Міжнародний туризм»	Маріупольський державний університет
13	«Сімейний туризм», «рекреаційно-розважальні технології в туризмі», «теорія та методика оздоровчого туризму», «діловий, науковий та освітній туризм», «спортивний туризм», «організація і методика спортивно-туристичної роботи з дітьми», «анімаційний сервіс в туризмі»	Міжнародний європейський університет
14	«Організація анімаційних послуг», «спеціалізовані види туризму», «історія туризму»	Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
15	«Організація анімаційної і екскурсійної діяльності», «міжнародний туризм», «спеціалізований туризм»	Львівський національний аграрний університет
16	«Дозвіллезнавство», «топографія та орієнтування», «історія туризму», «активний туризм», «міжнародний туризм», «організація та методика спортивно-туристичної діяльності», «основи анімаційної діяльності», «організація туристичних подорожей та таборів», «екстремальний туризм», «мпеціальні види туризму»	Сумський національний аграрний університет
17	«Історія туризму», «міжнародний туризм», «організація анімаційних послуг у туризмі», «спортивний туризм»	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
18	«Спеціалізовані види рекреації та туризму», «організація туристсько-краєзнавчої роботи», «міжнародний туризм»	Київський національний університет імені Тараса Шевченка
19	«Міжнародний туризм», «історія туризму», «активний туризм», «спортивний туризм», «спеціалізований туризм», «екстремальний туризм», «лікувально оздоровчий туризм»	ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»
20	«Історія туризму», «сучасні різновиди туризму», «організація і методика спортивно-туристичної роботи»	Ужгородський національний університет
21	«Історія туризму», «спеціалізований туризм»	Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Таким чином, з огляду на вищенаведені дані (таблиця 1.3.2), в контексті потреби вузької направленості дисциплін, деталізованого навчання, на наш погляд, існує проблема наповнення програмно-методичного матеріалу новими теоретико-методологічними працями та науковими дослідженнями. У межах нашого дослідження це стосується саме молодіжного туризму.

Отже, система туристичної освіти, зокрема молодіжного туризму, потребує врахування ґрунтовних сучасних і історичних змін, які відбулись в Україні, розуміння нагальних і перспективних напрямів щодо модернізації освітньої діяльності відповідно до внутрішніх вітчизняних потреб і зовнішніх світових тенденцій.

Зважаючи на вищезазначене вважаємо за необхідне провести пошуковий експеримент, як доказ важливості нашого дослідження щодо підготовки фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

У пошуковому експерименті взяли участь 275 осіб (студенти спеціальності 242 «Туризм» 1-4 курсів бакалавріату та магістратури, науково-педагогічні працівники, фахівці з туризму та роботодавці). Респонденти досліджуваних нами категорій заповнили опитувальники (Додатки Г 1.1-1.6), відповіді яких нашої хотіли нас на створення, відповідно запитам, структурної педагогічної моделі.

Варто зазначити, що деякі пріоритетні для нашого дослідження питання мали однаковий зміст для усіх категорій опитуваних осіб і використовувались нами через призму порівняльних відповідей.

Так, питання - «Чи вважаєте ви за необхідне здійснювати у закладах вищої освіти України підготовку фахівців з молодіжного туризму?», дозволило нам перевірити думку респондентів щодо необхідності фахової підготовки майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму, де: 100% роботодавців відповіли – «так»; фахівці туризму: 86,9% - «так», 12,9% - «частково», 0,7% - «ні»; науково-педагогічні працівники: 73,3% - «так», 13,8% - «частково», 6,9% - «ні»; студенти: 78,3% - «так, необхідно», 17,4% - «частково» та 4,3% - «ні».

Варто зазначити, що роботодавці, які надають студентам бази для практик та стажування на своїх підприємствах, як потенційні управлінці, що шукають компетентних, талановитих спеціалістів впевнені у тому, що фахівців з організації молодіжного туризму мають готувати у вищих закладах освіти.

Запитання - «На Вашу думку, які чинники ускладнюють розвиток молодіжного туризму в сучасних умовах?» дозволило нам осмислити думки респондентів стосовно актуального стану проблем у розвитку молодіжного туризму в нашій країні. Порівняльний аналіз обраних варіантів нашими респондентами ми представили в таблиці 1.3.3 у відсотковому значенні.

Таблиця 1.3.3

Результати опитування серед роботодавців, фахівців з туризму, науково-педагогічних працівників, студентів спеціальності 242 «Туризм»

Чинники	Обмежена інвестиційна політика молодіжного туристичного продукту.	Низька купівельна спроможність молодіжного сегменту туристичного ринку.	Обмежений людський ресурсний потенціал (фахівці молодіжного туризму).	Недосконале нормативно-правове забезпечення молодіжного туризму.	Недостатньо орієнтоване організаційне забезпечення молодіжного туризму.
Категорії					
Роботодавці	63,6%	72,7%	54,5%	36,4%	45,5%
Фахівці з туризму	62,8%	65,1%	53,5%	37,2%	44,2%
Науково-педагогічні працівники	51,7%	62,1%	44,8%	27,6%	34,5%
Чинники	Недостатньо організоване управління молодіжним туризмом.	Податки на ведення туристичної діяльності.	Політична і економічна нестабільність країни.	Реклама молодіжного туристичного продукту без цільового призначення.	Недостатньо розвинена туристична інфра- та супраструктура молодіжного туристичного продукту.
Категорії					
Роботодавці	18,2%	54,5%	45,5%	36,4%	72,7%
Фахівці з туризму	32,6%	16,3%	69,8%	37,2%	81,4%

Науково-педагогічні працівники	48,3%	17,2%	62,1%	13,8%	58,6%
--------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Дані таблиці 1.3.3 свідчать, що роботодавці визначили для себе ускладнюючі чинники розвитку туризму, як: низька купівельна спроможність молодіжного сегмента туристичного ринку; недостатньо розвинена інфра- та супраструктура та обмежена інвестиційна політика. Вітчизняні фахівці з туризму на перше місце поставили питання нерозвиненої туристичної інфраструктури та супраструктури, як головної умови функціонування господарського комплексу. Серед ускладнюючих чинників - політичну і економічну нестабільність, як фундаменту перспективного розвитку, а також обмежену інвестиційну політику молодіжного туристичного продукту, як ресурсу економічного зростання. Фахівці, які працюють закордоном, вважають «низьку купівельну спроможність молодіжного сегмента ринку» (90%) та «недостатньо орієнтоване організаційне забезпечення молодіжного туризму» (70%) - найважливішими, на їх думку, чинниками, що не дають розвиватись молодіжному туризму повною мірою. Науково-педагогічні працівники окреслили «політичну та економічну нестабільність» і «низьку купівельну спроможність» – головними, взаємопов'язаними між собою, чинниками, що ускладнюють розвиток молодіжного туризму, а також «недостатньо розвинену інфраструктуру та супраструктуру молодіжного туристичного продукту», яка знаходиться на стадії повільного розвитку у відповідності до сучасних стандартів.

Отже, аналіз вищезазначених запитань допоміг нам, в подальшому, обґрунтувати стан розвитку молодіжного туризму через дослідження закономірностей туристичного ринку, врахування проблематики і створення власної моделі ефективної підготовки фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Варто відмітити, що в межах нашого дослідження були опитані науково-педагогічні працівники кафедр туризму державних та приватних

університетів, як: Запорізький національний університет; Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій; Уманський національний університет садівництва; Полтавський університет економіки і торгівлі; Національний університет Запорізька політехніка; Національний університет біоресурсів і природокористування України; Ужгородський національний університет; Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Івано-Франківський технічний університет нафти і газу; Луцький національний технічний університет; Класичний приватний університет; Київський національний університет культури і мистецтв.

Для визначення умов ефективної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму нами були поставлені 11 питань до науково-педагогічних працівників (Додаток Г 1.1).

Так, на запитання - «Чи достатньо Вам навчально-методичного забезпечення для ефективної фахової підготовки організаторів молодіжного туризму?» - 20,7% респондентів вважають, що «достатньо»; 37,9% - «частково достатнім» та 41,4% - «не достатнім».

Ми погоджуємося з думкою науково-педагогічних працівників, адже за час нашого дослідження ми виявили «недостатнім» базове навчально-методичне забезпечення щодо молодіжного туризму, саме в українському видавничому та електронному просторі (підручники, посібники, методичні рекомендації тощо).

На запитання - «Як Ви вважаєте, підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, має бути у вигляді...», респонденти відповіли таким чином: 44,8% вважають, що дисципліна має бути вибірковою; 37,9% - нормативною; 17,2% - у вигляді інтегрованих тем у інші дисципліни, що входять у навчальні плани.

Спираючись на висновки науково-педагогічних працівників, в організаційному блоці нашої структурної моделі, ми пропонуємо об'єднати теоретичну та практичну підготовку фахівців молодіжного туризму застосувавши інтегрований підхід у зміст фахової туристичної освіти.

Аналіз відповідей до запитання - «На Вашу думку, який рівень підготовки мають студенти - майбутні фахівці туристичної галузі, щодо організації молодіжного туризму?» свідчить про те, що 10,3% - респондентів оцінюють рівень знань студентів з організації молодіжного туризму, як «низький», 37,9% - «середній» рівень, 44,8% - «достатній», 6,9% - «високий» рівень. Таким чином, результати опитування науково-педагогічних працівників ЗВО дозволили нам осмислити змістове наповнення освітнього матеріалу та обґрунтувати теоретико-методологічну базу умов професійної підготовки фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

З метою пошуку ефективних шляхів підвищення якості професійної підготовки нами, в межах дослідження, були опитані студенти спеціальності 242 «Туризм»: Запорізького національного університету; Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій; Національного університету Запорізька політехніка; Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Київського національного університету культури і мистецтв. Респонденти відповідали на 9 питань авторського опитувальника (Додаток Г 1.2).

Варто зазначити, що нас цікавила думка майбутніх фахівців щодо передумов їх професійного самовизначення та позааудиторна і самостійна туристична дозвілєва діяльність, яка викликає найбільшу цікавість у студентів.

Отже, на запитання - «Які чинники допомогли б вам визначитись щодо фахової направленості у професійній туристичній діяльності?» майбутні фахівці відповіли, що чинниками фахової направленості для них є «зустрічі з лідерами думок» та «зустрічі з роботодавцями» - по 39,1%; особисте самовизначення обрали 21,7% опитаних нами респондентів.

На запитання - «Яка молодіжна туристична дозвілєва діяльність зацікавила б вас в поза аудиторній та самостійній роботі?» - 58,7% студентів цікавить туристичні зльоти та походи; 23,9% - бажають займатись

самостійною індивідуальною діяльністю та 17,4% виявляють цікавість прийняти участь у молодіжному туристичному гуртку.

З огляду на відповіді респондентів, у структурі та змісті нашої моделі ми передбачили варіанти (форми) туристичного дозвілля, більше того, ми запропонували об'єднати види туристичної діяльності для заохочення студентів до участі не тільки у зльотах, а і туристичному гуртку, що тим чи іншим чином залучає молодь в індивідуальну діяльність у позааудиторній та самостійній роботі.

Експертами в проведеному нами анкетуванні (Додатки 1.3-1.6) виступили фахівці туристичної галузі (ТФ «Best Rest», ТА «More Турів», ТА «Поїхали з нами!», ТО «CoralTravel» та інші) та роботодавці (ТА «AVENTOUR», ТА «TUI», НЗ «Хортиця», ІС «Greenwich» та інші), що надають бази для практики та стажування студентам туристичних спеціальностей з різних українських міст (Запоріжжя, Івано-Франківськ, Луцьк, Київ, Миколаїв, Бровари, Львів, Дніпро, Краматорськ, Дніпро, Вінниця, Харків, Кирилівка, Мелітополь, Умань) та країн (Таїланд, о. Пхукет; Туреччина, м. Бодрум; Словаччина, м. Братислава; Сейшельські острови, атол Альфонс).

Варто зазначити, що ми залучили не лише працівників підприємств гостинності, а і окремих практиків: туристичних гідів, учасників громадських організацій (ГО «Запорізька Обласна Туристична Асоціація», ГО «Клуб Ермітаж», ГО «Запорізький Колорит», ГО «Культпрожектор» та інші), працівників комунальних установ по роботі з молоддю (КЗ «Центр туризму» ЗОР, КЗ «Запорізький обласний центр патріотичного виховання молоді» ЗОР та інші), організаторів фестивалів (Фестиваль Тараса Шевченка «Ше.Fest», «Фестиваль домашньої консервації», «Запорізька книжкова толока», «Покровський Ярмарок» та інші), працівники фронт-офісів готельно-ресторанних комплексів (готель «Khortitsa Palace», готель «Mercure Kyiv Congress», готель «Titanic Deluxe Bodrum», готель «La Blanche Island» та інші), працівники музеїв та департаментів культури та туризму (КП «Туристичний

інформаційний центр» ЗМР, ДП «Український центр культурних досліджень», Департамент культури і туризму ЗМР, Запорізький обласний краєзнавчий музей, Миколаївський обласний краєзнавчий музей та інші).

Фахівцям туристичної галузі (українським та закордонним) були поставлені 9 питань щодо сегменту туристичного ринку з яким вони працюють (Додаток Г 1.3; Додаток Г 1.4).

Так, українські фахівці - 65,1% та закордонні спеціалісти - 50% туристичної галузі зазначили, що у своїй роботі, в більшості випадків їм доводиться працювати з молодими туристами, 32,6% опитаних українських та 50% закордонних спеціалістів відповіли, що працюють з туристами віком від 36 до 60 років, а 2,3% респондентів з України зазначили, що працюють з дітьми-туристами віком до 14 років.

На запитання «Під час Вашого навчання, на Вашу думку, чи відповідала фахова підготовка до роботи з молодим сегментом туристичного ринку сучасним запитам?» - 62,5% закордонних та 58,1% українських спеціалістів з туризму визначили, що підготовка відповідала сучасним запитам «частково», 25% закордонних та 39,5% українських фахівця відповіли «ні», 12,5% закордонні та 2,3% українські фахівці відповіли «так».

Таким чином, можна припустити, що ґрунтовна підготовка майбутніх фахівців до організації молодіжного туризму проводилась не на достатньому рівні, за висновками опитаних нами респондентів, працівників туристичної галузі.

Роботодавцям, що надають бази практики та стажування на туристичних підприємствах було запропоновано відповісти на 10 запитань (додатки 5-6). Виокремимо та проаналізуємо питання, які стосуються оцінки знань студентів-практикантів і застосування отриманих ними знань та умінь під час аудиторного навчання, а також використання знаннєвого багажу під час проходження практики на підприємстві.

На запитання - «На Вашу думку, чи володіють студенти-практиканти належними знаннями з організації молодіжного туризму?», роботодавці

відповіли таким чином: 9,1% респондентів визначили, що студенти повністю володіють знаннями з організації молодіжного туризму, 27,3% опитаних відповіли - «частково володіють» та 63,6% роботодавців зазначили, що - «ні, не володіють». У той же час, відповівши на питання - «Чи володіють студенти-практиканти, на Вашу думку, навичками дослідження потреб споживачів молодіжного сегменту туристичного ринку?» роботодавці повідомили, що на їх суб'єктивну думку, «повністю володіють» цими навичками 9,1%, «ні, не володіють» - 18,2% та «частково володіють» 72,7% опитаних нами респондентів.

Таким чином, з огляду на експертну думку роботодавців, які не тільки надають бази для практики та стажування, а і в майбутньому працевлаштовують випускників туристичних спеціальностей, ми вважаємо за необхідне розробити комплекс навчальних дій, необхідних для підвищення фахових компетенцій майбутніх фахівців туристичної галузі щодо організації молодіжного туризму.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукових праць, педагогічних досліджень, навчально-методичної літератури щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі дозволив нам схарактеризувати науково-теоретичну базу термінологічних системних понять, познайомитися з сучасним зарубіжним досвідом, визначити ключові моменти стану досліджуваної проблеми у світовій та українській педагогічній теорії та практиці.

Науково обґрунтовують базові поняття в царині туристичної галузі провідні науковці В. Дубічинський, В. Бабарицька, О. Малиновська, М. Мальська, В. Худо, Л. Дядечко - «туризм»; Н. Антонюк, Н. Ганич, Г. Старостенко, С. Онишко, Т. Поснова, - «туристична галузь»; Н. Чорненька, О. Любіцева – «туристична індустрія»; П. Олійник та Є. Рут, Л. Дудорова - «майбутній фахівець»; М. Кляп, Ф. Шандор, К. Моїса «молодіжний туризм».

Надійним споживачем туристичного ринку є молодь. Законом України визначено віковий діапазон «молоді» - 14 - 35 років, яким гарантується право на освіту, культурний розвиток, дозвілля, відпочинок, з відповідними пільгами для користування туристичною інфраструктурою.

Туристична послуга передбачає технологічну єдність процесу обслуговування і єдність вимог щодо підготовки кадрів для галузі, тому майбутні фахівці повинні бути вмотивованими на освітній процес та власний розвиток і вміло використовувати свої знання, практичні вміння, навички і особистий досвід у конкурентному туристичному середовищі.

Аналізуючи стан досліджуваної проблеми у світовій педагогічній теорії та практичній діяльності, можемо констатувати високий рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі у провідних європейських школах Швейцарії, Франції, Великобританії, Нідерландів, Німеччини. Використовуючи різні підходи щодо академічного та практико-орієнтованого навчання, освітня діяльність цих шкіл спрямована на чітку професійну

орієнтацію, яка надає можливість майбутнім фахівцям якнайдосконаліше оволодіти майбутньою професією та сприяє швидкому кар'єрному зростанню.

Туристична галузь в Україні знаходиться на стадії інфраструктурного розвитку туристичного господарства. На цьому етапі, крім економічних та технологічних питань, велика увага приділяється пошуку механізмів якісного обслуговування клієнтів через становлення системи професійної підготовки фахівців у галузі, згідно світовим стандартам та формуванню компетентного спеціаліста, який здатний організовувати та втілювати стратегії туристичної справи.

Проведений нами пошуковий експеримент довів важливість, актуальність підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму та перспективність обраної нами тематики дослідження.

Основні результати розділу відображені у наукових працях автора: [Геращенко, Я. М., & Маковецька, Н. В. (2017); Геращенко Я.М. (2018а); Геращенко Я.М. (2019); Геращенко Я.М. (2024е)].

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ

2.1. Структурна модель підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму

Для визначення закономірностей організації систематизованого освітнього процесу нами розроблена структурна модель підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Розглянемо такі поняття, як «модель» і «моделювання».

Вітчизняні і зарубіжні науковці різних часів, різних шкіл і педагогічних напрямів тлумачили поняття «моделювання» і «модель», спираючись на своє розуміння цих категорій теорії пізнання.

Відтворення характеристик певного об'єкта на іншому об'єкті, спеціально створеному для їх вивчення визначається терміном «моделювання» [37, с.194].

В науковій літературі «моделювання» розглядається як метод пізнання і перетворення світу (О. Столяренко), який обумовив створення нових типів моделей, які розвивають нові функції самого методу [186, с.290].

Вітчизняні і зарубіжні дослідники характеризують «моделювання» універсальним методом, доцільним і ефективним для використання на всіх стадіях процесу діяльності. Його називають процесом побудови, вивчення і використання моделей для визначення й уточнення характеристик оптимізації будь-якого процесу [178, с. 84].

Отже, «моделювання» слугує наочною моделлю будь-якої теоретичної або практичної гіпотези щодо досліджуваного об'єкту.

Енциклопедичні видання в царині освіти і виховання розуміють термін «модель» як міру, ритм, такт (лат.); як систему, дослідження якої служить засобом одержання інформації про іншу систему [36, с.290]; як зменшене

відтворення якоїсь споруди, механізму, схему для пояснення якогось явища або процесу [37, с.195]; як зразок, що відтворює, імітує будову і дію об'єкта; зразок якого-небудь нового виробу [15, с.683].

Цей зразок вважається ідеальним навчальним засобом для тих, кого навчають, зразком для наслідування, який значно простіший і доступніший для дослідження і має однакову структуру (ізоморфізм) з оригіналом. [18, с.69].

Дослідники гуманітарних наук визначають «модель» одним із центральних понять теорії пізнання, яка пов'язана з поняттями істини і думки, подібності і відмінностей, матеріальним образом оригіналу, а також абстрактним поданням теорії, яку можна передати емпіричним шляхом [27, с. 339].

Науковці К. Гнезділова і С. Касярум стверджують, що створення моделі є найкращим методом у дослідженні педагогічних процесів і він надає певну інформацію про процеси, що відбуваються у «живих системах» [33, с. 8].

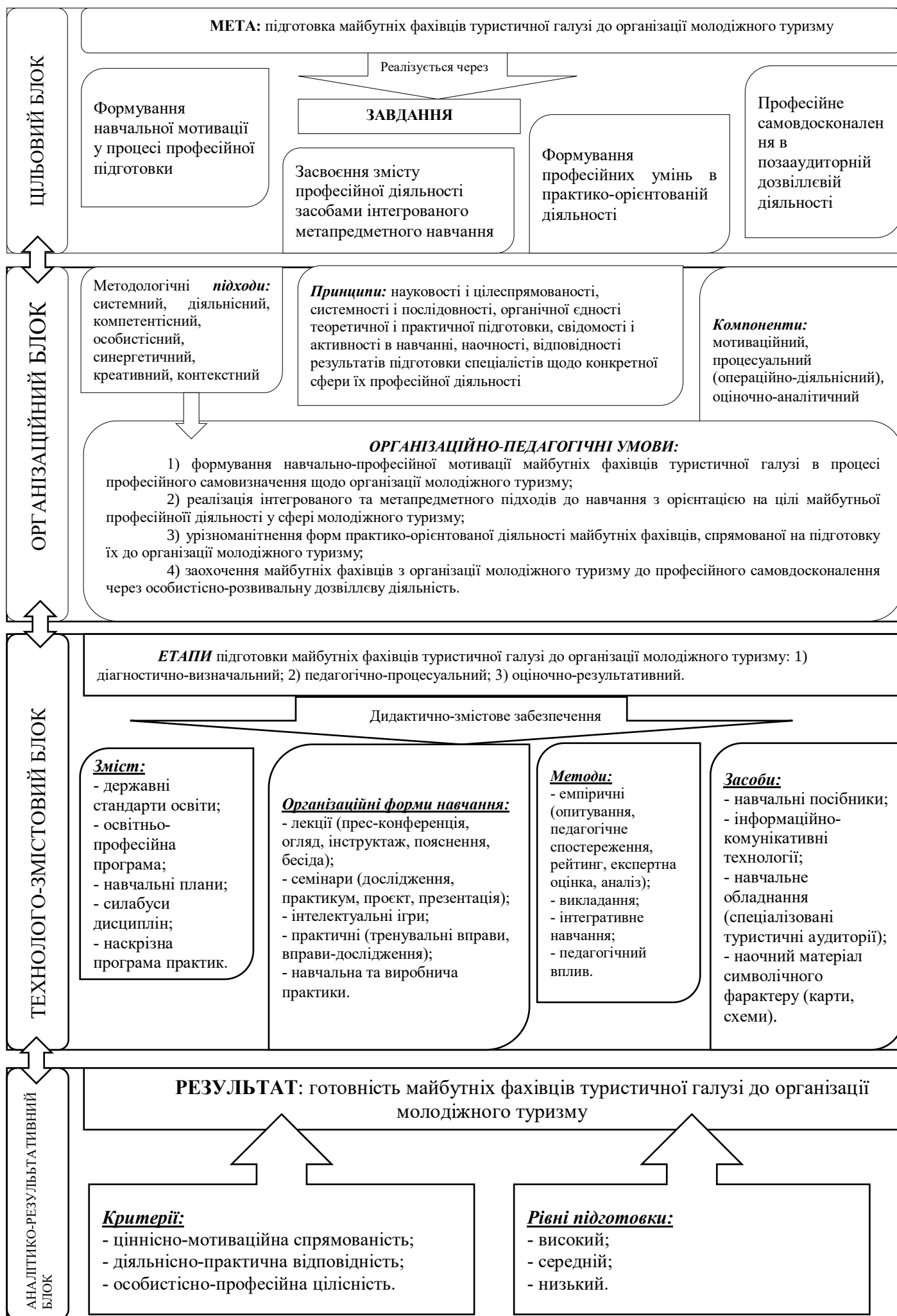
Проте, доцільно зазначити, що основні вимоги створення моделі потребують адекватності щодо авторського задуму і відображення наукових висновків і відповідності реальній дійсності і суттєвим властивостям об'єкта [92, с. 516].

Отже, для вивчення властивостей реального об'єкту, під час окремого дослідження, створюється умовний зразок, модель. Ця модель є спрощеним схематичним міркуванням, аналогією оригінального об'єкта.

Таким чином, узагальнюючи вищезазначене, «модельовання» для нас виступає науковим методом створення і дослідження моделі підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму (рисунок 2.1.1), а «модель» - схематичною формою сутнісних ознак і властивостей, структури і взаємозв'язків об'єкта дослідження.

Рисунок 2.1.1

Структурна модель підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму (авторська розробка)

Створення моделі (рисунок 2.1.1) нашого педагогічного дослідження ми почали з визначення структурних блоків: цільового, організаційного, технологічного-змістового та аналітико-результативного.

У цільовому блоці визначено мету - підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму і завдання освітнього процесу – формування навчальної мотивації у процесі професійної підготовки; засвоєння змісту професійної діяльності засобами інтерактивного навчання; формування професійних умінь в практико-орієнтованій діяльності; закріплення професійних навичок у позааудиторній дозвілєвій діяльності.

Організаційний блок відображає теоретико-методологічну складову підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму та вміщує методологічні підходи, дидактичні принципи, компоненти та організаційно-педагогічні умови для фахової організації освітнього процесу.

Схарактеризуємо *методологічні підходи*, які, на нашу думку, будуть забезпечувати ефективну підготовку майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Системний підхід спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів і виявлення та зведення в єдину теоретичну картину різноманітних типів зв'язків [36, с.305]. У межах цього підходу навчання розглядається як цілеспрямована творча діяльність його суб'єктів, яка пов'язує між собою мету, завдання, зміст, форми і методи [198, с.78]. Відтак, системний підхід забезпечує педагогу можливість розробляти цілісні інтеграційні моделі, коригувати свою професійну діяльність, поєднуючи між собою педагогічні засоби, методи, форми роботи [210].

Варто зазначити, що системний підхід не є чіткою методикою з визначеною логічною концепцією, а є системою, яка утворена із сукупності логічних прийомів, методичних правил та принципів теоретичного дослідження. Ці категорії виявляють обмеженість традиційних об'єктів дослідження, визначають та сприяють реалізації нового типу завдань. За їх

участю окреслюються перспективи побудови нових об'єктів і предметів дослідження з визначенням їх структурних і типологічних характеристик.

До основних принципів системного підходу належать:

- принцип остаточної мети, на досягнення якої спрямована вся система;
- принцип єдності, зв'язаності і модульності розглядає систему як єдине ціле, водночас досліджуючи її окрему взаємодію складових;
- принцип ієрархії визначає послідовність розгляду складових системи;
- принцип функціональності обумовлюється наявністю доцільних функцій у системі;
- принцип розвитку визначає здатність до вдосконалення, модернізації, самонавчання, самоорганізації;
- принцип децентрацізації регулює шляхи досягнення мети між централізованим і децентралізованим управлінням системою;
- принцип невизначеності обумовлює можливість непередбачуваних перебігів подій.

Для розв'язання наукової проблеми системні принципи конкретизуються і інтерпретуються, відповідно до конкретних умов [99, с. 7-12].

Отже, системний підхід забезпечує єдність та взаємодію структурних і змістових частин моделі, розкриває закономірні зв'язки між визначеними елементами. Застосування системного підходу дозволяє нам дослідити механізми підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму через створення метапредметних тем, інтегрованих в загальні предмети фахового спрямування, організаційних форм, методів, засобів навчальної та практичної діяльності і відслідкувати результати взаємодії теорії з практикою.

Діяльнісний підхід спрямований на організацію діяльності суб'єкта, за допомогою якої він проявляє свою активність у пізнанні, праці, спілкуванні, саморозвитку тощо [198, с.77]. Означений підхід ґрунтується на врахуванні єдності підсистем викладання і учіння, що функціонують у нероздільній цілісності, взаємовпливах і взаємозв'язках (В. Чайка) [210]. Наповнення

традиційних і новітніх навчальних форм діяльнісним змістом повинно бути адекватним щодо практичного застосування і професійно спрямованим щодо умінь і навичок майбутнього фаху [53].

На переконання І. Зязюна, діяльнісний підхід перебудовує процесуально-технологічну сторону педагогічного процесу таким чином, щоб суб'єкти навчання оволоділи діяльністю у її цілісному уявленні [74, с. 8].

Наукові розвідки українських учених (Т. Гура, О. Рома [45]; С. Самойлов, Т. Ціперко [174]; С. Ходкіна [207]; Н. Попович [161]) надали нам змогу спиратись на основні принципи діяльнісного підходу, які пропонуються Л. Петерсон, а саме:

- принцип діяльності;
- принцип неперервності;
- принцип цілісності;
- принцип психологічної комфортності;
- принцип варіативності та принцип творчості [174, с. 181-182].

Отже, майбутні фахівці, у практико-орієнтованій діяльності випробовують технологічний/виробничий процес, засвоюють прийоми і способи професійної діяльності, закріплюють уміння і навички фахової направленості.

Важливо наголосити, що діяльнісний підхід зорієнтований на особистість студента, на його індивідуальні особливості, тому організація освітнього процесу потребує якісної організаційно-методичної підготовки. Залучення майбутніх фахівців до діяльності здійснюється через організацію різноманітних видів діяльності, з використанням як традиційних, так і сучасних інтерактивних форм і методів, за допомогою яких практико-орієнтована діяльність виконує стратегічні плани по досягненню запланованих цілей.

Застосування нами діяльнісного підходу у підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму забезпечує ефективну, цілеспрямовану організацію освітнього процесу й активне здобуття

необхідних спеціальних знань, умінь і навичок студентами, формування у них інтересів, професійних орієнтацій і позицій.

Компетентнісний підхід відображає інтегральний прояв професіоналізму, який ґрунтується на рівнях професійної освіченості та досвіду в педагогічній діяльності (О. Дубасенюк) і не обмежується тільки певними знаннями або вміннями в обраній спеціалізації. Він вміщує в собі готовність до пізнання інших культурних джерел та здобуття знань і умінь в інших соціальних сферах, які, згодом, будуть доповнювати і розширювати компетентнісні якості фахівця. Цей підхід основну увагу приділяє мотиваційним, операційно-технічним, аксіологічним, рефлексивним, когнітивним та іншим результативним складовим навчальної діяльності [50, с.78].

Компетентнісний підхід орієнтує навчальну діяльність ЗВО на створення умов для набуття майбутніми фахівцями необхідних компетентностей. Цими умовами виступають створення освітніх навчальних програм, орієнтованих на фахові особливості, а також мотиваційна здатність майбутніх фахівців, бажання отримувати теоретичні знання і виконувати практичні завдання у виробничих умовах.

Таким чином, компетентність майбутнього фахівця залежить від усвідомлення своїх спонукань, прагнень, ціннісних орієнтацій щодо обраної діяльності, адекватної оцінки та аналізу особистісних якостей, умінь та навичок і здатності до планування власної діяльності з постійним професійним розвитком і ростом [210].

Важливою складовою компетентісного підходу є його основні принципи. Нами було розглянуто та проаналізовано наукові доробки вчених (І. Ткаченко & А. Ткаченко [189]; О. Малихін & О. Демчук [123]; В. Біскуп [10]; Н. Майєр [117]; Т. Зубехіна & В. Кушнір [70]) й визначено, що основними принципами компетентісного підходу є сукупність визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу та оцінки освітніх результатів [189].

Застосовування компетентнісного підходу дає нам змогу впровадити окреслені вище цілі і зміст навчання в процес підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, створити належні умови для професійного самовизначення, росту і розвитку та відслідкувати результати професійної готовності і особистісних компетенцій майбутніх фахівців.

Особистісний підхід в наукових колах характеризується особливим освітнім процесом, мета якого – розвиток особистості, а шляхи реалізації – гармонійна взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу [53, с. 14]. Базовою ціннісною орієнтацією в методології особистісного підходу визначається позиція педагога, яка полягає у визнанні особистості як унікального продукту соціального розвитку, з можливістю визначатися щодо уподобань, здійснювати процес саморозвитку здібностей, самореалізацію, самоствердження [36, с. 243; 198, с. 77].

В педагогіці вищої школи особистісний підхід (за Фіцулою) [198] охоплює весь процес розвитку особистості студента, він зосереджений на створенні умов для самоусвідомлення, самовизначення, самореалізації майбутнього фахівця, та виявлення ним і розкриття власних можливостей, формування здатності самостійно й відповідально приймати рішення. Варто зазначити, що в педагогічному процесі використовується стратегія особистісно-орієнтованого підходу (за Дубасенюк) [48, 50], який виконує функцію адаптації навчального процесу до індивідуальних особливостей студента, відповідно до його потреб та інтересів і також активно застосовується в освітній діяльності.

Отже, з огляду на вищезазначене, в межах нашого дослідження, становлення студентів як фахівців з організації молодіжного туризму, нам дозволили більш широкі аспекти обраного нами особистісного підходу.

При огляді загальних принципів обраного нами підходу було проаналізовано наукові праці І. Зайченко [66], Н. Плюхіна & М. Паращенко[155], Р. Вайнола [16], О. Дубасенюк [48, 50], Н. Гомеля & О.

Ханова [35]. Ми погоджуємось з науковцями щодо визначення принципів особистісного піходу, а саме:

- принцип індивідуалізації особистості та характеру;
- принцип опори в освітньому процесі на задатки особистості та розвитку творчого потенціалу;
- принцип допомоги у формуванні позитивних якостей особистості та самовихованні;
- принцип навчання самостійності в прийняттях рішень та відповідальності за них.

Отримуючи особистий досвід під час навчально-професійної діяльності, майбутні фахівці зростають у своїх компетентнісних характеристиках, формують образ професіонала. Тому, на нашу думку, особистісний підхід виступає процесом створення власної мети особистості, дослідженням себе в професійній діяльності, розкриттям особистісно-значущих можливостей, формуванням фахових якостей, знань та умінь, створенням кола ціннісних особистих досягнень.

Зважаючи на вищевикладене, необхідною умовою для розвитку особистості, становленням її нових якостей, реалізацію можливостей є створення у навчально-виховному процесі відповідних умов з визначенням оптимальних шляхів, технологій, вибором методів, форм і засобів навчання.

Застосування особистісного підходу під час підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму дозволило нам створити умови для всебічного розвитку студентів, урізноманітнити їхню освітню діяльність сучасними формами, методами і засобами навчання, а студентам проявити пізнавальну самостійність, ініціативу, індивідуальні інтереси у процесах самовизначення, саморозвитку, самореалізації тощо.

Синергетичний підхід націлений на дослідження складних систем різної природи, які самоорганізуються, саморозвиваються і, в результаті, еволюціонують, демонструючи нові зміни, виявляючи нові якості.

Положення про синергетику (від грецької «спільна дія», «спільна діяльність», «співробітництво»), як теорію і синергетичний процес, як напрям, розглядались у філософських працях Г. Хакена, І. Стенгерс, І. Пригожина та досліджувались сучасними педагогами А. Вірковським, І. Зязюном, О. Робулем, Т. Тюріною, О. Дубасенюк та іншими. За їх визначенням теорія синергетики виявляє загальні закономірності утворення, стійкості, взаємодії, руйнування, виникнення нового у цілому, в упорядкованих часових і просторових структурах, у складних неврівноважених системах різної природи. А синергетичний процес, як напрям, має інтегруючий характер, який об'єднує спільними ідеями різні галузі наук: наприклад, торує шлях для встановлення нових міждисциплінарних утворень [68, с. 33].

Варто зазначити, що освітній процес в ЗВО є нелінійним і віддаленим від рівноваги, багатовекторним, зі складними взаємозв'язками, тому залежним від узгодженості підсистем, які взаємопідсилюють одна одну процесами самоорганізації і самопобудови. Такими взаємопов'язаними системами є суміжні системи, зокрема, викладання - навчання, освіта – самоосвіта, виховання – самовиховання. Саме ці системи здатні під впливом змінних обставин відхилятися (флуктувати), розсіюватися (розгалужуватися, роздвоюватися), формуючи нову структуру (точку біфуркації) і набувати нової «дисипативної» структури («вихід на аттрактор») ідеального кінцевого стану, до якого прагне система у своїй еволюції. Такі новоутворення, що саморозвиваються, підвищують якість професійної підготовки майбутніх фахівців за рахунок задіяння творчого потенціалу системи для досягнення мети і формування утворення (продукту) нової якості [68, с. 33; 87, с. 47-51; 52, с. 74-75; 51, с. 18-26].

Погоджуючись з науковими пошуками дослідниць О. Тесленкова [188] та С. Мусійчук [135] щодо основних принципів реалізації синергетичного підходу, нами визначено ряд принципів, а саме:

- принцип відкритості, реалізований шляхом взаємозв'язку та взаємодії між учасниками педагогічного процесу;

- принцип нелінійності, який зумовлено багатоваріантністю розвитку та саморозвитку майбутнього спеціаліста;

- принцип взаємовідповідності, що охарактеризовано використанням діалогу між учасниками освітнього процесу на протипагу монологу викладача.

Застосування синергетичного підходу в межах нашого дослідження щодо підготовки майбутніх фахівців до організації молодіжного туризму сприяє пошуку альтернативних шляхів організації освітнього процесу (інтегровані навчальні курси), забезпечує швидку змінну реакцію, враховуючи потреби і виклики часу (дистанційне навчання), відновлюючи тим самим процеси самоорганізації (творчі роботи), взаємопідсилення, зокрема, в області інноваційних технологій (використання засобів ІКТ).

Креативний підхід націлений на стимулювання творчих інтелектуальних можливостей майбутніх фахівців в умовах навчальної теоретико-практичної діяльності.

У науковій літературі поняття «креативність» (від латин. Creatio – «творення») розглядається в тісному зв'язку з категорією «творчість». Ми розглядаємо поняття креативність, як творчу новаторську діяльність [55, с. 359], яка спонукає викладача ЗВО шукати нові підходи професійної підготовки майбутніх фахівців щодо створення нових продуктів професійної діяльності, які відповідають новим викликам сучасності, і як особистісну властивість індивіда, здатного розвивати свої задатки засобами сучасних інноваційних технологій.

Під поняттям креативність провідні зарубіжні науковці розуміють: дивергентне мислення (Дж. Гілфорт, Е.П. Торренс), що є варіативним і різнонаправленим; творчі інтелектуальні здібності, завдяки яким людина здатна привносити щось нове (Ф. Баррон) та породжувати оригінальні ідеї у визначених умовах (М. Уаллах). До креативності також відносяться здатність орієнтуватись в нагальній проблемі і висувати гіпотези щодо виправлення ситуації (Е.П. Торренс), мислити варіативно, відмовляючись від стереотипів (Дж. Гілфорт).

До критеріїв креативності належать такі інтелектуальні властивості особистості: побіжність (кількість ідей на одиницю часу), оригінальність (здатність пропонувати «рідкісні» ідеї), сприйнятливість (готовність до незвичних аспектів), метафоричність (готовність працювати з фантастичними думками, асоціативним і символічним рядом, «неможливим» контекстом) [52, с. 113-114].

Останнім часом освітній процес в ЗВО зазнав значних викликів – від соціокультурних до освітньо-професійних. Тому, креативність, як здатність до змін, через інноваційні ідеї, почала розглядатися у наукових колах як підхід, завдяки якому створюється освітнє середовище, орієнтоване на розкриття творчого потенціалу студента.

Креативна спрямованість освітнього процесу в ЗВО, на думку О. Дубасенюк, сприяє усвідомленню майбутніми фахівцями власних особистісних і професійних можливостей, розвитку здібностей до рівня креативних, вдосконалення навиків розв’язання професійних проблем нестандартними способами [49].

Стимулювання їх творчого пошуку відбувається засобами навчальної і практико-орієнтованої діяльності, науково-дослідної і самостійної роботи.

У наукових розвідках Л. Кондрашової зазначено, що методологічна спрямованість креативного підходу спрямована на розвиток у майбутніх фахівців потреби в новизні, нестандартному розв’язанні навчальних завдань, що активізує креативні здібності і підвищує якість засвоєння навчальної інформації. Переорієнтація освітнього процесу з предметно-змістового аспекту на особистісно-ціннісні властивості майбутнього спеціаліста, допомагає йому набувати власний досвід і відтворювати його у створенні авторських проєктів, конкурсних творчих робіт, презентацій [88].

У ході дослідження нами було проаналізовано наукові погляди на дидактичні принципи креативного підходу таких дослідників, як-от: І. Зязюн [73], А. Сологуб [184], М. Ілляхова [76], В. Іванова [75] та інших. З огляду на

різноваріантність у визначенні, ми пристали до думки науковця А. Сологуб, згідно з якою креативний підхід реалізовується через такі принципи:

- принцип використання матеріалу навчання для активності в самодіяльності та вираженні студента через свободу творчості щодо майбутньої професії;

- принцип співтворчості серед усіх учасників освітнього процесу [184].

Застосування нами креативного підходу у процесі підготовки майбутніх фахівців до організації молодіжного туризму надало нам змогу використання нетрадиційних форм, методів, урізноманітнити освітній процес інноваційними технологіями. Широко задіяні професійно-орієнтовані завдання дозволило розвинути креативно-творчий потенціал студентів у виконанні ними практичних завдань, уникаючи стереотипних рішень, самовиразитись у самостійній навчальній діяльності.

Контекстний підхід дозволяє підготувати майбутніх фахівців туристичної галузі до реальних ситуацій в професійній діяльності.

Концепція контекстного підходу формувалася протягом століть, як напряду, максимально наближеного до реального життя, результати якого можна практично використовувати. Наукові розвідки зарубіжних (Е. Бейкер, Р. Бернс, В. Візлер, М. Девлін, П. Еріксон, К. Мазео, Г. Самаравікрема, С. Сіз, К. Хадсон, Л. Хоуп та ін.) і вітчизняних дослідників (Н. Дем'яненко, В. Желанова, О. Шапран, В. Майковська, Н. Мірончук, Ю. Маслова та ін.) визначили сутність, зміст, форми, методи і засоби контекстного підходу в навчальній діяльності і способи його ефективного використання [129].

Під терміном «контекст», в перекладі з латини - «contextus», розуміємо тісний зв'язок, сплетіння; сукупність обставин, від якого залежить значення або будь-який сенс; середовище, в якому існує об'єкт. Контекст може залежить від особливостей сфери діяльності і розглядає її ситуативне значення, яке може змінитися зі зміною ситуації [47, с. 351].

У контексті модернізації освіти, педагогічний процес, як рамка, яка оточує подію та забезпечує ресурси для її відповідної інтерпретації [47, с. 351],

потребує нових форм, методів і засобів навчання, які поєднують досвід, працю, навчальну і самостійну діяльність майбутніх фахівців та сприяє їх саморозвитку.

Підготовка студентів до професійної діяльності в межах контекстного підходу проходить набагато ширше, ніж традиційна навчальна діяльність, бо базується на міждисциплінарних зв'язках, проблемному навчанні і використанні зовнішніх контекстів освітньої діяльності. Контекстна освіта та навчання, зазначає Е. Бейкер, привертає увагу студентів на необхідність мати навчальний досвід, який спирається на їх знання і стає їх особистим надбанням [230, с. 8; 231, с. 2].

В наукових доробках теорії контекстного навчання вчені виділяють такі три моделі навчання:

- семіотична модель, яка передбачає індивідуальне опрацювання кожним студентом теоретичних аспектів;
- імітаційна модель, яка вимагає аналізу спеціально змодельованої ситуації майбутньої фахової діяльності і прийняття рішення на основі отриманої інформації;
- модель соціального навчання, яка аналізує реальну проблемну ситуацію чи фрагмент фахової діяльності і перетворює її у форму спільної діяльності [228, 156, 173].

Контекстний підхід об'єднує ці моделі гармонійним переходом від академічного навчання до навчально-професійної діяльності, підсилюючи навчальну продуктивність майбутніх фахівців мультимедійними і комп'ютерними технологіями. Він забезпечує студентів можливістю дослідження професійної ситуації (проблеми) в реалістичних умовах, тим самим розвиваючи у них творче мислення, здатність приймати мудрі рішення і отримувати особистий досвід.

Отже, контекстний підхід забезпечує майбутнім фахівцям ефективний поступовий, поетапний перехід від навчальної до професійної діяльності та

реалізує провідну ідею контекстного навчання – створення сучасних умов [52, с. 89-90].

Цими умовами виступають спеціально підготовлені форми моделювання професійної ситуації: семіотичні навчальні моделі, які несуть певне знання через текст (підручник, лекція); імітаційні навчальні моделі (ділові ігри, кейс-метод та ін.); інтерактивні мультимедійні та комп'ютерні технології.

Реалізувати поетапний освітній перехід від базових форм до більш високих рангів навчально-професійної діяльності дозволяють принципи контекстного підходу:

- принцип активності особистості;
- принцип проблемності;
- принцип єдності навчання і виховання;
- принцип послідовного моделювання у формах навчальної діяльності слухачів змісту і умов професійної діяльності фахівців та ін [109, с. 100; 20, с. 417].

Застосування контекстного підходу під час підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму дозволило нам покращити навчальну продуктивність студентів, сформувані у них професійно-орієнтовану компетенцію, розвинути особистісні здібності, завдяки створенню умов близькості до реального об'єкта професійної діяльності, через моделювальну практику, імітаційні навчальні моделі, з активним використанням інтерактивних технологій.

Отже, визначені нами методологічні підходи – системний, діяльнісний, компетентнісний, особистісний, синергетичний, креативний та контекстний – є орієнтирами підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. Ці підходи доповнюють один одного, уможливлюють системне бачення міжпредметних зв'язків, забезпечують максимальну ефективність в організації навчання, конкретизують зміст підготовки фахівців різних профілів.

Регулятивними нормами, які визначають зміст освіти на різних рівнях навчання і унормовують її на рівні конкретних правил через добір організаційних форм і методів в навчальному процесі є *принципи*.

Принцип – основне вихідне положення будь-якої теорії, вчення, концепції, правило діяльності [37, с. 260], яке функціонує як практична вказівка, якою користуються в конкретних навчальних ситуаціях [198, с. 88].

І. Зайченко називає принципи навчання - ідеями, які пронизують собою і субординують всю систему науково-дидактичного знання і принциповими положеннями, що відображають зміст, методи і організацію навчання [66].

Вітчизняна педагогічна наука розкриває систему дидактичних принципів, враховуючи характер навчання, науковості, систематичності, наочності, доступності, вивчення інтересів, нахилів, здібностей особистості, індивідуалізації процесу навчання [36, с. 270] і вимагає ефективної організації процесу учіння, яке забезпечить загальний розвиток особистості і результативну професійну підготовку майбутнього фахівця.

За визначенням В. Чайки, принципи навчання взаємопов'язані між собою і контролюють один одного. Вони регулюють відносини між учасниками дидактичного процесу, відображаючи внутрішню сутність і структуру діяльності суб'єктів навчання [210].

Результативність і ефективність реалізації принципів навчання можна визначити за доцільним і конкретним набором навчальних задач, ситуацій, які сприяють засвоєнню знань, а також за успішним розв'язанням суперечностей в навчально-виховному процесі.

Варто зазначити, що, залежно від змісту навчання, вища школа використовує загальнодидактичні принципи, які визначають основні положення змісту освіти і специфічні принципи навчання, які спрямовані на професіоналізацію - вивчення і дослідження обраної галузі знань.

Так, до загальнодидактичних принципів належать:

- принцип науковості;
- системності і послідовності;

- доступності навчання;
- зв'язку навчання з життям;
- свідомості і активності у навчанні;
- наочності;
- міцності засвоєння знань, умінь і навичок;
- індивідуального підходу;
- емоційності навчання.

До специфічних принципів навчання належать принципи:

- єдності наукової і навчальної діяльності;
- участі студентів у науково-дослідній роботі;
- органічної єдності теоретичної і практичної підготовки студентів;
- урахування особистих можливостей кожного студента тощо [198, с. 88-

91].

В наукових колах дослідники формують попарність принципів навчання, взаємозв'язок яких регулюють розв'язання суперечностей та гармонізують і узгоджують педагогічний процес. Ми погоджуємося з В. Ортинським, що розглядаючи попарну продуктивну взаємодію принципів навчання, необхідно обґрунтовувати їх доцільність, взаємопроникнення і взаємозумовленість [141].

Спираючись на вищесказане, ми обрали дидактичні принципи, які допоможуть нам реалізувати завдання щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на різних етапах освітнього процесу:

- загальнодидактичні принципи: принцип науковості і цілеспрямованості; принцип системності і послідовності; принцип свідомості і активності у навчанні; принцип наочності.
- специфічні принципи навчання: органічної єдності теоретичної і практичної підготовки студентів; принцип відповідності результатів підготовки спеціалістів щодо конкретної сфери їх професійної діяльності.

Принцип науковості і цілеспрямованості несе в собі якість науковості, підкріплений і підтверджений практикою, відповідність сучасному рівню наукової думки, цілісною системою та цілеспрямованість у досяганні запланованого рівня мети навчання з відображенням специфіки самого навчального предмета [122]. Реалізація цього принципу, в нашому дослідженні передбачає збагачення знань майбутніх фахівців туристичної галузі особливостями організації молодіжного туризму через включення в освітню діяльність змістових модулів, які деталізують сучасні тенденції розвитку молодіжного туризму і зорієнтовані на динамічне пошуково-дослідницьке навчання.

Принцип системності і послідовності навчання розглядається науковим світом як теорія (Л. Зоріна), як цілісна картина світу, де поєднується система і елемент, ціле і частина, загальне і окреме (В. Ортінський, [141]). Системність у навчальній діяльності сприяє послідовному нарощуванню знань, встановленню зв'язку нового зі старим, невідомого з раніше засвоєним [122]. Цей принцип, в межах нашого дослідження, націлений на структурування навчального матеріалу через інтеграцію спеціальних змістових модулів щодо організації молодіжного туризму в дисципліни освітнього спрямування (для здобувачів кваліфікації «бакалавр»). Системне і послідовне викладання навчального матеріалу педагогом дозволяє майбутнім фахівцям туристичної галузі осмислювати, диференціювати свої знання та практично їх застосовувати, а також віднаходити смислові зв'язки між організацією молодіжного туризму і загальною картиною розвитку туристичного ринку.

Принцип свідомості і активності у навчанні розглядається науковцями як діяльнісна концепція – свідомо внутрішня настанова студента щодо об'єкту пізнання, причому, характер діяльності - визначає ступінь активності. Свідомість супроводжує і мотивує активність студента у розумінні цілей, завдань та прагненням їх реалізувати [198, с. 89]. Принцип свідомості і активності націлений на формування мотивів учіння, свідомий вибір майбутньої професійної діяльності, активне управління процесом навчання

самими студентами, включаючи практичне застосування своїх професійних нахилів і інтересів. Активізація пізнавальної діяльності майбутніх фахівців туристичної галузі щодо напряму «організація молодіжного туризму» відбувається через подання викладачем цікавого навчального матеріалу, з використанням різних методів, сучасних форм і засобів навчання, через розкриття перспектив щодо світових тенденцій та особистого розвитку у професійній діяльності.

Принцип наочності у дидактичній теорії виступає абсолютним фундаментом пізнання (Й. Пісталлоцці), «золотим правилом дидактики» (Я. Коменський). Науковець І. Малафійк називає «наочність» - сукупністю простих елементів, які складають об'єкт і, які ми можемо виокремити чуттєвим образом [122]. В навчальному процесі вищої школи широко використовується абстрактно-символічний вид наочності: схеми, таблиці, графіки, діаграми, символи тощо. Принцип наочності допомагає осмислювати і пізнавати внутрішню сутність конкретних явищ через абстрактні образні відтворення і сприяє активному, свідомому засвоєнню студентами навчального матеріалу. Підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму реалізується засобами використання наочних посібників (карт, схем, таблиць, роздаткового матеріалу) та коп'ютерних мультимедійних технологій тощо.

Критерієм перевірки істинності знань виступає практична діяльність. Ми обрали специфічні принципи навчання, які якнайкраще розкриють істотні аспекти навчальної діяльності майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму.

Принцип органічної єдності теоретичної і практичної підготовки (по Т. Туркот) ґрунтується на об'єктивних тенденціях розвитку вищої освіти і виробництва. Цей принцип розкриває значення теоретичних знань у практичній діяльності, сприяє професіоналізації навчальної діяльності через введення навчальних курсів, фахових тем, організацію практичної діяльності [59, с.42]. Теоретичні знання студенти засвоюють через професійно-

спрямований матеріал щодо організації молодіжного туризму, а формують професійно-значущі уміння і навички приймаючи участь в семінарах, практичних заняттях, проходженням усіх видів практик, самостійної дозвілєвої діяльності, в процесі спостережень, з власного життєвого досвіду тощо.

Принцип відповідності результатів підготовки спеціалістів щодо конкретної сфери їх професійної діяльності (по Т. Туркот) [89, с. 48] передбачає дослідження фахової направленості підготовки майбутніх спеціалістів з організації молодіжного туризму, відповідно до тенденцій розвитку науки і виробництва в галузі туризму та визначення їх рівня навчальних досягнень, критеріїв оцінювання результатів пізнавальної діяльності.

Таким чином, підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, на нашу думку, буде успішною і ефективною, якщо ми будемо спиратися в своїй роботі на принципи науковості і цілеспрямованості, системності і послідовності в навчанні, органічної єдності теоретичної і практичної підготовки, свідомості і активності, наочності і відповідності результатів підготовки спеціалістів щодо конкретної сфери їх професійної діяльності.

Освітні вимоги до фахівців з організації молодіжного туризму спонукають нас на пошук та визначення основних **компонентів** навчально-виховного процесу, наповнення яких розкриють специфіку та завдання діяльності майбутніх управлінців.

Поняття «компонент» в наукових колах трактується: як складова частина чогось [55, с. 347]; як ідентифікаційний вхід, частина, збірка або підсборник, система або підсистема, що виконує особливу та необхідну функцію в роботі або системі, призначена для включення як частини готового виробу та необхідна для завершення діяльності, елемента або завдання.

На думку Б. Чижевського, особливість навчально-виховного процесу полягає у функціональній залежності суттєвих компонентів педагогічного

явища від комплексу об'єктів: речей, їх станів, процесів, взаємодій у різних проявах [213].

Основними компонентами моделі сучасного педагогічного процесу, за В. Ягуповим, є – цільовий (визначається державними стандартами: освітньо-професійними програмами та освітньо-професійними характеристиками); стимуляційно-мотиваційний (забезпечує досягнення певного рівня розвитку в учінні та професійній діяльності); процесуальний / методичний / діяльнісний / операційно-діяльнісний / організаційний / організаційно-управлінський (забезпечує цілеспрямований педагогічний вплив через організацію навчально-виховного процесу за допомогою форм, методів, засобів); змістовий (містить систему наукових знань, професійних умінь та навичок, засвоєння яких проходить в системі освіти); контрольно-регулювальний (з'ясовує ефективність функціонування всієї моделі освітнього процесу, вивчає результативність дій кожного компонента та вносить оптимальні корективи); оцінково-результативний (передбачає оцінку опанування учнями/студентами теоретичними та практичними видами діяльності, визначення їх особистісного та практичного розвитку) [224].

Враховуючи специфіку і особливості організації туристичної підготовки, конкретизуючи освітньо-професійні програми і освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівців з організації молодіжного туризму, нами визначено компоненти, що наповнять навчально-виховний процес необхідними педагогічними і професійними смислами. Зупинимось на висвітленні їх сутності.

Мотиваційний компонент підготовки фахівців з молодіжного туризму містить усвідомлення та прийняття студентом ролі майбутнього фахівця в конкретній професійній діяльності, з визначенням власних потреб, мотивів, стимулів і намаганням отримати особистісно- значущий досвід, практико-орієнтовані знання, уміння та навички, орієнтуючись на власну практичну діяльність і приклад суб'єкта викладання.

Процесуальний (операційно-діяльнісний) компонент підготовки фахівців з молодіжного туризму передбачає систематизацію навчальної програми шляхом визначення змісту, форм, методів і засобів заявленої нами освітньої діяльності, організацію практичних навчально-пізнавальних заходів з метою опанування студентами змістом організації молодіжного туризму, включаючи власний досвід.

Оціночно-аналітичний компонент підготовки фахівців з молодіжного туризму передбачає оволодіння студентами науковими знаннями, освітньо-кваліфікаційними навичками та вміннями, які забезпечать професійну компетенцію в організації ними заходів з молодіжного туризму, а також постійною потребою у самовдосконаленні та самоучінні.

Розкривають зміст і створюють систему підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму ***організаційно-педагогічні умови***.

Вітчизняне та закордонне наукове співтовариство спирається у понятійно-термінологічному визначенні щодо організаційно-педагогічних умов на дослідження періоду становлення української державності, доповнюючи його сучасними смислами, обставинами педагогічного процесу.

Філософська енциклопедія трактує термін «організаційні» похідним від поняття «організація» і визначає його, як внутрішню упорядкованість, узгодженість взаємодій частин цілого; сукупністю процесів чи дій, що приводять до утворення і вдосконалення взаємозв'язків між частинами цілого; об'єднанням людей, які спільно реалізують певну програму або мету [221, с. 465].

Наукові видання визначають «організацію» технологічною функцією управління [92], де «управління» виступає функцією організованої системи, яка забезпечує збереження її певної структури, підтримує режим діяльності, реалізацію програми, мети діяльності [221, с. 708].

На основі філософського тлумачення загальнонаукове поняття «умова» зводиться до комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодій), за наявності

якого слідує існування певного явища (об'єкта). Це те, від чого залежить дещо інше [221].

Сучасний тлумачний словник розширює поняття «умова», адаптуючи його до реалій сьогодення. В науковому виданні поняття «умова» трактується як правила, що існують чи встановлені в певній галузі життя, які забезпечують нормальну роботу, діяльність. Правила, вимоги, виконання яких забезпечує щось. Обставини чи особливості реальної дійсності, за яких відбувається чи здійснюється щось. Сукупність даних, положення що лежать в основі будь чого [55, с. 717].

Отже, поняття «умова» - це певне оптимальне середовище, обставини, оточення, ситуації реальної дійсності, які взаємопов'язані між собою логічними (імплікаційними) зв'язками, впливами і від яких залежить плинність процесу і наявність результату.

Забезпечують функціонування та розвиток педагогічного процесу - педагогічні умови. Проаналізуємо сутність цього поняття з метою виявлення місця та призначення педагогічних умов в загальній структурі нашого науково-педагогічного дослідження.

Аналіз наукових джерел показав неоднотайність у визначенні поняття «педагогічні умови», яке продовжує бути предметом великої кількості педагогічних досліджень і тлумачень. Більшість науковців наголошують на багатоаспектній структурі цієї категорії.

Так, І. Лозова та Г. Троцько визначають педагогічні умови однією зі сторін закономірного певного (виховного, навчального) процесу [105].

Н. Тверезовська та Л. Філіпова, аналізуючи трактування науковиць, які розглядають педагогічні умови як: обставини, необхідні для перебігу педагогічного процесу; характеристики педагогічного середовища; фактори, шляхи, напрями, уявні результати педагогічного процесу; форми, методи, педагогічні прийоми тощо. Фахівці стверджують, що до педагогічних умов можна віднести ті, які свідомо створюються в навчальному процесі і забезпечують ефективне протікання цього процесу [187].

Л. Загребельна узагальнює ряд психолого-педагогічних досліджень науковців висновками, що педагогічні умови це обставини, від яких залежить і на основі яких відбувається цілісний педагогічний процес професійної підготовки фахівців [65, с. 291].

Слід сказати, що спеціально організовані педагогічні умови, наприклад виховні ситуації, створені для формування у студентів мотивів позитивної поведінки чи подолання недоліків [32, с. 385]. Обов'язкове професійне стажування, наприклад в туристичних закладах, є формою педагогічної діяльності, мета якої - формування висококваліфікованого спеціаліста.

Педагогічний процес, за С. Гончаренком, має такі компоненти, як мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми взаємодії педагогів і вихованців та результат. Педагогічні умови можуть включати від одного до усіх згаданих компонентів і виступають необхідними обставинами, які сприяють досягненню запланованого результату [36, с. 253].

Деякі дослідники [187] констатують наявність у вітчизняній педагогіці поділу педагогічних умов на рівні. Перший рівень педагогічних умов, зазначають науковці, це особистісні характеристики студентів, які детермінують успішність протікання навчально-виховного процесу. Другий рівень педагогічних умов - це безпосередні обставини реалізації процесу (навчання, виховання). Це класичні педагогічні умови: змісту та організації діяльності студентів; міжособистісних відносин, спілкування в групі; відносин педагогів зі студентами; адаптація студентів до нового освітнього середовища; взаємодії навчального закладу з навколишнім середовищем та ін.

Отже, педагогічні умови – це складне і багатовимірне поняття, яке виступає закономірним навчально-виховним процесом. Це обставини, від яких залежить цілісність педагогічного процесу і на основі яких відбувається професійна підготовка фахівців. Це організаційний процес досягнення запланованого результату.

Організаційно-педагогічні умови, як обставини, виконують взаємодію організаційних форм та педагогічного забезпечення [28]; як умови,

забезпечують процес навчання за рівнем професійності тих, хто навчає і мірою готовності до навчання тих, хто навчається; сприяють удосконаленню матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу [71].

Закордонні наукові тлумачення щодо поняття «організаційно-педагогічні умови» групуються за:

- сукупністю взаємопов'язаних обставин, що забезпечують цілеспрямоване управління освітнім процесом (фінансове, кадрове, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення);
- організаційними ресурсами та заходами (режим життєдіяльності навчального закладу: розклад занять, тривалість робочого тижня, кількісний склад учасників процесу та ін.);
- фактором ефективності внутрішнього освітнього середовища, який націлений на активний початок соціального буття організації;
- обставинами навчально-виховного процесу, які забезпечують досягнення поставленої навчально-виховної мети.

Спираючись на вище проаналізовані тлумачення дефініцій, понять робимо висновок, що організаційно-педагогічні умови стосуються організаційної функції управління педагогічним процесом. Сукупність факторів/обставин забезпечує узгодженість структури, взаємодію об'єктів і явищ педагогічного процесу, підтримує режим діяльності навчально-виховного процесу, сприяє досягненню поставленої мети діяльності, реалізацію програм, дидактичних задач. Систематизований процес активізує педагогічну складову умов, яка сприяє взаємодії суб'єктів педагогічного процесу, створюючи особистісно-значущі можливості для кожного студента, розвитку особистісних якостей майбутнього фахівця.

Отже, в межах нашого дослідження, організаційно-педагогічні умови узгоджують створену нами структуру професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, акцентуючи

увагу на важливих обставинах і певних правилах, необхідних для досягнення результатів у професійній діяльності.

Наукові тлумачення і власні дослідження спонукали нас до розроблення організаційно-педагогічних умов, задля удосконалення педагогічного процесу підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму:

1. формування навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців туристичної галузі в процесі професійного самовизначення щодо організації молодіжного туризму;
2. реалізація інтегрованого та метапредметного підходів до навчання з орієнтацією на цілі і завдання щодо підготовки майбутніх фахівців у галузі молодіжного туризму;
3. урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності майбутніх фахівців, спрямованої на підготовку їх до організації молодіжного туризму;
4. заохочення майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму до професійного самовдосконалення через особистісно-розвивальну дозвілєву діяльність.

Технологічно-змістовий блок окреслює етапи та дидактично-змістове забезпечення підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Нами визначені етапи професійної спрямованості: *діагностично-визначальний, педагогічно-процесуальний, оціночно-результативний*.

Діагностично-визначальний етап націлений на вивчення навчально-професійної мотивації студентів щодо підготовки до організації молодіжного туризму з використанням емпіричних методів дослідження професійних інтересів, нахилів майбутніх спеціалістів туристичної галузі. Результат досліджень дозволяє нам виявити кар'єрні і професійні очікування, усвідомлення студентами відповідності вимогам професії, а також організувати особливу структуру освітнього процесу, орієнтованого на зміст і завдання фахової специфіки.

Педагогічно-процесуальний етап націлений на такі аспекти: визначення цілей і завдань щодо підготовки майбутніх фахівців до організації молодіжного туризму; урізноманітнення форм роботи з професійноорієнтованою направленістю; добір найефективніших методів і прийомів мотивування пізнавальної активності студентів; визначення доцільної навчально-матеріальної бази тощо. Результатом цього етапу є: оптимізація змісту навчально-методичного забезпечення, через включення в обрані дисципліни спеціальних змістових тем щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму; засвоєння студентами теоретичного матеріалу та вдосконалення навичок та умінь під час практико-орієнтованих заходів.

Оціночно-результативний етап передбачає визначення (виявлення динаміки) рівня професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. Підсумком цього етапу є аналіз практико-орієнтованих умінь і навичок, особистих якостей, системи знань студентів, необхідних для організації молодіжного туризму, та їх здатності реалізуватися в професійній діяльності через уміння якісно вирішувати професійні завдання.

Моделюючи процес підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, ми спирались на державні стандарти, освітньо-професійну програму, навчальні плани, силабуси дисциплін, наскрізних програм практичної підготовки тощо.

Для реалізації поставлених завдань ми обрали ефективні *організаційні форми навчання*: лекції (прес-конференція, огляд, інструктаж, пояснення, бесіда); семінари (дослідження, практикум, проєкт, презентація); інтелектуальні ігри; практичні (тренувальні вправи, вправи-дослідження); навчальна туристсько-краєзнавча, технолого-організаційна, виробничо-організаційна практики.

Забезпечують засвоєння студентами змісту освіти щодо організації молодіжного туризму і організовують навчально-пізнавальну діяльність -

методи: емпіричні (опитування, педагогічне спостереження, рейтинг, експертна оцінка, аналіз); викладання; інтегративне навчання; педагогічний вплив.

Результативними *засобами* активізації пізнавальної діяльності щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму ми визначили: навчальні посібники; інформаційно-комунікативні технології; навчальне обладнання (спеціалізовані туристичні аудиторії); наочний матеріал символічного характеру [29, с. 63] (карти, схеми).

Аналітико-результативний блок вміщує критеріально-оціночні параметри підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Для визначення рівня підготовки майбутніх фахівців до організації молодіжного туризму розглянемо загальну науково-обґрунтовану базу понять «критерій», «показник», «рівень».

В процесі практичної діяльності людські знання перетворюються на предметну дійсність, тому мірилом достовірності людських знань, їхньої об'єктивній дійсності є поняття «критерій» [221, с. 316].

Сучасні наукові видання трактують дефініцію «критерій», як підставу для оцінки, визначення чогось [55, с. 361]; як фактор, за яким ви щось судите або вирішуєте; як стандарт, де у типовому контексті розглядається більше одного критерію.

Вітчизняні дослідники в своїх наукових розвідках розглядають «критерій» мірилом оцінки, судження, умови, необхідним для прояву чи існування процесу або явища [97], визначають стан і рівень сформованості і розвитку якостей, властивостей, ознак об'єкта [6, 8], характеризують основою для оцінки ефективності [136].

Слід сказати, що визначення критеріїв залежить від пріоритетів та структури досліджуваного явища (об'єкта), вміщує аналітичну складову і є важливим комплексом впливу на освітній процес підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства.

У межах підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму нами були визначені такі критерії:

1. ціннісно-мотиваційна спрямованість;
2. діяльнісно-практична відповідність;
3. особистісно-професійна цілісність.

Критерій *ціннісно-мотиваційної спрямованості* характеризується розумінням студентами важливості професійно-орієнтованої підготовки щодо організації молодіжного туризму в контексті сучасних світових тенденцій, ціннісних орієнтацій молодіжної аудиторії та вмотивоване прагнення майбутніх спеціалістів здійснювати фахову діяльність через інтерес, готовність до самовдосконалення та саморозвиток.

Критерій *діяльнісно-практичної відповідності* визначає обсяг теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців на різних кваліфікаційних рівнях: ступінь оволодіння методикою організації молодіжного туризму; способами інформаційно-проектної діяльності для створення і просування туристичного продукту, орієнтованого на молодіжну аудиторію; умінням якісно здійснювати професійно спрямовані завдання згідно змісту і технології щодо організації молодіжного туризму; здатність до аналізу особистих компетенцій, сформованості умінь і навичок і відповідності їх щодо організації молодіжного туризму.

Критерій *особистісно-професійної цілісності* окреслює фахову компетенцію майбутніх організаторів молодіжного туризму, сукупність їх професійних умінь і навичок (інтелектуальних, організаційних, комунікативних, управлінських) і надає їм значеннєвої визначеності.

Міра (ступінь) сформованості того чи іншого критерію характеризується кількісними та якісними *показниками* [6], які вимірюють та фіксують дані про результати роботи, засвідчують будь-що, виявляють ознаку та слугують доказом запланованої діяльності [55, с. 566].

Ступінь засвоєння знань, умінь і навичок визначається критеріально-аналітичною структурою – *рівнем*.

Рівень - це точка на шкалі якості або складності, співвідношення «вищих» і «нижчих» ступенів розвитку структур будь-яких об'єктів, процесів тощо [209].

Для визначення ступенів підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму ми сформуваємо шкалу рівнів: високий, середній і низький.

Окреслені теоретичні обґрунтування та структурні визначення ми уклали в таблицю 2.1.1, яка вміщує зміст професійної підготовки, якісних перетворень і зростання майбутніх фахівців туристичної галузі, організаторів молодіжного туризму.

Таблиця 2.1.1

Структурне визначення підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму

Структурний компонент	Критерії	Показники	Рівні
Мотиваційний	Ціннісно-мотиваційна спрямованість	- усвідомлення та прийняття ролі майбутнього фахівця; - чітке розуміння власних потреб, мотивів, стимулів і намаганням отримати особистісно-значущий досвід в професійній діяльності; - орієнтація на практичну діяльність для отримання практико-орієнтованих знань, умінь та навичок	<i>Високий.</i> Студент приймає роль майбутнього фахівця туристичної галузі. Чітко визначає та розуміє власні потреби, мотиви, стимули та намагається отримати досвід в майбутній професійній діяльності. Спрямовує свою діяльність на отримання практико-орієнтованих знань, умінь та навичок майбутньої професійної діяльності.
			<i>Середній.</i> Студент усвідомлює себе у ролі майбутнього фахівця туристичної галузі. Вважає чітким розуміння власних потреб, мотивів та стимулів і намагається отримати досвід в майбутній професійній діяльності. Виявляє інтерес на практичну діяльність для отримання практико-орієнтованих знань, умінь та навичок майбутньої професії.

			<i>Низький.</i> Студент не достатньо приймає роль майбутнього фахівця туристичної галузі. Не чітко визначає, формулює та розуміє власні потреби, мотиви, стимули в отриманні досвіду в майбутній професійній діяльності. Не достатньо спрямовує свою діяльність на отримання практико-орієнтованих знань, умінь та навичок майбутньої професійної діяльності.
Процесуальний (операційно-діяльнісний)	Діяльнісно-практична відповідність	- систематизація навчальної програми шляхом визначення змісту, форм, методів і засобів; - організація практичних навчально-пізнавальних заходів для опанування студентами змістом організації молодіжного туризму, включаючи власний досвід.	<i>Високий.</i> Студент чітко систематизує знання навчальної програми, поєднує міждисциплінарні зв'язки та виокремлює знання з молодіжного туризму. Бере активну участь у практичних навчально-пізнавальних заходах для опанування зміст організації молодіжного туризму.
			<i>Середній.</i> Студент систематизує знання навчальної програми, поєднує міждисциплінарні зв'язки та виокремлює знання з молодіжного туризму. Вважає за необхідне брати участь у практичних навчально-пізнавальних заходах для опанування змісту організації молодіжного туризму.
			<i>Низький.</i> Студент недостатньо систематизує знання навчальної програми та поєднує міждисциплінарні зв'язки для виокремлення знань з молодіжного туризму. Не систематично бере участь у практичних навчально-пізнавальних заходах для опанування змісту організації молодіжного туризму.
Оціночно-аналітичний	Особистісно-професійна цілісність	- оволодіння студентами науковими знаннями, освітньо-кваліфікаційними навичками та уміннями; - засвоєння методики учіння, самоучіння; - постійне самовдосконалення.	<i>Високий.</i> Студент оволодіває науковими знаннями, освітньо-кваліфікаційними навичками та уміннями. Засвоює методики учіння та само учіння та постійно самовдосконалюється, як майбутній фіхівець з молодіжного туризму.
			<i>Середній.</i> Студент виявляє інтерес до оволодіння науковими знаннями, освітньо-кваліфікаційними навичками та уміннями. Зацікавлений методиками учіння та само учіння і вдосконалюється, як майбутній фахівець молодіжного туризму.
			<i>Низький.</i> Студент недостатньо виявляє інтерес до оволодіння науковими знаннями, освітньо-кваліфікаційними навичками та уміннями. Посередньо

			засвоює методики учіння та само учіння. Інтерес до самовдосконалення, як майбутнього фахівця молодіжного туризму – не достатньо розвинений.
--	--	--	---

Отже, як зазначено в таблиці 2.1.1, для визначення рівня сформованості й розвитку професійних якостей та загальної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, нами розроблені критеріально-оціночні параметри, які окреслюють обсяг теоретичних і практичних знань, умінь та навичок, унормовують шкалу якості й засвідчують професійну компетенцію майбутніх фахівців.

Таким чином, розроблена нами структурна модель підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму складається з цільового, організаційного, технолого-змістового і аналітико-результативного блоків, які, на нашу думку, структурують і конкретизують зміст фахової направленості, відображають науково-методичні заходи, визначають складові ефективної теоретичної і практичної підготовки студентів та рівнів оволодіння ними спеціальними фаховими вміннями і навичками.

2.1.1. Формування навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців туристичної галузі в процесі професійного самовизначення щодо організації молодіжного туризму

Підвищення ефективності освітнього процесу, оптимальне поєднання змісту освіти, форм, методів, засобів забезпечення та їх спрямованість на формування практико-технологічних компетентностей майбутніх фахівців щодо професійної діяльності, одне з головних завдань національної освіти.

Протягом останніх років на державному рівні було створено систему професійного відбору молоді до закладів вищої освіти та їх фахової підготовки. Розроблені та запроваджені державні стандарти професійної освіти різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, постійно оновлюється зміст освіти та організація навчально-виховного процесу відповідно до сучасних вимог, дотримується варіативність та гнучкість освітньо-професійних програм з урахуванням змін на ринку праці та попиту на нові професії [166].

Відповідно до предмету впливу, процес підготовки майбутніх фахівців зумовлює добір педагогічних умов зі специфічними обставинами, нормами, правилами і вимогами.

Предметом нашого розгляду є організаційно-педагогічні умови, сутність яких ми проаналізуємо і визначимо в контексті особливостей управління процесом підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Першою організаційно-педагогічною умовою є *формування навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців туристичної галузі в процесі професійного самовизначення щодо організації молодіжного туризму*.

Зацікавлення і націлення студентів на вибір перспективного напрямку щодо організації молодіжного туризму як майбутньої професії, а також підтримка достатнього рівня активності під час навчання спонукає нас до розгляду смислового змісту і сутності цілісного механізму, соціальну обумовленість і спрямованість понять «підвищення ефективності», «мотив»,

«мотивація», «навчально-професійна мотивація», «професійне самовизначення».

Академічний тлумачний словник української мови визначає поняття «підвищення», як дію за значенням. Синонімічний ряд цього визначення досить широкий і вміщує велику кількість значень: збільшення, поліпшення, активізація, підняття, розширення тощо. Всі ознаки характеризують дії щодо вдосконалення чого-небудь найкращим чином, досягненням вищого ступеня результату [9, том 6 с. 404-405].

Поняття «ефективність» вміщує в собі кількісну і якісну направленість дій, які приводять до потрібних результатів, наслідків і дають найбільший ефект [9, том 2 с. 492].

Мірою досягнення мети навчання є «ефективність навчання», що визначається на підставі зіставлення поставленої мети і здобутих результатів [37, с. 100].

Отже, підвищення ефективності підготовки майбутніх фахівців з молодіжного туризму до професійної діяльності розглядається нами як комплекс направлених дій, за допомогою яких ми ставимо мету, плануємо та активізуємо діяльність, за потребою - вдосконалюємо та досягаємо потрібних результатів.

Активізаторами продуктивної діяльності є динамічні параметри «мотив» і «мотивація». Український педагогічний словник визначає мотив, як спонукальну причину дій і вчинків людини, а мотивацію, як систему мотивів, які спонукають людину до конкретних форм діяльності або поведінки [36, с. 217].

Науковці О. Панфілов, О. Савченко, Л. Орбан-Лембрик характеризують мотив як стійку особистісну властивість, яка охоплює потреби [139, с. 564], а мотивацію - як сукупність зовнішніх чи внутрішніх умов, які зумовлюють активність суб'єкта і визначають її спрямованість [140, с. 439], суб'єктивно-особистісну зацікавленість в здійсненні потреби [152].

Потреба, яка спонукає пізнавальну активність індивіда і його готовність до засвоєння знань та сукупність зовнішніх умов, які ми розглянемо нижче, є фундаментом навчальної мотивації.

Зміст і значення мотиваційних процесів в навчальній діяльності, на переконання О. Панфілова і О. Савченко, нерозривно пов'язані із завданнями формування і розвитку особистості майбутнього професіонала [152].

Вітчизняні дослідники С. Єрохін, Ю. Нікітін, І. Нікітіна визначають професійну мотивацію як сукупність внутрішніх чинників і процесів, що спонукають особистість до вивчення та ефективної реалізації у професійній діяльності. Науковці переконані, що стійкість мотивації формується через підтримку прагнень студентів щодо виявлення і ствердження в навчально-професійній діяльності і цей спонукальний чинник потребує цілеспрямованої систематичної роботи [60].

Спираючись на наукові дослідження В. Городиської, М. Пантюка, В. Міляєвої, Л. Гриценюк, С. Єрохіна [130; 42; 60], ми виокремили низку факторів, які формують навчально-професійну мотивацію студентів щодо фахової діяльності: суспільна значущість майбутньої професії, престижність, сучасні вимоги до професіонала (знання, уміння, навички), особливості організації освітнього процесу, специфіка навчального предмету, індивідуальні особливості студентів (якості, ціннісні орієнтації), продуктивність професійної діяльності.

Для формування навчально-професійної мотивації науковець Л. Гриценюк пропонує застосовувати три підходи: індивідуальний (здійснюється через вивчення провідних мотивів студентів і опору на ці мотиви під час навчання); типологічний (спирається на вивчення і опору характерних для факультету/курсу/групи/статі мотивів); топологічний (реалізується через такий тип навчання - «самостійно-орієнтувальний» (за П. Голу), який сприяє розвитку соціально-ціннісних та професійних мотивів) [42].

З метою вивчення навчально-професійної мотивації студентів, ми, в межах дослідження, використовували емпіричні методи-спостереження,

опитування (бесіда) та анкетування майбутніх фахівців. Спостереження проводилось за таким планом: навчальна та позааудиторна діяльність з фіксацією зацікавленості студентів теоретичною і практичною складовими освітнього процесу протягом першого семестру. Надалі, в процесі набуття студентами власного навчально-професійного досвіду, пріоритетною метою спостережень було націлення на з'ясування мотиваційних процесів, які формують майбутніх професіоналів в туристичній діяльності й, зокрема, фахівців з організації молодіжного туризму.

Варто зазначити, що зв'язок життєвих і професійних очікувань, ціннісних орієнтацій і життєвої мети з професійними планами [213], внутрішнє усвідомлення відповідності вимогам професії викликає у людини відчуття задоволеності щодо обраного фаху [22] і мотивує її на плідну професійну працю.

Процес пізнання особистих професійних мотивів, переконань, нахилів студентів проходив у процесі індивідуальних та групових бесід на тему «Я + туризм: перспективи розвитку», «Мій ідеал туризмознавця», «Моя перспектива в майбутньому», «Сенс професії організатора молодіжного туризму», «Я - винахідник молодіжного туризму» тощо, завдяки яким налагоджувалась комунікація (викладач і студент/група студентів), з'являлась довіра між учасниками процесу через відкритість, щирість під час обміну думками, формувались власні базові професійні мотиви щодо напрямку професійної діяльності, утворювалось (Г. Кашканова) колективне мотиваційне поле спільної навчально-професійної діяльності та позитивне відношення до предмета вивчення [79].

Дослідження факторів, які впливають на навчально-професійну мотивацію, проводилось за допомогою методу анкетування. На початку першого семестру студентам була запропонована анкета «Особистісні професійні плани майбутнього фахівця молодіжного туризму» (за Є. Клімовим, в модифікації до теми нашого дослідження) для з'ясування дієвості професійного самовизначення. Наприкінці другого семестру - «Методика

визначення рівня професійної спрямованості студентів щодо організації молодіжного туризму» (за Т. Дубовицькою, в модифікації до теми нашого дослідження) для визначення стійкості мотивів, професійних інтересів та особистих нахилів студентів.

Проведені заходи дозволили нам зібрати фактичний матеріал щодо навчально-професійної мотивації наших студентів, встановити закономірності виникнення і розвитку мотиваційних процесів та наповнити підготовку майбутніх фахівців туризму до організації молодіжного туризму ефективними формами і методами навчання.

Українська педагогічна наука сповнена різноманітними підходами щодо класифікації методів навчання. Педагоги-пошуковці М. Фіцула, Н. Волкова, З. Курлянд, М. Артюшина, згідно із сучасними умовами, модифікували класифікації методів навчання та доповнили їх мотиваційним смислом, професійною направленістю.

Слід сказати, що найбільш часто цільова спрямованість методів впливу лежить в емоційно-вольовій, інтелектуальній і поведінково-діяльнісній площині сфери особистості.

Науковці М. Фіцула [199, с. 144-147], З. Курлянд [97], узагальнюючи методи мотивування навчальної діяльності, розділили їх на дві групи: методи формування пізнавальних інтересів та методи спонукання обов'язку і відповідальності в навчанні. До першої групи належать: навчальна дискусія, метод забезпечення успіху в навчанні, пізнавальна гра, метод створення інтересу в процесі викладання навчального матеріалу, метод створення ситуації новизни, метод опори на досвід студентів. Ці методи збуджують пізнавальну активність, збагачуючи студентів навчальною інформацією. До другої групи методів спонукання навчальної діяльності відносяться методи обов'язку і відповідальності, зокрема, висування навчальних вимог, заохочення до сумлінного виконання обов'язків, оперативний контроль за виконанням вимог, закріплення усталених способів діяльності (ускладнення завдань), аналіз складних завдань, вказування на недоліки, засудження (в разі

потреби). Ці методи створюють для студентів можливості переборювати ускладнення в навчанні, дають змогу відчувати задоволення від подолання труднощів, формують відповідальне ставлення до учіння.

Цікаві методи і прийоми мотивування навчальної діяльності студентів пропонує використовувати М. Артюшина. Так, метод комунікативної атаки дозволяє швидко включитися в роботу, мобілізувати аудиторію ефектом новизни, цікавою інформацією. Допомога студентам у самостійній реалізації навчальної діяльності, відповідно до потреб і можливостей, забезпечує метод заохочення прояву активності і самостійності. Метод делегування обов'язків дозволяє студентам на власному досвіді відчути відповідальність за управління процесом навчання на будь-якому етапі. Заслужують на увагу методи подолання перешкод у навчанні, а саме: метод заохочення часом і швидкістю, метод несподіваності та метод спонуки неповною інформацією. Всі ці методи підвищують динаміку процесу навчання, позбавляють одноманітності, нарощують розумові здібності студентів, сприяють формуванню позитивних мотивів до навчання [1, с. 28-30].

Вивчення педагогічного досвіду та аналіз класифікацій методів мотивування [1; 18; 199] сприяло вибору нами найефективніших методів навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців туристичної галузі в процесі самовизначення щодо організації молодіжного туризму. Варто зазначити, що обрані нами методи використовуються нами й автономно, і в комплексі, залежно від характеру мотиваційної направленості.

Підтримувати допитливість і посилити спрямованість підготовки студентів до організації молодіжного туризму допомагають такі групи *методів пізнавальних інтересів*: створення інтересу і ситуацій новизни; бесід і дискусій; пізнавальних ігор, мотиваційно-проблемних ситуацій, ділових ігор, подолання перешкод (заохочення часом і швидкістю, несподіваністю та спонукання неповною інформацією), організації змагань; особистого прикладу тощо. Так, організація зустрічей з роботодавцями, експертами та менеджерами туристичних підприємств завжди створює інтерес у студентів до особливостей

і вимог в роботі туристичної галузі. Спілкуючись з реальними «упорядниками» туристичної індустрії, майбутні фахівці мають можливість познайомитись з їх власним мотиваційним досвідом побудови кар'єри менеджера з туризму та віднайти особисті перспективи працевлаштування в майбутньому. Пізнавальні ігри, такі, як інтелектуальна гра-вікторина «Дослідник» (проводилась в контексті вивчення дисципліни «Історія туризму»), інтелектуальна гра «Пропущені слова» (дисципліна «Туристичні ресурси України»), вправа «Запоріжжя екскурсійне» (предмет «Реклама в туризмі»), практично-тренувальна вправа «Я – організатор» (предмет «Активно-оздоровчий туризм»), інтелектуальна гра «Ігровий лабіринт» (предмет «Спортивний туризм») розвивають професійну уяву, сприяють засвоєнню конкретних фахових знань, створюють ситуації пошуку і дослідження. Ситуаційна вправа «Підготовка до туристичного заходу» спонукає учасників шукати нормативно-правове розв'язання змодельованої ситуації проводилась нами під час вивчення предмету «Правове регулювання туристичної діяльності». Проводити аналіз діяльності туристичних комплексів, наприклад, заохочує вправа-дослідження «Молодіжний туризм», яка була організована нами у межах засвоєння тем з дисципліни «Організація анімаційних послуг в туризмі». Виконуючи ситуативні вправи та вправи-дослідження, майбутні фахівці з організації молодіжного туризму формують навички виробничих дій, самовизначаються щодо напрямку професійної діяльності.

Варто зазначити, що ігровий метод в освіті – це, насамперед, активізація навчання (А. Семенова) [175, с. 191] через комплексний розвиток особистих та професійних навичок й умінь [93, с. 45] в ігровій формі діяльності. Він залучає студентів у захоплюючу діяльність (М. Ломонова), яка передбачає подолання наперед вигаданих професійних ситуацій, мотивує молодь до творчого мислення (А. Семенова), заохочує до самореалізації через висловлення власних думок та ідей назагал та полегшує засвоєння навчального матеріалу (М. Ломонова) [175, с. 191].

Ігрові ситуації, до яких належать різні види ігор (дидактичні, інтелектуальні, рухливі та інші) за визначенням Я. Крупського & В. Михалевича, один з методів підвищення інтересу (мотивації) до навчання [93, с. 21].

Н. Флегонтова, М. Артюшина, О. Котикова, Г. Романова дидактичну гру трактують як метод імітаційного прийняття управлінських рішень шляхом чітко встановлених правил гри [1; 200, с. 11], що «занурюють» студентів у виробничу (професійну) атмосферу.

Розвиток ігрового навчання, на переконання зарубіжних дослідників (J.C. Yang, K.H. Chien, T.C. Liu, F. Andrioni, J.A. Moreno-Murcia, E.H. Hernández, L. Ruiz та інших), забезпечив зміни у традиційних стилях вищої освіти. Ігрові методи навчання активізують участь студентів у навчальному процесі, розвивають інформаційно-комунікаційну грамотність, сприяють якісній та стійкій освітній діяльності [227; 260; 284].

Так, однією з популярних ігрових технік у закордонних освітніх закладах є «Knowledge café» (Кафе знань), яке ми, запроваджуючи досвід колег, застосували в аудиторному навчанні.

Концепція «Кафе знань» складається з визначення теми, вибору «хранителів», проведення декількох тактів з почерговим переміщенням студентів, обговорення і виконання завдань та підбиття підсумків зустрічі.

Для проведення гри ми визначили тему нашого «Кафе знань» - «Україна – молодіжна туристична країна». Сформулювали питання для обговорення: «Туристичні локації/заходи, які можна використовувати для молодіжного туризму». Підготували чотири столи, кожен з яких відповідав географічним сторонам України (південь, північ, захід та схід). Студенти, згідно зі списком групи, були поділені на чотири підгрупи та мали зайняти місця за столами. Кожна підгрупа, протягом 5 хвилин, обирала свого «хранителя». «Хранителем» була особа, яка лишалась за столом без переміщень, фіксувала основні тези та, по завершенні тактів переміщення, підводила підсумки обговорення за відповідним столом. Після того, як був обраний «хранитель»,

студенти обговорювали тему, пропонуючи свої тези (15 хвилин). Кожна група переміщувалась чотири рази (що відповідає основним географічним напрямкам країни).

«Кафе знань» завершувалось підбиттям підсумків у вигляді презентації чотирма «хранителями» назви та опису локацій/заходів, що можна використовувати для молодіжного туризму. Також студент-хранитель зазначав, який саме вид молодіжного туризму переважав у його частині країни та представляв тези групових обговорень щодо шляхів популяризації цього перспективного виду туризму.

Цей ігровий метод активізував навчально-професійну мотивацію студентів інтерактивним підходом до вирішення кола питань, активною спільною взаємодією учасників, сприяв залученню студентства до обміну думками, ідеями, власним досвідом.

Цікавою мотиваційною формою освітнього процесу, на наш погляд, є ігрова технологія «ед'ютенмент», яка поєднує в єдине ціле два потоки: освіту і розваги. Використання навчальних елементів у розвагах та інтеграція освітнього елемента в розважальну програму визначається дослідницею М.В. Zorica, як два напрями в навчальній діяльності [287, с. 4090].

Наукові розвідки засідчили, що термін «edutainment» (ед'ютейнмент) є похідним від сполучення слів «освіта» та «розваги», яке вперше було застосовано у 1973 році (за даними «Merriam-Webster dictionary»), й означає застосування розваг (ігри, фільми, шоу та інше) призначених для навчання [256].

«The Hutchinson Encyclopedia» та «The American Heritage Dictionary» термін «ед'ютейнмент» визначає двома способами: освітня дія, за допомогою засобів, які одночасно розважають та навчають; будь-який з засобів масової інформації (комп'ютерне забезпечення), який має на мені навчати через ігри [273; 283].

На думку науковців D. Buckingham & M. Scanlon [235], K. Rapeepisarn, K.W. Wong, C.C. Fung & A. Depickere [267, с. 29], ед'ютейнмент – це

неформальний та менш дидактичний метод навчання, що зумовлює специфічне поєднання компонентів «гра-освіта-результат», які спираються на використання візуального матеріалу на основі розповіді або ігрового комп'ютерного формату.

Інші дослідники, такі як, Н. М. Zin & N. Z. Zain [286], впевнені, що ед'ютейнмент вже проник у формальне навчання та є еволюційною альтернативою традиційному методу освіти, з цією думкою науковців ми беззаперечно згодні.

Варто зазначити, що ед'ютейнмент (за С. Crook), покликаний формувати навички, якими має володіти сучасний конкурентоспроможний фахівець, серед яких критичне мислення, швидке реагування та розв'язання поточних галузевих проблем, комунікація та вміння співпрацювати [237].

Для накопичення базових знань майбутніх фахівців, з метою мотивування їх до навчально-професійної діяльності у галузі туризму, ми використовували технологію «ед'ютейнмент». Настільна туристична гра «Подорож Європою» (Додаток Д 2.1) урізноманітнювала процес засвоєння фахових знань, розвивала інтелектуальні здібності, самостійність, впевненість, швидкість реакції. Мета гри: прокладання якомога довшого безперервного маршруту країнами Європи, який випав учаснику на його карті маршруту та набуття найбільшої кількості балів серед усіх студентів.

До комплекту настільної гри входять: ігрове поле «карта Європи»; фішки різного кольору для прокладання маршруту; фішки для підрахунку балів; фішки вокзалів; ігрові квитки (до яких відносяться квитки на різні види транспорту та універсальні квитки); карти маршрутів (довгих та коротких).

Висвітliamo хід гри «Подорож Європою» докладніше. Кожен студент отримує фішки для прокладання маршруту, фішки вокзалів та фішку для підрахунку балів одного кольору. Далі необхідно на ігровому полі розкласти фішки, перетасувати ігрові квитки та роздати їх студентам, також необхідно розділити карти довгих та коротких маршрутів (відповідно кольору). Перед першим ходом гри кожен зі студентів мав можливість отримати додаткові

карти (не більше чотирьох) маршрутів. Наступним кроком у грі є жеребкування, що визначало послідовність ходів. За один хід студент мав можливість зробити такі дії: взяти ігровий квиток (звичайний або універсальний), прокласти ділянку (якщо у студента є достатня кількість вказаних на карті маршруту виду транспорту), взяти карту маршруту або зупинитися на вокзалі.

Згідно з правилами настільної гри, учасники мали прокласти маршрут, що є на їх картах маршрутів. Маршрути складаються з ділянок – відстаней між містами, які потрібно долати одним з видів транспорту. Ділянки на маршрутах зазначаються відповідними кольорами та знаками (цифра, яка свідчить про необхідну кількість квитків для подолання ділянки). Ділянки білого кольору можна долати будь-яким обраним видом транспорту. Також у грі присутній універсальний квиток, який має на меті замінити квиток на будь-який інший вид транспорту. Після пересування фішок по ігровому полю підраховуються бали отримані студентом у ході гри.

Кінець гри та підрахунок отриманих балів відбувався тоді, коли у одного зі студентів завершувались фішки подолання маршрутів. Зазначимо, що усі гравці мають право зробити завершаючий хід, щоб завершити повне коло. Підрахунок включав бали, що були зароблені студентами за подолання ділянки та додавання балів за подолання маршрутів. Коли маршрут не був подоланий, то відповідна кількість балів віднімалась від загальної кількості отриманих балів, потім додаються бали за невикористані фішки вокзалів (три бали за одну). Також за подолання найдовшого маршруту студенту додавалось додатково десять балів. Переможцем гри «Подорож Європою» стає той студент, який набирає найбільшу кількість балів.

З метою підвищення ефективності гри з орієнтацією на молодіжний туризм, нами було запропоновано під час кожного кроку учасника, а саме його зупинці, розповідати про молодіжний туризм в тому чи іншому місті чи країні Європи.

Таким чином, розвиток середовища ед'ютейнменту має на меті впроваджувати технологічні інновації в освіту [249] та використовувати їх у навчальних програмах. Візуалізація навчального завдання [288] через його ігрові, освітні та результативні елементи мотивує майбутніх фахівців до професійного самовизначення, розвиває загальні та професійні компетенції.

Розглянемо другу групу методів впливу, які сприяли формуванню мотивації майбутніх фахівців до відповідального ставлення до навчальної діяльності з організації молодіжного туризму, а також розглядати цей напрям туристичної діяльності як перспективну пропозицію для фахового зростання, побудови власної кар'єри.

Отже, формують надійне, зріле ставлення до учіння такі *методи формування правильних мотивів щодо обов'язку і відповідального ставлення*: заохочення прояву активності і самостійності; аналізу; вимог до виконання завдання. Ця група методів: мотивує майбутніх фахівців до проявів власної активності, самостійності, самоорганізації, як основу професійного самовизначення; заохочує сумлінно виконувати свої навчально-професійні обов'язки; спонукає до оволодіння уміннями збирати, аналізувати, обробляти і використовувати фахову інформацію із застосуванням новітніх технологій; адекватно оцінювати свої досягнення та прагнути до самовдосконалення.

Так, з метою підвищення мотивації студентів до учіння, нами застосовувалась техніка - «gamification» (гейміфікація), (за даними «Merriam-Webster dictionary», термін вперше було використано у 2006 році) - процес додавання ігор або ігрових елементів до навчального завдання [258].

Грунтовним науковим пошукам застосування «гейміфікації» в освіті та дослідженням її мотиваційних властивостей у процесі навчання присвячено роботи таких зарубіжних та українських педагогів-практиків, як: I. Deliyannis & P. Kaimara [242], A. Bozkurt & G. Durak [234], S. Deterding, D. Dixon, R. Khaled & L. Nacke [244], G. Zichermann & C. Cunningham [285], I. Varannai, P. L. Sasvári & A. Urbanovics [278], M. E. Ortiz Rojas, K. Chiluita & M. Valcke [264], K. Huotari & J. Hamari [248], K.M. Kapp [250], M. Sillaots [270], L. Sheldon

[269], Y. Attali & M. Arieli-Attali [229], А. Церковний [208], І. Біленька & Н. Лазаренко, С. Переяславська & О. Смагіна [153], Г. Ряшко & І. Бошкова, О. Макаревич [119] та інші.

Широке застосування гейміфікації у вищій освіті викликало необхідність визначити сутність цього поняття. Отже, спираючись на дослідження науковців ми дійшли до висновку, що «гейміфікація» - це застосування елементу гри в неігровому контексті (за Deterding, Dixon, Khaled & Nacke) [244, с. 10]; процес гри мислення та механіки для залучення учасників до розв'язання прикладних навчальних завдань (за Zichermann & Cunningham) [285, с. 24]; інструмент, який полегшує засвоєння навчального контенту (за О. Макаревич) [119, с. 277]; інноваційний підхід щодо залучення до освітнього процесу та мотивації студентів й забезпечення стійкого навчального досвіду [234, с. 15].

Творчим ефективним гейміфікованим інструментом для навчально-професійної мотивації у вищій школі є сервіс «Kahoot!». Спираючись на досвід закордонних науковців, педагогів-практиків, таких як: R. Dellos [243], A. I. Wang & A. Lieberoth [281], C.M. Plump & J. LaRosa [266], D.T.A. Lin, M. Ganapathy & M. Kaur [254], S.A. Licorish, H.E. Owen, B. Daniel & J.L. George [253], G.M. Boden & L. Hart [233], J.J. Guardia, J.L. Del Olmo, I. Roa & V. Berlanga [247], J.-M. Campillo-Ferrer, P. Miralles-Martínez & R. Sánchez-Ibáñez [236], ми застосували сервіс «Kahoot!» для підвищення ефективності навчально-професійної мотивації у підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

З використанням навчальної платформи Kahoot! ми проводили гейміфіковані пари на перевірку знань студентів, а саме, он-лайн тестування у вигляді квізів (вікторин). Базовий (безкоштовний) доступ до сервісу дає можливість: залучати до гейміфікованої пари до п'ятидесяти студентів; створювати питання або використовувати готові, з банку питань; використовувати функцію перемішування відповідей; візуалізовувати запитання та відповіді через банк зображень або самостійно завантажені

картинки; обмежувати час, який витрачається студентом на відповідь; корегувати бали за правильну та швидкісну відповідь по кожному питанню; будувати шкали прогресу студентів групи; студентам бачити результати один одного.

Через базовий доступ до навчальної платформи ми створювали для студентів два типи питань – з «множинним вибором» (квіз-вікторина) та порівняльним визначенням – «правильно-неправильно» (варіант відповіді з виключенням).

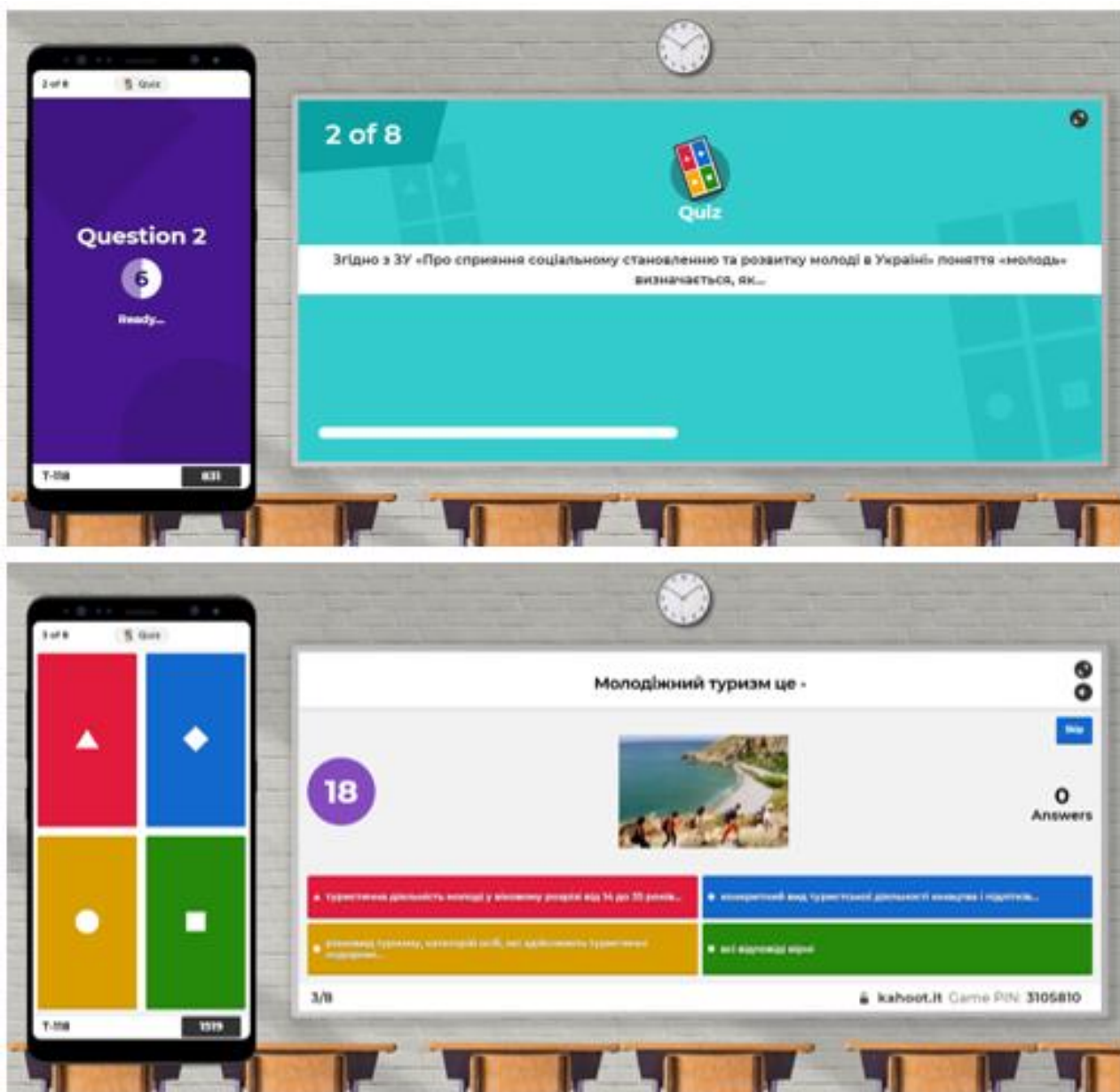
Також варто зазначити, що застосовувати «кахути» можна двома способами. «Віртуальна аудиторія» – перший спосіб тестування, який транслюється через екран проектора (комп'ютера). На ньому показано запитання, варіанти відповіді і таймер. Студенти приєднуються до віртуальної аудиторії за допомогою пін-коду та обирають варіант відповіді на своїх смартфонах (рисунки 2.2.1, 2.2.2). «Самостійне навчання» – другий спосіб, де студенти самостійно проходять вікторини. Запитання, варіанти відповідей і таймер висвічуються на їх смартфонах. Для цього способу можливо обрати дату та час проведення тестування.

Відтепер наведемо декілька створених нами кахутів для дисциплін: «Спортивний туризм» (рисунок 2.1.1.1) та «Краєзнавство регіону» (рисунок 2.1.1.2).

Навчальна гра «Кажут: організація спортивно-оздоровчого молодіжного туризму» містить вісім запитань з множинним вибором, з використанням малюнків і фотографій. З організацією віртуальної аудиторії можна детально ознайомитись за [активним посиланням](#).

Рисунок 2.1.1.1

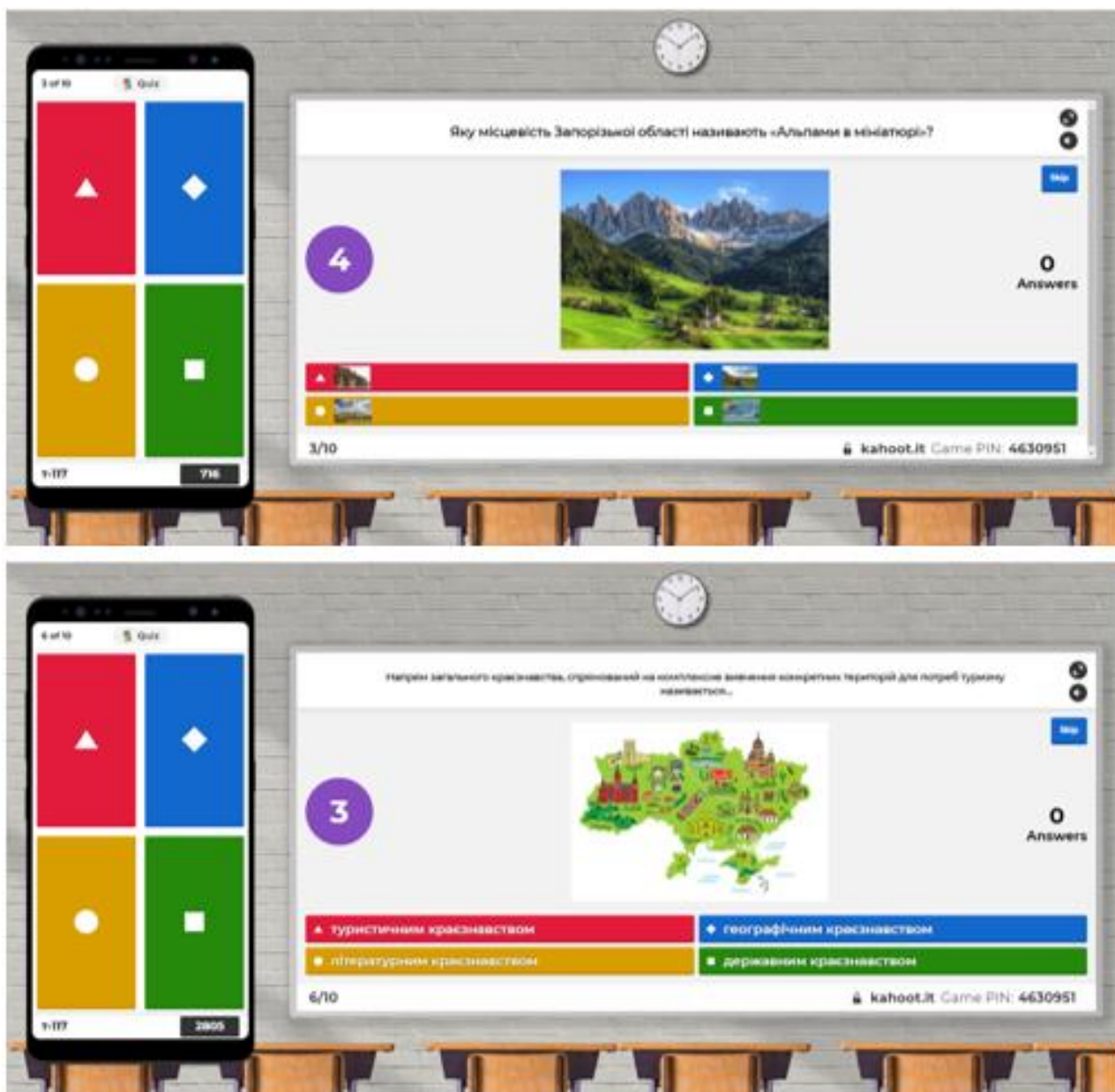
Скриншот «віртуальної аудиторії» дисципліни «Спортивний туризм»

Навчальна гра «Кажут: краєзнавство регіону» містить десять запитань з квізовими питаннями та порівняльним визначенням «правильно-неправильно». Для створення цієї вікторини було використано картинки, фотографії, карти та схеми. Ця гра також була проведена шляхом застосування віртуальної аудиторії. За [активним посиланням](#) можна детально ознайомитись з організацією та проведенням гейміфікованої гри.

Рисунок 2.1.1.2

Скриншот «віртуальної аудиторії» дисципліни «Краєзнавство регіону»

Отже, для підвищення ефективності навчально-професійної мотивації у підготовці майбутніх фахівців з молодіжного туризму нами була застосована техніка гейміфікації, яка забезпечувала студентам цікаве інтерактивне середовище. Застосування гейміфікації у викладанні дисциплін туристичного спрямування дало можливість нам здійснювати індивідуальне навчання студентів і колективну роботу в студентській групі, заохотити до самостійної і творчої активності, спонукати майбутніх фахівців до самооцінювання і самоосвіти, як орієнтира у професійній діяльності.

З метою отримання якісної підготовки майбутніх фахівців, розглянемо механізм впливу – метод заохочення прояву активності і самостійності, який

Спонукають студентів докладати зусилля для отримання певного результату «рівні» організатора молодіжного туризму – «Junior», «Middle» та «Top». Варто зазначити, що розібратися з фаховою направленістю щодо організації молодіжного туризму, з факторами, які «цікаві», а які «ні», можна тільки через особистий досвід, тому основним мотиватором для майбутніх фахівців є особисті досягнення і зовнішнє визначення кількісних і якісних активностей у навчально-професійній діяльності. Отже, для того, щоб подолати перший рівень «Junior», студентам необхідно набрати не менше 12-ти балів, які засвідчують кількість активностей. Для того, щоб подолати наступний рівень - «Middle», потрібно зібрати не менше 18-ти туристичних активностей в свою особисту «копілку досягнень». Рівень «Top» підкорюється тим студентам, які накопичили не менше 27-ми туристичних активностей. До видів туристських заходів, за які зараховувались бали, ми віднесли такі: гурток, тревел-блогерство, зльоти, походи, змагання, самостійна туристична діяльність, форуми, вебінари, конференції, виставки, фестивалі, а також ми давали можливість у строфі «інша туристична діяльність» студентам визначати ті активності, які не були внесені в перелік обов'язкових заходів. Кожна активність окреслює коло діяльності, виявляє рівень зацікавлення і пріоритетність заходу. Критеріями оцінки внутрішніх потреб і бажань є значимі дії майбутніх фахівців, їх активність, яка фіксується стікерами і конвертується у загальні бали, накопичення яких сприяє досягненню заслужених висот - фахових «рангів».

Таким чином, створена нами «Мотиваційна карта професійного самовизначення» до організації молодіжного туризму окреслює активності/заходи для максимальної самореалізації майбутніх фахівців, спонукає кожного студента до самовираження, особистого зростання, реалізації власних можливостей та свідомого самовизначення щодо напрямку професійної туристичної діяльності.

Цілеспрямований вплив на мотиваційну сферу через спеціальні методи, прийоми, засоби, форми навчально-професійної діяльності формує професійне самовизначення майбутніх фахівців.

У процесі професійного самовизначення особистість має: виявити і оцінити свої якості, орієнтуючись на професійну групу суспільства [77]; проаналізувати суб'єктивні й об'єктивні умови цього процесу для прийняття в подальшому самостійного рішення щодо конкретного вибору професії або напряму професійної освіти [5]; усвідомити себе суб'єктом конкретної професійної діяльності з самооцінкою та зіставленням своїх можливостей з вимогами професії до спеціаліста [54, с. 48], сформувати індивідуальний стиль життя, складовою якого є професійна діяльність [23].

Відтак, професійне самовизначення суб'єкта - це тривалий, багатовекторний процес, який підсилюється або послаблюється різноманітними факторами: потребами сучасного ринку праці; складом індивідуальних особливостей; ефективною направленістю навчання; мотиваційними процесами, які активізують його практико-орієнтовану діяльність. Враховуючі аспекти «обсягу робіт», які необхідно зробити майбутньому фахівцю щодо професійного самовизначення і закладу вищої освіти, як організатора процесу, ми окреслили та схарактеризували вектори діяльнісних завдань щодо зацікавлення студентів спеціалізованим напрямом «організація молодіжного туризму»:

- формування у майбутніх фахівців знань, відповідних умінь і навичок щодо організації молодіжного туризму;
- самооцінка професійної придатності;
- формування уявлень студентів про вид туристичної галузі молодіжний туризм;
- здобуття фахового досвіду у власній самостійній дозвіллевій діяльності (розглядається в розділі 2.1.4).

Засвоєння конкретних теоретичних фахових знань, умінь та навичок проходить під час освітнього процесу, тому перший вектор діяльнісних

завдань до професійного самовизначення - *формування у майбутніх фахівців знань, відповідних умінь і навичок щодо організації молодіжного туризму*. Протягом всього періоду навчання нами розроблені та впроваджені спеціалізовані змістові теми щодо організації молодіжного туризму, які інтегровані в загальну підготовку фахівців для туристичної галузі. Системне вивчення навчального матеріалу з напрямку нашого дослідження та механізмів методичної організації молодіжного туризму ми розглядаємо в розділі 2.1.2. Питання активізації професійного самовизначення студентів в навчальній діяльності, з точки зору управління, ми розглянемо через професійно зорієнтовані інноваційні форми і методи, які ефективно підвищують навчально-професійну мотивацію майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Другий вектор діяльнісних завдань до професійного самовизначення – *самооцінка професійної придатності*, вміщувала практичні випробування в професійно-орієнтованій діяльності на навчальній практиці та в «польових» умовах під час запланованих туристичних походів.

Зважаючи на те, що процес самовизначення є достатньо тривалим, у часовому і особистому вимірах, він потребує постійної корекції індивідуальних та професійних якостей, в контексті сучасних вимог і потреб ринку праці [106, с. 61]. Тому, професійно-орієнтована діяльність на навчальній практиці, є своєрідним орієнтиром професійного самовизначення. Під час проходження практики студенти оволодівають операційною стороною професійної діяльності та отримують досвід продуктивної роботи, який допомагає визначитися з фаховою спрямованістю (докладно, про форми професійної діяльності, ми розглядаємо в розділі 2.1.3).

Самооцінка професійної придатності в процесі професійного самовизначення студентів до організації молодіжного туризму визначалась під час участі у некатегорійних походах вихідного дня Запорізькою областю (детальний огляд представлено у розділі 2.1.3). Практичні випробування допомагали студентам визначити наявність спеціальних здібностей відповідно

до вимог професії та самовизначитися щодо напрямку подальшої фахової діяльності.

Третій вектор діяльнісних завдань до професійного самовизначення - *формування уявлень студентів про вид туристичної галузі – молодіжний туризм* з метою популяризації цього виду туризму та активного самопізнання студентами своїх професійних інтересів і намірів.

Отримання первинного досвіду освоєння професійних умінь і навичок майбутніми фахівцями туристичної галузі, зокрема, з організації молодіжного туризму, здійснювалось під час навчально-професійних заходів. Так, наприклад, у межах святкування «Дня туризму» проводився зліт на острові Хортиця, на якому нами була представлена локація «Молодіжний туризм». Запропонована форма професійного самовизначення вміщувала:

- 1) анонс запуску проєкту гуртка «YOUTH TOURISM»;
- 2) брейншторм «Запоріжжя туристичне: край молодіжних пригод», з інтерактивним обговоренням міських і міжміських молодіжних локацій;
- 3) туристичне молодіжне змагання.

Майбутнім фахівцям туристичної галузі був презентований запуск проєкту гуртка «YOUTH TOURISM», що спрямований на популяризацію перспективного сегменту туристичного ринку, на розширення знань, фахових компетентностей студентів щодо професійної підготовки з організації молодіжного туризму. Учасникам заходу були окреслені головні напрями роботи:

- розгляд актуальних питань розвитку світового ринку туристичних послуг і місце молодіжного туризму у ньому;
- дослідження проблем та перспектив розвитку молодіжного туризму через публікацію статей, тез та участь у науково-практичних студентських конференціях (зокрема, «Молода наука ЗНУ»);
- аналіз потенціалу молодіжних туристичних дестинацій Запорізької області;

- залучення студентів до «тревел-блогерства» власної самостійної дозвіллієвої діяльності у молодіжних туристичних локаціях;

- створення онлайн мапи «Youth tour guide» через сервіс Google Maps.

Брейншторм «Запоріжжя туристичне: край молодіжних пригод» включав у себе огляд таких питань:

- обговорення найпопулярніших серед молоді туристичних локацій Запорізького регіону;

- невідомі загалу молодіжні туристичні об'єкти, що на думку учасників мозкового штурму є недооціненими і не беруться до уваги під час створення маршрутів запорізьким регіоном;

- вплив сучасних технологій на створення позитивного іміджу молодіжного туристичного об'єкту для його вдалого просування на ринок;

- «погляд у майбутнє» розвитку молодіжного туризму в запорізькій області.

Туристичне молодіжне змагання включало в свою програму традиційні заходи щодо багатоборства з туризму. Ми обрали для студентів – майбутніх фахівців молодіжного туризму два види проходження маршруту змагання, що включають в себе як одиночну, так і групову роботу, а саме контрольню-комбінований маршрут та контрольню-туристський маршрут (за визначенням Ю. Грицака) [41, с. 84]. На етапі змагань для групової роботи студентів були запропоновані такі види активності: подолання навісної переправи, надання першої долікарської допомоги з транспортуванням умовно «потерпілого» по простому рельєфу, встановлення намету, розпалювання вогню та створення сценки. На етапі змагань з орієнтацією на самостійне виконання завдань було запропоновано: переправа на плавзасобах, підйом та спуск по схилу, в'язання вузлів.

Таким чином, професійне самовизначення майбутніх фахівців туристичної галузі щодо організації молодіжного туризму проходить через комплекс таких напрямлених дій: усвідомлення студентами напряду професійної освіти, з постановкою мети і пошуком можливостей для

професійного саморозвитку та якісну організацію навчально-професійної діяльності в системі фахової підготовки.

Отже, формування навчально-професійної мотивації у майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму забезпечується через вивчення провідних мотивів студентів, добір доцільної методологічної бази та проведення професійно-орієнтованих заходів.

Процес професійного самовизначення майбутніх фахівців щодо організації молодіжного туризму складається з кількох напрямів, метою яких є змістове інформаційне забезпечення фахової направленості; самооцінка професійної придатності через практичні випробування; формування знань, відповідних умінь і навичок, здобуття власного досвіду з організації молодіжного туризму.

2.1.2 Реалізація інтегрованого та метапредметного підходів до навчання з орієнтацією на цілі майбутньої професійної діяльності у сфері молодіжного туризму

Друга організаційно-педагогічна умова – *реалізація інтегрованого та метапредметного підходів до навчання з орієнтацією на цілі майбутньої професійної діяльності у сфері молодіжного туризму.*

Підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму реалізується у міждисциплінарній площині педагогічного процесу.

Дидактичною передумовою активізації навчальної діяльності є впровадження системи міжпредметних зв'язків. Вони відображають комплексний підхід до навчальної діяльності, який виділяє і головні елементи змісту освіти і взаємозв'язки між навчальними предметами. Така інтеграція науки і практики розвиває у студентів системне мислення, активізує пізнавальний інтерес, формує міжпредметні уміння [37, с. 191].

Системне вивчення молодіжного туристичного продукту, з набуттям професійних компетентностей, забезпечує інтегрований та метапредметний підходи.

Лексична семантика віддієслівного прикметника «інтегрований» розуміється нами як комплексний; той, що ґрунтується на об'єднанні; якого вже інтегрували, або який зазнав дії інтегрування. Закріплена в мові семантика визначає сполучуваність слова з системою управління (інтегрована система управління), педагогічною діяльністю (інтегроване навчання), технологічною формою (інтегрований метод) (за Т. Коць) [91]. Лексичне значення слова «підхід» сприймається нами дією за значенням; сукупністю способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-, що-небудь [9, т. 6, с. 521]. Тому ми ототожнюємо інтегрований підхід з інтегрованим методом і розглядаємо його як комплекс спрямованих системних дій щодо управління і навчання майбутніх фахівців туристичної галузі з використанням способів і

прийомів, що допомагають їм самовизначитись та набути фахових знань, умінь і навичок до організації молодіжного туризму.

Інтегрований, об'єднувальний процес, як дія [9, том 4, с. 35], реалізується у практичній площині під час вивчення інтегрованих курсів чи окремих предметів з освітньої галузі [25, с. 95].

На наш погляд, застосування інтегрованого підходу в циклі професійної підготовки дозволяє нам виокремити навчальний матеріал щодо організації молодіжного туризму та об'єднати його в цілісну систему знань, умінь та навичок майбутніх фахівців.

Наявні погляди вчених щодо формування цілісних систем навчання в сучасній освітній діяльності стверджують, що необхідно виокремлювати в кожній навчальній дисципліні таку систему знань, яка має зберігатися в пам'яті студентів і використовуватися ними впродовж їх професійної діяльності. Трансформація предметної системи навчання в метапредметну (інтегративно-предметну) зі збереженням усіх переваг предметних та інтегрованих знань і умінь, в їх оптимальному співвідношенні, складають основні цілі інтеграції знань і умінь майбутнього фахівця.

Підвищує фахові знання, забезпечуючи повноту, ґрунтовність, їх глибину, узагальненість та систематичність інтегрований підхід у єдності з метапредметним.

Наукові пошуки Г. Васьківської та С. Трубачевої довели, що метапредметний підхід є інноваційним, зі світоглядною ідеєю – навчанням мислити, розмірковувати [19, с.46] і несе в собі інтегрувальну й узагальнюючу основу, яка створює цілісну картину у сприйнятті, вивченні та усвідомленні понять, системи, комплексу тощо [191, с.80-81]. Метапредметний рівень, на думку Г. Васьківської, визначає метапредметні теми, зміст яких групується навколо фундаментальної системи освітніх знань. Ці теми акцентують увагу на реальній галузі пізнання і конструюють ідеальну систему знань про неї [19, с.43].

Варто зазначити, що метапредметний підхід у підготовці майбутніх фахівців до організації молодіжного туризму підвищує рівень інтеграції знань, забезпечує цілісність і системність професійного навчання. Метапредметність сприяє формуванню ціннісних орієнтації та установок, розвиває інтереси, здатності досягати особистих результатів.

На нашу думку, взаємодія метапредметного й інтегрованого підходів сприяє оновленню системи освітньої діяльності, спрямовує змістове наповнення навчальної та позанавчальної діяльності доречними формами фахової діяльності, сприяє системності і відповідності отриманих знань, умінь та навичок майбутніх фахівців, заохочує використовувати сучасні інструментарії для дослідницької діяльності, виявляє і розвиває внутрішній потенціал майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Якісне оволодіння систематизованими знаннями в ЗВО проходить згідно з визначеним освітнім змістом, з окресленими цілями і завданнями в навчально-методичному процесі. Для опанування студентами фаховими знаннями ми визначили напрями спеціалізованої діяльності в межах організації молодіжного туризму:

- оволодіння студентами системою науково-практичних знань, умінь і навичок з усвідомленим розумінням професійного шляху (освітній зміст підготовки майбутніх фахівців у галузі молодіжного туризму орієнтований на сучасні тенденції розвитку молодого покоління);
- популяризація молодіжного виду туризму, що, зокрема, виражається у якісному кадровому забезпеченні та розширенні кола пропозицій у галузі для обраного сегменту ринку (цілі підготовки майбутніх фахівців з молодіжного туризму);
- формування компетентних, конкурентноспроможних спеціалістів, індивідуально-мотивованих на самостійне створення цікавих інноваційних проєктів в індустрії молодіжного туризму (завдання підготовки майбутніх фахівців у галузі молодіжного туризму).

Конкретизують зміст освіти державні стандарти, навчальні плани, програми навчальної та виробничої практик, підручники, дидактичні матеріали, засоби навчання, а також форми, методи і прийоми навчання, що допомагають реалізувати цілі і завдання освітнього процесу.

Наукові пояснення терміну «навчально-методичне забезпечення» свідчать про багатозначність процесу, де: «забезпечення» розглядається як оптимальне функціонування освітнього процесу; «навчальне забезпечення» трактується як науково-теоретичне підґрунтя, яке спирається на теорії навчання, виховання, управління; а «методичне забезпечення» вміщує науково-практичний матеріал освітнього процесу [46; 63].

Оптимізація змісту навчально-методичного забезпечення передбачає: усвідомлення цілей і завдань, етапів навчальної діяльності; вивчення стану системи, з виявленням суперечностей; оцінка майбутньої діяльності щодо ефективності функціонування; пошук змісту навчальної діяльності; добір форм організації, визначення методів навчання, стимулювання і контролю, з встановленням алгоритму послідовності використання їх під час навчальної діяльності; встановлення оптимального навчального темпу; реалізація намічених засобів навчання; контроль, коректування діяльності; аналіз результативності і якості проведеної роботи з постановкою нових цілей [199, с. 96-97].

Допомагають педагогу організовувати пізнавальну і практичну діяльність студентів доцільно визначені, професійно-орієнтовані на сутність та особливості певної спеціалізації методи, прийоми, засоби та форми навчання.

Науковці С. Гончаренко, В. Дубічинський, В. Городяненко називають поняття «метод» способом організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями розглядуваного об'єкта [36, с. 205]; прийомом або системою прийомів, що застосовується в певній галузі діяльності [55, с. 399]; головним способом, який дослідник застосовує для збирання, обробки і аналізу даних [39, с. 549].

Методи навчання виконують функцію операціоналізації освітнього процесу з системою дій, які поєднують навчальні засоби з навчальним матеріалом, що перетворюється. Обумовлюючи характер пізнавальної діяльності студентів, методи навчання визначають результативність навчання [59, с. 110].

Вміле використання викладачем різноманітних методів дозволяє сформувати мислячого фахівця, здатного знаходити оптимальні рішення, продукувати нові ідеї, сприяти процесу розвитку науки, зокрема галузевої.

Ефективність освітньої діяльності студентів, за визначенням М. Фіцули, значною мірою залежить від уміння викладачів вдало обирати і застосовувати методи і прийоми навчання. Науковець називає прийом навчання деталлю метода, частковим поняттям [198, с. 105]. А. Кузьмінський та С. Омеляненко характеризують прийоми навчання складовими методу, певними разовими діями, спрямованими на реалізацію вимог тих чи інших методів; конкретні дії педагога й студентів [95, с. 251; 96].

Важливим компонентом освітнього процесу й обов'язковим елементом навчально-матеріальної бази будь-якої освітньої установи, на думку Н. Карапузова, Є. Починок, В. Помогайбо, є засоби навчання, які суттєво підвищують дієвість інших елементів процесу навчання - мети, змісту, форм та методів [78, с. 134-136; 107].

Засобами навчання і виховання є різноманітні матеріали та навчальне обладнання [132], а також конкретні предмети матеріальної та духовної культури, які використовують у педагогіці туризму [195].

Найефективніше забезпечує автоматизацію інтелектуальної діяльності мультимедіатехнологія, однак, незважаючи на автоматизацію освітнього процесу, головними досі залишаються підручники та навчальні посібники [78, с. 134-136; 107].

Підготовка фахівців туристичної галузі проводиться з використанням словесних, візуальних, аудіовізуальних автоматизованих засобів навчання, які виконують інформаційну, контрольну функції та функцію засвоєння.

Сучасний викладач, спираючись на свої теоретичні знання, практичну обізнаність, творчу направленість, має можливість самостійно вибирати форми організації навчання. Правильний добір викладачем організаційних форм навчання підвищує ефективність освітнього процесу: поглиблює пізнавальні інтереси студентів, формує уміння працювати з різними ситуативними завданнями, сприяє освоєнню майбутніх професійних ролей, навчає цілеспрямовано використовувати свій потенціал для самореалізації в майбутній професії.

Засвоєння знань з фахових дисциплін нетрадиційними організаційними формами навчання, ігровими технологіями, формують у майбутніх фахівців здатність поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю.

Навчальні ігри спонукають студентів виявляти інтерес до обраної діяльності, сприяють самореалізації, розвивають комунікабельність, культуру спілкування, розвивають психічні процеси майбутніх спеціалістів (волю увагу, пам'ять, мислення та ін.). Ігрові форми навчання вдало діагностують відхилення у знаннях, уміннях, навичках, поведінці, виконують корекційну функцію щодо структури особистості майбутніх фахівців [198, с. 184-185].

На думку Л. Козак, професійноорієнтовані форми навчально-пізнавальної діяльності у підготовці майбутніх фахівців, повинні посісти чільне місце. Професійно-ділові та рольові ігри, навчальні пари з аналізом та моделюванням типових і нетипових виробничих ситуацій, навчальні творчі проекти по створенню моделі туристичного підприємства, розробка турів та екскурсійних маршрутів дозволяють майбутнім фахівцям розібратися з виконанням професійних функцій на виробництві, в координації виробничих процесів між різними ланками однієї чи різних галузевих виробництв, вирішувати комплексні, функціональні та ситуативні завдання та проблеми [86, с.71].

Аналіз науково-педагогічного досвіду з оптимізації навчально-методичного забезпечення допоміг нам обрати власні орієнтири щодо

підготовки майбутніх фахівців у галузі молодіжного туризму з визначенням цілей і завдань, форм і методів організації навчання.

Для оптимізації змісту навчально-методичного забезпечення ми застосувати спеціальні змістові модулі щодо підготовки майбутніх фахівців у галузі молодіжного туризму, здобувачів кваліфікації «бакалавр», спеціальності 242 «Туризм», згідно з навчальним планом (2019-2023рр, додаток В 1) факультету фізичного виховання Запорізького національного університету.

Змістові модулі були включені у такі дисципліни (таблиця 2.1.2.1), як: «Історія туризму», «Туристичні ресурси України», «Правове регулювання туристичної діяльності», «Спортивний туризм», «Організація анімаційних послуг в туризмі», «Реклама в туризмі», «Активно-оздоровчий туризм» та «Спеціалізований туризм».

Таблиця 2.1.2.1

Дисципліни та включені у них змістові модулі щодо організації молодіжного туризму

Курс	Дисципліна	Зміст модуля
I курс, 1й семестр	Історія туризму	Історіографія молодіжного туризму в Україні та світі.
I курс, 2й семестр	Туристичні ресурси України	Регіональний аспект розвитку перспективних напрямів рекреаційного молодіжного туризму.
I курс, 2й семестр	Правове регулювання туристичної діяльності	Українська нормативно-правова основа організації молодіжного туризму
II курс, 3й семестр	Спортивний туризм	Види молодіжного спортивно-оздоровчого туризму
III курс, 6й семестр	Організація анімаційних послуг в туризмі	Організація дозвілля в туристсько-оздоровчому комплексі
IV курс, 7й семестр	Реклама в туризмі	Проектування та просування екскурсії для молодих туристів
IV курс, 7й семестр	Активно-оздоровчий туризм	Понятійно-термінологічні основи організації молодіжного активно-оздоровчого туризму.

IV курс, 7й семестр	Спеціалізований туризм	Молодіжний туризм
---------------------	------------------------	-------------------

Отже, розглянемо цілі і завдання окремих змістових модулів, запропонованих нами, у контексті навчального плану спеціальності 242 «Туризм» першого бакалаврського рівня вищої освіти Запорізького національного університету.

Так, у межах дисципліни *«Історія туризму»* (перший семестр I курсу) ми впровадили змістовий модуль *«Історіографія молодіжного туризму в Україні та світі»*, що дозволило нам реалізувати **цілі**:

- ознайомлення студентів з історичними етапами розвитку молодіжного туризму;

- систематизація знань епохи географічних відкриттів та поєднання їх з історією розвитку молодіжного туризму;

- встановлення впливу розвитку світового туризму на формування тенденцій розвитку українських туристичних пошуків;

і завдання:

- сформулювати знання про динаміку розвитку подорожей серед української молоді від початку XVIII століття до сьогодні;

- визначити вплив географічних відкриттів на розвиток молодіжного туризму;

- відстежити процеси становлення світового молодіжного туризму і його вплив на розвиток молодіжного туристичного руху серед української молоді.

Реалізація навчальних цілей і завдань змістового модулю *«Історіографія молодіжного туризму в Україні та світі»* відбувалась завдяки таким формам та методам навчальної діяльності, як: лекція, семінар-дослідження, інтелектуальна гра-вікторина та контрольне тестування.

Лекція систематизувала знання про епоху географічних відкриттів та розгляд етапів розвитку молодіжного туризму і їх вплив на сучасність.

Семінар-дослідження зосереджував увагу на історичних тенденціях, які впливали на розвиток молодіжного туризму. Збираючи світові відомості за підготовленим переліком питань для обговорення, студенти у груповій роботі, за допомогою «спікера», обмінювались думками.

Інтелектуальна гра-вікторина «Дослідник» націлювала студентів на командні змагання, закріплювала їх інтелектуальні здібності та кмітливість у наданні вчасних відповідей на запитання ведучого-викладача.

Контрольним заходом закріплення знань майбутніх фахівців щодо виникнення, становлення та розвитку молодіжного туризму у світі та Україні було тестування.

Результати вивчення змістового модуля показали **знання** студентів щодо передумов виникнення молодіжного туризму в Україні та світі, популярних напрямів подорожей серед молоді, від початку становлення туризму до сьогодні, а також перших туристичних організацій, що регулювали молодіжний туристичний рух.

Майбутні фахівці туристичної галузі набули **умінь**: чітко визначати та характеризувати етапи розвитку туристичних молодіжних подорожей; складати маршрути подорожей на основі історичних відомостей; проводити аналіз факторів, що впливали на розвиток молодіжного туризму; прогнозувати розвиток молодіжного туризму в Україні та світі.

Змістовий модуль *«Регіональний аспект розвитку перспективних напрямів молодіжного туризму»* був інтегрований нами в дисципліну *«Туристичні ресурси України»* (другий семестр I курсу) і мав такі **цілі**:

- надати студентам комплекс знань про особливості туристських ресурсів Запорізької області;
- виявити перспективні напрями молодіжного туризму у рідному регіоні з огляду на наявні туристичні ресурси.

Завданнями аналітичного дослідження регіональних можливостей визначено:

- дослідження особливостей туристичних ресурсів Запорізької області;

- характеристика сучасного стану розвитку молодіжного туризму в регіоні;
- пошук активностей та відстеження можливостей застосування туристичних ресурсів у перспективному напрямі молодіжного туризму в Запорізькій області.

Задля реалізації цілей та завдань змістового модуля *«Регіональний аспект розвитку перспективних напрямів молодіжного туризму»* нами були використані такі форми та методи навчальної діяльності, як: лекція-пресконференція, семінар, інтелектуальна гра та контрольне тестування.

Лекція-пресконференція ознайомлювала студентів з туристичними ресурсами області та можливості їх застосування у молодіжному туризмі.

На *семінарському* занятті студенти, під час групової роботи, створювали карту туристичних ресурсів Запорізької області, які можуть бути застосовані під час організації молодіжних туристичних мандрівок.

Інтелектуальна гра «Пропущені слова» розвивала професійні знання щодо понять, назв туристичних об'єктів області. Отримані картки з пустими клітинками студенти повинні були заповнити, вписавши правильні слова. Дня закріплення знань щодо розвитку молодіжного туризму в Запорізькому регіоні нами був проведений контрольний захід у вигляді тестування.

Результативною характеристикою **знань** майбутніх фахівців визначено: володіння загальними відомостями про туристські ресурси Запорізької області; класифікація видів молодіжного туризму, які реалізуються в регіоні; уявлення про тенденції розвитку окремих видів молодіжного туризму в області.

Вивчення змістового модуля формує у студентів теоретичні **уміння**: схарактеризовувати туристичні ресурси області; аналізувати потреби молоді та пропонувати нові види молодіжного туризму, з огляду на можливості Запорізької області та наявних туристичних ресурсів; орієнтуватись у перспективних напрямках молодіжного туризму в Запорізькому регіоні.

Змістовий модуль «*Українська нормативно-правова основа організації молодіжного туризму*» інтегрований нами в дисципліну «*Правове регулювання туристичної діяльності*» (другий семестр I курсу), мав такі **цілі**:

- сформувати у студентів поглиблене розуміння основних понять і категорій правового регулювання організації молодіжного туризму;
- оволодіти сучасними необхідними юридичними інструментами здійснення молодіжної туристичної подорожі;
- сформувати вміння орієнтуватися в основних нормативних вимогах стосовно здійснення туристичної діяльності молодіжним сегментом ринку;
- аналізувати законодавство про туризм в контексті організації молодіжного туризму.

Розширювали і систематизували знання щодо правового регулювання організації молодіжного туризму окреслені нами **завдання**:

- повторити базові знання з правознавства стосовно правового регулювання туристичної діяльності;
- ознайомитись з основними поняттями та категоріями правового регулювання туристичної діяльності молоді;
- ознайомитись з нормативними вимогами до суб'єктів туристичної діяльності у сфері молодіжного туризму;
- розглянути принципи здійснення туристичної діяльності молодіжним сегментом ринку;
- уміти визначати особливості процесу страхування туристичної діяльності молоді під час мандрівок Україною та за кордон.

Цілі та завдання змістового модуля «*Українська нормативно-правова основа організації молодіжного туризму*» реалізовувалася нами через форми та методи організації освітнього процесу: лекція-огляд, семінар-практикум, ситуаційна вправа та контрольне тестування.

Лекція-огляд висвітлювала основні поняття, категорії правового регулювання організації молодіжного туризму та принципи здійснення туристичної діяльності молоддю.

Закріплення знань юридичної бази організації туристичної діяльності здійснювалось на *семінарі-практикумі*, який складався з інтерактивної гри «Правова абетка молодіжного туризму». Під час гри студенти ділилися на команди, спікери яких обирали картки з прихованою назвою нормативно-правового документу, що регулює туристичну діяльність молодіжного сегменту ринку. Завданням команди було визначити ціль, завдання та основні положення документу. Неточності у відповідях своїх суперників виправляла інша команда (команди).

Нормативно-правове рішення майбутні фахівці шукали під час змодельованої *ситуаційної вправи*. Учасники гри опановували навички розв'язання проблеми, пошуку і прийняття правильного рішення. У процесі обговорення варіантів (індивідуальна, групова форма роботи), у студентів формувалося критичне мислення, здатність вирішувати проблемні ситуації в короткий термін.

Контрольним заходом закріплення знань та вмінь, за результатом вивчення змістового модуля, нами було проведено тестування.

Якісне вивчення змістового модуля підтверджується результативними **знаннями**: з основних законів та підзаконних нормативно-правових актів, структури законодавства у молодіжній туристичній діяльності; з нормативно-правових актів, що встановлюють вимоги до організації туристичних подорожей для молоді; з пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку молодіжного туризму.

Результати навчальної діяльності фахових **умінь** майбутніх фахівців визначено таким чином: кваліфіковано розрізняти спеціальні та загальні нормативно-правові акти туристичної діяльності; ретельно добирати та доцільно застосовувати правила проведення туристичних подорожей з дітьми та студентською молоддю; якісно управляти порядком організації та страхування виїзду молоді за кордон на відпочинок і оздоровлення.

Змістовий модуль «*Види молодіжного спортивно-оздоровчого туризму*», інтегрований в дисципліну «*Спортивний туризм*» (третій семестр II курсу), реалізувався нами через такі **цілі**:

- схарактеризувати види молодіжного спортивно-оздоровчого туризму;
- проаналізувати оздоровчу та спортивну функції молодіжного туризму в контексті фізичного виховання;
- розглянути закордонний досвід застосування молодіжного спортивно-оздоровчого туризму;
- окреслити перспективи розвитку та поширення у різних регіонах країни молодіжного спортивно-оздоровчого туризму.

Особливості підготовки майбутніх фахівців визначено **завданнями** :

- навчити класифікувати види молодіжного спортивно-оздоровчого туризму;
- визначити можливості застосування молодіжного туризму в оздоровленні та фізичному вихованні молоді;
- навчити студентів проводити аналіз сучасних потреб молоді аудиторію і вдало адаптовувати під них молодіжні спортивно-оздоровчі види туристичної діяльності.

Змістовий модуль «*Види молодіжного спортивно-оздоровчого туризму*» передбачав застосування таких методів і форм організації освітнього процесу: лекція-бесіда, семінар-презентація, інтелектуальна гра та контрольне опитування.

Лекція-бесіда націлювала студентів на огляд видів молодіжного спортивно-оздоровчого туризму, розкривала сутність оздоровчої та спортивної функцій з точки зору фізичного виховання та ресурсного забезпечення організму, а також рекреаційної привабливості для молодіжного сегменту ринку.

Семінар-презентація «Світовий молодіжний спортивно-оздоровчий туризм» проходив у формі презентації студентами заздалегідь підготовлених завдань. У вигляді підготовлених інформаційно-візуальних доповідей

майбутні фахівці демонстрували обрані ними країни, які успішно застосовують види молодіжного спортивно-оздоровчого туризму.

Інтелектуальна гра «Ігровий лабіринт» допомагала студентам засвоїти види спортивно-оздоровчого молодіжного туризму через пошук необхідних визначень, понять і поетапне вирішення загального завдання.

Контрольним зрізом закріплення отриманих знань та навичок було обрано усне опитування.

За результатом вивчення змістового модуля студенти отримали **знання** з основних видів молодіжного спортивно-оздоровчого туризму, особливостей застосування оздоровчої функції туризму та фізичного виховання в контексті сучасних потреб молоді, з тенденцій та перспектив розвитку молодіжного спортивно-оздоровчого туризму в Україні та світі.

Доцільно спрямована навчальна діяльність сприяла розвитку таких **умінь** майбутніх фахівців: виділяти види молодіжного спортивно-оздоровчого туризму; орієнтуватись у тенденціях розвитку і потребі молодіжного спортивно-оздоровчого туризму в Україні та світі; застосовувати оздоровчу функцію туризму під час планування та організації молодіжної туристичної послуги.

Змістовий модуль *«Організація дозвілєвої діяльності молодого сегменту туристичного ринку»*, застосований нами в дисципліні *«Організація анімаційних послуг в туризмі»* (шостий семестр III курсу), реалізовував у навчальному процесі такі **цілі**:

- розгляд основних понять організації дозвілєвої діяльності молоді в туристсько-оздоровчому комплексі;
- формування у студентів теоретичних, професійних та практичних навичок організації дозвілєвої діяльності молоді;
- ознайомлення студентів зі специфікою формування дозвілєвого пакету послуг для молоді в туристсько-оздоровчому комплексі.

Фахове навчання студентів щодо організації молодіжного туризму було зорієнтоване на виконання таких **завдань**:

- розгляд основних понять, суті та значення організації дозвілєвої діяльності молоді під час відпочинку в туристсько-оздоровчому комплексі;
- ознайомлення студентів з основними принципами дозвілєвого обслуговування молоді в туристсько-оздоровчих комплексах;
- дослідження сучасних форм організації дозвілля молоді;
- отримання студентами практичних навичок з організації дозвілля молоді в туристсько-оздоровчому комплексі.

У змістовому модулі *«Організація дозвілєвої діяльності молодого сегменту туристичного ринку»* задля реалізації цілей та завдань нами були застосовані такі форми та методи навчальної діяльності, як: лекція-огляд, семінар-презентація, вправа-дослідження, контрольне тестування.

Під час *лекції-огляду* студентам було запропоновано розглянути основні поняття організації дозвілля молоді в туристсько-оздоровчому комплексі, а також надано кейс з етапами формування програми відповідно до вікової категорії та інтересів.

Вправа-дослідження навчала студентів певних алгоритмів аналізу туристсько-оздоровчих комплексів України. Дослідження проводилося за таким планом: загальна характеристика закладу; дозвілєві програми, які використовуються; розклад, за яким відбуваються дозвілєві заходи; рекламні заходи, які використовує туристсько-оздоровчий комплекс під час просування програми.

Семінар-презентація складався з представлення студентами сформованої попередньо програми дозвілля у туристсько-оздоровчому комплексі, згідно з обраним кожним студентом окремим напрямом дозвілєвої діяльності (культурно-мистецькі, спортивні, рекреаційно-оздоровчі та просвітні).

Контрольний захід, який засвідчував рівень засвоєння теоретичних знань та практичних навичок у змістовому модулі *«Організація дозвілєвої діяльності молодого сегменту туристичного ринку»* - тестування.

За результатом вивчення змістового модуля студенти отримали **знання** про форми та методи організації дозвілля молоді в туристсько-оздоровчому комплексі, про сучасні запити та потреби молоді під час проведення дозвілля в туристсько-оздоровчому комплексі.

Продуктивна пізнавальна діяльність сприяла розвитку таких фахових **умінь**, як-от: здатність формувати дозвілєву програму в туристсько-оздоровчому комплексі відповідно до специфіки потреб групи; уміння заохочувати молодь брати участь у дозвілєвих заходах під час перебування у туристсько-оздоровчому комплексі; здатність до аналізу та швидкої реакції щодо виявлення та виправлення невідповідності у дозвілєвому пакеті послуг.

Змістовий модуль *«Проектування та просування екскурсій для молодих туристів»* був застосований у процесі вивчення навчальної дисципліни *«Реклама в туризмі»* (сьомий семестр IV курсу). Навчальна діяльність за окресленою темою мала такі **цілі**:

- сформувати у студентів професійні та практичні навички просування екскурсій;
- розвинути уміння розробляти та просувати екскурсії для окремих груп туристів, зокрема молоді;
- належно висвітлювати екскурсійне обслуговування та контролювати якість послуг.

З огляду на вищевикладене, було визначено такі **завдання**:

- навчити студентів вдало застосовувати набуті практичні та теоретичні навички в організації, проектуванні та техніці проведення екскурсій для молоді;
- забезпечити студентів необхідними знаннями та практичними навичками для вдалого проведення рекламної кампанії екскурсійної послуги для молодого сегменту туристичного ринку;
- навчити виявляти основні тенденції у виборі напряму екскурсійної діяльності під час роботи з молоддю;

- набути необхідні знання для роботи з нормативними документами для вдалої роботи з молоддю.

Реалізація цілей та завдань змістового модуля передбачає застосування таких форм та методів навчальної діяльності, як: лекція-інструктаж, семінар-проект, практична вправа, контрольний захист проєктів.

Лекція-інструктаж ознайомлювала студентів з етапами розробки та просування екскурсійних послуг на туристичному ринку для молоді. Отримані знання студенти закріплювали під час домашньої роботи над розробкою власних проєктів.

Семінар-проект ми умовно поділили на дві частини. Під час першої частини майбутні фахівці представляли самостійно підготовлені квест-екскурсії містом або окремим районом для молоді. У другій частині семінару-проекту нами була проведена *вправа* «Запоріжжя екскурсійне», на якій студенти представляли розроблені самостійно рекламні компанії щодо просування своєї послуги (квест-екскурсії) на туристичний ринок. Таким чином, розробка індивідуально-дослідницьких проєктів дозволила розвинути у студентів оригінальність, різнобічність, впевненість у собі, професійну інтуїцію, цілеспрямованість.

Контрольним заходом змістового модуля *«Проектування та просування екскурсій для молодих туристів»* був успішний захист майбутніми фахівцями власних екскурсійних проєктів.

Результатом вивчення змістового модуля визначено теоретичні **знання** студентів щодо етапів проектування туристичного екскурсійного продукту для молоді, вимог до формування молодіжного туристичного продукту, змісту технологічної документації розробленого екскурсійного туру, тенденцій розвитку методів просування екскурсії з використанням сучасних інформаційних технологій.

Оптимальне поєднання змісту, форм і засобів навчальної діяльності розвинуло практичні **уміння** майбутніх фахівців: здатність створювати та проводити молодіжні екскурсії; орієнтуватись у потрібних нормативних

документах у роботі з молоддю; використовувати основні інноваційні технології позиціонування та просування нової екскурсії; відслідковувати якість екскурсійних послуг та вчасно модифікувати їх до сучасних потреб молоді.

Змістовий модуль *«Понятійно-термінологічні основи організації молодіжного активно-оздоровчого туризму»* інтегрований нами в дисципліну *«Активно-оздоровчий туризм»* (сьомий семестр IV курсу). Навчальна діяльність проводилась за визначеними нами **цілями**:

- сформувати у студентів розуміння основних понять організації активно-оздоровчого туризму;
- забезпечити засвоєння розуміння проблематики організації активно-оздоровчого молодіжного туризму.

Систематизували фахові знання **завдання** навчальної діяльності:

- знайомство студентів з основними поняттями молодіжного активно-оздоровчого туризму;
- формування чітких знань щодо виокремлювання функцій та значень активно-оздоровчого молодіжного туризму;
- навчання умінь орієнтуватись у регіональних особливостях організації молодіжного активно-оздоровчого туризму.

Для реалізації цілей та завдань змістового модуля *«Понятійно-термінологічні основи організації молодіжного активно-оздоровчого туризму»* нами були використані такі форми та методи: лекція-пояснення, семінар-презентація, практична тренувальна вправа та контрольне опитування.

Лекція-пояснення розтлумачувала студентам основні поняття організації активно-оздоровчого молодіжного туризму з виокремленням видів, функцій та значення молодіжного оздоровчого туризму.

Семінар-презентація складалась з ілюстрованих інформаційних презентацій-доповідей, які студенти заздалегідь підготували, обравши кожен

окрему область України та висвітливши активно-оздоровчі туристичні пропозиції для молоді.

Практична тренувальна вправа «Я – організатор» передбачала виконання студентами завдання з проектування унікального молодіжного активно-оздоровчого туру в Запоріжжі чи області.

Контрольний зріз знань був проведений у формі усного опитування.

В результаті вивчення змістового модуля студенти отримали **знання**: з понятійно-термінологічних основ організації молодіжного активно-оздоровчого туризму; з проблематики в організації активно-оздоровчих туристичних мандрівок для молодіжного сегменту ринку; зрозуміли функції та значення активно-оздоровчого молодіжного туризму; визначили особливості та перспективи різних регіонів України під час організації молодіжного активно-оздоровчого туристичного продукту.

Спираючись на загальний зміст туристичної освіти, майбутні фахівці опанували спеціалізовані фахові **уміння** щодо організації молодіжного туризму, а саме: чітко орієнтуватись у понятійно-термінологічних аспектах під час організації та проведення активно-оздоровчого молодіжного туризму; виокремлювати та вирішувати проблематичні ситуації під час організації турів для молоді; визначати пріоритетні напрями активно-оздоровчого молодіжного туризму у різних регіонах країни.

Завершальний змістовий модуль *«Молодіжний туризм»*, було інтегровано в навчальну дисципліну *«Спеціалізований туризм»* (сьомий семестр IV курсу).

Змістовий модуль *«Молодіжний туризм»* мав такі **цілі**: встановити хід і закономірності розвитку молодіжного туризму у світі; визначити пріоритетні напрями розвитку молодіжного туризму; систематизувати знання майбутніх фахівців молодіжного туризму через практико-орієнтовані форми навчальної діяльності.

Завдання:

- схарактеризувати історичний аспект розвитку молодіжного туризму;

- узагальнити отримані раніше знання про нормативно-правову базу організації молодіжного туризму;
- визначити поняття, види та характеристику молодіжного туризму;
- порівняти міжнародний досвід організації молодіжної туристичної діяльності;
- проаналізувати стан та перспективи розвитку молодіжного туризму;
- виявити у студентів рівень теоретичних знань з організації молодіжного туризму;
- вивчити способи застосування практичних навичок у роботі з організації молодіжної туристичної діяльності.

Під час викладання змістового модулю «Молодіжний туризм» нами були застосовані: лекція, семінар-дослідження, інтелектуальна гра.

Лекція ознайомлювала студентів з: основами організації молодіжного туризму; історією розвитку молодіжного туризму в Україні та світі; базовими поняттями, видами та характеристикою «молодіжного туризму»; міжнародним молодіжним туризмом; регіональним аспектом стану та проблематики розвитку молодіжного туризму.

Семінар-дослідження охоплював: основні поняття «молодіжного туризму»; сучасні види молодіжного туризму; характеристику видів молодіжного туризму; функції та значення молодіжного туризму; роль туристичної діяльності у ментальному та фізичному вихованні молоді.

Інтелектуальна гра вміщувала: дослідження заходів сприяння молодіжному туризму; створення концепції формування молодіжного туристичного продукту та розвитку інфраструктури молодіжного туризму; огляд перспективних напрямів молодіжного туризму в Запорізькій області.

Підсумки вивчення змістового модулю «Молодіжний туризм» висвітлювались у контрольному тестуванні та виконанні і захисту індивідуального домашнього завдання у вигляді проєкту «Молодіжна туристична мандрівка», де студенти за списком обирають область України і створюють туристичний продукт для молоді за таким планом: етапи розробки

молодіжного туру, програма туристичного продукту, технологічна карта туристичного маршруту.

За результатами виконання індивідуального проєкту майбутні фахівці туристичної галузі мали можливість закріпити теоретичні та практичні навички організації молодіжного туризму та сформувати своє особисте уявлення про готовність до професійної діяльності у царині молодіжних туристичних продуктів.

По завершенні вивчення змістового модулю «*Молодіжний туризм*» студенти отримали **знання**: про історичні етапи розвитку молодіжного туризму; нормативні документи, які регулюють роботу з молоддю на ринку туристичних послуг; особливості організації молодіжного туризму; характеристику видів молодіжного туризму; сучасні тенденції розвитку молодіжного туризму.

Професійна компетентність майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму підтверджується **уміннями**: застосовувати отримані теоретичні навички у практичній діяльності з організації молодіжного туризму; аналізувати стан та перспективи розвитку молодіжного туризму; створювати та просувати молодіжний туристичний продукт.

Таким чином, описані нами змістові модулі деталізують систему навчально-професійної підготовки майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму, підвищують фахову компетенцію студентів, урізноманітнюють освітній процес доцільними формами навчальної діяльності.

Отже, орієнтуючись на сучасні тенденції розвитку молодіжного сегменту ринку, на зміст освіти щодо підготовки фахівців з молодіжного туризму, на цілі щодо якісного кадрового забезпечення та завдання з формування мотивованих на розвиток в сфері туризму, конкурентноспроможних спеціалістів нами були розроблені метапредметні змістові модулі, які інтегровані в дисципліни освітнього процесу.

Застосування інтегрованого та метапредметного підходів у підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі дозволило нам сформувати індивідуальний механізм професійно-орієнтованого навчання щодо організації молодіжного туризму.

Проаналізовано управління освітнім процесом, яке здійснюється через навчально-методичне забезпечення: навчальні та робочі плани, силабуси, наскрізні програми практичної підготовки, професійно-орієнтовані форми навчальної діяльності, методологічну базу, матеріально-технічне забезпечення.

2.1.3. Урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності майбутніх фахівців, спрямованої на підготовку їх до організації молодіжного туризму

Третьою організаційно-педагогічною умовою є урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності майбутніх фахівців, спрямованої на підготовку їх до організації молодіжного туризму.

Становлення готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності знаходиться під постійним впливом сучасних викликів. Орієнтація на зміни ринкових тенденцій в галузі туризму вимагає від фахової освіти швидких, мобілізаційних реакцій щодо якісної, конкурентноспроможної підготовки профільних спеціалістів, розширенню діапазону практико-орієнтованої навчальної діяльності, зокрема з молодіжного туризму, як перспективного напрямку туристичного ринку.

Наукові видання розглядають поняття «готовність» - станом готового, де присутнє бажання зробити що-небудь [9, том 2, с. 148], підготуватися до чого-небудь, з визначенням стану і властивостями (доведений до повної готовності, завершений, продуманий, який уже склався, досяг високої майстерності та інше) [15, с. 257].

Зважаючи на специфіку професійної діяльності науковий світ розглядає категорію «готовність» по-різному: як наявність у суб'єкта певних потреб, умов та регулятора його діяльності, психологічного стану, установки [116, с. 134]; як властивість, ознаку, концентрований показник суті особи, міру її професійних здібностей [108]; як систему професійно важливих якостей особистості (знання, уміння, досвід), які необхідні для успішної роботи, особливим станом особистості, який дозволяє їй успішно увійти в професійне середовище [93, с. 10].

Визначити цільове призначення прояву готовності можна, на думку Н. Мойсеюк, за мірою участі цього прояву у досягненні мети та діями, які забезпечують її ефективне існування [131].

Наукові розвідки педагогічної і психологічної літератури показали різні бачення науковцями структури професійної готовності, а саме, у визначенні компонентів. Вони характеризують зацікавленість студентів професійною діяльністю, сприяють усвідомленому плануванню конкретних дій, формують уміння осмислювати умови професійної діяльності і власну діяльність, забезпечують практичну реалізацію програми, розвивають реалістичну оцінку власної діяльності.

В структуру готовності (за А. Линенко) входить *особистісна готовність*, що включає мобілізаційне, відповідальне, самосвідоме відношення до діяльності та *операційно-технічна готовність*, що забезпечується фаховими знаннями, уміннями та навичками і їх практичне застосування [175, с. 49].

Сучасні наукові дослідження в царині педагогіки розглядають та розширюють уявлення про «готовність» психологічними концепціями: індивідуальними особливостями, мотиваційною включеністю, цільовою спрямованістю, результативним очікуванням, тому поняття «готовність» досліджується як особистісні можливості саморегуляції індивіда та як результат і показник якості професійної підготовки.

Так, науковець А. Семенова, визначає поняття «готовність» не природженим цілісним утворенням, яке характеризує емотивно-когнітивну та волюву мобілізаційність індивіда на момент його включення в діяльність. Це явище виникає в результаті певного досвіду людини на базі її усвідомленого вибору щодо обраної професійної спрямованості, а також особистою вмотивованістю і потребою [175, с. 49].

Отже, цілісна система якостей індивіда, які регулюють його цілеспрямовану діяльність, визначають психологічну готовність, що допомагає людині успішно використовувати свої знання, досвід, виконувати свої обов'язки, зберігаючи самоконтроль, перебудовуватись у зв'язку з появою непередбачених завад [93, с. 10].

Уміння виконувати певні операції, знання технології виробничого процесу, володіння загальнотрудовими навичками характеризує готовність до трудової діяльності [37, с. 60]. Ця готовність є інтегральною особистісною освітою з комплексом індивідуально-типологічних та соціально-психологічних особливостей, цілеспрямованим вираженням переконань, мотивів, вольових та інтелектуальних якостей, знань, умінь, установок щодо обраної спеціалізації [93, с. 10].

Здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю є професійною підготовкою [53, с. 407]. Це система організаційних і педагогічних заходів, яка забезпечує формування професійної спрямованості, накопичення знань, умінь, навичок та професійної готовності майбутніх фахівців [211, с. 146].

Отже, готовність майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму ми розглядаємо як комплекс цілеспрямованих дій, направлених на становлення професійно значущих особистісних якостей, знань, умінь і навичок, набуттям професійно важливого досвіду, які, в подальшому, будуть сприяти успішному кар'єрному росту у майбутній професійній діяльності.

Теоретичні знання, практичний досвід формують професійні навички та уміння і сприяють кар'єрному розвитку фахівця в практико-орієнтованій діяльності.

Визначенню змісту поняття «практико-орієнтована діяльність» сприятиме «Словник української мови», який тлумачить дефініцію «практичний» - досвідом і знаннями набутими в результаті практики або діяльності у галузі якої-небудь науки; практикою, із закріпленням та застосуванням якихось знань, умінь, навичок [9, т. 7, с. 514]. Визначення «орієнтований» має чітку направленість на орієнтованість у чому-небудь, обізнаність у чимось [9, т. 5, с. 745]. Дія за значенням - «підхід», визначає сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, з безпосереднім впливом на кого-небудь, що-небудь [9, т. 6, с. 521].

Слід сказати, що в останні роки науковий світ (Н. Житнік, С. Бобраков, Г. Горбенко, І. Пальшкова, В. Майковська та ін.) активно досліджує технологію професійної підготовки майбутніх фахівців, а саме «практико-орієнтований підхід», який вміщує теоретичний аспект освіти і практичну, прикладну діяльність.

Завдяки інтеграційним процесам теорії і практики в практико-орієнтованому підході студенти мають можливість трансформувати навчальну інформацію в практичні дії, конкретні види операцій, які складаються в особистий досвід щодо фахової діяльності.

На думку В. Майковської, засобом реалізації цього підходу є практико-орієнтовані завдання, проблемні навчальні ситуації, які забезпечують формування у студентів значущих для майбутньої фахової діяльності умінь, навичок, якостей та досвіду щодо виконання професійних обов'язків, а умовою їх застосування – створення конкретного середовища [118].

У межах нашого дослідження, впровадження практико-орієнтованої технології реалізується через зміст, структуру методичного наповнення професійної підготовки: лекції, семінари, практичні і лабораторні роботи, навчальну і виробничу практики, самостійну роботу, курсову і дипломну дослідницьку діяльність тощо.

Спираючись на наукові доробки та зміст педагогічної умови «Урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності майбутніх фахівців, спрямованої на підготовку їх до організації молодіжного туризму», нами були обрані доцільні форми організації практичної підготовки студентів під час навчальної та виробничих практик: екскурсії з молодіжними локаціями; походи вихідного дня; вело-, ерудит-квести тощо.

Розглянемо складову - насичення навчальних і виробничих практик відповідними формами практико-орієнтованої діяльності, з визначенням термінів «практика», «практико-орієнтована діяльність», «професійні уміння», «професійні навички» та запропоновані нами форми організації практико-орієнтованого процесу.

Цілеспрямована, зумовлена специфікою соціального буття людей, чуттєво-предметна діяльність, змістом якої є перетворення природи і суспільства, за С. Гончаренком, визначається терміном «практика» [36, с. 268].

У закладах вищої освіти майбутні фахівці проходять *навчальну* і *виробничі* практики.

Навчальна практика проводиться на перших курсах і націлена на знайомство студентів із майбутнім фахом. Поглиблення теоретичних знань відбувається через дослідницьку роботу на туристичних об'єктах та підприємствах. Навчальна практика дає змогу проникнути студентам у зміст і технологію майбутньої професійної діяльності шляхом виконання обов'язків дублера, помічника фахівця [198, с. 168].

Виробнича практика проводиться на старших курсах і характеризується як систематично організована за навчальним планом робота студентів на виробництві [55, с. 579; 112] з виконанням значного обсягу завдань або всього циклу основних робіт за фахом.

В ЗВО практична підготовка закріплена на державному рівні Законом України «Про вищу освіту» (Стаття 51). Підготовка осіб, йдеться в документі, здійснюється шляхом проходження студентами практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними закладами вищої освіти договорами або у його структурних підрозділах. Для керівників підприємств, установ та організацій визначені зобов'язання щодо забезпечення створення належних умов для проходження практики на виробництві, дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії відповідно до законодавства [162].

Нормативним документом «Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти Запорізького національного університету», що регламентує загальні питання з організації практичної підготовки, проведення контролю та підведення підсумків різних видів практик у ЗНУ за освітніми рівнями бакалавр та магістр, обґрунтовано: *мету практики* (оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в

галузі їх майбутньої професії, формування у них професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень, виховання потреби систематично поновлювати свої знання і творчо їх застосовувати в практичній діяльності); *обсяги практичних знань та умінь* (відповідно до різних освітніх та кваліфікаційних рівнів); *види практик* (навчальна та виробнича); *визначені форми*, тривалість і терміни проведення профільних практик [159].

Практична підготовка, як складова професійної освіти, започатковується в процесі теоретичного навчання, окреслена організаційними формами, методами, змістом (професійно-ділові, рольові ігри, лабораторні, практичні заняття та ін.) і спрямована на підготовку майбутнього фахівця до кваліфікаційної виробничої праці на підприємстві за обраною спеціальністю (Л. Поважна) [195].

Практика в реальних умовах відтворює зміст і структуру професійної діяльності загалом і характеризується великою кількістю функціональних обов'язків, різноманітних відносин з клієнтом, менеджером, туроператором. Саме під час професійної діяльності студенти мають можливість перевірити власну придатність та підготовку щодо обраної професії [223].

Здійснюючи виробничі дії, студенти формують необхідний набір професійних умінь і навичок, які, згодом, допоможуть їм в організації виробничого процесу на туристичному підприємстві.

Наукові джерела визначають уміння - здатністю незалежно виконувати певні дії, використовуючи раніше набутий досвід, певні знання [36, с. 388]. А навички - діями, складові частини яких у процесі формування стають автоматичними [36, с. 221] та уміннями, набуті досвідом, звичкою, вправами [55, с. 418].

На законодавчому рівні (Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти з напрямку «Туризм») поняття «уміння» визначається, як здатність людини виконувати певні дії під час будь-якої діяльності на основі відповідних знань. Відповідно до діяльнісної складової, уміння поділяються на предметно-практичні

(виконання дій щодо переміщення об'єктів у просторі, зміна їх форми), предметно-розумові (виконання операцій з розумовими образами предметів), знаково-практичні (виконання операцій зі знаками та знаковими системами), знаково-розумові (розумове виконання операцій зі знаками та знаковими системами). А поняття «навичка» формулюється як дія, що виконується автоматично, без свідомого контролю під час певної діяльності, завдяки численним повторенням [165].

Варто зазначити, що Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки класифікацій» окреслено тотожність понять «навичка» та «уміння». Так, уміння/навички визначаються як здатність індивіда застосовувати знання, виконувати завдання та розв'язувати проблеми. В межах класифікацій уміння/навички поділяються на когнітивні, що включають інтуїтивне, логічне, творче мислення та практичні, що включають ручну вправність, застосування практичних способів (методів), матеріалів, знарядь та інструментів [164].

Досліджуючи проблеми відбору професійних кадрів, В. Федорченко зазначив, що туристична галузь потребує спеціалістів, які б володіли необхідними знаннями про стан людини, її психічне та фізичне здоров'я, характерні потреби в пізнанні, спілкуванні, способах відпочинку та фізичному відновленню емоційних та інтелектуальних сил, а також спеціалістів, які мають необхідні знання, уміння та навички щодо формування, просування та реалізації туристичного продукту [193, с. 200].

Досвід формування у майбутніх фахівців умінь та навичок аналізують науковці Г. Онкович, М. Бойченко, Н. Дем'яненко та інші, посилаючись на офіційні видання міністерства освіти і зайнятості Великобританії. Так, в дескрипторах національних освітніх стандартів європейського простору вищої освіти визначені уміння, які є основою поєднання академічного навчання і виробничої сфери. Завдяки універсальним властивостям до перенесення, передачі, переміщення з одного поля діяльності на інше, трансферабельні уміння виступають навчальним ресурсом для здійснення професійної

діяльності. Основні уміння, які входять до переліку обов'язкових - уміння бути лідером, працювати в команді, управляти проектною діяльністю тощо [138, с.266-267].

Формування професійних умінь та навичок майбутніх фахівців в системі вищої освіти в Україні відбувається за визначеними кваліфікаційними характеристиками. Спираючись на тему нашого дослідження, ми склали необхідний перелік навичок і умінь, необхідних для організації молодіжного туризму: практичне володіння предметом діяльності (знання виробництва, технології, обладнання); комп'ютерна грамотність (уміння обробляти велику кількість інформації, оперативний пошук і систематизація, моніторинг і інтерпретація отриманої інформації); навички організаційної діяльності (створення і проведення презентацій, планування, внесення змін, визначення пріоритетів, орієнтація в соціально-економічному середовищі, робота з професійною документацією, визначення потреб клієнтів, проведення рекламних компаній, уміння забезпечувати безпеку у звичайних та форс-мажорних обставинах); навички ділового спілкування (грамотне письмове і усне мовлення, уміння переконувати, навички ведення перемов, уміння скласти договори, навички телефонних переговорів, ділове листування).

Отже, до переліку трансферабельних умінь, які, на нашу думку, відповідають вимогам щодо організації молодіжного туризму, ми відносимо: практичне володіння предметом діяльності, комп'ютерна грамотність, навички організаційної діяльності, навички ділового спілкування. Всі ці професійні дії формуються під час практичної підготовки студентів і являються критерієм засвоєння теоретичних знань, перевірки їх якості і кількості.

Спираючись на вищезазначене, проаналізуємо навчальні плани, наскрізну програму та силабуси практичної підготовки (рівень підготовки «бакалавр») кафедри туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи факультету фізичного виховання, здоров'я та туризму Запорізького національного університету та розглянемо вибрані нами форми практико-

орієнтованої діяльності щодо формування у майбутніх фахівців туристичної сфери готовності до організації молодіжного туризму.

Варто зазначити, що діяльність студентів під час навчальних та виробничих практик є невід'ємною складовою системи підготовки майбутніх фахівців, зокрема, і організаторів молодіжного туризму, що носить безперервний характер і є запорукою якісної підготовки фахівців туристичної діяльності.

Навчальним планом освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» (Додаток В 1) з туризму (2019-2023рр) передбачено: навчальну практику (туристсько-краєзнавчу) 90 годин, дві виробничі практики по 270 годин, виробничу практику за фахом 180 годин. Метою та завданнями практичної підготовки на різних курсах бакалаврського рівня, згідно з наскрізною програмою практичної підготовки є:

- вивчення, огляд та систематизація знань студентів про туристичні ресурси Запоріжжя та області, а також усієї країни;
- підвищення рівня освіченості студентів шляхом розвитку наукової ерудиції та творчого мислення, заохочення ініціатив, визначення індивідуальних здібностей під час розв'язання практичних завдань;
- розвиток здатності під час практичної роботи застосовувати теоретичний матеріал, отриманий лекційним, консультативним та методом спостереження під час участі в екскурсіях, навчальних подорожах та інших туристичних заходах;
- вдосконалення умінь і навичок з орієнтації на місцевості, використання різноманітних видів туристичних мап, а також розробки й організації туристичних подорожей та складання туристичних маршрутів з відповідним дотриманням заходів безпеки туристичної групи та підготовкою спорядження для мандрівки;
- отримання досвіду роботи в управлінській, економічній, маркетинговій діяльності туристичного підприємства;

- набуття професійних умінь і навичок під час розв'язання поточних ситуацій та туристичному підприємстві, з можливістю приймати самостійні рішення і вирішувати конфлікти під час надання туристичних послуг користувачам.

Згідно з наскрізною програмою практичної підготовки перша *навчальна туристсько-краєзнавча практика* проводиться в третьому семестрі. Місцем проведення практик є туристичні підприємства та установи, навчальна лабораторія кафедри туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи. У процесі навчальної практики студенти ознайомлюються з обов'язками та специфікою роботи на туристичному підприємстві.

Під час проходження навчальної туристсько-краєзнавчої практики, згідно з навчальним планом, наскрізною програмою та силабусом, ми пропонували студентам такі форми практичної діяльності, як: відвідування екскурсії містом та знайомство з туристичними підприємствами й стейкхолдерами кафедри туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи; участь у пізнавальному квесті; участь в поході вихідного дня.

Розглянемо детальніше пізнавальний квест містом Запоріжжя, який був запропонований нами здобувачам.

Отже, однією з сучасних форм практико-орієнтованої діяльності була участь студентів у пізнавальному квесті містом (Додаток Д 2.3) за маршрутом: пам'ятник Святославу Хороброму – площа Маяковського – Майдан Героїв – Вознеснівський узвіз – мурал «All you need is love» - Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека - Запорізький обласний краєзнавчий музей - погруддя Тараса Шевченка.

Для проходження квесту молодь ділилася на групи по дві людини. На кожній з контрольних точок студенти отримували завдання різного виду такі, як: кросворди, загадки, історичні довідки (Додаток Д 2.3.1). Кожна точка з завданням мала на меті систематизувати отримані знання під час відвідування студентами теоретичних курсів спеціальності, проявити ініціативу, розвинути

творчі та наукові здібності, розширити кругозір та ерудицію для подальшого застосування їх у практичній діяльності.

Наступною формою практико-орієнтованої діяльності, яку ми пропонували студентам в межах навчальної практики, був похід вихідного дня. Метою походу було залучення студенства до активного відпочинку, пізнанні та дослідженні природи регіону, покращенні фізичного здоров'я.

По завершенні походу вихідного дня за маршрутом о. Хортиця – с. Розумівка (Додаток Д 2.2) студенти отримали завдання щодо нанесення на карту за пройденим маршрутом туристських знакувань, що сприяло поглибленому краєзнавчому та науковому вивченні досліджуваної території.

Таким чином, в результаті навчальної туристсько-краєзнавчої практики, майбутні фахівці вивчили туристські ресурси міста Запоріжжя й області. Застосовуючи засоби збору, обробки та аналізу інформації отриманої під час лекційних, практичних занять й участі в екскурсійному квесті та поході вихідного дня, студенти розробили екскурсійний молодіжний маршрут містом та підготували туристичну карту, з нанесенням на неї найбільш популярних туристських об'єктів.

Виробнича практика, згідно з наскрізною програмою практичної підготовки, проводилася в четвертому та п'ятому семестрах. Місцями проведення практики є: туристичні підприємства, заклади харчування та розміщення туристів, які пропонують студентам посаду «помічника та практиканта фахівця сфери обслуговування». Метою виробничої практики є забезпечення умов для розуміння студентами принципів, процесів і технологій організації діяльності суб'єкта індустрії туризму.

Ми, спираючись на тему нашого дослідження щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, урізноманітнили практико-орієнтовану діяльність студентів III курсу залученням їх до організації та проведення велоквесту «Вкруту» для молоді міста Запоріжжя та участю їх у водній екскурсії на каяках, байдарках та supboard.

Розглянемо детальніше одну з запропонованих нами форм практико-орієнтованої діяльності для студентів III курсу, а саме велоквест «Вкруту» містом Запоріжжя за маршрутом: Міський палац дитячої та юнацької творчості – Парк Металургів – площа Поляка – Пам’ятник Леоніду Жаботинському – каскад фонтанів Веселка – Запорізький обласний художній музей – Фестивальна площа – пам’ятник Ліквідаторам чорнобильської трагедії – Стела «Дубовий Гай» (Додаток Д 2.4).

Для успішного та безпечного проходження маршруту на початковій точці велоквесту (оглядовий майданчик Міського палацу дитячої та юнацької творчості) студенти ознайомили учасників з правилами техніки безпеки пересування велосипедним транспортом містом. Після інструктажу молодь розділилась на групи по дві людини (діадна форма роботи) та отримали завдання.

Метою велоквесту була актуалізація історичних, краєзнавчих знань здобувачів. Студентам, у процесі підготовки велоквесту для молодих містян, було запропоновано застосування різного виду завдань, таких як: кросворди, ребуси, загадки, що стосуються пізнання рідного Запорізького краю (Додаток Д 2.4.1).

Результатом проходження практики є активна участь студентів у розробці запропонованих нами формах практико-орієнтованої діяльності (велосипедних та водних активностях), що мали на меті закріпити краєзнавчі знання майбутніх фахівців; уміння визначати туристичну послугу через отримання власного досвіду, випробовуючи маршрут; брати на себе відповідальність; самостійно здійснювати підготовку; розвинути фізичну активність та посилити інтерес до майбутньої професії організатора молодіжного туризму.

Виробнича практика проводиться також в сьомому та восьмому семестрах. Згідно з наскрізною програмою практичної підготовки, метою практики є отримання практичних умінь та навичок на посаді стажера-менеджера туристичного підприємства щодо комплексного підходу до

розробки, просування, реалізації та організації споживання туристичного продукту.

Виробнича практика сьомого семестру, передбачала можливість застосування отриманих знань та умінь освітнього процесу в українському та міжнародному середовищі. З огляду на тематику нашої наукової розвідки, ми пропонували студентам досліджувати туристичне підприємство за такою схемою:

- проаналізувати прилеглу до туристичного підприємства територію;
- дослідити довколишнє середовище туристичного підприємства та наявні в ньому екскурсійні пропозиції, для молодіжного сегменту туристичного ринку;
- окреслити матеріальну базу та технічні можливості туристичного підприємства щодо можливостей застосування їх у процесі розробки пропозицій для молоді;
- оформити звіт власного дослідження, з урахуванням молодіжних локацій, аналізом проблем і можливостей щодо організації молодіжного дозвілля при туристичному підприємстві та прилеглих територіях.

Результатом виробничої практики є аналіз отриманого досвіду та підбиття підсумків щодо подальшого професійного розвитку, як організатора молодіжного туризму, набуття студентами навичок організації комплексних процесів туристичного підприємства.

У процесі реалізації виробничої практики восьмого семестру, нами, для урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності студентів-практикантів, ініційовано їх участь у конкурсі «Запоріжжя: край молодіжних пригод» на кращий молодіжний тур Запоріжжям з подальшою реалізацією студентського проєкту. Запропонований нами конкурс мав на меті закріплення теоретичних та практичних навичок і умінь, отриманих під час всього періоду освітнього процесу. Виконання студентами таких конкретних фахових дій: розробка змісту, структурне наповнення і забезпечення заходу цікавими завданнями сприяло розвитку організаторських здібностей, впевненості в собі,

упорядкованості, наполегливості, оригінальності у змістовому наповненні проєкту.

Отже, формування у майбутніх фахівців туристичної сфери готовності до організації молодіжного туризму розглядалось нами як цілісна, багаторівнева структура, орієнтована на: створення практико-орієнтованого середовища, в якому студенти мають можливість виявити свої інтереси; розробку змісту та структури методичного забезпечення практико-орієнтованої діяльності; організацію прикладних фахових завдань, з конкретною дійовою направленістю; формування професійної компетентності майбутніх фахівців: особисті якості, здатність до розв'язання різноманітних завдань, уміння аналізувати досягнуті результати, особиста мотиваційна стабільність.

2.1.4. Заохочення майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму до професійного самовдосконалення через особистісно-розвивальну дозвілєву діяльність

Четвертою організаційно-педагогічною умовою є заохочення майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму до професійного самовдосконалення через особистісно-розвивальну дозвілєву діяльність.

З метою забезпечення повноцінного практико-орієнтованого досвіду майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, нам необхідно розглянути зміст діяльності, засоби і форми заохочення студентів до особистісно-розвивальної дозвілєвої діяльності.

Особистість – цілісна людська індивідуальність у єдності її природних і соціальних якостей [36, с. 243]. Під впливом соціальних відносин здійснюється розвиток особистості: змінюються фізичні дані, формується духовний світ, накопичуються внутрішні і зовнішні властивості. Рух «вперед», кількісні зміни індивіда виявляються у процесі діяльності, де формуються особистісні спрямованості і здібності. Самовдосконалення і саморозвиток спонукають людину до самостійної перетворюючої діяльності [66, с.131].

Особистісно-розвивальна дозвілєва діяльність, в контексті підготовки майбутніх фахівців до організації молодіжного туризму, розуміється нами цілеспрямованою системою пізнання професійного змісту, лабораторією для відкриття [13, с.229] власних можливостей, вектором самовизначення щодо професійної спрямованості, шляхом самовдосконалення студентів та їх самоствердженням.

Самовдосконалення у словнику української мови розглядається як здатність удосконалювати самого себе, зокрема, і у фаховій майстерності [9, том 9, с. 30].

Закріплювати, удосконалювати професійні якості, уміння та навички майбутні фахівці туристичної галузі мають можливість під час самостійної перетворюючої діяльності – дозвілля.

Вільний час, на думку В. Бочелюк та В. Бочелюк є важливим засобом формування людини, який безпосередньо впливає на її виробничо-трудову сферу діяльності [13]. Вдало спрямована діяльність протягом вільного часу сприяє відбудові фізичних та психічних навантажень, задовольняє духовні потреби і інтереси, розширює світогляд, тренує інтелект, удосконалює особистісні якості людини.

Наукові видання трактують поняття «дозвілля» як вільний від обов'язкової діяльності час, розумне використання якого є важливим засобом для морального, розумового і фізичного розвитку [36, с. 100]; як історичне та соціокультурне явище, яке ґрунтується на задоволенні дозвіллевих потреб суб'єктів у відповідній діяльності, у спеціально створеному просторово-інституціональному середовищі [121, с. 269]; як частину вільного часу, яка характеризується своєю нерегламентованістю, добровільністю, емоційною насиченістю, фізичною та інтелектуальною діяльністю [85, с. 34].

На думку Н. Яременко, час дозвілля призначений для самопізнання та самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення особистості, тому зміст дозвіллевої діяльності має бути спрямований на розкриття загальнолюдських, загальнонаціональних і регіональних цінностей [225, с. 5].

Варто зазначити, що розуміння конструктивного наповнення змістом своєї дозвіллевої діяльності приходить в молодому віці. Молода людина формує індивідуальний стиль дозвілля і відпочинку, накопичує перший досвід організації вільного часу, де закладаються звички та уміння, виникає прихильність до тих чи інших занять. Саме в цей час молодь обирає професію, вступає до закладів освіти, тому освітнім закладам необхідно запропоновувати нові форми і види дозвіллевих занять і «робити натиск» на творчі види, які сприяють змістовному й активному проведенню дозвіллевого часу [13].

Соціальна направленість дозвіллевої діяльності молоді – реалізація своїх потреб і цінностей. Однак, складні вікові перетворення під час особистого становлення, переважно невеликий досвід щодо якісного і повноцінно

спланованого дозвілля ускладнюють можливість знаходження молодою людиною особистого стилю і сенсу дозвіллевої діяльності.

Варто зазначити, що в заклад вищої освіти студенти приходять з власними моделями організації дозвілля. Включення в мікросередовище фахової направленості спонукає їх зосередити увагу на навчально-професійній та позааудиторній діяльності.

Ми погоджуємося з науковцями В. Бочелюк, В. Бочелюк та О. Власенко, що дійсний вибір поведінки індивіда залежить від специфіки середовища, в яке він включений [13] та, що заклад вищої освіти повинен стати осередком самореалізації, самоосвіти та саморозвитку майбутніх фахівців, бо саме він спрямовує кожного студента на досягнення значущої мети, реалізацію своєї життєвої програми, удосконалення своїх потреб і цінностей [24].

Залучаючи студентів до дозвіллевої діяльності, освітні заклади сприяють активній соціалізації, саморозвитку та професійному становленню майбутніх фахівців, розвитку когнітивних, емоційно-вольових, організаторських та професійно-орієнтованих якостей особистості [177].

Підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму в царині дозвіллевої діяльності має профорієнтаційну спрямованість, мета якої – фахова орієнтація, поглиблення набутих знань, практична підготовка до виконання професійних завдань, самовдосконалення.

В межах дозвіллевої туристсько-краєзнавчої (туристсько-рекреаційної) діяльності студентам пропонується збагатитися досвідом спільної діяльності, підвищити рівень фізичної підготовки та власного оздоровлення, закріпити знання щодо регіональних особливостей довкілля та застосувати набуті знання, уміння та навички в реальних умовах туристичних походів. За допомогою яскравих прикладів, набутого досвіду в реальних умовах підвищується результативність навчання і виховання студентів [151, с. 21].

Орієнтуючись на зростання вимог споживачів туристичного ринку до кадрового потенціалу, а саме їх компетентності, професійності, сучасного бачення розвитку туристичних послуг, ми звернемо увагу на професійні

якості, необхідні, на нашу думку, майбутнім фахівцям з організації молодіжного туризму.

Наукові доробки В. Лозовецької та В. Любарець, доводять, що індивід, орієнтуючись на певну професійну групу, до якої прагне вступити, має виявити та оцінити власні особистісні якості, самоідентифікуватися за допомогою вольової спрямованості, зберегти та сприяти подальшому розвитку цих якостей [107, 112].

Науковець О. Гура наголошує, що між особистісними та професійними якостями існує тісний взаємозв'язок. Формування особистісних та професійних якостей здійснюється паралельно і професійні якості є індивідуальними особливостями, які впливають на ефективність і успішність діяльності. [44, с. 67].

Такої ж думки і науковець О. Зуброва, яка підкреслює, що залежно від специфіки професії певні особистісні якості актуалізуються, набуваючи статус професійних особистісних якостей, які включають тільки ті властивості, що характеризують людину як соціальну істоту. Як професійні, так і професійні особистісні якості, підсумовує науковиця, є новоутвореннями, що сприяють ефективному виконанню певної професійної діяльності [72, с. 39].

Філософська категорія «якість» характеризується як внутрішня визначенність предмета, що відрізняє його від інших; характерна ознака, властивість чи риса кого-небудь [9, том 11, с.638].

Складова підготовки фахівців з туристичного менеджменту, на думку Т. Сокол, повинна базуватись на професіографічних особистісних якостях з урахуванням фахової специфіки як професійно-значимих (відповідальність, діловитість, креативність), професійно-спрямованих (толерантність, контактність, комунікабельність, загальна ерудиція), так і загальноособистісних (чесність, порядність, моральність, тактовність, чуйність, доброзичливість) [182, с. 12].

В. Лозовецька пропонує розглядати професійно-значущі якості в контексті психологічних понять (емпатія, емоційність, аутентичність,

відкритість, терпимість, розвинута інтуїція, стійкість до стресу), мисленнєвих форм (аналітичність, рефлексивність, швидкість реакції, спостережливість, критичність мислення та ін.), поведінкових моделей (ініціативність, комунікабельність, здатність до імпровізації, готовність до ризику, відповідальність тощо) [106].

Професійна направленість навчання у ЗВО виявляє у студентів наявність фахових якостей та сприяє їх розвитку. Ці якості складають основу професійних якостей – динамічних рис особистості, які виступають провідниками в світ професійної діяльності і допомагають майбутнім фахівцям успішно оволодівати професією.

Спираючись на вищезазначене, ми окреслили найбільш фахово дотичні до організації молодіжного туризму такі індивідуальні професійні якості, як стійкість, стресостійкість, впевненість, уміння співпрацювати, мотивація до успіху, швидкість реакції, стратегічне мислення, старанність, врівноваженість, енергійність, винахідливість, креативність, комунікативна зрозумілість, пунктуальність, інтелектуальні здібності, уміння керувати часом, критичність тощо.

Проаналізувавши досвід провідних педагогів туризмознавців, ми визначили оптимальний набір професійних якостей організатора молодіжного туризму, який представлений в таблиці 2.1.4.1.

Таблиця 2.1.4.1

Професійні якості організатора молодіжного туризму (розроблено автором)

Фахівець з організації молодіжного туризму.	
Професійні якості.	характерні ознаки якості.
самостійність	знання своєї справи і готовність її виконувати, здатність приймати рішення і нести відповідальність
стресостійкість, саморегуляція	здатність протистояти несприятливим факторам; уміння скидати свою напругу через спорт, фізичні вправи, відпочинок
впевненість	довіра до себе, адекватна самооцінка з опорою на реально зроблені справи

уміння співпрацювати	вміти домовлятися, улагоджувати розбіжності і конфлікти, знаходити компроміси, толерантність; нетворкінг (створення мережи знайомств)
мотивація до успіху	прагнення до перемог, реалізації своїх бажань, успіху; амбіційність, бажання отримувати новий досвід і результати своїх прагнень
стратегічне мислення	здатність визначати цілі, розробляти план дій (змінювати план у разі потреби, хвидко адаптуватися), аналіз даних
швидкість реакції	здатність швидко вирішувати завдання; приймати рішення у непередбачуваних ситуаціях
старанність	якісне виконання своїх обов'язків, доручень, вірність слову, відповідальність, прагнення вчасно добитися найбільшого ефекту
врівноваженість	здатність утримувати рівень напруження, не виходячи за межі прийнятих норм
комунікативна зрозумілість	здатність чітко і грамотно висловлювати свої думки
винахідливість, креативність	здатність привносити в роботу щось нове, незвичайне, незвичне
інтелектуальні здібності	здатність до переробки різноякісної інформації і усвідомлена її оцінка
пунктуальність	акуратність, систематичне дотримання певних правил і вимог
критичність	здатність до аналізу, синтезу, порівняння, оцінки інформації з будь-яких джерел
уміння керувати часом	здатність планувати, розподіляти завдання, ранжувати їх за складністю і терміновістю

Для заохочення студентів до особистісно-розвивальної дозвілєвої діяльності, для набуття ними досвіду щодо організації і проведення туристичних заходів та формування особистісних професійних якостей, умінь та навичок нами були запропоновані такі форми роботи:

- створення гуртка «YOUTH TOURISM», в межах якого здійснювалось «тревел-блогерство», створювалась онлайн мапа «Youth tour guide» через сервіс Google Maps та власна *сторінка* молодіжного туризму та інше;
- участь студентів у таких дозвілєвих туристичних заходах: туристичні форуми, виставки туристичних підприємств, ярмарки туристичних вакансій, молодіжні фестивалі;
- проведення некатегорійних походів вихідного дня Запорізьким краєм (огляд представлено у розділі 2.1.3);

- залучення студентів до розробки та організації дозвіллевих туристичних програм «Запоріжжя – край молодіжних пригод» (огляд в розділі 2.1.3).

Професійно спрямоване включення студентів до дозвіллевої діяльності мало головні завдання, а саме: формування умінь проєктування, а також організація та реалізація власних дозвіллевих проєктів.

Варто відмітити, що позанавчальна дозвіллева діяльність студентів заохочувалась методами - спонука неповною інформацією, заохочення прояву активності, делегування обов'язків (за М. Артюшиною). Ці методи мотиваційного впливу, на нашу думку, якнайефективніше мотивували майбутніх фахівців до пошуково-дослідницької роботи, сприяли самоорганізації та допомагали самовизначитися щодо подальшого напрямку професійної діяльності.

Популяризував перспективний напрям туристичного ринку – молодіжний туризм, сприяв розширенню знань та фахових компетентностей студентства, створений нами гурток «*YOUTH TOURISM*». У головних напрямках роботи гуртка особливу увагу нами було приділено таким видам позааудиторної та самостійної роботи: проведення аналізу потенціалу молодіжних туристичних дестинацій Запорізької області; залучення студентів до «тревел-блогерства», власної самостійної дозвіллевої діяльності у молодіжних туристичних локаціях; створення онлайн мапи «*Youth tour guide*» через сервіс Google Maps.

Розглянемо більш детально зміст роботи професійно-спрямованої дозвіллевої діяльності. Проаналізувавши праці науковців (Л. Черчик, І. Смирнов, О. Сердюк та інших) щодо аналізу та оцінки потенціалу туристських територій, ми адаптували наукові доробки до нашої діяльності. Отже, структура базового аналізу потенціалу молодіжних туристичних дестинацій Запорізької області містила:

- визначення об'єкта (молодь) та суб'єкта (молодіжний туризм) туристичної діяльності;

- проведення діагностики щодо туристського потенціалу Запорізького регіону до організації молодіжного туризму, яка охоплює низку заходів:

а) використовуючи данні Держстату проаналізувати туристичний потік у Запорізькому регіоні протягом останніх років;

б) структурувати туристичний потік за критеріями (цілі подорожей, місця перебування, тривалість відпусток та інше)

в) визначити рівень розвитку туристичної інфраструктури та супраструктури Запорізької області;

г) виявити рівень сприйняття Запорізького регіону як молодіжного туристичного центру через створений імідж;

г) описати найпривабливіші туристичні молодіжні дестинації області.

Варто зазначити, що за структурою, яку наведено вище, можна робити не лише комплексну оцінку туристичних молодіжних дестинацій Запорізького регіону, а й окремих об'єктів. Результати цієї форми роботи застосовувались студентами у аудиторній діяльності (семінари, практичні завдання) та під час участі у студентських наукових конференціях.

Створення онлайн мапи «*Youth tour guide*» через сервіс Google Maps (Додаток Д 2.5; Додаток Д 2.5.1) є одним із напрямів активностей гурткової діяльності.

Використовуючи геоінформаційну систему Google Карти (розділ «Мої карти») учасникам гуртка пропонувалось завдання, суть якого полягала в утворенні онлайн карти молодіжних туристичних локацій Запорізького регіону (Додаток Д 2.6).

У процесі виконання гурткового завдання студенти розширювали свої знання щодо туристичного розмаїття свого міста та області: формували навички комп'ютерної грамотності (пошук, обробка, систематизація та інтерпретація інформації), організаційної діяльності (орієнтація в середовищі, створення нового продукту); удосконалювали професійні якості - винахідливість, креативність, інтелектуальні здібності, старанність.

Наступною формою залучення студентів до професійно-спрямованої дозвіллевої діяльності було «тревел-блогерство» молодіжних туристичних локацій. Останні тенденції розвитку «руху лідерів думок» усіх напрямленостей, зокрема, туристичних блогерів, та створені ними блоги у соціальних мережах, засвідчили високу зацікавленість молоді в їх діяльності, тому ми обрали цей сучасний, інтерактивний вид позааудиторної діяльності.

Отже, студентам було запропоновано стати інфлюенсерами молодіжного туризму через створення відеопрезентацій певних молодіжних туристичних локацій. З огляду на завдання, майбутні фахівці обирали формат відеоматеріалу і розповідали про певну конкретну локацію через тревел-влог або відеорозповідь. Варто зазначити, що тревел-влог – це особиста історія розповідача, його емоції, думки та враження від місця/локації. Відеорозповідь – це заздалегідь проведене дослідження, з аналізом інформації у всесвітній мережі Інтернет, путівників, статей, форумів, відгуків та іншого, яке в результаті резюмується в одне – відеовисновок.

Відео молодіжної локації створювалось за чітким планом, який складається з таких елементів:

- вибір туристичного об'єкта, який можна застосувати у молодіжному туризмі;
- проведення дослідження щодо обраної локації (місце об'єкта/як добратись/рік створення/автор/цікаві факти/легенди чи міфи, які з нею пов'язані/думки експертів з туризму щодо розвитку цього об'єкта);
- створення детального сценарію (текст (в кадрі, закадровий, субтитри)/футаж (супровідний відеоряд)/плани (великий, середній та загальний));
- запис відеокадрів включно з особистим стендапом (рекомендовано робити 5-ти секундні – статичні та 10-ти секундні – динамічні) з різних кутів та відстаней до туристичної локації;
- підбір графічних (карти, фото, діаграми, схеми) та звукових матеріалів (для створення ефекту присутності) для кінцевого тревел-відео;

- монтаж відео згідно зі створеним сценарієм та отриманими внаслідок фільмування та дослідження матеріалами;

- випуск створеного відео про молодіжну туристичну локацію у своїх особистих соціальних мережах та/або на офіційних сторінках кафедри або на всіх можливих плейсментах.

Участь студентів у тревел-блогерстві розвиває навички діяльності (керування процесом, планування, визначення пріоритетів), комунікативні здатності, професійні якості – самостійність, впевненість, мотивацію до успіху, критичність. Ця сучасна форма позанавчальної діяльності розкриває можливості щодо самореалізації та саморозвитку майбутніх фахівців через власний досвід.

Спираючись на інтереси молоді, її зацікавленість у використанні інформаційно-комунікативних технологій, ми заохотили студентів до створення і ведення *сторінки* молодіжного туризму в обраній соціальній мережі (деталі цього дослідження висвітлено в науковій публікації). Цей студентський проєкт, розпочатий під час аудиторного навчання, став ґрунтовним та довгостроковим напрямом позааудиторної й самостійної роботи. Під час застосування мультимедійного простору акцент робився на розвиток професійно-значущих якостей та компетентностей студентів.

Отже, з'ясуємо сутність завдання щодо створення власної сторінки у соціальній мережі. Воно складалось з таких принципово важливих кроків:

- проведення дослідження щодо цільової аудиторії та вибору відповідного плейсменту;

- створення контент-плану своєї сторінки в соціальній мережі на два тижні, використовуючи Excel;

- розробка та наповнення сторінки молодіжного туристичного продукту, спираючись на складений контент-план.

Під час гурткового обговорення, нами були розглянуті питання щодо застосування спеціального туристичного контенту на обраних плейсментах, запуск акаунтів (їх види, недоліки та переваги) в соціальних мережах,

обговорення правил публікації в соціальних мережах та структура контент-плану згідно з потребами туристичної сфери.

В результаті проведених студентами власних досліджень було обрано такий плейсмент, як Instagram, адже ця соціальна мережа має велику популярність серед молоді та загалом усієї аудиторії всесвітньої мережі. Зазначимо також, що цей спосіб «заявки про себе» на ринку туристичних послуг використовують усі туристичні підприємства, тому вважаємо за необхідне, при підготовці фахівців туристичної галузі, використовувати таку форму позааудиторної та самостійної діяльності.

Структура контент-плану (рисунок 2.1.4.1), яку ми запропонували використовувати студентам, має такі складові: день тижня (публікація відповідного типу контенту кожному дню тижня); відповідний час публікації; тип публікації (сторіс, стрічка, reels, прямий ефір); стиль публікації (розважальний, інформаційний, залучення, іміджевий); опис публікації (картинка, відео, прямий ефір та інше); візуалізація контенту (картинка або посилання на відео); текстове наповнення; гештег; геолокація.

Рисунок 2.1.4.1

Структура контент-плану для соціальної мережі Instagram (розробка автора)

День тижня	Час	Тип	Стиль	Опис	Візуалізація	Текст	Геолокація	Гештег
Понеділок								
Вівторок								
Середа								
Четвер								
П'ятниця								
Субота								
Неділя								

Створюючи сторінку в соціальній мережі Instagram, студенти ознайомлювались з перевагами бізнес-профілю та видами акаунтів, а саме: бізнес-акаунти (які використовують туристичні підприємства, ресторанно-готельні комплекси); «пабліки» (тематичні спільноти з цікавими підбірками з фото та відео, які, в більшості випадків, використовують туристично-

інформаційні центри). Оформлення сторінки мало бути зрозумілим та доступним для користувачів соціальної мережі, мати чітку структуру (логотип, назва, опис) та відповідати загальним правилам та вимогам плейсменту.

Створення контент-плану та сторінки в соціальній мережі «Instagram» спонукало студентів до обговорення власно створених унікальних текстів для постингу та компонентів оформленої сторінки (використовуючи спеціальні додатки з готовими шаблонами для туристичної галузі, наприклад сервіс [Crello](#)).

Безперечно, такий вид діяльності розвиває у майбутніх організаторів молодіжного туризму інноваційно-творче мислення, формує самостійність, мотивацію до успіху, комунікативну зрозумілість, стратегічне мислення, винахідливість, креативність, інтелектуальні здібності.

Згідно з результатами наукових досліджень І. Дубровіної та Н. Яременко реалізація завдань щодо оволодіння дозвіллевою кваліфікацією (умінні обирати види та форми дозвіллевих занять відповідно до ціннісних орієнтацій та самостійна залученість до саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення) [56] та реалізацією власних професійно значущих ініціатив майбутніх фахівців здійснювалась через професійно спрямовані форми організації дозвіллевої діяльності: відвідини туристичних виставок, форумів, вебінарів, ярмарок. Набути нового досвіду, поглибити свої знання та розвинути професійні уміння допомагали туристичні заходи, до організації яких, в якості волонтерів, залучалися студенти. Вони мали можливість бачити процес організації заходу «зсередини», спілкуватись з професіоналами індустрії гостинності. Самоосвіта, саморозвиток та самовизначення майбутніх фахівців щодо організації молодіжного туризму відбувалась під час туристичних форумів (запорізький Туристичний бізнес форум), презентацій нових напрямів та досягнень в галузі туризму, виставки туристичних підприємств (Road Show), ярмарок туристичних ваканцій та молодіжних фестивалів (спортивні, музичні, мистецькі, волонтерські).

Таким чином, організована дозвілєва діяльність цікава своїми результатами, які мотивують майбутніх фахівців на подальший професійний розвиток, на формування спеціальних фахових знань, умінь і навичок, які неможливо набути під час аудиторних занять [24], а створення дозвілєвого середовища закладу вищої освіти є платформою для самовизначення та самореалізації майбутніх фахівців щодо напряму професійної діяльності.

Отже, формування фахового потенціалу студентів в системі освітнього процесу ЗВО туристичного профілю проводиться не тільки за регламентованим навчальним планом, а і позааудиторній дозвілєвій діяльності майбутніх фахівців.

Створюючи систему дозвілєвої діяльності, ми орієнтувались на зміст підготовки майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму, форми організації і методи мотиваційного впливу.

Особистісні професійні якості майбутнього фахівця формуються в процесі оволодіння ним теоретичних знань і закріплення навичок та умінь в практичній діяльності за обраною спеціальністю. Критерієм сформованості професійних якостей виступає здатність фахівця з молодіжного туризму самостійно розробляти, просувати та реалізовувати на ринку туристичних послуг якісний продукт для молодіжної аудиторії.

Висновки до другого розділу

В розділі висвітлено організаційно-методичні аспекти підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. Представлена структурна модель підготовки майбутніх фахівців – організаторів молодіжного туризму, яка складається з цільового, організаційного, технолого-змістового та аналітико-результативного блоків. Цільовий блок визначає мету і завдання освітнього процесу через: формування навчальної мотивації у процесі професійної підготовки; засвоєння змісту професійної діяльності засобами інтерактивного навчання; формування професійних умінь в практико-орієнтованій діяльності; закріплення професійних навичок у позааудиторній дозвіллевій діяльності. Організаційний блок характеризує теоретико-методологічні шляхи підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, через підходи, принципи, компоненти, і, розглядає організаційно-педагогічні умови фахової організації освітнього процесу.

Перша педагогічна умова спрямована на формування навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців туристичної галузі в процесі професійного самовизначення щодо організації молодіжного туризму, через емпіричні методи-спостереження за студентами, опитування, анкетування, індивідуальні, групові бесіди, іноваційні дидактичні матеріали. Процес професійного самовизначення майбутніх фахівців щодо організації молодіжного туризму вміщує кілька напрямів, мета яких: змістове інформаційне забезпечення фахової направленості; самооцінка професійної придатності через практичні випробування; формування знань, відповідних умінь і навичок майбутніми фахівцями, здобуття власного досвіду з організації молодіжного туризму.

Друга педагогічна умова - реалізація інтегрованого та метапредметного підходів до навчання з орієнтацією на цілі майбутньої професійної діяльності у сфері молодіжного туризму - втілювалась у міждисциплінарній площині

педагогічного процесу, у формі розроблених нами метапредметних змістових модулів, які інтегровані в дисципліни освітнього процесу. Змістові модулі були включені у дисципліни професійної підготовки спеціальності «242 Туризм». Впроваджені нами змістові модулі деталізували систему навчально-професійної підготовки майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму, підвищили фахову компетентність студентів, урізноманітнили освітній процес доцільними формами навчальної діяльності.

Третя педагогічна умова - урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності майбутніх фахівців, спрямованої на підготовку їх до організації молодіжного туризму - розглянута нами, як комплекс цілеспрямованих дій, направлених на становлення професійно значущих особистісних якостей студентів, їх знань, умінь і навичок, набуттям ними професійно важливого досвіду, який, в подальшому, сприятиме успішному кар'єрному росту у майбутній діяльності. Спираючись на тему нашого дослідження ми склали необхідний перелік трансферабельних навичок та умінь, необхідних для організації молодіжного туризму та обрали форми організації практичної підготовки студентів під час навчальних та виробничих практик, які сформували професійні навички та уміння.

Четверта педагогічна умова - заохочення майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму до професійного самовдосконалення через особистісно-розвивальну дозвілєву діяльність - впроваджувала завдання у формуванні умінь проєктування, організації та реалізації власних дозвілєвих проєктів в якості майбутніх організаторів молодіжного туризму. Створивши систему дозвілєвої діяльності ми орієнтувались на зміст підготовки майбутніх фахівців з організації молодіжного туризму, форми організації та методи мотиваційного впливу. У формуванні фахового потенціалу студентів в системі навчально-виховної роботи ми орієнтувались не тільки на регламентовані навчальні плани, а й залучали їх до позааудиторної дозвілєвої діяльності.

Отже, запропоновану нами структурну модель ми розглядаємо як теоретичне і практичне підґрунтя процесу підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Основні результати розділу відображені у наукових працях автора: [Геращенко Я.М. (2018a); Геращенко Я.М. (2018b); Геращенко Я.М. (2020a); Геращенко Я.М. (2020b); Геращенко Я.М. (2020c); Геращенко Я.М. (2021a); Геращенко Я.М. (2021b); Геращенко Я.М. (2024a); Геращенко Я.М. (2024b)].

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА СТРУКТУРНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ

3.1. Етапи впровадження педагогічного експерименту підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму

Доведення актуальності науково-дослідної роботи та експериментальне визначення ефективності запропонованих нами організаційно-педагогічних умов щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму проводилось у період 2016-2024рр. та складалось з трьох етапів.

Порядок проведення експериментального дослідження розглянуто в роботах науковців С. Гончаренко, Н. Ничкало, В. Кремень, О. Клименюк, Д. Стеченко & О. Чмир, М. Ярмаченко, Р. Хмелюк, Я. Крупський & В. Михалевич, А. Семенова, Merriam-Webster dictionary та ін. Так, «експериментом» визначають процедуру/метод, що проводиться в контрольованих умовах, метою якої/-го є перевірити чи підтвердити висунуту гіпотезу [38; 82; 226, с. 32; 93]; наукове пізнання, щодо цілеспрямованого процесу отримання достовірних даних досліджуваного об'єкта/явища/процесів та пошук нових способів розв'язання поставленої задачі [92, с. 65; 175]; перевірка створеної автором методики, системи заходів, що проводиться в ЗВО, задля апробації нових методів освітньої діяльності з метою досягнення оптимальних результатів навчання [175, с. 65].

Таким чином, педагогічний експеримент, за визначенням С. Гончаренко, А. Семенової, А. Ващенко, О. Жосан та іншими – це науково поставлений дослід [36, с. 112], метою якого є виявлення змін у педагогічних явищах, яке

відбувається у процесі спеціально створених педагогічних умовах (перевірка методів, прийомів та засобів навчання) [175, с. 65; 62, с. 11; 128], що підтверджують або спростовують ефективність заходів, які проводяться в експериментальному науковому середовищі.

Отже, процес отримання достовірних даних, які перевіряють висунуту гіпотезу, складав етапи: підготовчий, дослідницький (фази: констатувальна, формувальна і контрольна) та обробка і інтерпретація даних.

Перший етап – *підготовчий*, проведений у періоді з 2016 по 2018 навчальний рік. У цей період нами визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження. Сформульовано постановку проблеми та гіпотезу. Вивчено зарубіжний та український досвід у підготовці фахівців туризму, виявлено наявні проблеми та стан готовності організаторів молодіжного туризму в українському освітньому середовищі. Проаналізовано великий масив інформаційного простору/середовища з тематики нашого дослідження. Логічним завершенням вищезазначеного етапу стало проведення пошукового експерименту (детальний огляд в розділі 1.3), в якому взяли участь 275 людей (184 – студенти, 29 – науково-педагогічні працівники, 43 – українські фахівці з туризму, 11 – роботодавці, 8 – закордонні фахівці з туризму). Результати пошукового експерименту довели актуальність нашого дослідження та скерували нас до пошуку способів розв'язання поставлених завдань.

Другий етап – *дослідницький*, проведений у період з 2018 по 2023 навчальні роки, вміщував такі фази експерименту: констатувальна, формувальна та контрольна.

Констатувальна фаза нашого дослідження складалась зі створення структурно-педагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, обґрунтування організаційно-педагогічних умов та впровадження їх в навчально-професійну діяльність. На цьому етапі нами визначені: критерії, показники, рівні сформованості знань, умінь, навичок; підготовлений діагностичний інструментарій; виділено вибірку для контрольної та експериментальної групи. Шляхом проведення

пілотажного анкетування здійснено діагностику поточного рівня знань, умінь та навичок майбутніх спеціалістів у сфері молодіжного туризму.

Варто зазначити, що в традиційній концепції педагогічних досліджень природний експеримент (Р. Хмелюк) [175, с. 65] проводиться в звичайних умовах студентського навчання і в більшості випадків піддослідні не знають про те, що вони є учасниками експерименту та таким чином не матимуть змоги спеціально вплинути на результати. Для педагогічного дослідження створюються експериментальна та контрольна групи, особи, які входять в піддослідну експериментальну групу зазнають впливу педагогічного фактору (за Я. Крупським & В. Михалевичем). На завершальному етапі порівнюються зміни КГ та ЕГ для доведення ефективності впроваджуваного у навчання фактору [93, с. 13].

Таким чином, впроваджуючи організаційно-педагогічні умови в навчально-професійну діяльність експериментальної групи ми почали відслідковувати ефективність впроваджуваних факторів, з організації молодіжного туризму, у підготовку майбутніх фахівців туристичної галузі.

На етапі формувальної фази нами експериментально досліджувалась дієвість структурно-педагогічної моделі та організаційно-педагогічних умов, які складали науково-методичну базу підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Контрольна фаза експерименту мала на мені проаналізувати отримані дані педагогічного експерименту зіставивши результати контрольної та експериментальної груп на початковому етапі (констатувальному) та по завершенні (контрольний етап) дослідження.

Третім заключним етапом було визначено – обробка та інтерпретація даних, отриманих у ході проведення нашого дослідження, який було проведено в часовому періоді з 2023 по 2024 навчальні роки. На цій стадії застосовано статистичний аналіз методом математичних розрахунків, що дав можливість підтвердити достовірність отриманих у ході педагогічного дослідження даних та підтвердив висунуту нами гіпотезу на першому етапі

нашого експерименту. Розтлумачено одержані нами у ході дослідження дані та сформульовано загальні висновки.

З метою розуміння теоретичної гіпотези нашого дослідження та пошуком нових аргументів щодо доцільності впровадження підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, нами було проведено пілотне опитування. У пошуковому дослідженні взяли участь 275 осіб з них 185 студентів. Результати дослідження підтвердили актуальність наукової ідеї та дозволили нам розробити методику дослідження і реалізувати поставлену мету.

В експериментальній складовій дисертаційної роботи ми перевіряли ефективність впровадження організаційно-педагогічних умов і вимірювали рівні сформованості знань, умінь та навичок щодо організації молодіжного туризму майбутніми фахівцями.

Для визначення актуального рівня підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму ми сформували контрольну (КГ) і експериментальну групи (ЕГ). В контрольну групу було обрано 18 осіб (набір 2018 н/р), а в експериментальну 20 осіб (набір 2019 н/р). Варто зазначити, що рівень первинних знань і умінь майбутніх фахівців в КГ та ЕГ сформований в однакових умовах, із залученням єдиних навчальних матеріалів та ідентичних навчальних планів (Додаток В 1).

Підготовка майбутніх фахівців до організації молодіжного туризму в експериментальній групі (ЕГ) проводилася (на основі навчального плану 2019-2023 н/р) через формування навчально-професійної мотивації, впровадженням інтегрованого та метапредметного підходів до навчання, урізноманітненням форм практико-орієнтованої діяльності та самовдосконаленням в особистісно-розвивальному дозвілєвому середовищі.

Контрольна група (КГ) отримувала знання за навчальним планом 2018-2022 н/р.

Для оцінювання рівня підготовки майбутніх фахівців до організації молодіжного туризму ми вибрали діагностичний інструментарій, який представлений в таблиці 3.1.1.

Таблиця 3.1.1

Методики діагностики рівня підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму

Структурний компонент	Критерії	Показники	Методики діагностування
Мотиваційний	Ціннісно-мотиваційна спрямованість (ЦСМ)	- усвідомлення та прийняття ролі майбутнього фахівця; - чітке розуміння власних потреб, мотивів, стимулів і намаганням отримати особистісно- значущий досвід в професійній діяльності; - сформованість професійних цінностей - орієнтація на практичну діяльність для отримання практико-орієнтованих знань, умінь та навичок	Анкета «Особистісні професійні плани» (Є. Клімов), модифікація автора дослідження (ЦСМ₁) (Додаток Д 3.1). Методика «Визначення рівня спрямованості навчальної мотивації» (Т. Дубовицька), модифікація автора дослідження (ЦСМ₂) (Додаток Д 3.2).
Процесуальний (операційно-діяльнісний)	Діяльнісно-практична відповідність (ДПВ)	- оцінка рівня отриманих знань, умінь, навичок в навчально-практичній діяльності; - визначення рівня фахових умінь щодо організації практичних пізнавальних заходів.	Авторська анкета «Сформованість професійних знань щодо організації молодіжного туризму» (ДПВ₁) (Додаток Д 3.3). Авторська анкета «Визначення рівня фахових умінь і навичок у майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму» (ДПВ₂) (Додаток Д 3.4).

Оціночно-аналітичний	цілісність	- визначення рівня здатності організовувати та здійснювати власну діяльність, знаходити оптимальні стратегії для розв'язання різних ситуацій;	Тест «Діагностика комунікативних і організаторських здібностей КОС-2» (В. Синявський, Б. Федоришин), модифікація автора дослідження (ОПЦ ₁) (Додаток Д 3.5). «Шкала самооефективності» (Р. Шварцер, М. Єрусалем), модифікація автора дослідження (ОПЦ ₂) (Додаток Д 3.6). Авторський опитувальник «Виявлення професійних якостей щодо організації молодіжного туризму у майбутніх фахівців туристичної галузі» (ОПЦ ₃) (Додаток Д 3.7).
	Особистісно-професійна (ОПЦ)	- визначення рівня і форми прояву активності особистості; - розвиток професійних якостей, постійне самовдосконалення.	

Для визначення рівня (Таблиця 3.1.1) підготовки майбутніх фахівців до організації молодіжного туризму за *мотиваційним компонентом* ми застосували анкету «Особистісні професійні плани» (Є. Клімов), в модифікації, методику «Визначення рівня професійної спрямованості» (Т. Дубовицька), в модифікації, опитувальник «Визначення рівня розвитку професійної ідентичності щодо організації молодіжного туризму» (О. Радзіновська), в модифікації.

Таблиця 3.1.2

Визначення показників мотиваційного компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму

Компонент	Показники	Рівні	Показник, бали		Показник, в.о.	
			Від	До	Від	До
Мотиваційний компонент	Показник ЦМС1	Низький	0	15	0,00	0,34
		Середній	16	24	0,35	0,68
		Високий	25	30	0,67	1,00
	Показник ЦМС2	Низький	0	5	0,00	0,34
		Середній	6	14	0,35	0,68
		Високий	15	20	0,67	1,00
Мотиваційний компонент	Низький	-	-	0,00	0,34	
	Середній	-	-	0,35	0,68	
	Високий	-	-	0,67	1,00	

Отже, анкета «Особистісні професійні плани» (Є. Клімов), модифікована нами до теми дослідження (Додаток Д 3.1), визначає чинники досягнення професійних цілей і напрями професійної діяльності майбутніх фахівців і складається з 8 запитань та 4 варіантів відповідей. Найбільш вмотивовані відповіді майбутніх фахівців, які бачать себе в професії, як організатора молодіжного туризму, оцінюються в «3» бали (високий рівень здібностей до навчання). Це праця за отриманою професією, наявність ідеалів серед представників професії, ціннісні уявлення та інтерес до професії, плани щодо професійного розвитку, наявність професійно важливих якостей. Менш вмотивовані відповіді майбутніх фахівців оцінюються в «2» бали (середній рівень здібностей до навчання). Ці студенти переконані, що будуть будувати кар'єру не за спеціальністю, не мають чіткого розуміння шляхів самовдосконалення, залежні від думки рідних і знайомих, вважають, що на досягнення професійних цілей впливають матеріальні стимули і кар'єрна протекція. В «1» бал (низький рівень здібностей до навчання) оцінюються відповіді студентів, у яких нечіткі плани щодо головної професійної мети та майбутньої сфери діяльності, відсутні ціннісні орієнтації та ідеали в професії, відсутнє бажання шукати зовнішні та внутрішні умови для досягнення професійних цілей. Результатом проведення анкетування стало визначення рівня особистісних професійних планів щодо організації молодіжного туризму у майбутніх фахівців туристичної галузі. Так, згідно з ключем, низький рівень визначався від 0 – 15 балів у сумі, середній від 16 – 24 балів, високий від 25 – 30 балів, відповідно результатам опитування.

Методика «Визначення рівня професійної спрямованості» (Т. Дубовицька), модифікована нами до теми дослідження (Додаток Д 3.2). Методика складається з 20 висловлювань і 4 варіантів відповідей, що визначають пізнавальні потреби майбутніх фахівців, внутрішню мотивацію щодо опанування знаннєвою базою з організації молодіжного туризму: задоволення/незадоволення від процесу пізнання, яке, згодом, трансформується в активні/не активні навчально-професійні дії. Підрахунок

показників проводиться згідно «ключа», де «Так» означає позитивні відповіді (вірно; мабуть, вірно), а «Ні» - негативні (мабуть, невірно; невірно). Кожен збіг з ключем оцінюється в один бал. Низькі показники (0-10 балів – зовнішня мотивація) свідчать про те, що для студента опановання змістом навчального предмету не є вмотивованою метою, а є засобом досягнення інших цілей, бо «зовнішня мотивація» характеризується зовнішніми впливами, обставинами, чинниками, які внутрішньо не прийняті, які відчужують пізнавальну потребу і гальмують прояви активності. Чим вище сумарний бал (11-20 балів – внутрішня мотивація), тим вище показник внутрішньої мотивації, професійної спрямованості щодо вивчення метапредметних тем з організації молодіжного туризму, бажання у подальшому працювати за даною спеціалізацією, вдосконалювати свою майстерність, професійно розвиватися, присвячувати свій вільний час дослідженню своєї майбутньої професії. Для визначення рівня внутрішньої мотивації використовуються нормативні параметри: 0-5 бала - низький рівень внутрішньої мотивації, 6-14-середній рівень внутрішньої мотивації, 15-20-високий рівень внутрішньої мотивації. Рівні домінування внутрішньої мотивації студентів вказують на їх пізнавальну потребу і визначають організаційно-методичні аспекти підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Для визначення рівня (Таблиця 3.1.2) підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму за *процесуальним (операційно-діяльним) компонентом* нами розроблена авторська анкета «Сформованість професійних знань до організації молодіжного туризму». Анкета складається з 25 питань. Кожна правильна відповідь оцінюється в 2 бала. Високий рівень засвоєння теоретичних знань визначається від 34 до 50 балів, середній рівень – від 17 до 33 балів, низький рівень від 0 до 16 балів.

Авторська анкета «Визначення рівня фахових умінь та навичок у майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму» вміщує 5 практичних питань, кожна повна обґрунтована відповідь оцінюється від 5 до 15 балів (1, 2, 5 питання по 10 балів; 3 питання – 5 балів; 4 питання –

15 балів). Високий рівень практичних знань засвідчує отримана кількість балів від 31 до 50, середній рівень від 11 до 30 балів, низький рівень від 0 до 10 балів.

Таблиця 3.1.3

Визначення показників процесуального (операційно-діяльнісного) компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму

Компонент	Показники	Рівні	Показник, бали		Показник, в.о.	
			Від	До	Від	До
Процесуальний (операційно-діяльнісний) компонент	Показник ДПВ1	Низький	0	16	0,00	0,34
		Середній	17	33	0,35	0,68
		Високий	34	50	0,67	1,00
	Показник ДПВ2	Низький	0	10	0,00	0,34
		Середній	11	30	0,35	0,68
		Високий	31	50	0,67	1,00
Процесуальний (операційно-діяльнісний) компонент	Низький	-	-	0,00	0,34	
	Середній	-	-	0,35	0,68	
	Високий	-	-	0,67	1,00	

Отже, досліджуючи рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму за процесуальним (операційно-діяльнісним) компонентом ми визначили рівень їх професійного становлення та кваліфікаційного потенціалу через знання, уміння, навички, отримані під час навчально-практичної діяльності.

Рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму за *оціночно-аналітичним компонентом* визначався нами (Таблиця 3.1.3) за допомогою тесту «Діагностика комунікативних і організаторських здібностей КОС-2» (В. Синявський, Б. Федоришин), в модифікації автора дослідження, інтерпретованої до теми нашого дослідження «Шкали самоефективності» (Р. Шварцер, М. Єрусалем) та авторським опитувальником «Виявлення професійних якостей щодо організації молодіжного туризму у майбутніх фахівців туристичної галузі».

Таблиця 3.1.4

Визначення показників оціночно-аналітичного компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму

Компонент	Показники	Рівні	Показник, бали		Показник, у.о.	
			Від	До	Від	До
Оціночно-аналітичний компонент	Показник ОПЦ1	Низький	1	8	0,00	0,34
		Середній	9	12	0,35	0,68
		Високий	13	20	0,67	1,00
	Показник ОПЦ2	Низький	0	19	0,00	0,34
		Середній	20	29	0,35	0,68
		Високий	30	40	0,67	1,00
	Показник ОПЦ3	Низький	15	22	0,00	0,34
		Середній	23	37	0,35	0,68
		Високий	38	45	0,67	1,00
Оціночно-аналітичний компонент		Низький	-	-	0,00	0,34
		Середній	-	-	0,35	0,68
		Високий	-	-	0,67	1,00

Методика «Діагностика комунікативних і організаторських здібностей КОС-2» (В. Синявський, Б. Федоришин), в авторській модифікації, дозволяє виявити у майбутніх фахівців туристичної галузі, зокрема з організації молодіжного туризму, уміння швидкого та якісного встановлення, розширення ділових контактів з людьми, уміння впливати на них, прагнення проявляти ініціативу, приймати участь в організації заходів тощо. Тест вміщує 40 запитань та два види відповідей: «так» чи «ні». Кожна відповідь, яка збігається з ключем (за відповідними схильностями) оцінюється одним балом. Максимальна кількість балів окремо по кожному параметру – 20. Сума балів від 1-4 (дуже низький рівень) свідчить про практичну відсутність здібностей. Сума балів від 5-8 (низький рівень) говорить про комунікативні та організаторські схильності на рівні нижче середнього. Такі люди не прагнуть до спілкування, вважають за краще проводити час наодинці з собою. У новій компанії або колективі відчують себе скуто. Зазнають труднощів у встановленні контактів з людьми. Не відстоюють свою думку, важко

переживають образи. Рідко виявляють ініціативу, уникають прийняття самостійних рішень. Сума балів від 9-12 (середній рівень) свідчить про прагнення майбутніх фахівців створювати контакти, приймати участь в організації заходів, однак потенціал їх особистих здібностей невисокий і не стійкий. Для формування і розвитку цих умінь та навичок необхідно застосовувати механізми самовиховання, самовдосконалення. Сума балів від 13-16 (високий рівень) виявляє високий рівень прояву комунікативних та організаторських схильностей майбутніх фахівців. Вони швидко реагують на нові обставини, проявляють ініціативу, здатні приймати рішення у складних ситуаціях, відкриті у спілкуванні, дружні, контактні, легко розширюють коло своїх знайомих. Сума балів від 17-20 (найвищий рівень) свідчить про те, що у майбутніх фахівців туристичної галузі з організації молодіжного туризму сформована потреба у комунікативній і організаторській діяльності. Вони швидко орієнтуються у складних, нестандартних ситуаціях, здатні приймати самостійні рішення, відстоюють свою думку і домагаються прийняття своїх рішень. Невимушено поведуть себе у новому колективі. Ініціативні. Люблять організовувати ігри, різні заходи. Наполегливі і вмотивовані у діяльності.

«Шкала самоефективності» (Р. Шварцер, М. Єрусалем), в модифікації автора дослідження, виявляє рівень віри у власні здібності і академічні досягнення, а також активність у фаховій діяльності майбутніх спеціалістів. Методика складається з 10 запитань і 4 варіантів відповідей: «абсолютно не вірно» - 1 бал, «скоріш за все - не вірно» - 2 бали, «скоріш за все - вірно» - 3 бали, «цілком вірно» - 4 бала. Загальний результат сумується по всім твердженням. Рівень «низької самоефективності» (19 і менше балів) свідчить про високий ступінь тривожності, страху, безпорадності щодо власної спроможності досягати певних результатів. Рівень «нижче середнього» (20-24 балів) свідчить про занижену самооцінку, песимистичні думки щодо успішності у власній діяльності. «Середній рівень» (25-29 балів) свідчить про нестійку впевненість у власні сили щодо професійної діяльності, на можливість уникання ситуацій, які потребують вирішення. Рівень «вище за

середній» (30-35 балів) свідчить про віру у власну ефективність, яка базується на прикладі досвіду інших людей, прагнення змінювати поведінку таким чином, щоб досягати бажаних результатів. Рівень «висока самоефективність» (36-40 балів) свідчить про віру в себе і в успіх власних справ, уміння приймати рішення, прагнення активно і наполегливо діяти заради омріяного результату, сміливо братися за важкі справи, обирати для себе високі цілі і добиватися їх виконання.

Авторський опитувальник «Виявлення професійних якостей щодо організації молодіжного туризму у майбутніх фахівців туристичної галузі» досліджує професіографічні особистісні якості студентів щодо фахової направленості, як професійно-значимих і професійно-спрямованих так і загальноособистісних. Так, опитувальник містить 15 тверджень і 3 варіанта відповідей. Кожна відповідь визначається: «повністю про мене» - 3 бала; «частково про мене» - 2 бала; «зовсім не про мене» - 1 бал. Сума балів від 38-45 свідчить про достатню кількість індивідуальних професійних якостей майбутнього фахівця для здійснення діяльності щодо організації молодіжного туризму. Сума балів від 23-37 свідчить про наявність у майбутнього фахівця середньої кількості індивідуальних професійних якостей щодо організації молодіжного туризму. Сума балів від 15-22 свідчить про значно малу кількість індивідуальних професійних якостей у майбутнього фахівця з організації молодіжного туризму.

Таким чином, досліджуючи рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму за критерієм особистісно-професійної цілісності ми визначили здатності студентів до організації та здійснення власної діяльності, дослідили рівні самоефективності, виявили наявність професійних якостей, окреслили перспективи саморозвитку та самовдосконалення майбутніх фахівців туристичної галузі.

Для забезпечення достовірності проведених нами експериментальних заходів, ми обрали методи математичної статистики, які мали підтвердити або

спростувати висунуту нами гіпотезу про те, що рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму в експериментальній групі вищий ніж в контрольній групі, яка навчалась за стандартними планами.

Надійність нашого педагогічного експерименту розраховували за формулою:

$$P = \left(1 - \frac{1}{Bc}\right) * 100$$

Де: P – надійність проведеного педагогічного дослідження;

Bc – кількість учасників педагогічного дослідження.

Проаналізувавши джерела з методиками проведення педагогічних досліджень ми обрали для себе доцільні, по параметрам, формули математичної статистики, які мали забезпечити досдовірність отриманих у ході контрольних та констатувальних замірів даних.

Математично-статистичний аналіз отриманих нами результатів ми проводили за допомогою формули критерія Фішера, який було адаптований під наше дослідження.

Так, для перевірки достовірності даних, які ми отримали в ході дослідження, застосовувався критерій кутового перетворення Фішера (φ^*). Мета застосування даного критерію полягає у з'ясуванні частоти досліджуваного ефекту (в нашому випадку рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму) у експериментальній та контрольній вибірках та для доцільного порівняння отриманих результатів у двох вибірках й достовірності відмінностей між відсотковими долями ЕГ та КГ, в яких проводились заміри.

Емпіричне значення критерію розраховували за такою формулою:

$$\varphi = (\varphi_e - \varphi_k) * \sqrt{\frac{n_e * n_k}{n_e + n_k}}$$

де, φ – емпіричне значення компонентів (мотиваційний, процесуальний (операційно-діяльнісний) та оціночно-аналітичний);

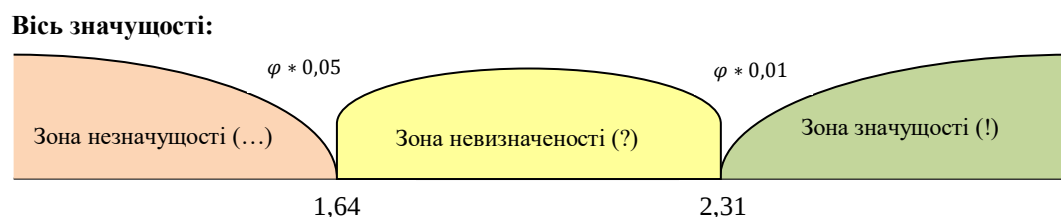
φ_e – кут, що відповідає більшій відсотковій частці ЕГ (за даними таблиць величини кута $\varphi = \arcsin\sqrt{P_1}$ (у радіанах);

φ_k – кут, що відповідає меншій відсотковій частці КГ (за даними таблиць величини кута $\varphi = \arcsin\sqrt{P_2}$ (у радіанах);

n_e – кількість студентів у ЕГ;

n_k – кількість студентів у КГ.

Варто зазначити, що вищенаведену формулу ми застосували до усіх критеріїв та до узагальненого результату за усіма критеріями. Для унаочення результатів кутового перетворення Фішера, ми використовуємо вісь значущості, яка складалась з «зони незначущості», «зони невизначеності» та «зони значущості», які позначені відповідними кольорами.

Для визначення «зон» ми застосовували рівняння значущості, що використовуються у педагогічних дослідженнях, а саме: $\rho \leq 0,05$ та $\rho \leq 0,01$, а критичні значення критерію Фішера, ми знаходили відповідно до таблиці:

$$\varphi_{кр}^* = \begin{cases} 1,64 & (\rho \leq 0,05) \\ 2,31 & (\rho \leq 0,01) \end{cases}$$

Відповідно до даних таблиці, отримані значення визначають «зону» на вісі значущості, а саме: $\varphi_{емп}^* > \varphi_{кр}^*$ («зона значущості» - альтернативна гіпотеза підтверджується), $\varphi_{емп}^* < \varphi_{кр}^*$ («зоні незначущості» - альтернативна гіпотеза спростовується), $\varphi_{емп}^* = \varphi_{кр}^*$ («зоні невизначеності» - альтернативна гіпотеза підтверджується).

Представлення математично-статистичних результатів розрахунків наведено у розділі 3.2.

3.2. Аналіз результатів педагогічного експерименту підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму

Для визначення рівня підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму та підтвердження висунутої нами гіпотези щодо впливу організаційно-педагогічних умов в процесі освітньої діяльності на формування конкурентоспроможного фахівця нами проведено ряд анкетувань та методик. Для експериментальної перевірки достовірності результатів нашого педагогічного дослідження було залучено 275 осіб на початковому етапі дослідження, серед них студентів - 185 осіб. Надалі нами, випадковим чином, зі списку було обрано контрольну (КГ) – 18 осіб та експериментальну (ЕГ) групу в кількості – 20 осіб. До КГ були включені студенти Запорізького національного університету 2018 року вступу (18 осіб). ЕГ складалась зі студентів Запорізького національного університету 2019 року вступу (20 осіб).

У цьому розділі ми презентуємо результати проведеного нами педагогічного дослідження, яке було впроваджене у контексті підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Для обґрунтування ефективності впровадження педагогічних умов в освітній процес ЗВО у ході підготовки фахівців туризму, ми вивчили зміни, що відбулись в експериментальній групі (ЕГ) через проведені нами заходи професійної спрямованості, за визначеними компонентами: мотиваційний (М); процесуальний (операційно-діяльнісний), (П); оціночно-аналітичний (О).

Виявили, співставивши результати, що рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальному етапі експерименту в експериментальній групі (ЕГ) вище ніж у контрольній групі (КГ).

Отже, розглянемо результати дослідження за кожним компонентом більш детально.

За мотиваційним компонентом підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму було визначено рівні сформованості особистісних професійних планів та спрямованості до організації молодіжного туризму на контрольній та констатувальній фазах експерименту, що були визначені проведеними нами замірами у експериментальній та контрольній вибірках, результати яких зображено на таблицях 3.2.1-3.2.4 та гістограмі 3.2.1.

Таблиця 3.2.1

Показники рівня сформованості мотиваційного (М) компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальному та контрольному етапі експерименту

Показники рівня сформованості мотиваційного (М) компонента						
Група	Констатувальний етап			Контрольний етап		
	М	m	Рівень	М	m	Рівень
ЕГ	0,28	0,04	Низький	0,80	0,04	Високий
КГ	0,29	0,04	Низький	0,69	0,05	Високий

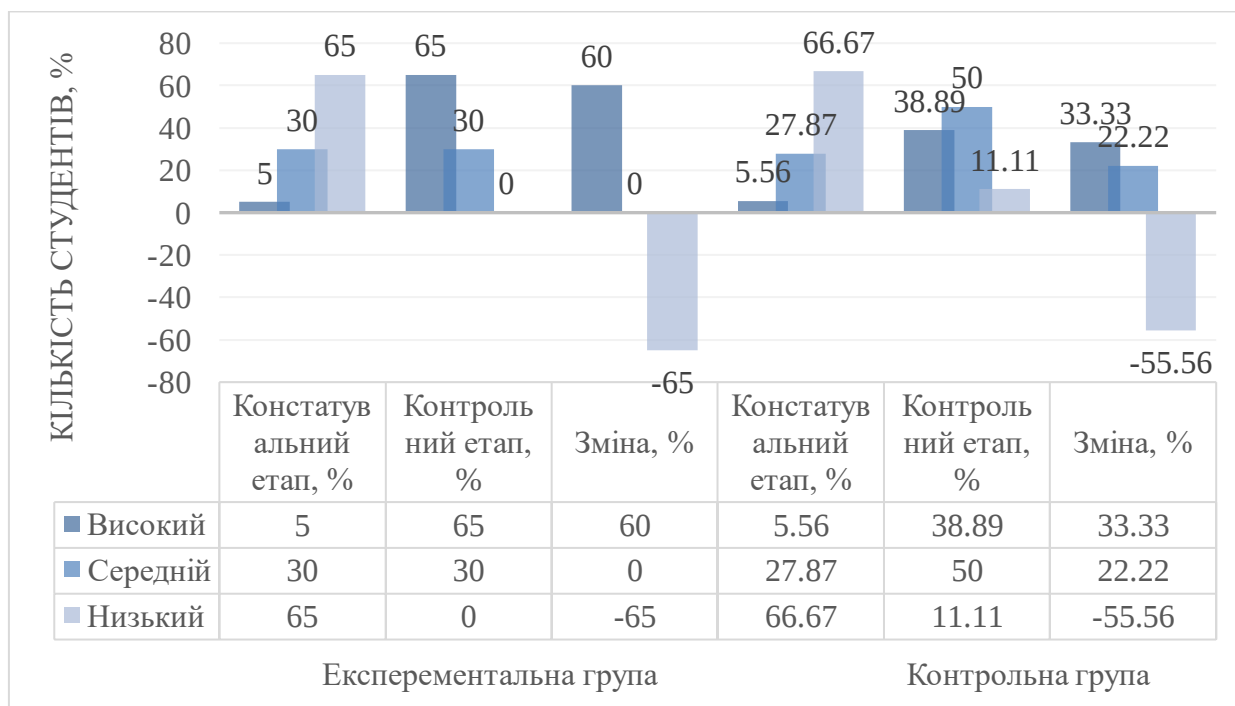
Таблиця 3.2.2

Розподіл студентів за рівнями сформованості мотиваційного компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальному та контрольному етапі експерименту

Рівень сформованості мотиваційного (М) компонента	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	Експериментальна група		Контрольна група		Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%
Високий	1	5,00%	1	5,56%	13	65,00%	7	38,89%
Середній	6	30,00%	5	27,78%	7	35,00%	9	50,00%
Низький	13	65,00%	12	66,67%	0	0,00%	2	11,11%
Всього (n)	20	100%	18	100%	20	100%	18	100%

Гістограма 3.2.1

Розподіл студентів в ЕГ та КГ за рівнями сформованості мотиваційного компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальному та контрольному етапі експерименту

Таким чином, після статистичної обробки результатів (гістограма 3.2.1; таблиця 3.2.2) ми можемо бачити, що високий рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму за мотиваційним компонентом на початку експерименту (5%) та наприкінці (65%) в експериментальній групі суттєво змінився в позитивну сторону і зріс на 60%. Середній та низький рівні підготовки в ЕГ на констатувальній фазі мали показники - 30% та 65% відповідно. Після проведених експериментальних заходів показники змінилися в позитивну сторону та виглядали таким чином – середній рівень показали 30% студентів, а низький рівень знизився до 0%. Щодо контрольної групи ми отримали такі результати: на початку експерименту високий рівень спостерігався в – 5,56% (що є практично ідентичним показником з ЕГ) та наприкінці – 38,89% (показник

високого рівня підготовки зріс на – 33,33%); середній рівень змінився з 27,78% на 50%; низький рівень з 66,67% до 11,11%.

Отримані дані констатують, що фахово спрямовані заходи, проведені нами в експериментальній групі позитивно вплинули на підготовку фахівців молодіжного туризму у вибірці ЕГ і мають вищий рівень сформованості за мотиваційним компонентом.

Отже, для забезпечення достовірності отриманих нами даних у вибірках, ми сформуємо гіпотези та застосуємо формулу кутового перетворення Фішера на констатувальному та контрольному етапі експерименту:

H_0 - студенти, у яких рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму за мотиваційним компонентом, у експериментальній вибірці не більше, ніж у контрольній вибірці.

H_1 : студенти, у яких рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму за мотиваційним компонентом, у експериментальній вибірці більше, ніж у студентів у контрольній вибірці.

Таблиця 3.2.3

Розрахунок достовірності відмінностей розподілу студентів за рівнями мотиваційного компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		φ_k	φ_e	φ^*	Р
	N _к	D	N _е	D				
Високий	1	0,06	1	0,05	0,476	0,451	0,077	0.4695
Середній	5	0,28	6	0,30				
Низький	12	0,67	13	0,65				
Разом	18	1	20	1	Гіпотеза Н ₀ (p>0,05)			

Таблиця 3.2.4

Розрахунок достовірності відмінностей розподілу студентів за рівнями мотиваційного компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на контрольному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		φ_k	φ_e	φ^*	Р
	N _к	D	N _е	D				
Високий	7	0,39	13	0,65	1,347	1,875	1,628	1,347
Середній	9	0,50	7	0,35				
Низький	2	0,11	0	0,00				
Разом	18	1	20	1	Гіпотеза Н ₁ (p>0,05)			

Прорахувавши результати за формулою кутового перетворення Фішера ми отримали такий результат: на початковому етапі експерименту $\varphi^*_{\text{емп}} = 0,077$ ($P = 0,4695$), наприкінці експерименту $\varphi^*_{\text{емп}} = 1,628$, що означає рівень статистичної значущості на рівні 1,347 ($p>0,05$).

Отже, рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі за мотиваційним компонентом знаходиться у зоні невизначеності, що в свою чергу спростовує гіпотезу H_0 і підтверджує висунуту нами гіпотезу H_1 , яка доводить, що проведені нами експериментальні заходи під час підготовки організаторів молодіжного туризму за мотиваційним компонентом мали статистичне значення.

За *процесуальним (операційно-діяльнісним) компонентом* підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму було визначено рівні сформованості професійних знань, умінь та навичок на контрольній та констатувальній фазах експерименту, що були визначені проведеними нами замірами у експериментальній та контрольній вибірках, результати яких зображено на таблицях 3.2.5-3.2.8 та гістограмі 3.2.2.

Таблиця 3.2.5

Показники рівня сформованості процесуального (операційно-діяльнісного) компонента (П) підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальній та контрольній фазі експерименту

Показники рівня сформованості мотиваційного (М) компонента		
Група	Констатувальний етап	Контрольний етап

	М	m	Рівень	М	m	Рівень
ЕГ	0,31	0,03	Низький	0,73	0,06	Високий
КГ	0,31	0,04	Низький	0,54	0,05	Середній

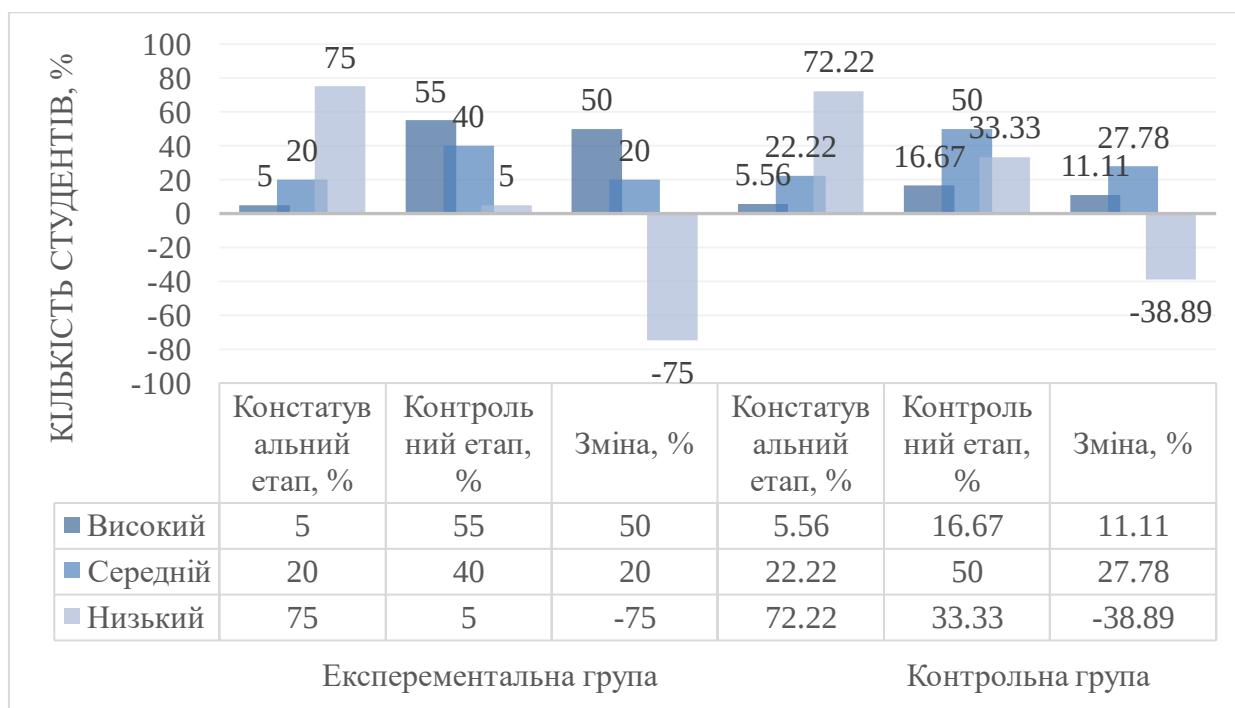
Таблиця 3.2.6

Розподіл студентів за рівнями сформованості процесуального (операційно-діяльнісного) компонента (П) підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальній фазі експерименту

Рівень сформованості мотиваційного (М) компонента	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	Експериментальна група		Контрольна група		Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%
Високий	1	5,00%	1	5,56%	13	65,00%	7	38,89%
Середній	4	20,00%	4	22,22%	7	35,00%	9	50,00%
Низький	15	75,00%	13	72,22%	0	0,00%	2	11,11%
Всього (n)	20	100%	18	100%	20	100%	18	100%

Гістограма 3.2.2

Розподіл студентів в ЕГ та КГ за рівнями сформованості процесуального (операційно-діяльнісного) компонента (П) підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальній та контрольній фазі експерименту

Узагальнені результати (гістограма 3.2.2; таблиця 3.2.6) рівня підготовки за процесуальним (операційно-діяльнісним) компонентом на контрольній та констатувальній фазах експерименту мали такі показники: на початковому етапі експерименту в ЕГ та КГ високий рівень мали 5% та 5,56% студентів, наприкінці експерименту в ЕГ цей показник збільшився до 55% (що на 50% більше ніж до початку експерименту), в КГ високий рівень збільшився до 16,67% (збільшився на 11,11%). Середній рівень в ЕГ становив 20% і збільшився до 40%, тим часом у КГ цей показник був 22,22% та збільшився до 50% наприкінці експерименту. Низький рівень в експериментальній групі становив - 75%, у контрольній групі – 72,22% на початку експерименту, а наприкінці експерименту ці показники мали такий вигляд: в ЕГ низький рівень знизився до 5% (знизився на 75%), в КГ до 33,33% (знизився на 38,89%).

Отримані дані доводять, що практико-орієнтовані заходи, проведені нами в експериментальній групі позитивно вплинули на підготовку фахівців молодіжного туризму у вибірці, підвищили їх рівень сформованості знань, умінь та навичок за процесуальним (операційно-діяльнісним) компонентом до високих показників.

Отже, для забезпечення достовірності отриманих нами даних у вибірках, ми сформуємо гіпотези та застосуємо формулу кутового перетворення Фішера на констатувальній та контрольній фазі експерименту:

H_0 - студенти, у яких рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму за процесуальним (операційно-діяльнісним) компонентом, у експериментальній вибірці не більше, ніж у контрольній вибірці.

H_1 : студенти, у яких рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму за процесуальним (операційно-діяльнісним) компонентом, у експериментальній вибірці більше, ніж у студентів у контрольній вибірці.

Таблиця 3.2.7

Розрахунок достовірності відмінностей розподілу студентів за рівнями процесуального (операційно-діялісного) компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		φ_k	φ_e	φ^*	Р
	N _к	D	N _е	D				
Високий	1	0,06	1	0,05	0,476	0,451	0,077	0.4695
Середній	4	0,22	4	0,20				
Низький	13	0,72	15	0,75				
Разом	18	1	20	1	Гіпотеза H ₀ (p>0,05)			

Таблиця 3.2.8

Розрахунок достовірності відмінностей розподілу студентів за рівнями процесуального (операційно-діялісного) підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на контрольному етапі дослідження

Рівень	КГ	ЕГ	φ_k	φ_e	φ^*	Р
--------	----	----	-------------	-------------	-------------	---

	N _к	D	N _е	D				
Високий	3	0,17	11	0,55	0,841	1,671	2,554	0.0053
Середній	9	0,50	8	0,40				
Низький	6	0,33	1	0,05				
Разом	18	1	20	1	Гіпотеза Н ₁ (p≤0,01)			

Прорахувавши результати за формулою кутового перетворення Фішера ми отримали: на констатувальному етапі експерименту $\phi^*_{\text{емп}} = 0,077$ ($P = 0,4695$), наприкінці експерименту $\phi^*_{\text{емп}} = 2,554$, що означає рівень статистичної значущості на рівні 0,0053 ($p \leq 0,01$).

Отже, рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі за процесуальним (операційно-діяльнісним) компонентом знаходиться у зоні значущості, що в свою чергу спростовує гіпотезу Н₀ і підтверджує висунуту нами гіпотезу Н₁, яка доводить, що проведені нами експериментальні заходи під час підготовки організаторів молодіжного туризму за процесуальним (операційно-діяльнісним) компонентом мали статистичне значення.

За оціночно-аналітичним компонентом підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму було продіагностовано та визначено рівні комунікативних, організаторських навичок, визначено самоефективність та виявлено професійні якості щодо молодіжного туризму на контрольній та констатувальній фазах експерименту, які були визначені проведеними нами замірами у експериментальній та контрольній вибірках, результати яких зображено на таблицях 3.2.9-3.2.12 та гістограмі 3.2.3.

Таблиця 3.2.9

Показники рівня сформованості оціночно-аналітичного (О) компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальній та контрольній фазі експерименту

Показники рівня оціночно-аналітичного (О) компонента						
Група	Констатувальний етап			Контрольний етап		
	М	м	Рівень	М	м	Рівень
ЕГ	0,26	0,04	Низький	0,73	0,05	Високий

КГ	0,28	0,05	Низький	0,60	0,06	Середній
----	------	------	---------	------	------	----------

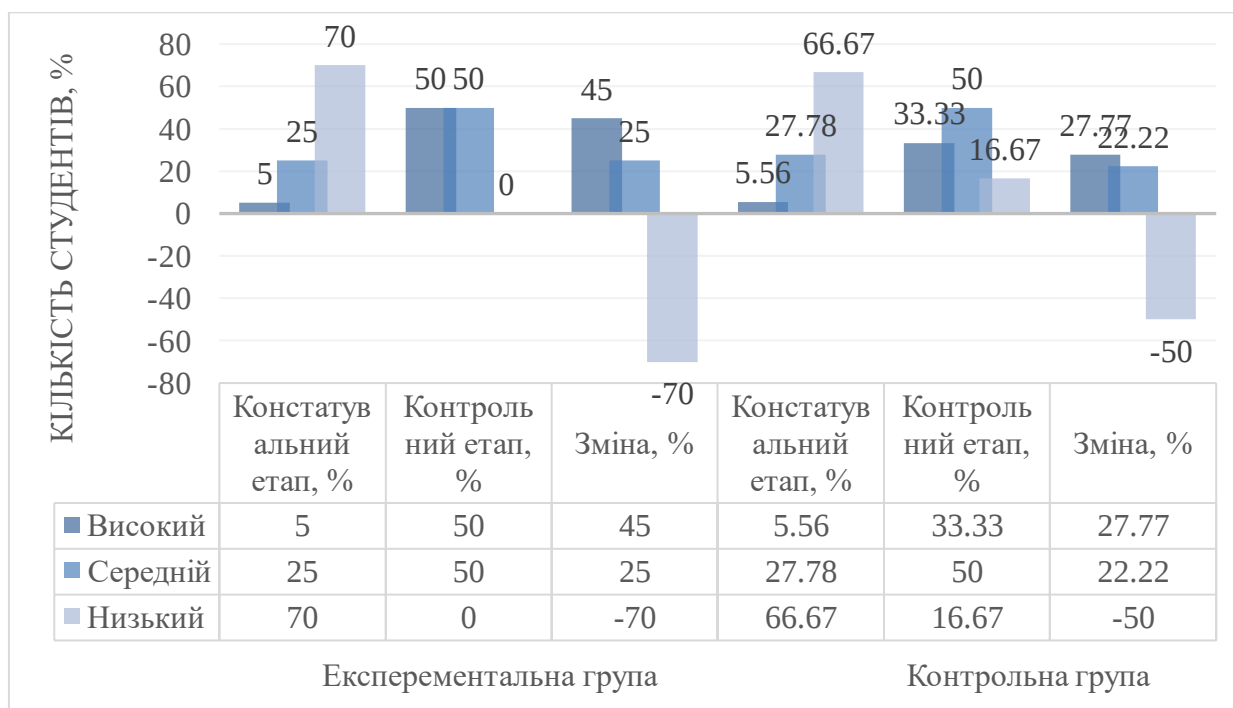
Таблиця 3.2.10

Розподіл студентів за рівнями сформованості оціночно-аналітичного (О) компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальній фазі експерименту

Рівень сформованості мотиваційного (М) компонента	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	Експериментальна група		Контрольна група		Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%
Високий	1	5,00%	1	5,56%	10	50,00%	6	33,33%
Середній	4	25,00%	5	27,78%	10	50,00%	9	50,00%
Низький	15	70,00%	12	66,67%	0	0,00%	3	16,67%
Всього (n)	20	100%	18	100%	20	100%	18	100%

Гістограма 3.2.3

Розподіл студентів в ЕГ та КГ за рівнями сформованості оціночно-аналітичного (О) компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальній та контрольній фазі експерименту

Як зображено на гістограмі 3.2.3 та таблиці 3.2.10 на початку експерименту усі рівні в контрольній та експериментальній вибірках мали майже однакові показники, а саме: високий рівень ЕГ – 5%, в КГ – 5,56%, середній рівень ЕГ – 25%, в КГ – 27,78%, низький рівень в ЕГ – 70%, в КГ – 66,67% відповідно. В кінці експерименту результати змінились, а саме: ЕГ за високим рівнем компонента – 50% (у порівнянні з початком зріс на 45%), середній рівень – 50% (зріс на 25%), низький рівень – 0% (зменшився на 70%); КГ за високим рівнем – 33,33% (зріс на 27,77%), середній рівень – 50% (зріс на 22,22%), низький рівень – 16,67% (показник зменшився на 50%).

Отримані дані свідчать, що заходи, проведені нами в експериментальній групі щодо підготовки фахівців молодіжного туризму значно зросли за оціночно-аналітичним компонентом ніж в контрольній групі і мають вищий рівень сформованості ніж на початку експерименту.

Отже, для забезпечення достовірності отриманих нами даних у вибірках, ми сформуємо гіпотези та застосуємо формулу кутового перетворення Фішера на констатувальній та контрольній фазі експерименту:

H_0 - студенти, у яких рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму за оціночно-аналітичним компонентом, у експериментальній вибірці не більше, ніж у контрольній вибірці.

H_1 : студенти, у яких рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму за оціночно-аналітичним компонентом, у експериментальній вибірці більше, ніж у студентів у контрольній вибірці.

Таблиця 3.2.11

Розрахунок достовірності відмінностей розподілу студентів за рівнями оціночно-аналітичного компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		φ_k	φ_e	φ^*	P
	N _к	D	N _е	D				
Високий	1	0,06	1	0,05	0,476	0,451	0,077	0.4695
Середній	5	0,28	5	0,25				
Низький	12	0,67	14	0,70				
Разом	18	1	20	1	Гіпотеза H ₀ (p>0,05)			

Таблиця 3.2.12

Розрахунок достовірності відмінностей розподілу студентів за рівнями оціночно-аналітичного компонента підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на контрольному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		φ_k	φ_e	φ^*	P
	N_k	D	N_e	D				
Високий	6	0,33	10	0,50	1,231	1,571	1,046	0.1478
Середній	9	0,50	10	0,50				

Низький	3	0,17	0	0,00				
Разом	18	1	20	1	Гіпотеза Н ₁ (p>0,05)			

Прорахувавши результати за формулою кутового перетворення Фішера ми отримали: $\varphi^*_{\text{емп}} = 0,077$ ($P = 0,4695$), наприкінці експерименту $\varphi^*_{\text{емп}} = 1,046$, що означає рівень статистичної значущості на рівні 0,1478 ($p > 0,05$).

Отже, рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі за оціночно-аналітичним компонентом знаходиться у зоні значущості, що в свою чергу спростовує гіпотезу Н₀ і підтверджує висунуту нами гіпотезу Н₁, яка доводить, що проведені нами експериментальні заходи під час підготовки організаторів молодіжного туризму за критерієм особистісно-професійної цілісності мали статистичне значення.

З огляду на предстанення вищевказаних результатів, вважаємо за необхідне унаочнити та статистично довести важливість та ефективність проведених нами заходів в експериментальній групі проти контрольної групи, яка здобувала освіту за визначеним планом без експериментальних змін (таблицях 3.2.13-3.2.18 та гістограмі 3.2.4).

Таблиця 3.2.13

Динаміка показників компонентів підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму

Показники		Констатувальний етап	Рівні	Контрольний етап	Рівні	Відносний приріст
ЕГ	М	0,28±0,04	Низький	0,80±0,04	Високий	183%
	П	0,31±0,03	Низький	0,73±0,06	Високий	138%
	О	0,26±0,04	Низький	0,73±0,05	Високий	179%
КГ	М	0,29±0,04	Низький	0,69±0,05	Високий	135%
	П	0,31±0,04	Низький	0,54±0,05	Середній	75%
	О	0,28±0,05	Низький	0,60±0,06	Середній	116%

У таблиці 3.2.13 унаочнено динаміку показників за кожним компонентом та відображено відносний приріст на контрольному етапі дослідження кожного з них, супроти констатувального етапу. Так, в ЕГ відносний приріст показника мотиваційного (М) компонента зріс на 183%,

процесуального (операційно-діяльнісного) компонента (П) зріс на 138%, оціночно-аналітичного (О) компонента зріс на 179%. В КГ відносний приріст показників отримав таку динаміку: М компонент – 135%, П компонент – 75%, О компонент – 116%.

Таблиця 3.2.14

Узагальнений показник рівня сформованості за мотиваційним (М), процесуальним (операційно-діяльним) (П) та оціночно-аналітичним (О) компонентами підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальній та контрольній фазі експерименту

Показник рівня М, П, О компонентів						
Група	Констатувальний етап			Контрольний етап		
	М	п	Рівень	М	п	Рівень
ЕГ	0,28	0,02	Низький	0,74	0,04	Високий
КГ	0,27	0,02	Низький	0,60	0,04	Середній

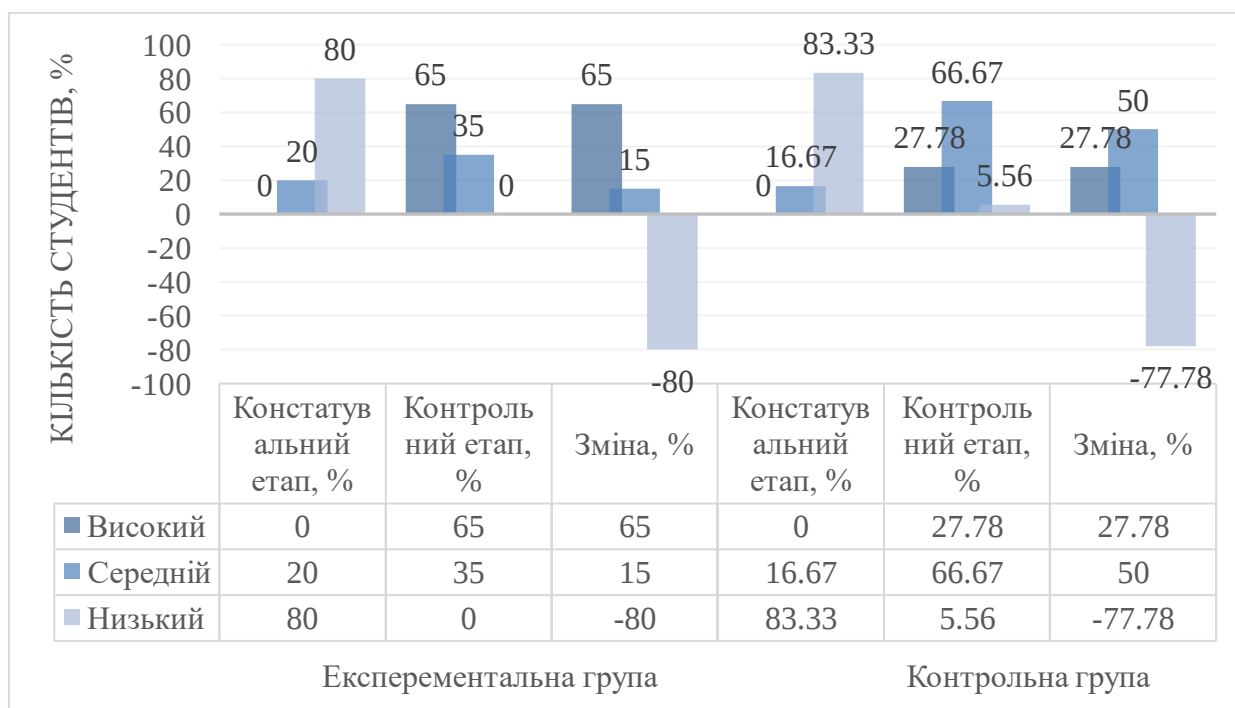
Таблиця 3.2.15

Узагальнений розподіл студентів за рівнями сформованості мотиваційного (М), процесуального (операційно-діяльним) (П) та оціночно-аналітичного (О) компонентів підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальній та контрольній фазі експерименту

Рівень сформованості М, П, О компонентів	Констатувальний етап				Контрольний етап			
	Експериментальна група		Контрольна група		Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%	Кількість осіб (n)	%
Високий	0	0,00%	0	0,00%	13	65,00%	5	27,78%
Середній	4	20,00%	3	16,67%	7	35,00%	12	66,67%
Низький	16	80,00%	15	83,33%	0	0,00%	1	5,56%
Всього (n)	20	100%	18	100%	20	100%	18	100%

Гістограма 3.2.4

Узагальнений розподіл студентів в ЕГ та КГ за рівнями сформованості мотиваційного (М), процесуального (операційно-діяльнісного) (П) та оціночно-аналітичного (О) компонентів підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальній та контрольній фазі експерименту

Таблиця 3.2.16

Динаміка розподілу студентів за рівнями підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на контрольному етапі дослідження

Рівень показника		Констатувальний етап		Контрольний етап		Динаміка показників	
		Кількість студентів	%	Кількість студентів	%	Кількість студентів	%
ЕГ	Високий	0	0%	13	65%	+13	65%
	Середній	4	20%	7	35%	+3	15%
	Низький	16	80%	0	0%	-16	-80%
КГ	Високий	0	0%	5	27,78%	+5	27,78%
	Середній	3	16,67%	12	66,67%	+9	50%
	Низький	15	83,33%	1	5,56%	-14	-77,78%

Як бачимо на гістограмі 3.2.4, таблиці 3.2.15 та 3.2.16, на яких унаочнено загальні результати за мотиваційним компонентом (М); процесуальним (операційно-діяльнісним) компонентом (П) та оціночно-аналітичним компонентом (О) на початковому етапі експерименту без впровадження експериментальних заходів показники у двох вибірках (ЕГ та КГ) практично не відрізнялись, а отже, знаходились на одному рівні.

Щодо результатів експериментальної та контрольної груп на завершальній фазі експерименту: високий рівень мали 65% (від початку експерименту показник зріс до 65%) - студенти з групи ЕГ; 27,78% (зріс до 27,78%) - студенти з групи КГ; середній рівень в ЕГ становив – 20% (зріс до 35%), в КГ – 16,67% (показник підвищився до 66,67%); низький рівень в ЕГ становив – 80% (знизився до 0%), КГ – 83,33% (показник знизився до 5,56%).

Отже, для забезпечення достовірності отриманих нами даних у вибірках, ми сформуємо гіпотези за узагальненими компонентами та застосуємо формулу кутового перетворення Фішера на констатувальній та контрольній фазі експерименту:

H_0 - студенти, у яких рівень підготовки до організації молодіжного туризму за узагальненими компонентами, у експериментальній вибірці не більше, ніж у контрольній вибірці.

H_1 : студенти, у яких рівень підготовки до організації молодіжного туризму за узагальненими компонентами, у експериментальній вибірці більше, ніж у студентів у контрольній вибірці.

Таблиця 3.2.17

Розрахунок достовірності відмінностей розподілу студентів за узагальненим компонентом рівня підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		φ_k	φ_e	φ^*	Р
	N_k	D	N_e	D				

Високий	0	0,00	0	0,00	0,000	0,000	0,000	0.5
Середній	3	0,17	4	0,20				
Низький	15	0,83	16	0,80				
Разом	18	1	20	1	Гіпотеза Н ₀ (р>0,05)			

Таблиця 3.2.18

Розрахунок достовірності відмінностей розподілу студентів за узагальненим компонентом рівня підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на контрольному етапі дослідження

Рівень	КГ		ЕГ		φ_k	φ_e	φ^*	P
	N _к	D	N _е	D				
Високий	5	0,28	13	0,65	1,110	1,875	2,355	0.0093
Середній	12	0,67	7	0,35				
Низький	1	0,06	0	0,00				
Разом	18	1	20	1	Гіпотеза Н ₁ (p≤0,01)			

Прорахувавши результати за формулою кутового перетворення Фішера ми отримали: $\varphi^*_{емп} = 0,000$, що означає рівень статистичної значущості на рівні 0.5 ($p>0,05$) – на констатувальному етапі дослідження. На контрольному етапі експерименту ми отримали: $\varphi^*_{емп} = 2,355$, що означає рівень статистичної значущості на рівні 0.0093 ($p\leq 0,01$).

Отже, у підсумку, рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі за узагальненими показниками компонентів знаходиться у зоні значущості, що в свою чергу спростовує гіпотезу H_0 і підтверджує висунуту нами гіпотезу H_1 , яка доводить, що проведені нами експериментальні заходи під час підготовки організаторів молодіжного туризму мали статистичне значення.

Зважаючи на отримані та оброблені нами дані можна стверджувати, що загальний рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до

організації молодіжного туризму, порівнюючи контрольну та експериментальні групи, довів, що впроваджена нами експериментальна технологія навчання в експериментальній вибірці показала позитивні зсуви, які дають нам можливість стверджувати, що наш педагогічний експеримент мав статистично значущі результати і може вважатись успішним.

Висновки до третього розділу

В розділі висвітлено три етапи впровадження педагогічного експерименту підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Процес отримання достовірних даних, які перевіряють висунуту гіпотезу, складав етапи: підготовчий, дослідницький (фази: констатувальна, формувальна і контрольна) та обробка й інтерпретація даних.

На першому етапі дослідження – *підготовчому*, нами визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження. Сформульовано постановку проблеми та гіпотезу. Вивчено зарубіжний та український досвід у підготовці фахівців туризму, виявлено наявні проблеми та стан готовності організаторів молодіжного туризму в українському освітньому середовищі. Проаналізовано інформаційний простір. На завершення етапу проведено пошуковий експеримент. Результати пошукового експерименту довели актуальність нашого дослідження та скерували нас до пошуку способів розв'язання поставлених завдань.

На другому етапі – *дослідницькому*, який складав такі фази експерименту, як: констатувальна, формувальна та контрольна.

Констатувальна фаза нашого дослідження складалась зі створення структурно-педагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, обґрунтування організаційно-педагогічних умов та впровадження їх в навчально-професійну діяльність. На цьому етапі нами визначені: критерії, показники, рівні сформованості знань, умінь, навичок; підготовлений діагностичний інструментарій; виділено вибірку для контрольної та експериментальної групи. Шляхом проведення пілотажного анкетування здійснено діагностику поточного рівня знань, умінь та навичок майбутніх спеціалістів у сфері молодіжного туризму.

На етапі формувальної фази нами експериментально досліджувалась дієвість структурно-педагогічної моделі та організаційно-педагогічних умов,

які складали науково-методичну базу підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Контрольна фаза експерименту мала на мені проаналізувати отримані дані педагогічного експерименту зіставивши результати контрольної та експериментальної груп на початковому етапі (констатувальному) та по завершенні (контрольний етап) дослідження.

Третім заключним етапом було визначено – *обробку та інтерпретацію даних*, отриманих у ході проведення нашого дослідження. На цій стадії застосовано статистичний аналіз методом математичних розрахунків, що дав можливість підтвердити достовірність отриманих у ході педагогічного дослідження даних та підтвердив висунуту нами гіпотезу на першому етапі нашого експерименту. Розтлумачено одержані нами у ході дослідження дані та сформульовано загальні висновки.

В експерементальній складовій дисертаційної роботи ми перевірили ефективність впровадження організаційно-педагогічних умов і вимірювали рівні сформованості знань, умінь та навичок щодо організації молодіжного туризму майбутніми фахівцями визначивши контрольну (КГ) і експериментальну групи (ЕГ).

У розділі ми презентували та вивчили результати проведеного нами педагогічного дослідження, яке було впроваджене у контексті підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Співставивши результати, визначили, що зміни, які відбулись в експериментальній групі (ЕГ) через проведені нами заходи професійної спрямованості, за визначеними критеріями: ціннісно-мотиваційної спрямованості (ЦМС); діяльнісно-практичної відповідності (ДПВ) та особистісно-професійної цілісності (ОПЦ) вище ніж в контрольній групі (КГ).

В розділі унаочнено загальні результати за критеріями ціннісно-мотиваційної спрямованості (ЦМС), діяльнісно-практичної відповідності (ДПВ) та особистісно-професійної цілісності (ОПЦ) на початковому етапі експерименту без впровадження експериментальних заходів показники у двох

вибірках (ЕГ та КГ) практично не відрізнялись, а отже, знаходились на одному рівні. Щодо результатів експериментальної та контрольної груп на завершальній фазі експерименту: високий рівень мали 56,9% (від початку експерименту показник зріс на 34,6%) - студенти з групи ЕГ, 31,2% (зріс на 9,2%) - студенти з групи КГ; середній рівень в ЕГ становив – 36,9% (за рахунок високого рівня показник знизився на 11,7%), в КГ – 49,5% (показник підвищився на 1,7%); низький рівень в ЕГ – 6,2% (знизився на 23,1%), КГ – 19,3% (показник знизився на 10,9%).

Отже, в третьому розділі доведено актуальність науково-дослідної роботи та експериментально визначено ефективність запропонованих нами організаційно-педагогічних умов.

Основні результати розділу відображені у наукових працях автора: [Геращенко Я.М. (2020b); Геращенко Я.М. (2020c); Геращенко Я.М. (2021a); Геращенко Я.М. (2024b); Геращенко Я.М. (2024c)].

ВИСНОВКИ

Проведене теоретичне та експериментальне дослідження відповідно до мети та поставлених завдань, дає змогу сформулювати загальні висновки:

1. Проаналізовано стан проблеми підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, що представлений у сучасній педагогічній науці. Уточнено сутність основних понятійних конструктів дослідження, схарактеризовано та окреслено понятійний апарат дослідження в контексті підготовки фахівців до організації молодіжного туризму. Аналіз наукових праць, педагогічних досліджень, навчально-методичної літератури щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі дозволив нам схарактеризувати науково-теоретичну базу термінологічних системних понять. *Туристична галузь* – це галузь сфери послуг третинного сектора національної економіки, комерційно спрямована на надання населенню туристичних послуг. Система обслуговування має в своєму розпорядженні об'єкти нерухомості, транспортні, торгівельні, сервісні та виробничі підприємства, що складають базу туристичної індустрії. *Майбутній фахівець* – це особистість з сукупністю систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетенцій, здобутих у закладі вищої освіти. Запропоновано авторську інтерпретацію та визначення дефініції, а саме: *молодіжний туризм* - є багатофункціональним визначенням туристичної діяльності молодих людей віком від 14-ти до 35-ти років з метою знайомства з культурами відвідуваних країн, навчанню новому, волонтерською діяльністю та оздоровленням фізичного і психологічного стану. *Майбутній фахівець з організації молодіжного туризму* - це вмотивована особистість, яка здобуває освіту в галузі туристичної діяльності та формує свою професійно-туристичну компетенцію з чітким ухилом на організацію молодіжного туризму.

2. З'ясовано особливості та досвід підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму в світовому та українському освітньому вимірі. Отже, у міжнародному освітньому середовищі варто констатувати високий рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі у провідних європейських школах Швейцарії, Франції, Великобританії, Нідерландах, Німеччини. Використовуючи різні підходи щодо академічного та практико-орієнтованого навчання, освітня діяльність цих шкіл спрямована на чітку професійну орієнтацію, яка надає можливість майбутнім фахівцям якнайдосконаліше оволодіти майбутньою професією та сприяє швидкому кар'єрному зростанню. Незважаючи на виклики сучасності, які постали перед українським суспільством в безпековому, економічному та технологічному питаннях, велика увага приділяється пошуку механізмів якісного обслуговування клієнтів через становлення системи професійної підготовки фахівців у галузі згідно зі світовими стандартами та формуванню компетентного спеціаліста, який здатний організовувати та втілювати стратегії туристичної справи. З'ясовано стан готовності майбутніх фахівців туристичної галузі до професійної діяльності у царині молодіжного туризму шляхом проведення пошукового експерименту, у якому взяли участь 275 осіб (студенти спеціальності 242 «Туризм» 1-4 курсів бакалавріату, науково-педагогічні працівники, фахівці з туризму та роботодавці). Респонденти досліджуваних нами категорій заповнювали авторські опитувальники, відповіді яких наштовхнули нас на висновки щодо перспективності обраної нами тематики дослідження.

3. Визначено та теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму й розроблено структурну модель згаданого процесу. Формувалась навчально-професійна мотивація майбутніх фахівців туристичної галузі в процесі професійного самовизначення щодо організації молодіжного туризму. Реалізовувався інтегрований та метапредметний підходи до навчання з орієнтацією на цілі майбутньої професійної діяльності

у сфері молодіжного туризму. Взаємодія метапредметного й інтегрованого підходу сприяла оновленню системи освітньої діяльності, спрямовувала змістове наповнення навчальної та позанавчальної діяльності доречними формами фахової діяльності, забезпечувала системність та відповідність отриманих знань, умінь та навичок майбутніх фахівців, заохочувала використовувати сучасні інструментарії для дослідницької діяльності, виявляла та розвивала внутрішній потенціал майбутніх фахівців щодо професійної діяльності. Забезпечувалась підготовка майбутніх фахівців туристичної сфери до організації молодіжного туризму шляхом урізноманітнення форм практико-орієнтованої діяльності. Реалізовувалось заохочення здобувачів до професійного самовдосконалення через особистісно-розвивальну дозвілєву діяльність, яка визначала оптимальний набір професійних якостей, які найбільш фахово дотичні до організації молодіжного туризму. Запропоновано структурну модель підготовки майбутніх фахівців – організаторів молодіжного туризму, яка складалась з цільового, організаційного, технолого-змістового та аналітико-результативного блоків.

4. Експериментально перевірено та доведено ефективність впроваджених організаційно-педагогічних умов та структурної моделі у підготовці фахівців молодіжного туризму шляхом застосування методів математичних обробки результатів. Освітній процес з впровадженими організаційно-педагогічними умовами став ефективним за використання експериментальної методики. Експериментальна група отримала позитивні зміни в рівнях готовності до професійної діяльності в галузі молодіжного туризму, а саме: кількість студентів з високим рівнем готовності збільшилась на 34,6% від початку експерименту та на завершення становить 56,9%. Середній рівень готовності спостерігається в 36,9% студентів (показник знизився на 11,7% від початку експерименту). Низький рівень готовності до професійної діяльності щодо організації молодіжного туризму спостерігається в 6,2% студентів (показник знизився на 23,1% від початку експерименту).

Прорахувавши результати за формулою кутового перетворення Фішера ми отримали: $\varphi^*_{\text{емп}} = 2,355$, що означає рівень статистичної значущості на рівні 0.0093 ($p \leq 0,01$). Отже, у підсумку, рівень підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі знаходиться у зоні значущості, що в свою чергу підтверджує висунуту нами гіпотезу H_1 , яка доводить, що проведені нами експериментальні заходи під час підготовки організаторів молодіжного туризму мали статистичне значення.

Звичайно, проведене дослідження не вичерпує всі аспекти розв'язання визначеної проблеми. Подальші перспективи наукової розвідки полягатимуть у розробці систем підготовки майбутніх фахівців туризму з поглибленим використанням інформаційно-комунікативних та сучасних освітніх технологій, які відповідають теперішнім та майбутнім викликам, а також у дослідженні ефективних практичних процесів підготовки до роботи в туристичній сфері з поглибленим вивченням молодіжного туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артющина, М. В. (2013). Методи і прийоми мотивування і стимулювання навчальної діяльності студентів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (69).
2. Артющина, М. В., Артющина, М. В., Котикова, О. М., Романова, Г. М., Романова, А. Н., Аксьонова, О. В., & Федоренко, Н. І. (2007). Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі, 240.
3. Бабарицька, В. К., & Малиновська, О. Ю. (2004). Менеджмент туризму. *Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення турпродукту: Навчальний посібник*. К.: Альтерпрес, 288.
4. Бабушко, С. Р. (2015). *Теоретичні та методичні засади професійного розвитку фахівців туристичної сфери США і Канади* (Doctoral dissertation).
5. Балл Г. (2005). Психолого-педагогічні засади професійної орієнтації школярів. *Професійна діагностика*, 4-19.
6. Баловсяк, Н. В. (2006). *Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки* (Doctoral dissertation).
7. Безкоровайна, Л. В. (2015). Дослідження сучасного стану професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах України. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*, (1), 101-108.
8. Бейдик, О. О. (2005). Персонал-технології підготовки фахівців для туристсько-рекреаційної сфери. *Вісник КНУКіМ: Зб. наук. праць.–Вип, 12*, 47-50.
9. Білодід, І. К., & Бурячок, А. А. (1970). Словник української мови: в 11 т. *Київ: Наук. думка*, 1980. Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
10. Біскуп, В. С. (2016). Принципи та технології компетентнісного підходу до формування професійної кар'єрної студентської молоді.

11. Божко, Л.Д, Покологна, М.Н. (2008). Туризм в Україні: словник-довідник, 224.
12. Бойчевська, І. (2009). Роль системи дуальної освіти у професійній підготовці молоді у Німеччині. *Studies in Comparative Education*, (2).
13. Бочелюк, В. Й., & Бочелюк, В. В. (2006). Дозвіллезнавство, 208.
14. Брунець, Б. Р. (2012). Досвід підготовки кадрів сфери гостинності та туризму на прикладі Нідерландів. *Географія та туризм*, (20), 25-32.
15. Бусел, В. Т. (2005). Великий тлумачний словник сучасної української мови, 1736.
16. Вайнола, Р. Х. (2006). Особливості професійної підготовки майбутнього педагога в контексті особистісного підходу.
17. Варга, Л. А. (2016). Пропозиції вишів України щодо підготовки фахівців для туристичної галузі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*, (1), 171-176.
18. Василюк, А. (2004). Педагогічний словник-лексикон. Англоукраїнський. Українсько-англійський, 154.
19. Васківська, Г. О. (2012). Метапредметний підхід до формування системи знань про людину як один із принципів сучасного підручникотворення. *Проблеми сучасного підручника*, 1(12), 42-50.
20. Вихрущ, В. О. (2019). Андрагогічна парадигма: загальнонауковий контекст: монографія. *Тернопіль: Крок*.
21. Вишневський, В. І. (2015). Екологічний туризм. К.: *Інтерпрес ЛТД*, 140.
22. Вірна Ж. (2006). Актуальні проблеми діяльності психологічної служби, 141.
23. Вітковська, О. І. (1998). Професійне самовизначення як життєва проблема особистості. *Педагогіка і психологія*, 3, 171-179.
24. Власенко, О. М. (2018). Дозвіллева діяльність як фактор самореалізації студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*, 2(4), 95-97.

25. Вознюк, О. В., & Дубасенюк, О. А. (2009). Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід.
26. Волкова, Н. П. (2006). Професійно-педагогічна комунікація: теорія та методологія.
27. Волович, В. І., Тарасенко, В. І., & Захарченко, М. В. (1998). Соціологія: короткий енциклопедичний словник. *Український центр духовної культури*, 736.
28. Галєєва, А. П. (2009). *Організаційно-педагогічні умови виховної діяльності у вищому аграрному навчальному закладі* (Doctoral dissertation, АП Галєєва).
29. Галузяк, В. М., Сметанський, М. І., & Шахов, В. І. (2006). Педагогіка: навч. посіб. *Вінниця: Державна картографічна фабрика*, 400.
30. Геращенко, Я. М., & Омеляненко, Г. А. (2013). Спортивно-оздоровчий туризм у житті молоді. *Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт*, (2), 31-36.
31. Геращенко, Я. М., & Товстоп'ятко, Ф. Ф. (2013). Види спортивно-екологічного туризму. *Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт*, (2), 37-42.
32. Гладуш, В. А., & Лисенко, Г. І. (2014). Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія, 416.
33. Гнезділова, К. М., & Касярум, С. О. (2011). Моделі та моделювання у професійній діяльності викладача вищої школи: навч. посіб. *Черкаси: Видавець Чабаненко ЮА*, 8.
34. Головаха, Є. І. (1998). Життєві перспективи та професійне самовизначення молоді. Київ: Наукова думка, 143.
35. Гомеля, Н., & Ханова, О. (2023). Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання в контексті особистісного підходу. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 24(2), 67-77.
36. Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Либідь, 557.

37. Гончаренко, С. У., Зязюн, І. А., & Ничкало, Н. Г. (2000). Професійна освіта: словник: навч. посіб. Київ: Вища школа, 380.
38. Гончаренко, Я. В., & Горбачук, В. О. (2012). Математичні методи аналізу результатів педагогічного експерименту. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені МП Драгоманова. Серія 3: Фізика і математика у вищій і середній школі, (10), 168-175.
39. Городяненко, В. Г. (2005). Соціологія. Знання, 560.
40. Горонескуль, М. М. (2009). Таблиці функцій та критичних точок розподілів. Розділи: Теорія ймовірностей. Математична статистика. Математичні методи в психології.
41. Грицак, Ю. П. (2008). Організація самодіяльного туризму: Навчальний посібник для студентів за напрямом підготовки «туризм».
42. Гриценко, Л. І. Формування навчально-професійної мотивації у студентів в умовах вищого навчального закладу. URL: www.psyh.kiev.ua.
43. Гришук, О. К., & Ципко, В. В. (2016). Педагогічний аспект підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі. Економіка та управління на транспорті, (3), 118-123.
44. Гура, О. І. (2005). Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: Навчальний посібник. Київ, Центр навчальної літератури, 224.
45. Гура, Т., & Рома, О. (2022). Діяльнісний підхід у базовій середній освіті: від педагогічної теорії до освітянської практики. Нова українська школа у базовій середній освіті: впевнені кроки Запорізької області: науково-методичний посібник/відп. ред. ТЄ Гура, 26.
46. Гуржій, А. М., & Доній, В. М. (1994). Наукове та методичне забезпечення професійної освіти. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції.–Ч, 1, 19-21.
47. Дзюба, І., Жуковський, А., Романів, О., Железняк, М. Г., & Бадзьо, Ю. (Eds.). (2022). Енциклопедія сучасної України. Koordynatsiïne biuro Entsiklopedii Suchasnoi Ukraïny. Т. 14. <https://esu.com.ua/article-5031>

48. Дубасенюк, О.А. (2012). Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід. Житомир: ЖДУ ім.І.Франка, 436.
49. Дубасенюк, О. А. (2011). Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. *Креативна педагогіка*, , (4), 23-28.
50. Дубасенюк, О. А. (2011). Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід.
51. Дубасенюк, О. А. (2013). Синергетичні засади виховної діяльності педагога. In *Творчість як спосіб пізнання дійсності: синергетична парадигма: матеріали Всеукр конф., 20 березня 2013 р.* (pp. 18-26). К.: ІОД.
52. Дубасенюк, О. А. (2016). Методологія та методи науково-педагогічного дослідження: навч.-методичний посібник.
53. Дубасенюк, О. А., & Іванченко, А. В. (2002). Практикум з педагогіки: Навчальний посібник. *Житомир: ЖДПУ*.
54. Дубінка, М. (2015). Специфіка професійного самовизначення особистості майбутнього фахівця. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*, (140), 47-51.
55. Дубічинський, В. В. (2007). Сучасний тлумачний словник української мови: 60 000 слів.
56. Дубровіна, І., & Яременко, Н. (2021). Дозвілєва кваліфікація учнів старшого підліткового віку як соціально-педагогічна проблема: результати дослідження. *Український Педагогічний журнал*, (2), 28-40.
57. Дудорова, Л. Ю. (2014). Формування готовності майбутніх учителів до організації шкільного туризму (теоретико-методичний аспект), 424.
58. Дядечко, Л. П. (2007). Економіка туристичного бізнесу. К.: *Центр учбової літератури*, 224, 2008.
59. Євтух, М. Б., & Сердюк, О. П. (2002). Соціальна педагогіка: підручник. Київ: *МАУП*, 232.

60. Єрохін, С. А., Никитін, Ю. В., & Никитіна, І. В. (2011). Концепція професійної мотивації студентів як фактору конкурентності на ринку праці. *Юридична наука*, (1), 20-27.
61. Єфімов, С. О. (2013). Підготовка фахівців у сфері туризму до організації оздоровлення населення. *Таврійський вісник освіти*, (3), 47-55.
62. Жосан, О. Е. (2008). Педагогічний експеримент. *Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського*, 72.
63. Журенко, Л.О. (1994). Науково-методичне забезпечення викладання спецдисциплін. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 11-14 травня 1994 р, 188-189.
64. Загородня, Л. П. Результати експериментальної перевірки системи підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. *Pedagogy and Psychology*, 51.
65. Загребельна, Л. (2005). Педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів у економічних навчальних закладах. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, (8), 291-296.
66. Зайченко, І. В. (2016). Педагогіка: підручник, 608.
67. Запороженко, Ю. Г. (2011). Система забезпечення якості вищої освіти в Ірландії. Електронна бібліотека НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/1290/1/Avtoref.-Ireland.pdf>
68. Золотухіна, С. Т., & Башкір, О. І. (2016). Наукові підходи в педагогічних дослідженнях.
69. Зубехіна, Т. В. (2021). Туристична освіта в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Educological discourse*, 35(4), 50-65.
70. Зубехіна, Т. В., & Кушнір, В. В. (2020). Електронні засоби комунікації при підготовці фахівців з туризму. *Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві*, 179.
71. Зубко, А. М. (2002). Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації

педагогічних кадрів. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю, 13(04).*

72. Зуброва, О.А. (2016). Сучасний фахівець: гуманіст, професіонал, майстер: монографія. Херсон, 402.

73. Зязюн, І. А. (2005). Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (25), 13-18.

74. Зязюн, І. А. (2011). Цілісний методологічний підхід у педагогічному науковому дослідженні. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*, 7-13.

75. Іванова, В. В. (2011). Креативний підхід до навчання як засіб формування креативної особистості майбутнього вчителя. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету України*, (4), 46-50.

76. Ілляхова, М. В. (2014). Андрагогічні принципи формування креативної особистості. *Обдаровані діти—інтелектуальний потенціал держави: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16-20 вересня 2014 року, м. Київ*, 252-259.

77. Інжиєвська, Л. А. (2009). Психологічні особливості професійної самоідентифікації молодого фахівця. *Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. ГС Костюка АПН України/за ред. СД Максименка. Київ*, 143-152.

78. Карапузова, Н. Д., Починок, Є. А., & Помогайбо, В. М. (2012). *Основи педагогічної ергономіки*, 192.

79. Кашканова, Г. Г. (2008). Навчально-пізнавальна діяльність студента як єдність його операційних та мотиваційних компонентів.

80. Килимистий, С. М. (2007). Анімація в туризмі: навч. посібник. *Київ. Вид-во ФПУ*, 188, 18.

81. Клепко, С. Ф. (1998). Інтегративна освіта і поліморфізм знання. *Київ-Полтава-Харків: ПОППОП*, 360.

82. Клименюк, О. В. (2006). Технологія наукового дослідження: Авторський підручник. *Київ-Ніжин: ТОВ Видавництво «Аспект-Поліграф».*
83. Клопов, Р., & Безкоровайна, Л. (2016). До питання формування готовності майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах. *Педагогічний процес: теорія і практика*, (4), 25-30.
84. Кнодель, Л. В. (2007). *Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в країнах-членах ВТО* (Doctoral dissertation, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка).
85. Ковальчук, Т. І. (2012). Організаторська робота у сфері дозвілля: тлумачний словник-довідник соціального педагога. *НАКККиМ*, Київ, 360.
86. Козак, Л. В. (2009). Професійно-орієнтовані форми навчання у підготовці фахівців туризму. *Педагогічний процес: теорія та практика*, (1), 68-78.
87. Коломієць, А. М., & Лазаренко, Н. І. (2016). Сучасні методологічні підходи в організації вищої педагогічної освіти.
88. Кондрашова, Л.В. (2009). Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи. *Хмельницький, ХНУ*, 101-105
89. Коновал, О. А., & Туркот, Т. І. (2013). Педагогіка та психологія вищої школи, 466.
90. Конох, А. П. (2006). Професійна підготовка майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму: монографія. *Запоріжжя: ЗДУ*, 81-82.
91. Коць, Т. Інтегративний–інтеграційний–інтегрований–інтегрувальний. *Культура мови на щодень*.
92. Кремень, В.Г. (2008). *Енциклопедія освіти*. Юрінком Інтер, 1040.
93. Крупський, Я. В., & Михалевич, В. М. (2010). Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій.
94. Кузик, С. П. (2011). Географія туризму: навч. посіб. *К.: Знання*, 271.
95. Кузьмінський, А. І. (2005). Педагогіка вищої школи: навч. посіб. *Київ. Знання*, 486.

96. Кузьмінський, А. І., & Омеляненко, С. В. (2010). Технологія і техніка шкільного уроку, 335.
97. Курлянд, З. Н. (1995). Професійна усталеність вчителя—основа його педагогічної майстерності.
98. Курлянд, З. Н., Осипова, Т. Ю., & Гурін, Р. С. (2012). Теорія і методика професійної освіти: навч. посіб. Київ: Знання, 390.
99. Кустовська, О. В. (2005). Методологія системного підходу та наукових досліджень. Тернопіль: Економічна думка, 124.
100. Кючук, С. (2016). Турецький досвід реформування середньої освіти в умовах глобалізації. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (1 (84)), 60-64.
101. Лаврентьєва, Г. П., & Шишкіна, М. П. (2007). Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту.
102. Ліненко, А. Ф. (2002). Готовність до педагогічної діяльності. *Педагогіка вищої школи: навч. посібник. АФ—Одеса: ПДПУ*, 191-196.
103. Літвінова-Головань, О., & Безкоровайна, Л. (2014). Аналіз підготовки фахівців із дозвільної анімації у сучасних вищих навчальних закладах України. *Науковий вісник мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, (13), 339-344.
104. Літовка-Деменіна, С. Г. (2017). Сучасний стан підготовки майбутнього фахівця сфери туризму до екскурсійної діяльності: теоретико-методологічний аспект. *Теоретична і дидактична філологія. Серія: Педагогіка*, (24), 93-102.
105. Лозова, В. І., & Троцько, Г. В. (2002). Теоретичні основи виховання і навчання.
106. Лозовецька, В. Т. (2011). Концептуальні засади формування професійної компетентності фахівця туризму. URL: <http://dok.znaimo.com.ua/docs/index15862.html>

107. Лозовецька, В. Т. (2012). Професійна орієнтація молоді в умовах сучасного ринку праці: монографія, 157.
108. Лозовюк, Ю. С. (2013). Психологічна готовність фахівців з туризму до професійної діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, (18 (3)), 81-86.
109. Лопушанська, Ю. М. (2012). Контекстний підхід у навчанні студентів-соціологів професійній англійській мові. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія]*. Сер.: Педагогіка, (188, Вип. 176), 98-101.
110. Лузан, П. Г., Сопівник, І. В., & Виговська, С. В. (2010). Основи науково-педагогічних досліджень. Київ: НАКККиМ.
111. Любарець, В. (2017). Соціокультурна компетентність як необхідна складова в екскурсійній діяльності майбутнього фахівця сфери туризму. *Педагогічні науки*, (70), 60-63.
112. Любарець, В. В. (2012). Критерії сформованості професійної компетентності майбутніх агентів з організації туризму. *Науковий вісник нац. університету біоресурсів і природокористування України. ч. 1*, 175, 84-93.
113. Любарець, В. В. (2013). Особливості процесу виробничого навчання в готелі майбутніх агентів з організації туризму: методичні рекомендації. К.: Вид-во КУТЕП.
114. Любіцева, О. О. (2006). Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти)-К., 2005. 3. Стафійчук ВІ Рекреація: Навчальний посібник, 60.
115. Люта, Д. А. (2021). *Формування готовності майбутніх фахівців з туризму до професійної діяльності у сфері соціального туризму* (Doctoral dissertation, Запоріжжя, 2021).
116. Мазур, Н. П. (2013, April). Деякі підходи щодо визначення готовності майбутніх вчителів інформатики до здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів. In *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки: матер. III щорічної Всеукр. наук.-практ. конф., 18 квіт. 2013 р.* (pp. 132-142).

117. Майєр, Н. В. (2021, December). Принципи компетентнісного підходу до формування креативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов і культур. In *The 6th International scientific and practical conference "International scientific innovations in human life" (December 15-17, 2021) Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2021. 998 p. (p. 379).*
118. Майковська, В. І. (2016). Практико-орієнтоване навчання як засіб професіоналізації підготовки майбутніх фахівців в Україні. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, (50-51), 161-167.
119. Макаревич, О. О. (2015). Гейміфікація як невід'ємний чинник підвищення ефективності елементів дистанційного навчання. *Молодий вчений*.
120. Маковецька, Н. В. (2014). Урахування особливостей спортивно-оздоровчого туризму в процесі підготовки фахівців туристичної галузі. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, (34), 238-244.
121. Максимовська, Н. О. (2012). Соціально-педагогічна експлікація поняття сфера дозвілля. *Вісник Харківської державної академії культури*, (38), 268-276.
122. Малафійк, І. В. (2009). Дидактика. *Навчальний посібник. Київ: Кондор*, 406.
123. Малихін, О. В., & Демчук, О. І. (2024). Роль компетентнісного підходу в удосконаленні навчально-пізнавальної діяльності студентів на засадах індивідуалізації. *Інститут педагогіки НАПН України*, 163.
124. Малихін, О. В., Павленко, І. Г., Лаврентьева, О. О., & Матукова, Г. І. (2014). Методика викладання у вищій школі, 270.
125. Мальська, М. П., & Худо, В. В. (2012). Туристичний бізнес: теорія та практика: підручник. *Київ: Центр учбової літератури*.
126. Мальська, М. П., Антонюк, Н. В., & Ганич, Н. М. (2008). Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник. *Знання*, 661.

127. Масляк, П. О. (2008). Рекреаційна географія: навч. посіб. К.: Знання, 343.
128. Методи педагогічних досліджень (2007) Київ: МОН <http://www.readbookz.com/book/>
129. Мирончук, Н. М. (2018). Контекстний підхід у підготовці студентів до професійної діяльності у зарубіжній педагогічній теорії. *Креативна педагогіка*, (13), 95-101.
130. Міляєва, В. Р., Городиська, В., & Пантюк, М. (2014). Педагогіка та психологія вищої школи: тексти лекцій.
131. Мойсеюк, Н. Є. (2006). Готовність до професійної діяльності: суть і шляхи формування. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. Вип. 12*, 364-368.
132. Мойсеюк, Н. Є. (2007). Педагогіка: навч. посіб. 5-те вид., доп. і перероб. Київ: БВ, 655.
133. Моргулець, О. Б. (2012). Менеджмент у сфері послуг: навч. посіб. Київ, Центр учбової літератури, 384, 53.
134. Мороз, Л. В. (2007). Організаційно-педагогічні умови формування готовності викладачів до виховної роботи у вищих навчальних закладах (формувальний експеримент). *Проблеми освіти: науковий збірник. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України*, 88-98.
135. Мусійчук, С. М. (2011). Психологічні особливості використання синергетичного підходу до викладання іноземних мов. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, (3).
136. Овчаров, С. М. (2004). Індивідуально-диференційований підхід у професійній підготовці майбутніх учителів інформатики.
137. Олійник, П. М. (2001). Історичні аспекти сучасних педагогічних технологій та їх місце в підготовці фахівців для сфери туризму. *Наукові записки КІТЕП*, 243-264.

138. Онкович, Г. В., Бойченко, М. І., Дем'яненко, Н. М., Донець З. Ф., Карачун, В. Я., Кобченко, В. І., Куляс, П. П., Лесик, Г. В., & Олексюк, О. М. (2012). *Теоретико-методологічні засади інтеграції змісту гуманітарної освіти у вищих навчальних закладах негуманітарного профілю*. (Монографія). Київ: Педагогічна думка.
139. Орбан-Лембрик, Л. Е. (2010). Психологія управління: навч. посіб. Київ: Академвидав, 544, 10.
140. Орбан-Лембрик, Л. Е. (2005). *Соціальна психологія*. Академвидав, 448.
141. Ортинський, В. Л. (2009). Педагогіка вищої школи: навч. посіб.[для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Центр учбової літератури, 472, 249.
142. Офіційний сайт «Stenden University» <https://www.nhlstenden.com/>
143. Офіційний сайт <http://geo.univ.kiev.ua/uk/kafedri/krajinoznavstva-ta-turizmu>
144. Офіційний сайт <http://geography.lnu.edu.ua>
145. Офіційний сайт <http://lp.edu.ua/tur/istoriya-kafedry>
146. Офіційний сайт <https://kymu.edu.ua/kafedra-mizhnarodnogo-turizmu/>
147. Офіційний сайт Маастрихтської школи готельного бізнесу <http://www.hotelschoolmaastricht.nl>
148. Офіційний сайт Міжнародного університету прикладних наук Бат-Гоннеф «IUBH University of Applied Sciences» <https://www.iubh.de/en/>
149. Пазенок, В. С. (2009). Філософія та праксеологія туризму. *Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки.*—2010.—Випуск 8, 8-35.
150. Паламарчук, О. Ф. (2011). Особливості підготовки фахівців сфери туризму у вищих школах Франції. *П 86 Педагогіка формування творчої особистості у вищій школі*, 191-197.
151. Пангелов, Б. П. (2010). Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. Київ: Академвидав, 247.

152. Панфілов, О. Ю., & Савченко, О. О. (2015). Філософські аспекти мотивації навчальної діяльності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*, (2 (25)), 13-21.
153. Переяславська, С., & Смагіна, О. (2019). Гейміфікація як сучасний напрям вітчизняної освіти. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*, 250-260.
154. Плещан, Х. В. (2018). Стан та тенденції розвитку формування конкурентоздатного фахівця в умовах пошуку нової парадигми в сфері туризму. *Економіка та держава*, (6), 74-79.
155. Плюхіна, Н. П., & Паращенко, М. С. (2022). Реалізація особистісно-орієнтовного підходу у навчально-виховному процесі.
156. Погребняк, Д. В., Павлюк, І. М., & Балдецький, А. А. (2022). Застосування контекстного навчання в освітньому процесі ВНЗ, 51.
157. Погрібна, В. Л., & Підкуркова, І. В. (2017). Професійне самовизначення: проблеми теорії та практики. " *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого*". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 4(35), 106-117.
158. Покоłodна, М. М. (2012). Рекреаційна географія. *Харків: ХНАМГ*, 275.
159. Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти Запорізького національного університету (2024) <https://surl.li/ehsfmc>
160. Польова, Л. В. (2012). Особливості практичної підготовки фахівців з туризму. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, (4), 239.
161. Попович, Н. М. (2014). Неперервна педагогічна освіта: організаційно-методичні засади, 124.
162. Про вищу освіту, Закон України № 1556-VII (2025) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

163. Про волонтерську діяльність, Закон України № 3236-VI (2025) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
164. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій, Постанова Кабінету Міністрів України № 1341 (2025) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п#Text>
165. Про затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти з напрямку 0504 "Туризм", Наказ Міністерства освіти і науки України № 476 (2004) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0863-04#Text>
166. Про Національну доктрину розвитку освіти, Указ Президента України № 347/2002 (2002) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
167. Про освіту, Закон України № 2145-VIII (2025) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
168. Про охорону дитинства, Закон України № 2402-III (2025) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
169. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні, Закон України № 2998-XII (2021) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text>
170. Про туризм, Закон України № 324/95-ВР (2024) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>
171. Рут, Є. З. (2005). *Організаційно-методичні основи туристично-краєзнавчої діяльності в школі та її вплив на організм школярів* (Doctoral dissertation, з фізичн. вихован. та спорту).
172. Сакун, Л. В. (2004). Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в розвинутих країнах світу: монографія. К. МАУП.
173. Самойленко О.О (2023). Контекстний підхід в освіті дорослих: особливості, перспективи в Україні. *Теорія і методика професійної освіти*, 117-121.
174. Самойлов, С., & Ціперко, Т. (2022). Діяльнісний підхід в організації освітнього процесу на уроках інтегрованих курсів природничої

освітньої галузі (5-6 класи). *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: науково-методичний вісник*, 58, 172-190. URL: <https://znayshov.com/News/Details/naukovo-metodychnyi-visnyk-58>

175. Семенова, А. В. (2006). Словник-довідник з професійної педагогіки, 221.

176. Сидор, І. (2009). Професійна підготовка менеджерів дозвілля в університетах великої Британії у. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: педагогіка*, (1), 152-156.

177. Сидор, І. П. (2010). *Організаційно-педагогічні умови дозвілєвої діяльності студентів у педагогічних коледжах Великої Британії* (Doctoral dissertation, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка).

178. Сидорук, А. В. (2016). Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до анімаційної діяльності в загальноосвітній школі. *Запоріжжя: ЗНУ*.

179. Синякова, В. Б. (2014). Професійне самовизначення особистості. *Мала академія наук учнівської молоді*.

180. Сисоєва, С. О., & Кристопчук, Т. Є. (2013). Методологія науково-педагогічних досліджень, 360.

181. Смолій, В. А., Федорченко, В. К., & Цибух, В. І. (2006). Енциклопедичний словник-довідник з туризму. К.: Видавничий дім «Слово», 372.

182. Сокол, Т. Г. (2012). Педагогічні умови навчально-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії. *Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ*.

183. Сокол, Т. Г. (2017). Зміна парадигми професійної підготовки фахівців туристичної сфери України в умовах трансформацій ринку праці в сучасному туризмі. *Цілі сталого розвитку: глобальні та національні виміри: Матеріали*, 312.

184. Сологуб, А. І. (2013). Особливості креативного підходу у профільному навчанні обдарованих учнів. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, (7), 34-36.
185. Старостенко, Г. Г., Онишко, С. В., & Поснова, Т. В. (2016). Національна економіка: навч. посібник. *Ліра-К*.
186. Столяренко, О. В., & Столяренко, О. В. (2020). Моделювання педагогічної діяльності у підготовці фахівця: навчальний посібник. *Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД*, 196.
187. Тверезовська, Н., & Філіппова, Л. (2009). Сутність та зміст поняття «педагогічні умови». *Нова педагогічна думка*, 3, 90-92.
188. Тесленков, О. (2016). Використання синергетичного підходу в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. *Гірська школа Українських Карпат*, (14), 230-234.
189. Ткаченко, І., & Ткаченко, А. (2021). Компетентнісний підхід у навчальній діяльності ВНЗ. *Молодий вчений*, (5 (93)), 69-72. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-5-93-14>
190. Ткачук, Л. М. (2010). Освітній туризм у світі й в Україні, 137-144.
191. Трубачева, С. Е. (2015). Метапредметні основи профільного навчання. *Дидактика: теорія і практика*, 3, 79-82.
192. Уварова, Г. Ш. (2011). Шляхи поглиблення міжнародного співробітництва у підготовці кадрів для сфери туризму. *Географія та туризм*, (Вип. 16), 18–25.
193. Федорченко, В. К. (2004). Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму. *К.: Слово*.
194. Федорченко, В. К. (2017). Політична еліта та проблеми розвитку туризму. *Туризм і готельно-ресторанна справа*, 379.
195. Федорченко, В. К., Фоменко, Н. А., Скрипник, М. І., & Цехмістрова, Г. С. (2004). Педагогіка туризму. *К.: Видавничий дім «Слово*.
196. Філіпенко, О. Є. (2016). Проблеми підготовки спеціалістів сфери туризму в Україні. *Економічний аналіз*, (24, № 1), 79-81.

197. Філоненко, І. М. (2012). Особливості та структура системи підготовки кадрів для туристичної сфери. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка*, (4), 239.
198. Фіцула, М. М. (2006). Педагогіка вищої школи, 352.
199. Фіцула, М. М. (2005). *Педагогіка*. Академія, 560.
200. Флегонтова, Н. М. (2008). Словник-довідник термінів педагогічного маркетингу, 80.
201. Фокін С. П., & Гайова О. М. (2012). Педагогічні аспекти підготовки фахівців туризму у вищих навчальних закладах України. *Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм*, 2(2), 5-5.
202. Фокін, С. П. (1999). Спортивний і спортивно-оздоровчий туризм: питання термінологічного апарату. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, (4), 88.
203. Фокін, С. П. (2003). Організація спортивно-оздоровчого туризму: метод. рек. для студ. К.: КУТЕП.
204. Фокін, С. П. (2014). Спортивний туризм. *Навчальний посібник*. Київ: НАУ.
205. Фоменко, Н. А. (2011). Стандартизація туристської освіти: теорія, методика. *Вища школа*, 287.
206. Хмілярчук, Н. С. (2008). Педагогічні умови організації навчальної практики майбутніх менеджерів туристичної сфери.
207. Хоцкіна, С. М., & Хоцкіна, С. Н. (2016). Упровадження діяльнісного підходу в контексті фахової підготовки педагогів професійного навчання (на прикладі вивчення дисциплін профільної та практичної підготовки).
208. Церковний, А. (2004). Формування навичок у просторі комп'ютерних ігор. *Соціальна психологія*, (3), 163-169.

209. Цибульський, В. О. (2017). Критерії та показники сформованості професійної культури майбутніх менеджерів туризму. *Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки*, (1).
210. Чайка, В. М. (2011). Основи дидактики: навч. посіб. Київ: Академвидав, 240.
211. Чернишова, Є. Р., Гузій, Н. В., Ляхоцький, В. П., Ануфрієва, О. Л., Регейло, І. Ю., Саюк, В. І., ... & Штомпель, Г. О. (2014). Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти, 230.
212. Черній, Г. (2010). Досвід підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери в Україні та світі. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, (26), 545-549.
213. Чижевський, Б. Г. (1996). Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні. Київ: Інститут педагогіки АПН України, 249.
214. Чикалова М.М. (2014). Педагогічні умови перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сфери туризму (з урахуванням досвіду Туреччини) *Електронне фахове (педагогічне) видання «Народна освіта»*
215. Чикалова, М. (2011). Роль університетських осередків міжнародного співробітництва у формуванні компетентних якостей майбутніх менеджерів міжнародного туризму. *Studies in Comparative Education*, (3-4).
216. Чикалова, М. М. (2011). Соціально-економічні та культурно-освітні чинники становлення та розвитку туристської освіти в Туреччині.
217. Чикалова, М. М. (2012). Організаційно-педагогічні засади підготовки менеджерів міжнародного туризму в університетах Туреччини.
218. Чорна, Л. В. (2008). Система підготовки майбутніх фахівців з туризму в університетах США. In *Викладач і студент: суб'єкт-суб'єктні відносини: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Черкаси* (pp. 89-91).

219. Чорненко, Н. В. (2006). Організація туристичної індустрії: Навчальний посібник. *Київ, Атіка*, 264.
220. Шандор, Ф. Ф., & Кляп, М. П. (2013). Сучасні різновиди туризму: підручник. *Київ, Знання*, 334, 2.
221. Шинкарук, В. І. (1986). Філософський словник. *Київ: Наукова думка*, 800.
222. Щербак, Л. В. (2017). *Формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів у професійній діяльності* (Doctoral dissertation).
223. Щука, Г. П. (2010). Організація практичної підготовки майбутніх фахівців туристичної індустрії. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*, 16(203), 117-125.
224. Ягупов, В. В. (2002). Педагогіка: навч. посібник. *К.: либідь*, 560(1).
225. Яременко, Н. В. (2007). Дозвілєзнавство: навчальний посібник. *Фастів: Поліфаст*, 460.
226. Ярмаченко, М. Д. (2001). Педагогічний словник. *Київ: Педагогічна думка*, 516.
227. Andrioni, F. (2018). Cross-European perspective in social work education: A good blended learning model of practice. *Sustainability*, 10(5), 1539.
228. Androshchuk, I., Pohrebniak, D., Kulchytskyi, V., Kuznetsova, H., & Zhyhora, I. (2022). *Application of context-based learning in modern pedagogy*. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. P. 22-28.
229. Attali, Y., & Arieli-Attali, M. (2015). Gamification in assessment: Do points affect test performance?. *Computers & education*, 83, 57-63.
230. Baker, E. D., Hope, L., & Karandjeff, K. (2009). Contextualized Teaching & Learning: A Faculty Primer. A Review of Literature and Faculty Practices with Implications for California Community College Practitioners. *Academic senate for California community colleges*. URL: <http://www.cccbsi.org/Websites/basicskills/Images/CTL.pdf>

231. Berns, R. G., & Erickson, P. M. (2001). Contextual Teaching and Learning: Preparing Students for the New Economy. The Highlight Zone: Research@ Work No. 5. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.453.3887&rep=rep1&type=pdf>
232. Bicikova, K. (2014). Understanding student travel behavior: A segmentation analysis of British university students. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 31(7), 854-867.
233. Boden, G. M., & Hart, L. (2018). Kahoot-game based student response system. *Compass: Journal of Learning and Teaching*, 11(1), 1-4.
234. Bozkurt, A., & Durak, G. (2018). A systematic review of gamification research: In pursuit of homo ludens. *International Journal of Game-Based Learning (IJGBL)*, 8(3), 15-33.
235. Buckingham, D., & Scanlon, M. (2005). Selling learning: towards a political economy of edutainment media. *Media, Culture & Society*, 27(1), 41-58.
236. Campillo-Ferrer, J. M., Miralles-Martínez, P., & Sánchez-Ibáñez, R. (2020). Gamification in higher education: Impact on student motivation and the acquisition of social and civic key competencies. *Sustainability*, 12(12), 4822.
237. Crook, C. (2008). What are web 2.0 technologies, and why do they matter. *Education*, 2, 6-9. <http://www.tlrp.org/pub/documents/TELcomm.pdf>.
238. Cultural exchange. *Dictionary*. <https://www.dictionary.com/browse/cultural-exchange>
239. Cultural exchange. *How it works*. <https://culturalexchange.com/how-it-works/>
240. Dakowska, D. (2019). Higher education policy in the European Union. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
241. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.

242. Deliyannis, I., & Kaimara, P. (2018). Developing smart learning environments using gamification techniques and video game technologies. In *Didactics of Smart Pedagogy: Smart Pedagogy for Technology Enhanced Learning* (pp. 285-307). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-01551-0_15
243. Dellos, R. (2015). Kahoot! A digital game resource for learning. *International Journal of Instructional technology and distance learning*, 12(4), 49-52.
244. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011, September). From game design elements to gamefulness: defining "gamification". In *Proceedings of the 15th international academic MindTrek conference: Envisioning future media environments* (pp. 9-15).
245. Eusébio, C., & João Carneiro, M. (2015). How diverse is the youth tourism market? An activity-based segmentation study. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 63(3), 295-316.
246. Field, S., Sarver, M. D., & Shaw, S. F. (2003). Self-determination: A key to success in postsecondary education for students with learning disabilities. *Remedial and special education*, 24(6), 339-349.
247. Guardia, J. J., Del Olmo, J. L., Roa, I., & Berlanga, V. (2019). Innovation in the teaching-learning process: the case of Kahoot!. *On the horizon*, 27(1), 35-45.
248. Huotari, K., & Hamari, J. (2011, May). Gamification" from the perspective of service marketing. In *Proc. CHI 2011 Workshop Gamification*.
249. Hussain, H. & Eshaq, A.R. (2001). The Design Framework for Edutainment Environment. In Behesthi, R. in *Advances in Design Sciences & Technology*. Europia Publication, France. 81-90
250. Kapp, K. M. (2012). *The gamification of learning and instruction: game-based methods and strategies for training and education*. John Wiley & Sons.

251. Leduc, D., Riopel, M., Raîche, G., & Blais, J. G. (2011). L'influence des définitions des habiletés disciplinaires sur la création et le choix d'items dans le PISA et le TEIMS. *Mesure et évaluation en éducation*, 34(1), 97-129.
252. Lengrand, P. (1975). An introduction to lifelong education.
253. Licorish, S. A., Owen, H. E., Daniel, B., & George, J. L. (2018). Students' perception of Kahoot!'s influence on teaching and learning. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, 13(1), 1-23.
254. Lin, D. T. A., Ganapathy, M., & Kaur, M. (2018). Kahoot! It: Gamification in higher education. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 26(1), 565-582.
255. McIntosh, R. W. (1983). A model university curriculum in tourism. *Tourism Management*, 4(2), 134-137.
256. Merriam-Webster. (n.d.). Edutainment. In Merriam-Webster.com dictionary. Retrieved August 19, 2021, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/edutainment>
257. Merriam-Webster. (n.d.). Experiment. In Merriam-Webster.com dictionary. Retrieved August 13, 2021, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/experiment>
258. Merriam-Webster. (n.d.). Gamification. In Merriam-Webster.com dictionary. Retrieved August 23, 2021, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/gamification>
259. Moisa, C. O. (2010). Aspects of the youth travel demand. *Annales Universitatis Apulensis: Series Oeconomica*, 12(2), 575.
260. Moreno-Murcia, J. A., Huéscar Hernández, E., & Ruiz, L. (2018). Perceptions of controlling teaching behaviors and the effects on the motivation and behavior of high school physical education students. *International journal of environmental research and public health*, 15(10), 2288.
261. Nicolau, J. L., & Mas, F. J. (2006). The influence of distance and prices on the choice of tourist destinations: The moderating role of motivations. *Tourism Management*, 27(5), 982-996.

262. Northern Arizona University, Parks & Recreation Mgmt. Introduction - Online Lesson <http://www.prm.nau.edu/prm300>
263. Oliynyk, H. (2017), Theoretical principles of the formation of cultural and recreational activity of students, *Social Work and Education*, Vol. 3, No 2., pp. 136-145.
264. Ortiz, M., Chiluiza, K., & Valcke, M. (2016). Gamification in higher education and stem: A systematic review of literature. *EDULEARN16 Proceedings*, 6548-6558.
265. Pendergast, D. (2010), Getting to know the Y Generation, In Benckendorff, P., Moscardo, G., and Pendergast, D. (Eds), *Tourism and Generation Y*, Wallingford, UK: CABI Publishing.
266. Plump, C. M., & LaRosa, J. (2017). Using Kahoot! in the classroom to create engagement and active learning: A game-based technology solution for eLearning novices. *Management Teaching Review*, 2(2), 151-158.
267. Rapeepisarn, K., Wong, K. W., Fung, C. C., & Depickere, A. (2006). Similarities and differences between "learn through play" and "edutainment". In *Proceedings of the 3rd Australasian conference on Interactive entertainment*. Murdoch University.
268. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2004). A voiding death or engaging life as accounts of meaning and culture: A comment on Pyszczynski, Greenberg, Solomon, Arndt, and Schimel (2004). *Psychological Bulletin*, 130, 473-477.
269. Sheldon, L. (2020). *The multiplayer classroom: Designing coursework as a game*. CRC Press.
270. Sillaots, M. (2014). Gamification of higher education by the example of course of research methods. In *Advances in Web-Based Learning–ICWL 2014: 13th International Conference, Tallinn, Estonia, August 14-17, 2014. Proceedings* 13 (pp. 106-115). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-09635-3_11
271. Sørensen, A. (2003), "Backpacker Ethnography", *Annals of Tourism Research*, Vol. 30 No. 4, pp. 847-867.

272. Telli Dursun, Ö. (2024). 1402'likler meselesi bağlamında Türkiye'de akademinin dönüşümü (1980-1994).
273. The American Heritage Dictionary of the English Language, Fifth Edition copyright 2017 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. Retrieved from: <https://ahdictionary.com/word/search.html>
274. The Evolution of Voluntourism Available at (2013): <http://leedscambodia.blogspot.ro/2013/07/the-ethics-ofvolunteeringprojects.html>
275. Tourism Strategy of Turkey (2023): <http://www.kulturturizm.gov.tr/genel/text/eng/TST2023.pdf>
276. Tourism. *Dictionary* Cambridge. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/tourism>
277. UNWTO. (2016), Affiliate Members Global Reports, Volume Thirteen - The Power of Youth Travel, World Tourism Organisation Retrieved from UNWTO Website: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/wyse_powerofyouthtravel.pdf
278. Varannai, I., Sasvari, P., & Urbanovics, A. (2017). The use of gamification in higher education: An empirical study. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 8(10).
279. Voitovych, I., Voitovych, V., & Matskevych, N. (2018). Recreational Tourism In The Process Of Future Specialists Education In The Field Of Physical Culture And Health. *Physical Education, Sports and Health Culture in Modern Society*, (3 (43), 3-11. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2018-03-03-11>
280. Walton, J.K. (2019). *Tourism. Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/tourism>
281. Wang, A. I., & Lieberoth, A. (2016, October). The effect of points and audio on concentration, engagement, enjoyment, learning, motivation, and classroom dynamics using Kahoot. In *European conference on games based learning* (Vol. 20, pp. 738-746). Academic conferences international limited.
282. Wearing, S: *Swimming Against the Mainstream In: Volunteering for Tourism* (2007), Vol.1 p.12-25

283. White, R. (2003). *That's Edutainment*. White Hutchinson Leisure & Learning Group.
284. Yang, J. C., Chien, K. H., & Liu, T. C. (2012). A digital game-based learning system for energy education: An energy Conservation PET. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 11(2), 27-37.
285. Zichermann, G., & Cunningham, C. (2011). *Gamification by design: Implementing game mechanics in web and mobile apps*. O'Reilly Media, Inc.
286. Zin, H. M., & Zain, N. Z. M. (2010). The effects of edutainment towards students' achievements. In *Regional Conference on Knowledge Integration in ICT* (Vol. 129, p. 2865).
287. Zorica, M. B. (2014, July). Edutainment at the higher education as an element for the learning success. In *Proceedings of EDULEARN14 Conference* (pp. 4089-4097).
288. Zubekhina, T., Dyshko, O., Matviichuk, L., & Dashchuk, Y. (2024). Virtualization of museums as an element of the modern education of young tourist specialists. *Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe*, 7(2), 123-137.

ДОДАТКИ

Додаток А (публікації)

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Геращенко, Я. (2020). Особливості підготовки майбутніх фахівців молодіжного туризму: дидактичний аспект проблеми. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 275-279. Фахове видання України. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/27.203438>

2. Геращенко, Я. (2020). Молодіжний туризм: використання дозвілєвої діяльності для розвитку професійних компетенцій у практичній підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*, (1), 95-99. Фахове видання України. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-1-15>

3. Геращенко, Я. М. (2021). Соціальна мережа Instagram як засіб просування молодіжного туристичного продукту: практичний досвід у підготовці фахівців туризму. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, (55), 76-87. Фахове видання України. DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2020.55.06>

4. Herashchenko, Ya. (2021). Substantiation of the structural model of training of future specialists in the organization of youth tourism. *Knowledge, Education, Law, Management*. 1. 22-28. Іноземне видання. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.3.1.4>

5. Геращенко, Я. (2024). Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму: поняття та загальна характеристика. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*, (3), 118-125. Фахове видання України. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-3-118-125>

6. Геращенко, Я. М. (2024). Практичний досвід використання ігрових технологій у підготовці фахівців молодіжного туризму. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, (118), 135-148. Фахове видання України. DOI: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.3\(118\).2024.10](https://doi.org/10.35433/pedagogy.3(118).2024.10)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Геращенко, Я. М., & Маковецька, Н. В. (2017). До проблеми організації молодіжного туризму в Україні. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*, (75 (2)), 27-30. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні дослідження та формулюванні висновків, підготовці матеріалів до публікації.* Фахове видання України. <https://surli.cc/rjwjti>

8. Геращенко, Я. М. (2018). Набуття педагогічного досвіду під час організації та проведення вишкільно-оздоровчих таборів. *Інноваційна педагогіка*, (4 (1)), 103-106. Фахове видання України. <https://surl.li/dzozcl>

9. Геращенко, Я. М. (2018). *Розвиток перспективних напрямків оздоровчого молодіжного туризму в Запорізькій області.* Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень. Київ: 47-50.

10. Геращенко, Я. (2019). Підготовка фахівців туризмознавства до організації молодіжного туризму: понятійно-термінологічний аспект. *Молодий вчений*, (9 (73)), 363-366. Фахове видання України до 2021 року. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-78>

11. Геращенко, Я. (2020). *Використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій у підготовці фахівців молодіжного туризму.* Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії. Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 144-147. <https://surl.li/oukbfl>

12. Геращенко Я. М. (2024). Опрацювання результатів впровадженого досвіду в процес підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. В кн.: *Формування сучасних концепцій*

управління туризмом та готельно-ресторанним бізнесом в умовах парадигми сталого розвитку. За загальною редакцією Безкоровайна Л. В. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 298-317. <https://surl.li/sgcfgd>

13. Геращенко Я.М. (2024). *Сучасний концепт підготовки фахівців молодіжного туризму в умовах воєнного стану*. Формування сучасних концепцій управління туризмом та готельно-ресторанним бізнесом в умовах парадигми сталого розвитку. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 294-297. <https://surl.li/gckgdh>

Додаток Б (апробація)

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Результати дослідження оприлюднено у доповідях на науково-практичних конференціях різного рівня, а саме: Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» м. Київ, Україна (13-14 липня 2018 року); Міжнародна науково-практична конференція «Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії» м. Одеса, Україна (16-17 жовтня 2020 року); IV Міжнародна науково-практична конференція «Формування сучасних концепцій управління туризмом та готельно-ресторанним бізнесом в умовах парадигми сталого розвитку» м. Запоріжжя, Україна (5 грудня 2024 року); Всеукраїнська науково-практична конференція студентів та молодих учених «Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді» (30 жовтня 2025 року) та висвітлено результати у фахових наукових виданнях.

Додаток В (довідка про впровадження)

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, 69011, Україна
тел.: (061) 764-45-46, факс: (061) 228-75-08, e-mail: znu@znu.edu.ua, Код ЄДРПОУ 02125243

13.06.2025 № 01/01-23/964 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Геращенко Ярини Михайлівни

на тему: «Підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Протягом 2019-2023 рр. старша викладачка кафедри туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи Геращенко Я.М. здійснювала впровадження результатів дисертаційного дослідження «Підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму» у навчально-виховний процес факультету фізичного виховання, здоров'я та туризму Запорізького національного університету експериментальним шляхом.

Практичне значення результатів полягає у використанні в процесі підготовки фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму «Мотиваційної карти професійної спрямованості», впровадженні таких змістових модулів, як-от: «Історіографія молодіжного туризму в Україні та світі», «Регіональний аспект розвитку перспективних напрямів рекреаційного молодіжного туризму», «Українська нормативно-правова основа організації молодіжного туризму», «Види молодіжного спортивно-оздоровчого туризму», «Організація дозвілля в туристсько-оздоровчому комплексі», «Проектування та просування екскурсії для молодих туристів», «Понятійно-термінологічні основи організації молодіжного активно-оздоровчого туризму», «Молодіжний туризм» до освітніх компонентів циклу професійної підготовки, а також оновленні змісту практико-орієнтованої компоненти та професійно-спрямованої діяльності у позанавчальний час.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що дослідження Геращенко Ярини Михайлівни «Підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму» є завершеним науковим, експериментально перевіреном дослідженням, що має важливе теоретичне та практичне значення, а його результати можна рекомендувати до подальшого поширення.

Результати впровадження наукового дослідження обговорено та схвалено на розширеному засіданні кафедри туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи Запорізького національного університету (протокол №11 від 11.06.2025 року).

Проректор з науково-педагогічної роботи

Юрій КАГАНОВ

Додаток В 1 (продовження додатку В 1)

VI. План навчального процесу

№ п/п	НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ	Розподіл за семестрами	Кредити ЕКТС	Кількість годин аудиторних										Розподіл годин				Розподіл годин				Розподіл годин																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																										
														Самостійна робота				1-й курс				2-й курс				3-й курс				4-й курс																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
														Індив. зав.				14 тиж. 1-й сем.				16 тиж. 2-й сем.				12 тиж. 3-й сем.				10 тиж. 4-й сем.				10 тиж. 5-й сем.				10 тиж. 6-й сем.				10 тиж. 7-й сем.				12 тиж. 8-й сем.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																		
				Загальний обсяг (год.)										Всього				Лекції				Лаб.зан				Прок.зан				Година на тиждень				Година на тиждень				Година на тиждень				Година на тиждень																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
1	2	4		Екзамен	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									</

Додаток В 1 (продовження додатку В 1)

[illegible]

Проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи _____ О.І. Гура

Декан факультету _____ М.В. Маліков (затверджено)

Л.О. Нестеренко

Додаток Г 1.1**ОПИТУВАЛЬНИК ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ**

Шановні колеги!

Кафедра туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи ЗНУ проводить спеціальне дослідження щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. Просимо відповісти на такі запитання, поставивши позначку біля Вашого варіанту відповіді.

1. Чи вважаєте Ви за необхідне здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку фахівців молодіжного туризму?

- а) так, вважаю;
- б) ні, не вважаю;
- в) важко відповісти.

2. Чи викладаєте Ви дисципліни в яких формується фахова готовність до організації молодіжного туризму?

- а) так, викладаю;
- б) ні, не викладаю;
- в) частково викладаю.

3. Чи достатньо Вам навчально-методичного забезпечення для ефективної фахової підготовки організаторів молодіжного туризму?

- а) так, достатньо;
- б) частково достатньо;
- в) ні, не достатньо;
- г) ваш варіант.

4. Чи траплялись у Вашій професійній діяльності пропозиції студентам щодо проходження практик на туристичних підприємствах (базах практик) з організації молодіжного туризму?

- а) так;
- б) ні;
- в) ваш варіант.

5. Під час навчального процесу чи обговорюєте Ви зі студентами варіації комплектування турів і програм обслуговування для молодих споживачів туристичних послуг?

- а) так;
- б) частково;
- в) ні.

6. Як Ви вважаєте, наскільки Ваші студенти підготовлені для професійної взаємодії з молодіжним сегментом споживачів туристичних послуг?

- а) повністю підготовлений;
- б) частково підготовлений;
- в) ні, не підготовлений.

7. Чи володіють Ваші студенти достатніми вміннями щодо розробки туристичного продукту для молодіжного сегменту ринку?

- а) так, володіють;
- б) частково володіють;
- в) ні, не володіють.

8. Як Ви вважаєте, підготовка майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, має бути у вигляді...

- а) нормативної дисципліни;
- б) вибіркової дисципліни;
- в) інтегрованих тем в інші дисципліни;
- г) ваш варіант.

9. На Вашу думку, який рівень підготовки мають студенти - майбутні фахівці туристичної галузі, щодо організації молодіжного туризму?

- а) високий;
- б) достатній;
- в) середній;
- г) низький.

10. На Вашу думку, якими професійними якостями мають володіти фахівці з організації молодіжного туризму?

- Знання іноземних мов.
- Знання законодавства України в сфері молодіжного туризму.
- Організаторські здібності.
- Здатність вирішувати проблемні ситуації в короткий термін.
- Здатність керувати собою.
- Гарний розвиток словесно-логічної й образної пам'яті.
- Високий рівень розвитку переключення і розподілу уваги.
- Здатність впливати на оточуючих.

11. На Вашу думку, які чинники ускладнюють розвиток молодіжного туризму в сучасних умовах?

- Обмежена інвестиційна політика молодіжного туристичного продукту.
- Низька купівельна спроможність молодіжного сегменту туристичного ринку.
- Обмежений людський ресурсний потенціал (фахівці молодіжного туризму).
- Недосконале нормативно-правове забезпечення молодіжного туризму.
- Недостатньо орієнтоване організаційне забезпечення молодіжного туризму.
- Недостатньо організоване управління молодіжним туризмом.
- Податки на ведення туристичної діяльності.
- Політична і економічна нестабільність країни.
- Реклама молодіжного туристичного продукту без цілбового призначення.
- Недостатньо розвинена туристична інфра- та супраструктура молодіжного туристичного продукту.

Додаток Г 1.2

ОПИТУВАЛЬНИК ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Шановні студенти!

Кафедра туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи ЗНУ проводить спеціальне дослідження щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного трізму. Просимо відповісти на такі запитання, поставивши позначку біля Вашого варіанту відповіді.

1. Чи вважаєте Ви за необхідне здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку фахівців молодіжного туризму?

- А) так, необхідно;
- б) частково;
- в) ні.

2. Які чинники допомогли б вам визначитись щодо фахової направленості у професійній туристичній діяльності?

- А) зустрічі з роботодавцями;
- б) зустрічі з лідерами думок (туристичні блогери, експерти з туризму);
- в) особисте самовизначення;
- г) ваш варіант.

3. Чи достатньо ви обізнані щодо наявності молодіжних туристичних локацій у вашому регіоні?

- А) повністю обізнаний;
- б) частково обізнаний;
- в) не обізнаний.

4. Що або хто змотивував вас обрати професію пов'язану з туризмом?

- А) батьки, родичі;
- б) друзі;
- в) профорієнтаційні заходи (дні відкритих дверей);
- г) рекламні-інформативні презентації;
- д) особиста мрія.
- Е) інше.

5. На Вашу думку, які чинники ускладнюють розвиток молодіжного туризму в сучасних умовах?

Низька купівельна спроможність молодіжного сегменту туристичного ринку.

Недосконале нормативно-правове забезпечення молодіжного туризму.

Недостатньо орієнтоване організаційне забезпечення молодіжного туризму.

Недостатньо розвинене управління молодіжним туризмом.

Політична і економічна нестабільність країни.

Реклама молодіжного туристичного продукту без цільового призначення.

Недосконало організована туристична інфра- та супраструктура молодіжного туристичного продукту.

6. Які форми практико-орієнтованої діяльності Вам цікаві під час проходження навчальних та виробничих практик?

а) стандартна форма практико-орієнтованої діяльності при туристичних підприємствах;

б) сучасна форма практико-орієнтованої діяльності у вигляді квестів, водних екскурсій і т.п.

в) закордонне стажування/практика;

г) ваш варіант.

7. Які види молодіжного туризму ви використовуєте у своїй досвілєвій діяльності?

екологічний (зелений) туризм

самодіяльний туризм

оздоровчий туризм

рекреаційний туризм

спортивний туризм

освітній туризм

волонтуризм (волонтерський туризм)

молодіжні обміни

не використовую туризм у дозвілєвій діяльності

8. Яка молодіжна туристична дозвілєва діяльність зацікавила б вас в позааудиторній та самостійній роботі?

а) участь у молодіжному туристичному гуртку;

б) туристичні зльоти, походи;

в) самостійна індивідуальна діяльність;

г) ваш варіант.

9. На Вашу думку, чи перспективним є підготовка фахівців в сфері молодіжного туризму в умовах розвитку туристичного ринку?

а) так;

б) частково;

в) ні.

Додаток Г 1.3

ОПИТУВАЛЬНИК ДЛЯ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Шановні колеги!

Кафедра туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи ЗНУ проводить спеціальне дослідження щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. Просимо Вас висловити власну думку щодо питань анкети і поставити позначку у відповідній графі.

1. З яким сегментом туристичного ринку Вам доводиться працювати в більшості випадків?

- а) діти віком до 14;
- б) молодь віком від 14 до 35 років (зокрема, молоді родини з маленькими дітьми);
- в) туристи віком від 36 до 60 років;
- г) туристи віком від 60 років.

2. Чи розраховане Ваше підприємство на організацію туристичного дозвілля для молодіжного (14-35 років) сегменту туристичного ринку?

- а) так;
- б) частково;
- в) ні.

3. Чи доводилось Вам застосовувати свої фахові знання та навички для організації молодіжного туризму?

- а) так, доводилось;
- б) частково доводилось;
- в) ні, не доводилось.

4. На Вашу думку, які чинники ускладнюють розвиток молодіжного туризму в сучасних умовах?

Обмежена інвестиційна політика молодіжного туристичного продукту.

Низька купівельна спроможність молодіжного сегменту туристичного ринку.

Обмежений людський ресурсний потенціал (фахівці молодіжного туризму).

Недосконале нормативно-правове забезпечення молодіжного туризму.

Недостатньо орієнтоване організаційне забезпечення молодіжного туризму.

Недостатньо організоване управління молодіжним туризмом.

Податки на ведення туристичної діяльності.

Політична і економічна нестабільність країни.

Реклама молодіжного туристичного продукту без цілбового призначення.

Недостатньо розвинена туристична інфра- та супраструктура молодіжного туристичного продукту.

5. На Вашу думку, чи доцільно здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму?

- а) так, доцільно;
- б) ні, не доцільно;
- в) частково доцільно.

6. На Вашу думку, під час Вашого навчання, чи відповідала фахова підготовка сучасним запитам до роботи з молодим сегментом туристичного ринку?

- а) так;
- б) частково;
- в) ні.

7. На Вашу думку, якими особистісними якостями мають володіти фахівці з організації молодіжного туризму?

- Оригінальність.
- Артистизм.
- Цілеспрямованість.
- Егоїзм.
- Нерішучість.
- Неорганізованість.
- Комунікабельність.
- Ораторство.
- Самоконтроль.
- Енергійність.
- Ерудованість.
- Терпимість.

8. На Вашу думку, якими професійними якостями мають володіти фахівці з організації молодіжного туризму?

- Знання іноземних мов.
- Знання законодавства України в сфері молодіжного туризму.
- Організаторські здібності.
- Здатність вирішувати проблемні ситуації в короткий термін.
- Здатність керувати собою.
- Гарний розвиток словесно-логічної й образної пам'яті.
- Високий рівень розвитку переключення і розподілу уваги.
- Здатність впливати на оточуючих.

9. На Вашу думку, чи перспективним є підготовка фахівців в сфері молодіжного туризму в умовах розвитку туристичного ринку?

- а) так;
- б) частково;
- в) ні.

Дякуємо за співпрацю і Вашу участь в опитуванні!

Додаток Г 1.4

QUESTIONNAIRE FOR TOURIST SPECIALISTS

Dear colleagues!

We ask you to take part in the study of the relevance of training future tourism professionals to organize youth tourism.

The questionnaire has 9 questions with single and multiple choice. Filling time up to 10 minutes.

Thank you for your cooperation!

Please indicate the city, place of work and position _____

1. Which segment of the tourism market do you have to work with in most cases?

children under the age of 14;

young people aged 14 to 35 (including young families with small children);

tourists aged 36 to 60 years;

tourists aged 60 and older.

2. Is your company designed to organize tourist leisure for the youth (14-35 years) segment of the tourist market?

yes;

partially;

no.

3. Have you ever used your professional knowledge and skills to organize youth tourism?

Yes;

partially;

No.

4. In your opinion, what factors complicate the development of youth tourism in modern conditions? (Choose 5 factors)

Limited investment policy of the youth tourism product.

Low purchasing power of the youth segment of the tourism market.

Limited human resource potential (youth tourism specialists).

Imperfect regulatory framework for youth tourism.

Insufficiently oriented organizational support of youth tourism.

Insufficiently organized management of youth tourism.

Taxes on tourism activities.

Political and economic instability of the country.

Advertising of youth tourist product without purpose.

Insufficiently developed tourist infrastructure and superstructure of youth tourist product.

5. In your opinion, is it expedient to train tourism specialists to organize youth tourism in educational institutions?

yes, it is expedient;

no, it is not expedient;

partially expedient.

6. In your opinion, during your training, did the professional training meet modern requirements for working with the young segment of the tourism market?

yes;

partially;

no.

7. In your opinion, what personal qualities should specialists in the organization of youth tourism have? (Choose 5 qualities)

Creativity.

Artistry.

Purposefulness.

Selfishness.

Indecision.

Disorganization.

Sociability. .

Self-control.

Energy.

Erudition.

Tolerance.

8. In your opinion, what professional qualities should specialists in the organization of youth tourism have? (Choose 4 qualities)

Knowledge of foreign languages.

Knowledge of legislation in the field of youth tourism.

Organizational skills.

Ability to solve problem situations in a short time.

Ability to control oneself.

Good development of verbal-logical and figurative memory.

High level of development of switching and distribution of attention.

Ability to influence others.

9. In your opinion, is the training of specialists in the field of youth tourism promising in the conditions of tourism market development?

yes;

partially;

no.

Додаток Г 1.5**ОПИТУВАЛЬНИК ДЛЯ РОБОТОДАВЦІВ, ЩО НАДАЮТЬ
СТУДЕНТАМ БАЗИ ДЛЯ СТАЖУВАННЯ ТА ПРАКТИКИ НА
ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ****Шановні колеги!**

Кафедра туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи ЗНУ проводить спеціальне дослідження щодо підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. Просимо Вас висловити власну думку щодо питань анкети і поставити позначку у відповідній графі.

1. На Вашу думку, чи достатніми фаховими знаннями, уміннями та навичками володіють студенти-практиканти, майбутні фахівці туристичної галузі?

- а) так, володіють;
- б) частково володіють;
- в) ні, не володіють.

2. Чи задоволені Ви, професійною взаємодією зі споживачами туристичних послуг студентів-практикантів?

- а) повністю задоволений;
- б) частково задоволений;
- в) ні, не задоволений.

3. На Вашу думку, чи доцільно здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму?

- а) так, доцільно;
- б) ні, не доцільно;
- в) частково доцільно.

4. Чи розраховане Ваше підприємство на організацію туристичного дозвілля для молодіжного (14-35 років) сегменту туристичного ринку?

- а) так;
- б) частково;
- в) ні.

5. На Вашу думку, чи володіють, студенти належними знаннями з організації молодіжного туризму?

- а) повністю володіють;
- б) частково володіють;
- в) ні, не володіють.

6. Чи доводилось студентам-практикантам застосовувати свої знання та навички в організації молодіжного туризму на Вашому підприємстві?

- а) так, доводилось;
- б) частково доводилось;
- в) ні, не доводилось.

г) підприємство не розраховане на роботу з молодіжним сегментом.

7. Чи володіють студенти-практиканти, на Вашу думку, навичками дослідження потреб споживачів молодіжного сегменту туристичного ринку?

- а) повністю володіють;
- б) частково володіють;
- в) ні, не володіють.

8. На Вашу думку, якими професійними якостями мають володіти фахівці з організації молодіжного туризму?

Знання іноземних мов.

Знання законодавства України в сфері молодіжного туризму.

Організаторські здібності.

Здатність вирішувати проблемні ситуації в короткий термін.

Здатність керувати собою.

Гарний розвиток словесно-логічної й образної пам'яті.

Високий рівень розвитку переключення і розподілу уваги.

Здатність впливати на оточуючих.

9. На Вашу думку, які чинники ускладнюють розвиток молодіжного туризму в сучасних умовах?

Обмежена інвестиційна політика молодіжного туристичного продукту.

Низька купівельна спроможність молодіжного сегменту туристичного ринку.

Обмежений людський ресурсний потенціал (фахівці молодіжного туризму).

Недосконале нормативно-правове забезпечення молодіжного туризму.

Недостатньо орієнтоване організаційне забезпечення молодіжного туризму.

Недостатньо організоване управління молодіжним туризмом.

Податки на ведення туристичної діяльності.

Політична і економічна нестабільність країни.

Реклама молодіжного туристичного продукту без цілбового призначення.

Недостатньо розвинена туристична інфра- та супраструктура молодіжного туристичного продукту.

10. На Вашу думку, чи перспективним є підготовка фахівців в сфері молодіжного туризму в умовах розвитку туристичного ринку?

- а) так;
- б) частково;
- в) ні.

Дякуємо за співпрацю і Вашу участь в опитуванні!

Додаток Г 1.6

QUESTIONNAIRE FOR EMPLOYERS WHO PROVIDE STUDENTS WITH THE BASIS FOR TRAINING AND INTERNSHIP AT TOURIST ENTERPRISES

Dear colleagues!

We ask you to take part in the study of the relevance of training future tourism professionals to organize youth tourism.

The questionnaire has 10 questions with single and multiple choice. Filling time up to 15 minutes.

Thank you for your cooperation!

Please indicate the city, place of work and position_____

1. In your opinion, do practisine students, future specialists of the tourism industry have sufficient professional knowledge, skills and abilities?

yes; partially; no.

2. Are you satisfied with the professional interaction of practisine students with consumers of tourist services?

completely satisfied; partially satisfied; no, not satisfied.

3. In your opinion, is it expedient to train tourism specialists in educational institutions for organizing youth tourism ?

yes, it is expedient; no, it is not expedient; partially expedient.

4. Is your company designed to organize tourist leisure for the youth (14-35 years) segment of the tourist market?

yes; partially; no.

5. In your opinion, do students have the appropriate knowledge of youth tourism?

fully; partially; no.

6. Have practising students at your company ever had to apply their knowledge and skills in the organization of youth tourism ?

yes; partially; no.

7. Do you think that practising students have the skills to study the needs of consumers in the youth segment of the tourism market?

fully; partially; no.

8. In your opinion, what professional qualities should specialists in the organization of youth tourism have? (Choose 4 qualities)

Knowledge of foreign languages.

Knowledge of legislation in the field of youth tourism.

Organizational skills.

Ability to solve problem situations in a short time.

Ability to control oneself.

Good development of verbal-logical and figurative memory.

High level of development of switching and distribution of attention.

Ability to influence others.

9. In your opinion, what factors complicate the development of youth tourism in modern conditions? (Choose 5 qualities.)

- Limited investment policy of the youth tourism product.
 - Low purchasing power of the youth segment of the tourism market.
 - Limited human resource potential (youth tourism specialists).
 - Imperfect regulatory framework for youth tourism.
 - Insufficiently oriented organizational support of youth tourism.
 - Insufficiently organized management of youth tourism.
 - Taxes on tourism activities.
 - Political and economic instability of the country.
 - Advertising of youth tourist product without purpose.
 - Insufficiently developed tourist infrastructure and superstructure of youth tourist product.
10. In your opinion, is the training of specialists in the field of youth tourism promising in the conditions of tourism market development?
- yes; partially; no.

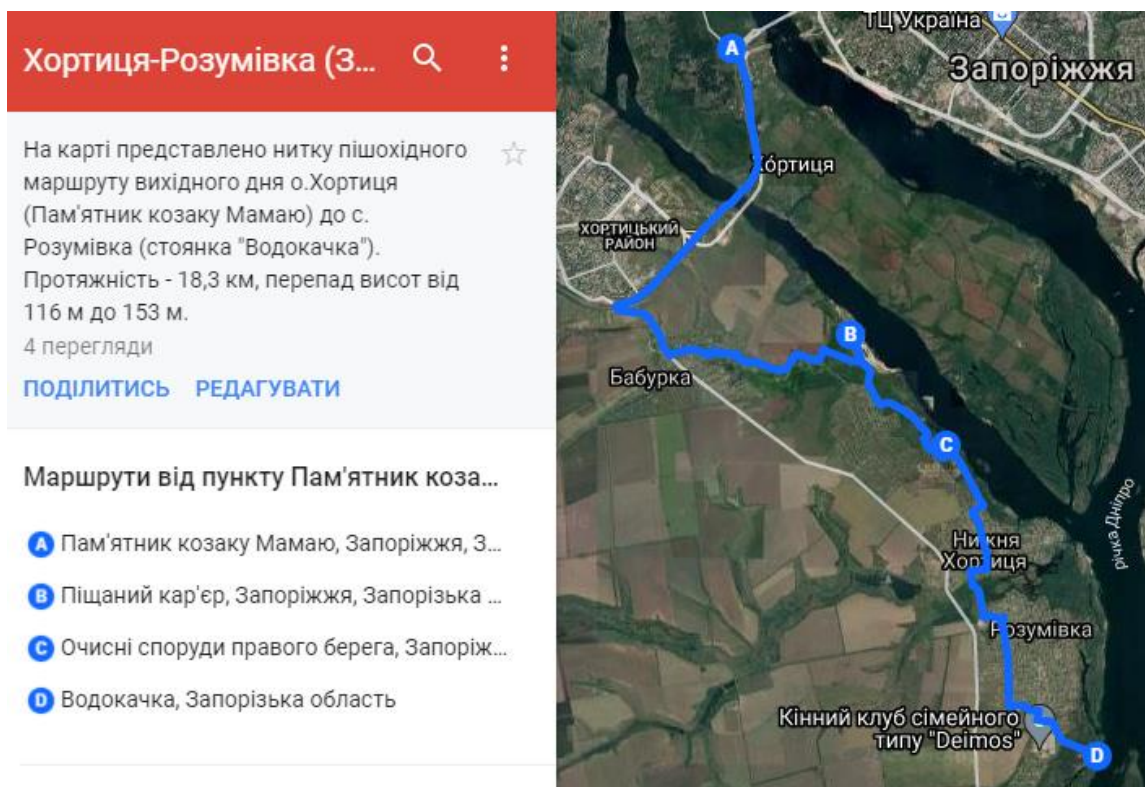
Додаток Г 2.1

Настільна туристична гра «Подорож Європою» (фото гри автора)

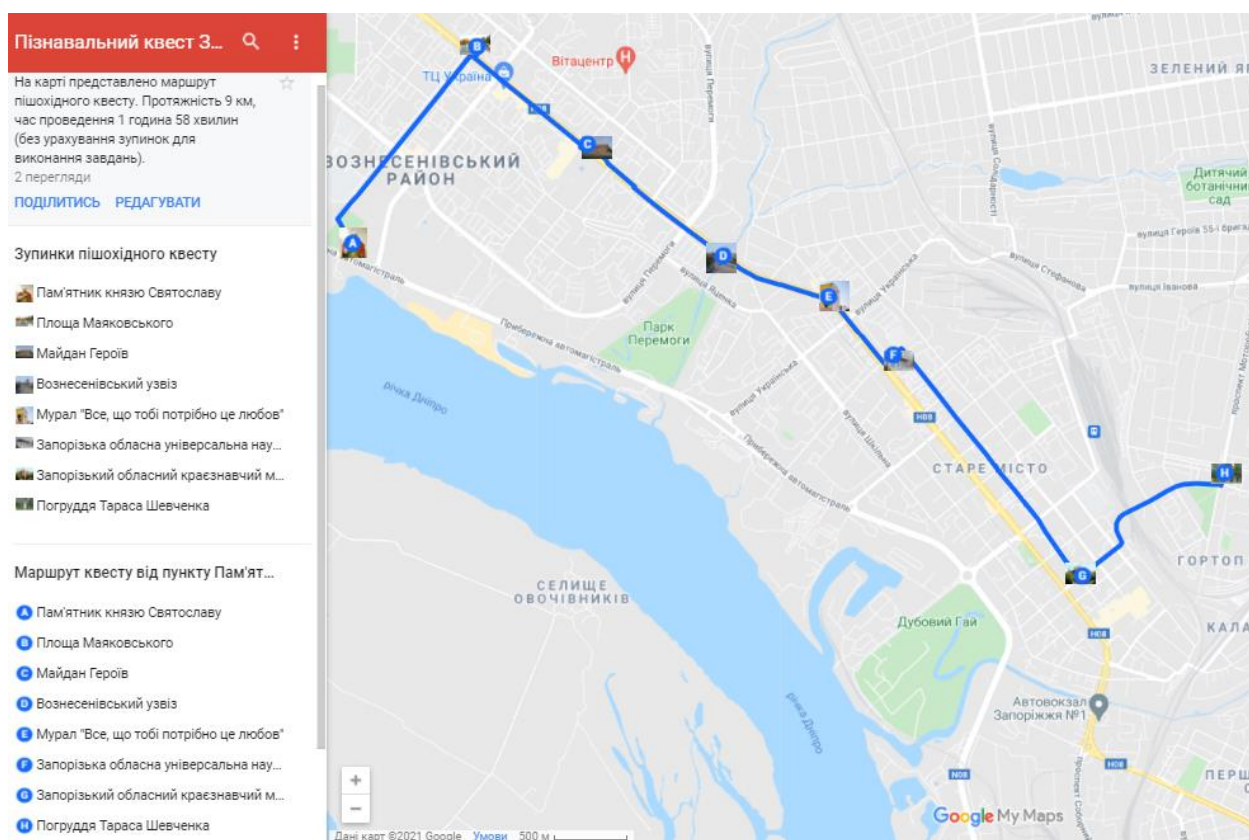
Додаток Г 2.2

Похід вихідного дня за маршрутом о. Хортиця – с. Розумівка (розробка автора, детальний огляд за [активним посиланням](#))

Додаток Г 2.3

Пізнавальни квест містом Запоріжжя (розробка автора, детальний огляд за [активним посиланням](#))

Додаток Г 2.3.1

Завдання кожної точки/локації зупинки, які були використані у квесті (особиста розробка автора)

Студентська туристична пішохідна пригода розпочалась з повідомлення, яке було надіслано учасникам за декілька годин до початку: «Вітаємо учасників квесту! Щоб дістатись до початкової точки вашої мандрівки, ви маєте зануритись у наше минуле. «Іду на ВИ!» - пам'ятник автору цього вислову і є розв'язанням першого завдання. Рушайте до нього. Успіхів!»

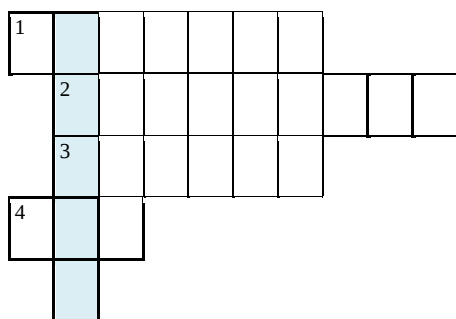
Біля пам'ятника князю Святославу (Хороброму) Ігоровичу розпочинається квест і молодь отримує наступне завдання у вигляді загадки та асоціативного ряду: «Місцеві жителі називають цю площу - «Забута театральна площа», на якій життя б'є фонтаном!». На площі Маяковського

біля «фонтану життя» студенти отримують наступне завдання у вигляді анаграми (рисунок 1), вирішення якої приведе до наступної зупинки квесту – Майдану Героїв.

ААМЙНД ІОЕРВГ

Рисунок 1. Анаграма квесту.

На Майдані Героїв студенти отримують завдання з вирішення кросворду (приклад наведено нижче), ключове слово якого приведе їх до наступної точки квесту – Вознесенівського узвозу.

1. _____ Гай вважають центральним парком міста Запоріжжя.
2. Яке місто в минулому мало назву Олександрівськ?
3. Цю місцевість називають _____ Хортиця.
4. Запорізька _____.

Ключове слово приведе вас на Вознесенівський _____.

На точці «Вознесенівський узвіз» студенти отримують завдання: «На цьому монументальному зображенні дівчина-Україна тримає пташку-надію. Стінопис є одним з найулюбленіших серед жителів та гостей міста.», яке направить їх маршрут до муралу «Все, що тобі потрібно це любов» (інша відома назва локації «All you need is love»).

Наступна точка квесту – Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека, відгадувалась за таким асоціативним рядом: «У цій будівлі зібрано найбільшу кількість книжкової спадщини всієї області».

В цьому ж місті студенти отримують кілька цікавих фактів, які мають розгадати, для того, щоб потрапити на наступну точку екскурсійно-квестової мандрівки: «Факти про вашу наступну точку: засновник та перший директор Яків Новицький; з балкону цієї будівлі виступав Нестор Махно».

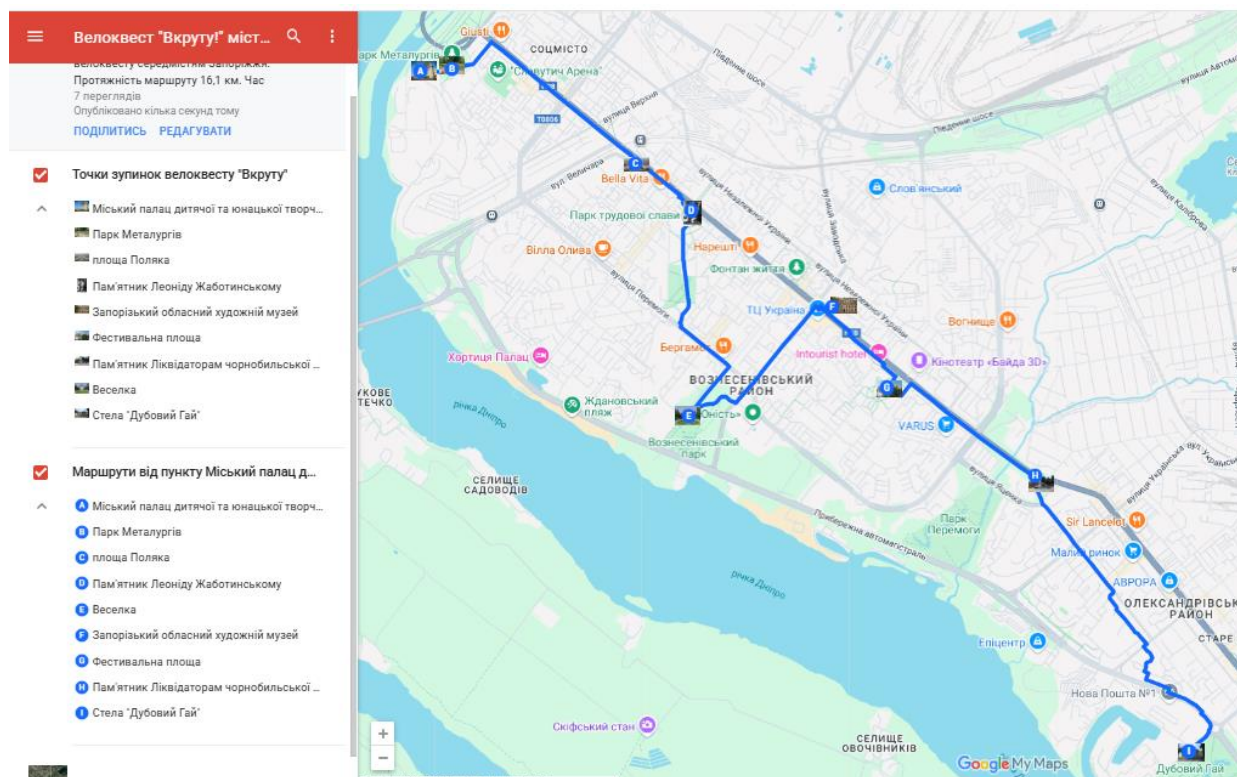
Біля Запорізького обласного краєзнавчого музею молодь отримує завдання, суть якого полягає у визначенні автора віршованих рядків:

«Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть.
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають, ідучи, дівчата,
А матері вечерять ждуть...»

Визначення автора через слова вірша спрямовують студентів на заключну точку пізнавального квесту, а саме, погруддя Тарасу Шевченку, що знаходиться біля однойменної Шевченківської районної ради. На кінцевій точці визначалась команда, яка перемогла у квесті через співставлення вирішених завдань та загального часу пересування по маршруту.

Додаток Г 2.4

Велоквест «Вкруту» містом Запоріжжя (розробка автора, детальний огляд за [активним посиланням](#))

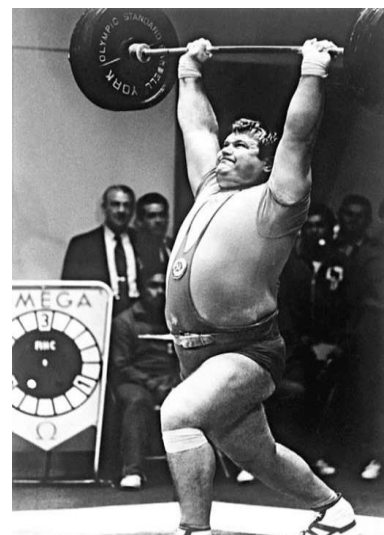
Додаток Г2.4.1

Завдання кожної точки/локації зупинки, які були використані у квесті (особиста розробка автора)

На початковій точці велоквесту Міському палаці дитячої та юнацької творчості студенти отримали завдання, яке стосувалось наступної зупинки, а саме «Парку Металургів» – «Ваше завдання, приїхати в парк в якому знаходиться наймоторошніший, за думкою жителів Запоріжжя, дитячий майданчик у місті. Також ця локація асоціюється з індустріальністю нашого міста. Рушайте!».

Парк Металургів зустрічає студентів наступною задачею, а саме «Прямуйте на головний проспект міста до двох однакових куполів біля яких фотографуються новостворені родини. Влітку ці «куполи» знімають».

На площі Поляка, прибулим командам, було запропоновано вирішити наступне завдання, яке було представлено у вигляді світлини з супровідним текстом: «Цей спортсмен, за свою кар'єру, встановив 19ть світових рекордів. Юний Арнольд Шварценеггер вважав цього важкоатлета своїм кумиром». Таким чином, за розгадкою цього завдання – наступної точкою велоквесту був пам'ятник Леоніду Жаботинському, що розташований на Алеї почесних громадян міста Запоріжжя.

Світлина Леоніда Жаботинського, яку було використано в завданні велоквесту.

На наступній точці велоквесту, пам'ятнику важкоатлету Жаботинському, учасникам було запропоновано завдання (Рисунок 1) де потрібно було знайти слова, які направляли студентів до наступної зупинки – «Каскаді фонтанів «Веселка».

1. _____
2. _____
3. _____

Рисунок 1 - завдання велоквесту «Вкруту!»

На «Каскаді фонтанів «Веселка» молоді було роздано текстові листки, на яких була «хмара тегів» (Рисунок 2), що стосувалась наступної точки мандрівки – Запорізького обласного художнього музею. Студенти за прізвищами митців мали визначити свою наступну локацію: «Перед собою ви бачите хмару тегів, що складається з прізвищ видатних митців України та світу. Ваше завдання полягає в тому, щоб зрозуміти, де можна почитати роботи цих видатних людей».

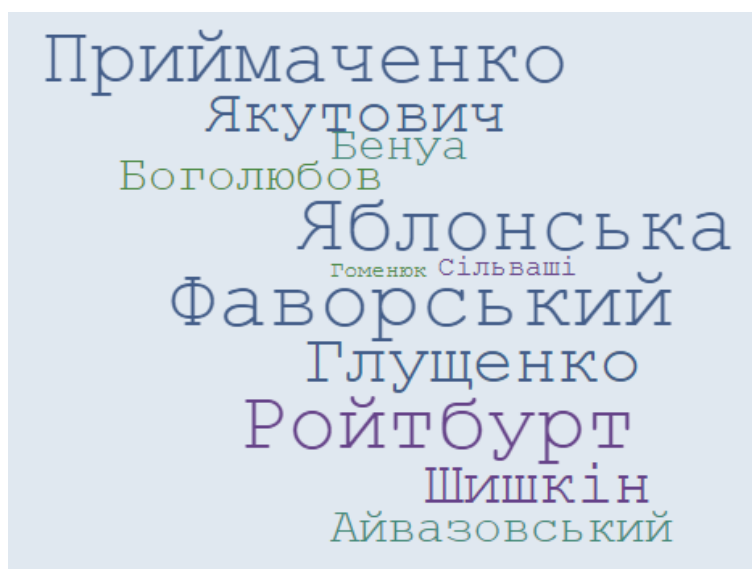
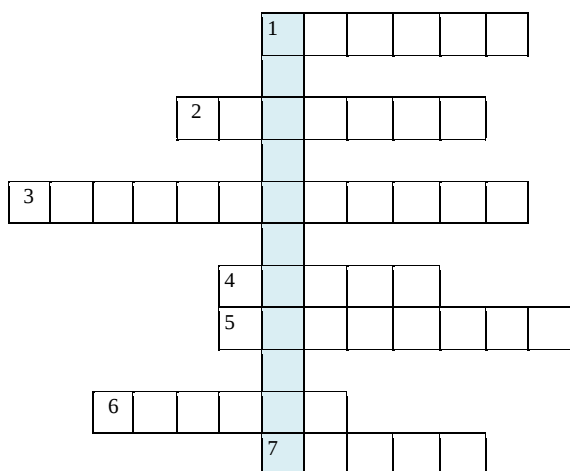

Рисунок 2 - Завдання велоквесту «Вкруту!».

На наступній точці, а саме Запорізькому обласному художньому музеї, студентам були роздані кросворди, ключове слово якого мало привести їх до наступної зупинки маршруту.

1. Назва музею, який входить у двадцятку найбільших технічних музеїв Європи.
2. На острові Хортиця знаходиться пам'ятник розписаному яйцю, альтернатива якому є тільки в Коломії. Це пам'ятник ...
3. Прізвищем цього гетьмана назвали одну з вулиць соцміста Запоріжжя, його пам'ятник стоїть на однойменній вулиці, він зображений на гривні, ціла область та місто названі в його честь.
4. Як називається острів на якому Дмитро Вишневецький побудував Хортицький замок?
5. Найбільший стадіон Запорізької області.

6. Одна з легенд острова Хортиця зазначає, що у цій печері дівчина-змія народила Гераклу 3 синів. Як називається ця печера?

7. Найбільший стадіон Запорізької області.

Ключове слово приведе вас на одну з площ нашого міста.

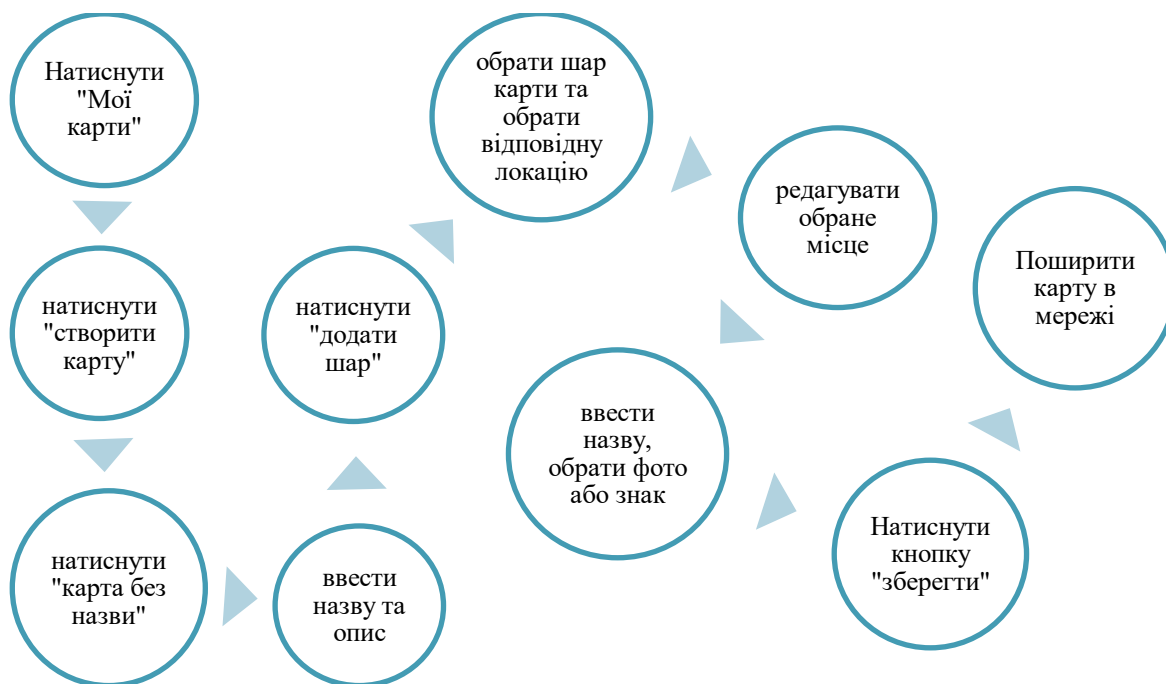
У процесі розв'язання кросворда, студенти поглиблюють свої знання щодо туристичних цікавинок свого рідного міста. Загальне ключове слово направляє учасників велоквесту на наступну зупинку – Фестивальну площу. На цій точці молодь отримує наступне завдання: «Посеред Запоріжжя на похилій платформі розташувався мирний атом, біля нього є дзвіниця» – ця історично-загадкова довідка має скерувати юнацтво до наступної локації, а саме пам'ятник Ліквідаторам чорнобильської трагедії, що розташований на виїзді з Вознесенівського узвозу.

На наступній зупинці молодь отримує завдання, яке складалось з фактів про локацію – Стела «Дубовий Гай», а саме: «Ваша наступна локація там, де Нестор Махно саджав дерево, де можна зустріти динозаврів, де можна побачити місто з висоти, де було знято епізод кінострічки «Весна на Зарічній вулиці», де живуть безліч дубів». Ця загадка мала підказати студентам куди прямувати далі.

По прибутті до Стели «Дубового Гаю» учасники велоквесту «Вкруту!» отримують вітальні слова «Вітаємо! Ви вже доїхали до крайньої точки маршруту», що стає крайньою точкою велоквесту. На цій локації визначається лідируюча команда та підводяться підсумки усього маршруту велоквесту «Вкруту!».

Додаток Г 2.5

Алгоритм дій створення Google Карти

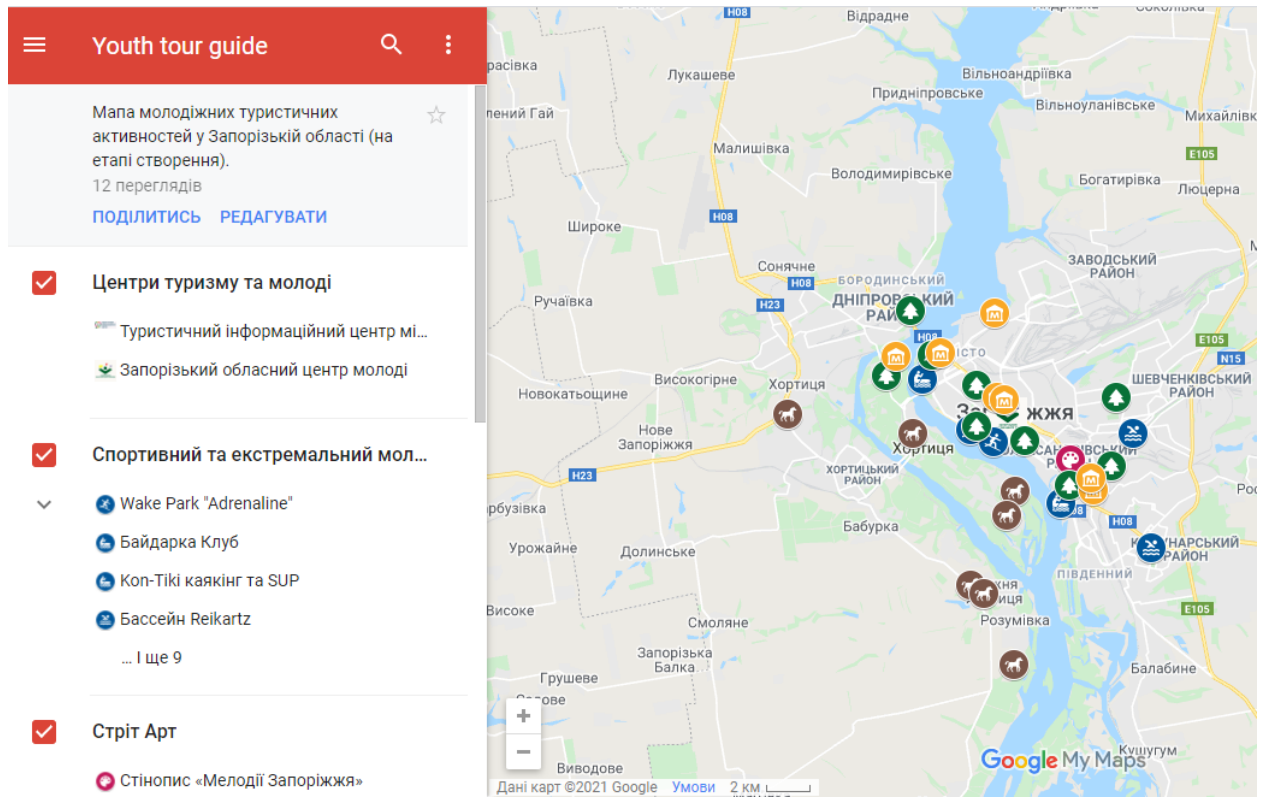
Додаток Г 2.5.1

Опис алгоритму дій створення Google Карти щодо картографічної візуалізації молодіжних туристичних місць, складався з таких кроків:

1. Зайти у розділ «Мої карти» на доступному гаджеті.
2. Натиснути кнопку «Створити карту» у своєму Google акаунті.
3. Натиснути строфу «Карта без назви» та дати назву (наприклад, «*Youth tour guide*») своїй карті та створити опис (наприклад, «*Мана молодіжних туристичних активностей у Запорізькій області*»).
4. Обрати компонент «Додати шар» та дати йому відповідну назву (наприклад, «*Центри туризму та молоді*», «*Спортивний та екстремальний молодіжний туризм*», «*Парки для відпочинку молоді*», «*Музеї*» тощо).
5. Знайти у пошуку або створити свою локацію, відредагувати її назву, присвоїти відповідний туристичний значок з кольором (наприклад, значок *каякінг*, колір *синій*) або фото, завантажене з особистого комп'ютера чи смартфона та натиснути кнопку «Зберегти».

Додаток Г 2.6

Приклад мапи молодіжних туристичних активностей у Запорізькій області (особиста розробка автора)

Додаток Д 3.1

Анкета «Особистісні професійні плани» (Є. Клімов), модифіковано до тематики дослідження

Для з'ясування дієвості професійного самовизначення

1. Яка Ваша головна професійна мета?
 - а) працювати за професією в галузі туризму;
 - б) продовжити навчання (за отриманим фахом в галузі туризму);
 - в) кар'єра не за спеціальністю;
 - г) нечіткі професійні плани.
2. Хто є для Вас ідеалом в професії на даний момент?
 - а) представники професії туристичної сфери;
 - б) викладачі, експерти з туризму;
 - в) рідні, знайомі;
 - г) відсутні.
3. В якій сфері діяльності Ви плануєте працювати після закінчення навчального закладу?
 - а) працювати фахівцем з туризму;
 - б) продовжити навчання (за отриманим фахом в галузі туризму);
 - в) кар'єра не за спеціальністю;
 - г) нечіткі професійні плани.
4. Яким чином Ви збираєтесь підвищувати професійну майстерність фахівця з туризму?
 - а) продовжити навчання за фахом в галузі туризму;
 - б) не збираюсь працювати за фахом в галузі туризму;
 - в) набувати навички та вміння в процесі роботи (в галузі туризму);
 - г) не визначився.
5. Шляхи та способи досягнення професійних цілей:
 - а) продовжити навчання за фахом в галузі туризму;
 - б) самоосвіта;
 - в) праця на туристичному підприємстві за отриманою в навчальному закладі професією фахівця з туризму;
 - г) не визначився.
6. Зовнішні умови, що впливають на досягнення професійних цілей:
 - а) середовище професіоналів в галузі туризму;
 - б) емоційно комфортні умови праці на туристичному підприємстві;
 - в) матеріальні стимули, кар'єрна протекція;
 - г) важко відповісти.
7. Внутрішні умови, що впливають на досягнення цілей:
 - а) цінність професії в галузі туризму, інтерес до неї, мотивація до роботи;
 - б) професійно важливі якості характеру;
 - в) освіта за туристичним фахом;
 - г) важко відповісти.
8. Рівень здібностей до навчання:
 - а) високий;

- б) середній;
- в) нижче середнього;
- г) важко відповісти.

Ключ:

В «3» бали оцінювались такі відповіді:

- головна мета – праця за обраною професією та подальше навчання за отриманим фахом;
- наявність ідеалів серед представників професії, а також майстрів, викладачів;
- бажана в майбутньому сфера діяльності – робота або навчання за фахом;
- вибір способів підвищення професійної майстерності, таких як: продовження навчання за фахом, набуття професійних навичок та вмінь в процесі роботи (за фахом);
- вибір таких зовнішніх умов досягнення цілей, як середовище професіоналів та емоційно комфортні умови праці;
- вибір внутрішніх умов: цінність професії, інтерес до неї, мотивація до роботи, наявність професійно важливих якостей;
- високий рівень здібностей до навчання.

В «2» бали оцінювались відповідно такі відповіді:

- головна мета – кар'єра не за спеціальністю;
- наявність ідеалів серед рідних, знайомих;
- відсутність чіткого розуміння, визначення щодо вибору шляхів підвищення професійної майстерності;
- матеріальні стимули та кар'єрна протекція, як зовнішні умов, що мають визначальний вплив на досягнення професійних цілей;
- вибір внутрішніх передумов, таких як освіта за фахом, що передбачає наявність фахових знань;
- середній рівень здібностей до навчання.

В «1» бал:

- нечіткі плани щодо головної професійної мети;
- відсутність ідеалів;
- нечіткі плани щодо визначення майбутньої сфери діяльності;
- складнощі у визначенні зовнішніх та внутрішніх умов, сприятливих досягненню професійних цілей;
- низький рівень здібностей до навчання.

Додаток Д 3.2

Методика «Визначення рівня спрямованості навчальної мотивації» (Т. Дубовицька), модифіковано до тематики дослідження

Методика виявляє спрямованість і рівень розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності студентів при вивченні метапредметних тем щодо організації молодіжного туризму.

Інструкція: Прочитайте кожне висловлювання і висловіть своє ставлення до досліджуваного предмета (молодіжного туризму), проставивши навпроти номера висловлювання відповідний вам відповідь, використовуючи для цього запропоновані позначення:

Вірно - (++)

Мабуть, вірно - (+)

Мабуть, невірно - (-)

Невірно - (-)

1. Вивчення тем з організації молодіжного туризму дає мені можливість дізнатися багато важливої для себе, проявити здібності.

2. Досліджувані теми з організації молодіжного туризму мені цікаві, і я хочу знати з цієї тематики якомога більше.

3. У вивченні тем з організації молодіжного туризму мені достатньо тих знань, які я отримую на парах.

4. Навчальні пари з тем щодо організації молодіжного туризму мені нецікаві, я їх виконую, бо цього вимагає викладач.

5. Труднощі, що виникають при вивченні тем з організації молодіжного туризму, роблять їх для мене ще більш захоплюючими.

6. При вивченні тем з організації молодіжного туризму, крім підручників і рекомендованої літератури, самостійно знаходжу та читаю додаткові інформаційні джерела.

7. Вважаю, що важкі теоретичні питання з тем щодо організації молодіжного туризму можна було б не вивчати.

8. Якщо щось не виходить з тем щодо організації молодіжного туризму, намагаюся розібратися і дійти до суті справи.

9. На парах з організації молодіжного туризму у мене буває такий стан, коли «зовсім не хочеться вчитися».

10. Активно працюю і виконую завдання тільки під контролем викладача.

11. Матеріал, що вивчається щодо організації молодіжного туризму, з цікавістю обговорюю у вільний час (на перерві, вдома) зі своїми одногрупниками (друзями).

12. Намагаюся самостійно виконувати завдання з організації молодіжного туризму, не люблю, коли мені підказують або допомагають.

13. По можливості намагаюся списати виконання завдань у одногрупників або прошу когось виконати завдання за мене.

14. Вважаю, що всі знання з організації молодіжного туризму є цінними і по можливості, потрібно знати з зазначеної теми якомога більше.

15. Оцінки з тем щодо організації молодіжного туризму для мене важливіші, ніж знання.

16. Якщо я погано підготовлений до пари, то особливо не засмучуюсь і не переживаю.

17. Мої інтереси і захоплення у вільний час пов'язані з молодіжним туризмом.

18. Теми з організації молодіжного туризму даються мені насилу і мені доводиться змушувати себе виконувати навчальні завдання.

19. Якщо через хворобу (або з інших причин) я пропускаю пари з тем щодо організації молодіжного туризму, то мене це засмучує.

20. Якби це було можливо, то я виключив (-ла) б предмети до яких входить молодіжний туризм з навчального плану.

Обробка результатів

Підрахунок показників опитувальника проводиться відповідно до ключа, де «Так» означає позитивні відповіді (вірно, мабуть, вірно), а «Ні» - негативні (мабуть, невірно, невірно).

ключ

Так	1, 2, 5, 6, 8, 11, 12, 14, 17, 19
Ні	3, 4, 7, 9, 10, 13, 15, 16, 18, 20

За кожне збіг з ключем нараховується один бал. Чим менше сумарний бал, тим вище показник внутрішньої мотивації вивчення предмета. При низьких сумарних балах домінує зовнішня мотивація вивчення предмета.

Отримані результати можна розшифрувати таким чином:

0-10 - зовнішня мотивація

11-20 - внутрішня мотивація

Для визначення рівня внутрішньої мотивації можуть бути використані також наступні нормативні кордону:

0-5 бала - низький рівень внутрішньої мотивації

6-14-середній рівень внутрішньої мотивації

15-20-високий рівень внутрішньої мотивації

Додаток Д 3.3

Авторська анкета «Сформованість професійних знань щодо організації молодіжного туризму»

1. Згідно з Законом України «Про туризм», визначення терміну «туризм» має формулювання:

а) туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає;

б) туризм – це загальне поняття для всіх форм тимчасового виїзду людей з місця постійного проживання для задоволення пізнавальних інтересів в вільний час;

в) туризм – це один з видів активного відпочинку, що являє собою подорожі, які вчиняються з метою пізнання тих або інших районів, нових країн;

г) усі відповіді вірні.

2. Який центральний орган виконавчої влади, реалізує державну політику у сфері туризму та курортів України?

а) Міністерство освіти і науки України;

б) Державне агенство розвитку туризму (ДАРТ)

в) Міністерство молоді та спорту України;

г) Міністерство культури та стратегічних комунікацій України.

3. Який з цих етапів формування молодіжного туризму є зайвим?

а) зародження молодіжного туризму (період російської та Австро-Угорської імперій, XIX – початок XX ст.);

б) розвиток молодіжного туризму й рекреації в радянський період (20-ті – 90-ті роки XX ст.);

в) етап масового туризму та глобалізації туристичної індустрії;

г) розвиток молодіжного туризму у часи незалежної України (з 1991 р. й до сьогодні).

4. Згідно якого нормативно-правового документу туризм визначається, як тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування?

а) Закон України «Про туризм»;

б) Наказ МСУ «Про затвердження Методики розрахунку обсягів туристичної діяльності»;

в) Модальний Закон «Про туристичну діяльність».

5. Згідно з Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» поняття «молодь» визначається, як:

а) громадяни України віком від 14 до 40 років;

- б) громадяни України віком від 14 до 35 років;
- в) це люди віком до 44 років.

6. Молодіжний туризм це -

а) туристична діяльність молоді у віковому розрізі від 14 до 35 років під час якої, відбуваються такі види діяльності, як: оздоровлення, навчання, патріотичне виховання, відпочинок і фізична активність в екстремальних та прогулянкових видах туризму, а також емоційне та психологічне відновлення;

б) конкретний вид туристської діяльності юнацтва і підлітків, що реалізовується як в рамках національних кордонів, так і на регіональному та світовому рівнях;

в) різновид туризму, який залежить від категорії осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак, які визначають спосіб проведення молодіжного дозвілля;

г) всі відповіді вірні.

7. Молодіжні готелі або бази відпочинку, в яких розміщується переважно молодь, називаються:

- а) ботелі;
- б) ротелі;
- в) хостели;
- г) всі відповіді вірні.

8. Мотель – це:

а) готель розташований за межами міста вздовж доріг, що надає послуги в 1-2 поверхових будівлях або частина будівель з окремими входами, має умови паркування та технічного обслуговування автомобілів;

б) готель для молоді мінімальними зручностями, має умов та обладнання для самообслуговування;

в) засіб розміщення в автомобільному автопричепі з умовами для приготування їжі;

г) всі відповіді вірні.

9. Хостел - це:

- а) готель довготривалого проживання для ділових людей;
- б) рекреаційний заклад для сімей з дітьми;
- в) готелі спрощеного сервісу для молоді;
- г) всі відповіді вірні.

10. За тривалістю подорожі поділяються на:

- а) рекреаційні; культурно-розважальні; молодіжні;
- б) короткочасні; середньотривалі; довготривалі;
- в) міжнародні та внутрішні;

г) стаціонарні та маршрути.

11. ВТО – це...

- а) Всесвітня торговельна організація;
- б) Всесвітня транспортна організація;
- в) Всесвітня туристська організація;
- г) Всесвітня транзитна організація.

12. Яка мета молодіжного туризму є зайвою:

- а) профілактика захворювань;
- б) відпочинок;
- в) освіта;
- г) усвідомлення потреби ведення здорового способу життя.

13. Яка головна функція молодіжного туризму?

- а) пізнавальна;
- б) виховна;
- в) розвиваюча;
- г) всі відповіді вірні.

14. Дитячий туризм –

- а) це туризм у місця з відносно незайманою природою, до цінних у природному відношенні об'єктів з метою отримання задоволення від перебування на природі, розширення знань про неї та оздоровлення;
- б) це специфічний вид туристсько-спортивної діяльності, головною формою якої є спортивний похід або змагання з видів туризму;
- в) засіб активного відпочинку, який сприяє розвитку особистості, укріпленню здоров'я, підвищенню інтелектуального та культурного рівня дитини, розумного використання вільного часу.

15. Сукупність занять у вільний час, за допомогою яких задовольняються безпосередні фізичні, психічні і духовні потреби, в основному відновлювального характеру це

- а) рекреація;
- б) дозвілля;
- в) туристичне дозвілля.

16. Специфічні потреби населення в проведенні дозвілля в подорожі шляхом виробництва та реалізації товарів і послуг туристичного призначення є:

- а) рекреацією;
- б) дозвіллям;
- в) туристичним дозвіллям.

17. Визначте напрям діяльності за яким класифікують дозвіллєві програми (лекції, заняття за інтересами, зустрічі, інтелектуальні ігри, вікторини, фестивалі)

- а) рекреаційно-оздоровчі;
- б) спортивні;
- в) культурно-мистецькі;
- г) просвітні.

18. Визначте напрям діяльності за яким класифікують дозвіллєві програми (мандрівки, змагання, велоспорт, плавання, екскурсії, подорожі)

- а) рекреаційно-оздоровчі;
- б) спортивні;
- в) культурно-мистецькі;
- г) просвітні.

19. Визначте напрям діяльності за яким класифікують дозвіллєві програми (дискотеки, танцювальні вечори, розважальні програми та вечірні шоу, карнавали, рибальство, ігрові конкурси, спортивні змагання)

- а) рекреаційно-оздоровчі;
- б) спортивні;
- в) культурно-мистецькі;
- г) просвітні.

20. Визначте напрям діяльності за яким класифікують дозвіллєві програми (спектаклі, виставки, концерти, вернісажі, фольклорні акції, художні програми, відвідування музеїв, виставок, галерей)

- а) рекреаційно-оздоровчі;
- б) спортивні;
- в) культурно-мистецькі;
- г) просвітні.

21. Проєкт майбутнього туристичного продукту – це

- а) конкретизоване уявлення про майбутню туристичну програму;
- б) загальне уявлення про майбутню туристичну програму;
- в) неконкретизоване уявлення про майбутню туристичну програму.

22. Проєкт майбутнього туристичного продукту має містити таку інформацію:

- а) визначення рекреаційної спеціалізації туристичного напрямку;
- б) прокладений маршрут, перелік вживаних в турпродукті постачальників;
- в) можливості і якість надання додаткових продуктів в турі;
- г) всі відповіді вірні.

23. Результатом планування туру є сам туристичний пакет, як вид продукту що відповідає наступним вимогам (відповідей може бути декілька):

- а) цілісність, гнучкість і здібність до модифікації;
- б) економічність, модальність;
- в) обґрунтованість, простота в експлуатації, привабливість;
- г) всі відповіді вірні.

24. Етапи проектування туристичного продукту поділяються на (обрати зайве):

- а) комерціалізація туристичного продукту;
- б) естетична привабливість туристичного продукту;
- в) позиціонування туристичного продукту;
- г) створення концепції нового туристичного продукту.

25. Яким методом калькуляції обраховується ціна туристичного продукту?

- а) сумарної;
- б) нормативної;
- в) множинної.

Додаток Д 3.4

Авторська анкета «Визначення рівня фахових умінь і навичок у майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму»

1. Створити маршрут походу вихідного дня Запорізькою областю для студентської молоді, та нанести нитку подорожі на контурну карту використовуючи туристичне знакування.
2. Описати молодіжні туристичні локації Запоріжжя за такою схемою: назва об'єкту; локація; рік створення; засновники/автори; призначення (оздоровлення/розваги/тематичні заходи/спорт/патріотичне виховання та інше).
3. Скласти актуальний перелік супровідних документів для виїзду закордон на відпочинок для молоді віком до 18 років, та молоді віком від 18 років.
4. Підготувати тематичний сценарій для молоді на традиційне українське свято Івана Купала.
5. Скласти перелік відомих Вам молодіжних фестивалів/подій (мистецькі, етнічні, спортивні, музичні) України та надати коротку характеристику (назва, область реалізації, тематика, характерні особливості, мотиви відвідин).

Додаток Д 3.5

Тест «Діагностика комунікативних і організаторських здібностей КОС-2» (В. Синявський, Б. Федоришин), модифіковано до тематики дослідження

Методика визначення комунікативних і організаторських схильностей містить 40 питань. На кожне питання слід відповісти «так» (+) або «ні» (-). Якщо вам важко у виборі відповіді, необхідно все-таки обрати між двома альтернативами. Час на виконання: 10-15 хвилин.

1. Чи є у вас прагнення до знайомств з різними людьми?
2. Чи подобається вам займатися туристичною діяльністю?
3. Чи довго вас турбує почуття образи, завданої вам ким-небудь з ваших одногрупників/друзів/родичів?
4. Чи завжди вам важко орієнтуватися в критичній ситуації?
5. Чи багато у вас друзів/одногогрупників, з якими ви постійно спілкуєтесь?
6. Чи часто вам вдається схилити більшість своїх одногрупників/друзів до прийняття ними вашої думки?
7. Чи вірно, що вам приємніше і простіше проводити час за книгами або за яким-небудь іншим заняттям, ніж з людьми?
8. Якщо виникли перешкоди у здійсненні ваших намірів, чи легко вам відмовитися від своїх намірів?
9. Чи легко ви встановлюєте контакти з людьми, які старші за вас за віком?
10. Чи любите ви придумувати або організовувати зі своїми одногрупниками різні туристичні ігри та розваги?
11. Чи важко вам включатися в нові для вас компанії (колективи)?
12. Чи часто ви відкладаєте на потім справи, які потрібно виконати сьогодні?
13. Чи легко вам вдається встановлювати контакти та спілкуватися з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете ви домогтися того, щоб ваші одногрупники/друзі діяли відповідно до вашої думки?
15. Чи важко ви освоюєтеся в новому колективі?
16. Чи правда, що у вас не буває конфліктів з одногрупниками/друзями через невиконання ними своїх обіцянок, зобов'язань, обов'язків?
17. Чи прагнете ви при нагоді познайомитися і поговорити з новою людиною?
18. Чи часто при вирішенні важливих справ ви приймаєте ініціативу на себе?
19. Чи дратують вас навколишні люди та чи хочеться вам побути на самоті?
20. Чи правда, що ви погано орієнтуєтесь в незнайомій для вас обстановці?
21. Чи подобається вам постійно знаходитися серед людей?

22. Чи виникає у вас роздратування, якщо вам не вдається закінчити розпочату справу?

23. Чи відчуваєте ви незадоволення, якщо доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?

24. Чи правда, що ви втомлюєтеся від частого спілкування з одногрупниками/друзями?

25. Чи любите ви брати участь у колективних туристичних заходах?

26. Чи часто ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, які зачіпають інтереси ваших одногрупників/друзів?

27. Чи правда, що ви відчуваєте себе невпевнено серед незнайомих людей?

28. Чи правда, що ви рідко прагнете довести свою правоту?

29. Чи вважаєте ви, що вам не становить особливих труднощів внести пожвавлення в малознайому групу?

30. Чи берете ви участь у туристичній діяльності у Вашому навчальному закладі?

31. Чи прагнете ви обмежити коло своїх знайомих?

32. Чи вірно, що ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не відразу було прийнято одногрупниками/друзями?

33. Чи відчуваєте ви себе невимушено, потрапивши в незнайомий колектив?

34. Чи охоче ви приступаєте до організації різних туристичних заходів для своїх одногрупників/друзів?

35. Чи правда, що ви не відчуваєте себе досить упевненим і спокійним, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?

36. Чи часто ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?

37. Чи правда, що у вас багато друзів?

38. Чи часто ви опиняєтеся в центрі уваги своїх одногрупників/друзів?

39. Чи часто ви стривожені і відчуваєте незручність при спілкуванні з малознайомими людьми?

40. Чи правда, що ви не дуже впевнено відчуваєте себе в оточенні великої групи своїх однокласників/друзів?

Ключ до тесту

Комунікативні схильності визначають ключові відповіді на наступні питання:

(+) Так 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37

(-) Ні 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39

Організаторські схильності визначають ключові відповіді на наступні питання

(+) Так 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38

(-) Ні 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40

Обробка результатів тесту

Максимальна кількість балів окремо по кожному параметру - 20. Підраховуються бали окремо за комунікативними та окремо за

організаторськими схильностям за допомогою ключа для обробки даних «КОС-2».

За кожен відповідь «так» або «ні» для висловлювань, які збігаються із зазначеними в ключі окремо за відповідними схильностям, приписується один бал. Експериментально встановлено п'ять рівнів комунікативних і організаторських схильностей. Зразок розподілу балів за цими рівнями показано нижче.

Рівні комунікативних і організаторських схильностей

Сума балів 1-4 – рівень дуже низький.

Сума балів 5-8 – рівень низький.

Сума балів 9-12 – рівень середній.

Сума балів 13-16 – рівень високий.

Сума балів 17-20 – рівень найвищий.

Додаток Д 3.6

«Шкала самоефективності» (Р. Шварцер, М. Єрусалем), модифіковано до тематики дослідження

Твердження:

1. Якщо я добре постараюсь, то я завжди знайду рішення навіть складним проблемам.
2. Якщо мені щось заважає, то я все ж таки знаходжу шляхи досягнення своєї мети.
3. Мені досить просто вдається досягти своїх цілей.
4. У несподіваних ситуаціях я завжди знаю, як я повинен поводитися.
5. При непередбачуваних труднощах я вірю, що зможу з ними впоратися.
6. Якщо я докладу достатньо зусиль, то зможу впоратися з більшістю проблем.
7. Я готовий до будь-яких труднощів, оскільки покладаюся на власні здібності.
8. Якщо переді мною постає якась проблема, то зазвичай знаходжу кілька варіантів її вирішення.
9. Я можу щось придумати навіть у безвихідних на перший погляд ситуаціях.
10. Я зазвичай можу тримати ситуацію під контролем.

Ключ до методики: за відповідь «абсолютно невірно» - 1 бал, «швидше за все не вірно» - 2 бали, «швидше за все вірно» - 3 бали, «цілком вірно» 4 бали.

Загальний результат отримують простим підсумовуванням балів за всіма 10 твердженнями.

Інтерпретація результатів:

- 19 менше балів – низька самоефективність;
- 20-24 – нижче за середню;
- 25-29 – середня;
- 30-35 - вище за середню;
- 36-40 – висока самоефективність.

Додаток Д 3.7

Авторський опитувальник «Виявлення професійних якостей щодо організації молодіжного туризму у майбутніх фахівців туристичної галузі»

Інструкція: дайте відповідь щодо кожного з тверджень, що являється характерними ознаками ваших якостей, як майбутнього фахівця з організації молодіжного туризму у відповідності з варіантами, що наведені у кожному питанні.

1. Знання своєї справи і готовність її виконувати, здатність приймати рішення і нести відповідальність:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

2. Здатність протистояти несприятливим факторам та уміння скидати свою напругу через спорт, фізичні вправи, відпочинок:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

3. Довіра до себе, адекватна самооцінка з опорою на реально зроблені справи:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

4. Вмію домовлятися, улагоджувати розбіжності та конфлікти; знаходити компроміси, бути толерантним; створювати мережі знайомств (нетворкінг):

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

5. Прагнення до перемог, реалізації своїх бажань, успіху; амбіційність, бажання отримувати новий досвід і результати своїх прагнень:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

6. Маю здатність визначати цілі, розробляти план дій (змінювати план у разі потреби, швидко адаптуватися), аналізувати дані:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

7. Маю здатність швидко вирішувати завдання; приймати рішення у непередбачуваних ситуаціях:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

8. Якісне виконання своїх обов'язків, доручень, вірність слову, відповідальність, прагнення вчасно добитися найбільшого ефекту:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

9. Маю здатність утримувати рівень напруження, не виходячи за межі прийнятих норм:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

10. Маю здатність чітко і грамотно висловлювати свої думки:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

11. Маю здатність привносити в роботу щось нове, незвичайне, незвичне:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

12. Маю здатність до переробки різноякісної інформації, усвідомлено її оцінювати:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

13. Акуратність, систематичне дотримання певних правил і вимог:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

14. Маю здатність до аналізу, синтезу, порівняння, оцінки інформації з будь-яких джерел:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

15. Маю здатність планувати, розподіляти завдання, ранжувати їх за складністю і терміновістю:

- а) повністю про мене;
- б) частково про мене;
- в) зовсім не про мене.

Ключ до тесту:

Кожна відповідь «повністю про мене» визначається 3 балами, відповіді – «частково про мене» позначаються 2 балами, відповіді – «зовсім не про мене» рахуються, як 1 бал.

38-45 балів – повна відповідність професійним якостям майбутнього фахівця з організації молодіжного туризму.

23-37 балів – часткова відповідність професійним якостям майбутнього фахівця з організації молодіжного туризму.

15-22 бали – повна невідповідність професійним якостям майбутнього фахівця з організації молодіжного туризму.

Додаток Д 3.8

Показники рівнів компонентів підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму

Компонент	Показники	Рівні	Показник, бали		Показник, у.о.	
			Від	До	Від	До
Мотиваційний компонент	Показник ЦМС1	Низький	0	15	0,00	0,34
		Середній	16	24	0,35	0,68
		Високий	25	30	0,67	1,00
	Показник ЦМС2	Низький	0	5	0,00	0,34
		Середній	6	14	0,35	0,68
		Високий	15	20	0,67	1,00
Мотиваційний компонент		Низький	-	-	0,00	0,34
		Середній	-	-	0,35	0,68
		Високий	-	-	0,67	1,00
Процесуальний (операційно-діяльнісний) компонент	Показник ДПВ1	Низький	40	60	0,00	0,34
		Середній	61	80	0,35	0,68
		Високий	81	100	0,67	1,00
	Показник ДПВ2	Низький	4	20	0,00	0,34
		Середній	24	40	0,35	0,68
		Високий	44	60	0,67	1,00
Процесуальний (операційно-діяльнісний) компонент		Низький	-	-	0,00	0,34
		Середній	-	-	0,35	0,68
		Високий	-	-	0,67	1,00
Оціночно-аналітичний компонент	Показник ОПЦ1	Низький	1	8	0,00	0,34
		Середній	9	12	0,35	0,68
		Високий	13	20	0,67	1,00
	Показник ОПЦ2	Низький	0	19	0,00	0,34
		Середній	20	29	0,35	0,68
		Високий	30	40	0,67	1,00
	Показник ОПЦ3	Низький	15	22	0,00	0,34
		Середній	23	37	0,35	0,68
		Високий	38	45	0,67	1,00
Оціночно-аналітичний компонент		Низький	-	-	0,00	0,34
		Середній	-	-	0,35	0,68
		Високий	-	-	0,67	1,00

Додаток Д 3.2.1

Результати сформованості компонентів підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальному етапі експерименту (КГ)

№	Мотиваційний компонент (М)		Процесуальний (операційно-діяльнісний) компонент (П)		Оціночно-аналітичний компонент (О)		Рівень підготовки в цілому	
	М	рівень	П	рівень	О	рівень	ПД	рівень
1	0,18	низький	0,16	низький	0,15	низький	0,16	низький
2	0,56	середній	0,23	низький	0,16	низький	0,32	низький
3	0,15	низький	0,41	середній	0,36	середній	0,28	низький
4	0,11	низький	0,18	низький	0,75	високий	0,30	низький
5	0,24	низький	0,71	високий	0,11	низький	0,30	низький
6	0,41	середній	0,11	низький	0,15	низький	0,25	низький
7	0,18	низький	0,28	низький	0,11	низький	0,26	низький
8	0,69	високий	0,24	низький	0,41	середній	0,32	низький
9	0,26	низький	0,38	середній	0,19	низький	0,28	низький
10	0,42	середній	0,11	низький	0,57	середній	0,37	середній
11	0,18	низький	0,33	низький	0,11	низький	0,21	низький
12	0,32	низький	0,62	середній	0,49	середній	0,48	середній
13	0,27	низький	0,12	низький	0,11	низький	0,17	низький
14	0,43	середній	0,32	низький	0,17	низький	0,31	низький
15	0,11	низький	0,29	низький	0,14	низький	0,18	низький
16	0,14	низький	0,38	середній	0,51	середній	0,34	середній
17	0,45	середній	0,31	низький	0,16	низький	0,31	низький
18	0,16	низький	0,33	низький	0,19	низький	0,23	низький

Додаток Д 3.2.2

Результати сформованості компонентів підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на констатувальному етапі експерименту (ЕГ)

№	Мотиваційний компонент		Процесуальний (операційно-діяльнісний) компонент		Оціночно-аналітичний компонент		Рівень підготовки в цілому	
	М	рівень	П	рівень	О	рівень	ПД	рівень
1	0,38	середній	0,24	низький	0,49	середній	0,37	середній
2	0,70	високий	0,32	низький	0,45	середній	0,57	середній
3	0,15	низький	0,16	низький	0,56	середній	0,45	середній
4	0,11	низький	0,83	високий	0,98	високий	0,90	високий
5	0,15	низький	0,26	низький	0,45	середній	0,45	середній
6	0,14	низький	0,18	низький	0,22	низький	0,24	низький
7	0,18	низький	0,61	середній	0,95	високий	0,84	високий
8	0,55	середній	0,31	низький	0,50	середній	0,45	середній
9	0,46	середній	0,28	низький	0,67	середній	0,47	середній
10	0,11	низький	0,24	низький	0,39	середній	0,48	середній
11	0,17	низький	0,58	середній	0,86	високий	0,80	високий
12	0,22	низький	0,11	низький	0,47	середній	0,30	низький
13	0,18	низький	0,63	середній	0,66	середній	0,69	високий
14	0,43	середній	0,22	низький	0,47	середній	0,37	середній
15	0,11	низький	0,12	низький	0,34	низький	0,19	низький
16	0,16	низький	0,42	середній	0,81	високий	0,73	високий
17	0,45	середній	0,29	низький	0,47	середній	0,40	середній
18	0,66	середній	0,18	низький	0,59	середній	0,47	середній
19	0,18	низький	0,31	низький	0,67	середній	0,48	середній
20	0,17	низький	0,33	низький	0,41	середній	0,43	середній

Додаток Д 3.2.3

Результати сформованості компонентів підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на контрольному етапі експерименту (КТ)

№	Мотиваційний компонент (М)		Процесуальний (операційно-діяльнісний) компонент (П)		Оціночно-аналітичний компонент (О)		Рівень підготовки в цілому	
	М	рівень	П	рівень	О	рівень	ПД	рівень
1	0,89	високий	0,66	середній	0,54	середній	0,69	високий
2	0,66	середній	0,43	середній	0,66	середній	0,58	середній
3	0,95	високий	0,56	середній	0,46	середній	0,65	середній
4	0,91	високий	0,97	високий	0,85	високий	0,91	високий
5	0,31	низький	0,61	середній	0,45	середній	0,35	середній
6	0,61	середній	0,31	низький	0,71	високий	0,54	середній
7	0,58	середній	0,88	високий	0,61	середній	0,69	високий
8	0,87	високий	0,44	середній	0,45	середній	0,58	середній
9	0,46	середній	0,58	середній	0,96	високий	0,66	середній
10	0,51	середній	0,33	низький	0,27	низький	0,37	середній
11	0,98	високий	0,32	низький	0,91	високий	0,73	середній
12	0,32	низький	0,62	середній	0,59	середній	0,51	середній
13	0,67	середній	0,52	середній	0,91	високий	0,70	середній
14	0,53	середній	0,32	низький	0,17	низький	0,34	низький
15	0,91	високий	0,29	низький	0,14	низький	0,44	середній
16	0,66	середній	0,88	високий	0,91	високий	0,81	високий
17	0,56	середній	0,31	низький	0,66	середній	0,51	середній
18	0,99	високий	0,63	середній	0,59	середній	0,73	високий

Додаток Д 3.2.4

Результати сформованості компонентів підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму на контрольному етапі експерименту (ЕГ)

№	Мотиваційний компонент		Процесуальний (операційно-діяльнісний) компонент		Оціночно-аналітичний компонент		Рівень підготовки в цілому	
	М	рівень	П	рівень	О	рівень	ПД	рівень
1	0,98	високий	0,94	високий	0,99	високий	0,97	високий
2	0,96	високий	0,92	високий	0,95	високий	0,94	високий
3	0,67	середній	0,46	середній	0,56	середній	0,46	середній
4	0,91	високий	0,85	високий	0,98	високий	0,91	високий
5	0,45	середній	0,56	середній	0,55	середній	0,52	середній
6	0,94	високий	0,98	високий	0,93	високий	0,95	високий
7	0,98	високий	0,56	середній	0,95	високий	0,83	високий
8	0,55	середній	0,91	високий	0,61	середній	0,69	високий
9	0,66	середній	0,18	низький	0,67	середній	0,50	середній
10	0,91	високий	0,94	високий	0,41	середній	0,75	високий
11	0,99	високий	0,68	середній	0,76	високий	0,81	високий
12	0,82	високий	0,97	високий	0,67	середній	0,82	високий
13	0,81	високий	0,63	середній	0,46	середній	0,63	середній
14	0,44	середній	0,32	низький	0,57	середній	0,44	середній
15	0,91	високий	0,92	високий	0,94	високий	0,92	високий
16	0,97	високий	0,52	середній	0,81	високий	0,76	високий
17	0,25	низький	0,99	високий	0,34	низький	0,52	середній
18	0,98	високий	0,28	низький	0,61	середній	0,62	середній
19	0,68	середній	0,91	високий	0,97	високий	0,85	високий
20	0,97	високий	0,93	високий	0,81	високий	0,90	високий